។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គុត្តរនិកាយេ

បញ្ចកនិបាត-អដ្ឋកថា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. សេខពលវគ្គោ

១. សំខិត្តសុត្តវណ្ណនា

១. បញ្ចកនិបាតស្ស បឋមេ សត្តន្នំ សេខានំ ពលានីតិ **សេខពលានិ**។ សទ្ធាពលាទីសុ អស្សទ្ធិយេ ន កម្បតីតិ **សទ្ធាពលំ**។ អហិរិកេ ន កម្បតីតិ **ហិរីពលំ**។ អនោត្តប្បេ ន កម្បតីតិ **ឱត្តប្បពលំ**។ កោសជ្ជេ ន កម្បតីតិ **វីរិយពលំ**។ អវិជ្ជាយ ន កម្បតីតិ **បញ្ញាពលំ។ តស្មា**តិ យស្មា ឥមានិ សត្តន្នំ សេខានំ ពលានិ, តស្មា។

២. វិត្ថតសុត្តវណ្ណនា

២. ទុតិយេ **កាយទុច្ចរិតេនា**តិអាទីសុ ឧបយោគត្ថេ ករណវចនំ, ហិរីយិតព្ពានិ កាយទុច្ចរិតាទីនិ ហិរីយតិ ជិគុច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឱត្តប្បនិទ្ទេសេ ហេត្វត្ថេ ករណវចនំ, កាយទុច្ចរិតាទីហិ ឱត្តប្បស្ស ហេតុភូតេហិ ឱត្តប្បតិ ភាយតីតិ អត្ថោ។

អារទ្ធវីរិយោតិ បគ្គហិតវីរិយោ អនោសក្កិតមានសោ។ **បហានាយា**តិ បហានត្ថាយ។ **ឧបសម្បទាយា**តិ បដិលាភត្ថាយ។ **ថាមវា**តិ វីរិយថាមេន សមន្នាគតោ។ **ទឡ្ហបរក្កមោ**តិ ថិរបរក្កមោ។ **អនិក្ខិត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសូ**តិ កុសលេសុ ធម្មេសុ អនោរោបិតធុរោ អនោសក្កិតវីរិយោ។

ឧទយត្ថគាមិនិយាតិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ ឧទយវយគាមិនិយា ឧទយញ្ច វយញ្ច បដិវិជ្ឈិតុំ សមត្ថាយ។ **បញ្ញាយ សមន្នាគតោ**តិ វិបស្សនាបញ្ញាយ ចេវ មគ្គបញ្ញាយ ច សមង្គិភូតោ។ **អរិយាយា**តិ វិក្ខម្ភនវសេន ច សមុច្ឆេទវសេន ច កិលេសេហិ អារកា ឋិតាយ បរិសុទ្ធាយ។ **និព្ពេធិកាយា**តិ សា ច អភិនិវិជ្ឈនតោ និព្ពេធិកាតិ វុច្ចតិ, តាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តត្ថ មគ្គបញ្ញា សមុច្ឆេទវសេន អនិព្ពិទ្ធបុព្ពំ អប្បទាលិតបុព្ពំ លោភក្ខន្ធំ ទោសក្ខន្ធំ មោហក្ខន្ធំ និព្ពិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្ពេធិកា, វិបស្សនាបញ្ញា តទង្គវសេន និព្ពេធិកា, មគ្គបញ្ញាយ បដិលាភសំវត្តនតោ តព្ពិបស្សនា និព្ពេធិកាតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **សម្មា ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា**តិ ឥធាបិ មគ្គបញ្ញា សម្មា ហេតុនា នយេន វដ្ដទុក្ខញ្ច កិលេសទុក្ខញ្ច ខេបយមានា គច្ឆតីតិ សម្មា ទុក្ខក្ខយគាមិនី នាម, វិបស្សនាបញ្ញា តទង្គវសេន វដ្ដទុក្ខញ្ច កិលេសទុក្ខញ្ច ខេបយមានា គច្ឆតីតិ ទុក្ខក្ខយគាមិនី។ ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា វា មគ្គបញ្ញាយ បដិលាភាយ សំវត្តនតោបេសា ទុក្ខក្ខយគាមិនីតិ វេទិតព្ពា។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ បញ្ច ពលានិ មិស្សកានេវ កថិតានិ, តថា បញ្ចមេ។

៦. សមាបត្តិសុត្តវណ្ណនា

៦. ឆដ្ឋេ **អកុសលស្ស សមាបត្តី**តិ អកុសលធម្មស្ស សមាបជ្ជនា, តេន សទ្ធិំ សមង្គិភាវោតិ អត្ថោ។ **បរិយុដ្ឋាយ តិដ្ឋតី**តិ បរិយោនន្ធិត្វា តិដ្ឋតិ។

៧. កាមសុត្តវណ្ណនា

៧. សត្តមេ **កាមេសុ លឡិតា**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ លឡិតា អភិរតា។ **អសិតព្យាភង្គិ**ន្តិ តិណលាយនអសិតញ្ចេវ តិណវហនកាជញ្ច។ **កុលបុត្តោ**តិ អាចារកុលបុត្តោ។ **ឱហាយា**តិ បហាយ។ **អលំ វចនាយា**តិ យុត្តំ វចនាយ។ **លព្ភា**តិ សុលភា សក្កា លភិតុំ។ **ហីនា កាមា**តិ បញ្ចន្នំ នីចកុលានំ កាមា។ **មជ្ឈិមា កាមា**តិ មជ្ឈិមសត្តានំ កាមា។ **បណីតា កាមា**តិ រាជរាជមហាមត្តានំ កាមា។ **កាមាត្វេវ សង្ខំ គច្ឆន្តី**តិ កាមនវសេន កា

មេតព្ពវសេន ច កាមាតច្ចេវ សង្ខំ គច្ឆន្តិ។ **វុទ្ធោ ហោតី**តិ មហល្លកោ ហោតិ។ **អលំបញ្ញោ**តិ យុត្តបញ្ញោ។ **អត្តគុត្តោ**តិ អត្តនាវ គុត្តោ រក្ខិតោ, អត្តានំ វា គោបេតុំ រក្ខិតុំ សមត្ថោ។ **នាលំ បមាទាយា**តិ ន យុត្តោ បមជ្ជិតុំ។ **សទ្ធាយ អកតំ ហោតី**តិ យំ សទ្ធាយ កុសលេសុ ធម្មេសុ កាតុំ យុត្តំ, តំ ន កតំ ហោតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អនបេក្ខោ ទានាហំ, ភិក្ខវេ, តស្មិំ ភិក្ខុស្មិំ ហោមី**តិ ឯវំ សទ្ធាទីហិ កាតព្ពំ កត្វាវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតេ តស្មិំ បុគ្គលេ អនបេក្ខោ ហោមីតិ ទស្សេតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ សោតាបត្តិមគ្គោ កថិតោ។

៨. ចវនសុត្តវណ្ណនា

៨. អដ្ឋមេ **សទ្ធម្មេ**តិ សាសនសទ្ធម្មេ។ **អស្សទ្ធោ**តិ ឱកប្បនសទ្ធាយ ច បក្ខន្ទនសទ្ធាយ ចាតិ ទ្វីហិបិ សទ្ធាហិ វិរហិតោ។ **ចវតិ នប្បតិដ្ឋាតី**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ គុណេហិ ចវតិ, បតិដ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ អប្បតិដ្ឋានញ្ច បតិដ្ឋានញ្ច កថិតំ។

៩. បឋមអគារវសុត្តវណ្ណនា

៩. នវមេ នាស្ស គារវោតិ **អគារវោ**។ នាស្ស បតិស្សោតិ **អប្បតិស្សោ,** អជេដ្ឋកោ អនីចវុត្តិ។ សេសមេត្ថ បុរិមសទិសមេវ។

១០. ទុតិយអគារវសុត្តវណ្ណនា

១០. ទសមេ **អភព្ពោ**តិ អភាជនំ។ **វុទ្ធិ**ន្តិ វឌ្ឍិំ។ **វិរូឡ្ហិ**ន្តិ វិរូឡ្ហមូលតាយ និច្ចលភាវំ។ **វេបុល្ល**ន្តិ មហន្តភាវំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សេខពលវគ្គោ បឋមោ។

២. ពលវគ្គោ

១. អននុស្សុតសុត្តវណ្ណនា

១១. ទុតិយស្ស បឋមេ **បុព្ពាហំ, ភិក្ខវេ, អននុស្សុតេសុ ធម្មេសូ**តិ អហំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ចតូសុ សច្ចធម្មេសុ។ **អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តោ បដិជានាមី**តិ ចតូសុ សច្ចេសុ ចតូហិ មគ្គេហិ សោឡសវិធស្ស កិច្ចស្ស ករណេន អភិជានិត្វា វោសានបារមី សព្ពេសំ កិច្ចានំ និដ្ឋិតត្តា កតកិច្ចភាវំ បារំ បត្តោ បដិជានាមីតិ មហាពោធិបល្លង្កេ អត្តនោ អាគមនីយគុណំ ទស្សេតិ។ **តថាគតស្សា**តិ អដ្ឋហិ ការណេហិ តថាគតស្ស។ **តថាគតពលានី**តិ យថា តេហិ គន្តព្ពំ, តថេវ គតានិ បវត្តានិ ញាណពលានិ។ **អាសភំ ឋាន**ន្តិ សេដ្ឋដ្ឋានំ។ **សីហនាទ**ន្តិ អភីតនាទំ។ **ព្រហ្មចក្ក**ន្តិ សេដ្ឋចក្កំ។ **បវត្តេតី**តិ កថេតិ។

២. កូដសុត្តវណ្ណនា

១២. ទុតិយេ **សេខពលានី**តិ សេខានំ ញាណពលានិ។ **អគ្គ**ន្តិ ឧត្តមំ។ សេសពលានិ គោបានសិយោ កូដំ វិយ សង្គណ្ហាតីតិ **សង្គាហិកំ**។ តានេវ ពលានិ សំហតានិ ករោតីតិ **សង្ឃាតនិយំ**។

៣. សំខិត្តសុត្តវណ្ណនា

១៣. តតិយេ តត្ថ មុដ្ឋស្សច្ចេ ន កម្បតីតិ **សតិពលំ**។ ឧទ្ធច្ចេ ន កម្បតីតិ **សមាធិពលំ**។

៤. វិត្ថតសុត្តវណ្ណនា

១៤. ចតុត្ថេ **សតិនេបក្កេនា**តិ ឯត្ថ នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញា, សា សតិយា ឧបការកភាវេន គហិតា។

៥. ទដ្ឋព្ពសុត្តវណ្ណនា

១៥. បញ្ចមេ សវិសយស្មិំយេវ លោកិយលោកុត្តរធម្មេ កថេតុំ **កត្ថ ច, ភិក្ខវេ, សទ្ធាពលំ ទដ្ឋព្ព**ន្តិអាទិមាហ។ យថា ហិ ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា, រាជាតិ រាជបញ្ចមេសុ សហាយេសុ "នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមា"តិ វីថិំ ឱតិណ្ណេសុ ឯកស្ស សេដ្ឋិបុត្តស្ស គេហំ គតកាលេ ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ "ឥមេសំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេថ, គន្ធមាលាលង្ការាទីនិ ទេថា"តិ គេហេ វិចារេតិ។ ទុតិយតតិយចតុត្ថស្ស គេហំ គតកាលេ ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ "ឥមេសំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេថ, គន្ធមាលាលង្ការាទីនិ ទេថា"តិ គេហេ វិចារេតិ។ អថ សព្ពបច្ឆា រញ្ញោ គេហំ គតកាលេ កិញ្ចាបិ រាជា សព្ពត្ថ ឥស្សរោ, ឥមស្មិំ បន កាលេ អត្តនោ គេហេយេវ "ឥមេសំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេថ, គន្ធមាលាលង្ការាទីនិ ទេថា"តិ វិចារេតិ, ឯវមេវំ សទ្ធាបញ្ចមេសុ ពលេសុ តេសុ សហាយេសុ ឯកតោ វីថិំ ឱតរន្តេសុ វិយ ឯការម្មណេ ឧប្បជ្ជមានេសុបិ យថា បឋមស្ស គេហេ ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ សោតាបត្តិយង្គានិ បត្វា អធិមោក្ខលក្ខណំ សទ្ធាពលមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្ពង្គមំ, សេសានិ តទន្វយានិ ហោន្តិ។ យថា ទុតិយស្ស គេហេ ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ សម្មប្បធានានិ បត្វា បគ្គហលក្ខណំ វីរិយពលមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្ពង្គមំ , សេសានិ តទន្វយានិ ហោន្តិ។ យថា តតិយស្ស គេហេ ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ សតិបដ្ឋានានិ បត្វា ឧបដ្ឋានលក្ខណំ សតិពលមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្ពង្គមំ, សេសានិ តទន្វយានិ ហោន្តិ។ យថា ចតុត្ថស្ស គេហេ ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ ឈានវិមោក្ខេ បត្វា អវិក្ខេបលក្ខណំ សមាធិពលមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្ពង្គមំ, សេសានិ តទន្វយានិ ហោន្តិ។ សព្ពបច្ឆា រញ្ញោ គេហំ គតកាលេ បន យថា ឥតរេ ចត្តារោ តុណ្ហី និសីទន្តិ, រាជាវ គេហេ វិចារេតិ, ឯវមេវ អរិយសច្ចានិ បត្វា បជាននលក្ខណំ បញ្ញាពលមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្ពង្គមំ, សេសានិ តទន្វយានិ ហោន្តីតិ ឯវមិធ បញ្ច ពលានិ មិស្សកានិ កថិតានិ។ ឆដ្ឋំ ឧត្តានត្ថមេវ។ ឯវំ បុរិមវគ្គេ ច ឥធ ច អដ្ឋសុ សុត្តេសុ សេខពលានេវ កថិតានិ។ ករណ្ឌកោលវាសី មហាទត្តត្ថេរោ បនាហ – "ហេដ្ឋា ចតូសុ សុត្តេសុ សេខពលានិ កថិតានិ, ឧបរិ ចតូសុ អសេខពលានី"តិ។

៧. បឋមហិតសុត្តវណ្ណនា

១៧. សត្តមេ សីលាទយោ មិស្សការ កថិតា។ **វិមុត្តីតិ** អរហត្តផលវិមុត្តិយេវ។ **វិមុត្តិញាណទស្សនំ** បច្ចវេក្ខណញាណំ, តំ លោកិយមេវ។

៨-១០. ទុតិយហិតសុត្តាទិវណ្ណនា

១៨-២០. អដ្ឋមេ ទុស្សីលោ ពហុស្សុតោ កថិតោ, នវមេ អប្បស្សុតោ ទុស្សីលោ, ទសមេ ពហុស្សុតោ ខីណាសវោតិ។

ពលវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. បញ្ចង្គិកវគ្គោ

១. បឋមអគារវសុត្តវណ្ណនា

២១. តតិយស្ស បឋមេ **អសភាគវុត្តិកោ**តិ អសភាគាយ វិសទិសាយ ជីវិតវុត្តិយា សមន្នាគតោ ។ **អាភិសមាចារិកំ ធម្ម**ន្តិ ឧត្តមសមាចារភូតំ វត្តវសេន បញ្ញត្តសីលំ។ **សេខំ ធម្ម**ន្តិ សេខបណ្ណត្តិសីលំ។ **សីលានី**តិ ចត្តារិ មហាសីលានិ។ **សម្មាទិដ្ឋិ**ន្តិ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋឹ។ **សម្មាសមាធិ**ន្តិ មគ្គសមាធិញ្ចេវ ផលសមាធិញ្ច។ ឥមស្មឹ សុត្តេ សីលាទីនិ មិស្សកានិ កថិតានិ។

២. ទុតិយអគារវសុត្តវណ្ណនា

២២. ទុតិយេ **សីលក្ខន្ធ**ន្តិ សីលរាសឹ។ សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមេ បន តយោបិ ខន្ធា មិស្សកាវ កថិតាតិ។

៣. ឧបក្កិលេសសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ **ន ច បភស្សរ**ន្តិ ន ច បភាវន្តំ។ **បភង្គុ ចា**តិ បភិជ្ជនសភាវំ។ **អយោ**តិ កាឡលោហំ។ **លោហ**ន្តិ ឋបេត្វា ឥធ វុត្តានិ ចត្តារិ អវសេសំ លោហំ។ **សជ្ឈុ**ន្តិ រជតំ។ **ចិត្តស្សា**តិ ចាតុភូមកកុសលចិត្តស្ស។ តេភូមកស្ស តាវ ឧបក្កិលេសា ហោន្តុ, លោកុត្តរស្ស កថំ ហោន្តីតិ? ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានេន។ យទគ្គេន ហិ ឧប្បជ្ជិតុំ ន ទេន្តិ, តទគ្គេនេវ តេ លោកិយស្សបិ លោកុត្តរស្សបិ ឧបក្កិលេសា នាម ហោន្តិ។ **បភង្គុ ចា**តិ អារម្មណេ ចុណ្ណវិចុណ្ណភាវូបគមនេន ភិជ្ជនសភាវំ។ **សម្មា សមាធិយតិ អាសវានំ ខយាយា**តិ អាសវានំ ខយសង្ខាតស្ស អរហត្តស្ស អត្ថាយ ហេតុនា ការណេន សមាធិយតិ។ ឯត្តាវតា ចិត្តំ វិសោធេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋិតំ ខីណាសវំ ទស្សេតិ។ ឥទានិស្ស អភិញ្ញាបដិវេធំ ទស្សេន្តោ **យស្ស យស្ស ចា**តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

៤. ទុស្សីលសុត្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថេ **ហតូបនិសោ**តិ ហតឧបនិស្សយោ ហតការណោ។ **យថាភូតញាណទស្សន**ន្តិ នាមរូបបរិច្ឆេទញាណំ អាទឹ កត្វា តរុណវិបស្សនា។ **និព្ពិទាវិរាគោ**តិ និព្ពិទា ច វិរាគោ ច ។ តត្ថ និព្ពិទា ពលវវិបស្សនា, វិរាគោ មគ្គោ។ **វិមុត្តិញាណទស្សន**ន្តិ ផលវិមុត្តិ ច បច្ចវេក្ខណញាណញ្ច។

៥. អនុគ្គហិតសុត្តវណ្ណនា

២៥. បញ្ចមេ **សម្មាទិដ្ឋី**តិ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិ។ **ចេតោវិមុត្តិផលា**តិអាទីសុ **ចេតោវិមុត្តី**តិ មគ្គផលសមាធិ។ **បញ្ញាវិមុត្តី**តិ ផលញាណំ។ **សីលានុគ្គហិតា**តិ សីលេន អនុគ្គហិតា អនុរក្ខិតា។ **សុតានុគ្គហិតា**តិ ពាហុសច្ចេន អនុគ្គហិតា។ **សាកច្ឆានុគ្គហិតា**តិ ធម្មសាកច្ឆាយ អនុគ្គហិតា។ **សមថានុគ្គហិតា**តិ ចិត្តេកគ្គតាយ អនុគ្គហិតា។

ឥមស្ស បនត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ មធុរម្ពពីជំ រោបេត្វា សមន្តា មរិយាទំ ពន្ធិត្វា កាលានុកាលំ ឧទកំ អាសិញ្ចិត្វា កាលានុកាលំ មូលានិ សោធេត្វា កាលានុកាលំ បតិតបាណកេ ហារេត្វា កាលានុកាលំ មក្កដជាលំ លុញ្ចិត្វា អម្ពំ បដិជគ្គន្តោ បុរិសោ ទស្សេតព្ពោ។ តស្ស ហិ បុរិសស្ស មធុរម្ពពីជរោបនំ វិយ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិ ទដ្ឋព្ពា, មរិយាទពន្ធនំ វិយ សីលេន អនុគ្គណ្ហនំ, ឧទកាសេចនំ វិយ សុតេន អនុគ្គណ្ហនំ, មូលបរិសោធនំ វិយ សាកច្ឆាយ អនុគ្គណ្ហនំ, បាណកហរណំ វិយ ឈានវិបស្សនាបារិបន្ថិកសោធនវសេន សមថានុគ្គណ្ហនំ, មក្កដជាលលុញ្ចនំ វិយ ពលវវិបស្សនានុគ្គណ្ហនំ, ឯវំ អនុគ្គហិតស្ស រុក្ខស្ស ខិប្បមេវ វឌ្ឍិត្វា ផលប្បទានំ វិយ ឥមេហិ សីលាទីហិ អនុគ្គហិតាយ មូលសម្មាទិដ្ឋិយា ខិប្បមេវ មគ្គវសេន វឌ្ឍិត្វា ចេតោវិមុត្តិបញ្ញាវិមុត្តិផលប្បទានំ វេទិតព្ពំ។

៦. វិមុត្តាយតនសុត្តវណ្ណនា

២៦. ឆដ្ឋេ **វិមុត្តាយតនានីតិ** វិមុច្ចនការណានិ។ **យត្ថាតិ** យេសុ វិមុត្តាយតនេសុ។ **សត្ថា ធម្មំ ទេសេតីតិ** ចតុសច្ចធម្មំ ទេសេតិ។ **អត្ថបដិសំវេទិនោតិ** បាឡិអត្ថំ ជានន្តស្ស។ **ធម្មបដិសំវេទិនោតិ** បាឡឹ ជានន្តស្ស។ **បាមោជ្ជន្តិ** តរុណបីតិ។ **បីតីតិ** តុដ្ឋាការភូតា ពលវបីតិ។ **កាយោតិ** នាមកាយោ។ **បស្សម្ភតីតិ** បដិប្បស្សម្ភតិ។ **សុខំ វេទេតីតិ** សុខំ បដិលភតិ។ **ចិត្តំ សមាធិយតីតិ** អរហត្តផលសមាធិនា សមាធិយតិ។ អយញ្ហិ តំ ធម្មំ សុណន្តោ អាគតាគតដ្ឋានេ ឈានវិបស្សនាមគ្គផលានិ ជានាតិ, តស្ស ឯវំ ជានតោ បីតិ ឧប្បជ្ជតិ។ សោ តស្សា បីតិយា អន្តរា ឱសក្កិតុំ ន ទេន្តោ ឧបចារកម្មដ្ឋានិកោ ហុត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “ចិត្តំ សមាធិយតី”តិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន វិសេសោ – **សមាធិនិមិត្តន្តិ** អដ្ឋតឹសាយ អារម្មណេសុ អញ្ញតរោ សមាធិយេវ សមាធិនិមិត្តំ។ **សុគ្គហិតំ ហោតីតិ**អាទិសុ អាចរិយស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហន្តេន សុដ្ឋុ គហិតំ ហោតិ សុដ្ឋុ មនសិកតំ សុដ្ឋុ ឧបធារិតំ។ **សុប្បដិវិទ្ធំ បញ្ញាយាតិ** បញ្ញាយ សុដ្ឋុ បច្ចក្ខំ កតំ។ **តស្មិំ ធម្មេតិ** តស្មិំ កម្មដ្ឋានបាឡិធម្មេ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ បញ្ចបិ វិមុត្តាយតនានិ អរហត្តំ បាបេត្វា កថិតានីតិ។

៧. សមាធិសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ **អប្បមាណន្តិ** បមាណករធម្មរហិតំ លោកុត្តរំ។ **និបកា បតិស្សតាតិ** នេបក្កេន ច សតិយា ច សមន្នាគតា ហុត្វា។ **បញ្ច ញាណានីតិ** បញ្ច បច្ចវេក្ខណញាណានិ។ **បច្ចត្តញ្ញេវ ឧប្បជ្ជន្តីតិ** អត្តនិយេវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ **អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេវាតិ**អាទីសុ អរហត្តផលសមាធិ អធិប្បេតោ។ មគ្គសមាធីតិបិ វទន្តិយេវ។ សោ ហិ អប្បិតប្បិតក្ខណេ សុខត្តា **បច្ចុប្បន្នសុខោ,** បុរិមោ បុរិមោ បច្ឆិមស្ស បច្ឆិមស្ស សមាធិសុខស្ស បច្ចយត្តា **អាយតឹ សុខវិបាកោ,** កិលេសេហិ អារកត្តា **អរិយោ,** កាមាមិសវដ្ដាមិសលោកាមិសានំ អភាវា **និរាមិសោ។** ពុទ្ធាទីហិ មហាបុរិសេហិ សេវិតត្តា **អកាបុរិសសេវិតោ។** អង្គសន្តតាយ អារម្មណសន្តតាយ សព្ពកិលេសទរថសន្តតាយ ច **សន្តោ,** អតប្បនិយដ្ឋេន **បណីតោ។** កិលេសប្បដិប្បស្សទ្ធិយា លទ្ធត្តា កិលេសប្បដិប្បស្សទ្ធិភាវំ វា លទ្ធត្តា **បដិប្បស្សទ្ធលទ្ធោ។** បដិប្បស្សទ្ធំ បដិប្បស្សទ្ធីតិ ហិ ឥទំ អត្ថតោ ឯកំ។ បដិប្បស្សទ្ធកិលេសេន វា អរហតា លទ្ធត្តាបិ **បដិប្បស្សទ្ធលទ្ធោ,** ឯកោទិភាវេន អធិគតត្តា ឯកោទិភាវមេវ វា អធិគតត្តា **ឯកោទិភាវាធិគតោ។** អប្បគុណសាសវសមាធិ វិយ សសង្ខារេន សប្បយោគេន ចិត្តេន បច្ចនីកធម្មេ និគ្គយ្ហ កិលេសេ វារេត្វា អនធិគតត្តា **ន សសង្ខារនិគ្គយ្ហវារិតគតោ។** តំ សមាធឹ សមាបជ្ជន្តោ តតោ វា វុដ្ឋហន្តោ សតិវេបុល្លប្បត្តត្តា **សតោវ សមាបជ្ជតិ, សតោវ វុដ្ឋហតិ។** យថាបរិច្ឆិន្នកាលវសេន វា សតោ សមាបជ្ជតិ, សតោ វុដ្ឋហតិ។ តស្មា យទេត្ថ “អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេវ អាយតិញ្ច សុខវិបាកោ ចា”តិ ឯវំ បច្ចវេក្ខមានស្ស បច្ចត្តំយេវ អបរប្បច្ចយញាណំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ឯកំ ញាណំ។ ឯសេវ នយោ សេសេសុ។ ឯវំ ឥមានិ បញ្ច ញាណានិ បច្ចត្តញ្ញេវ ឧប្បជ្ជន្តីតិ។

៨. បញ្ចង្គិកសុត្តវណ្ណនា

២៨. អដ្ឋមេ **អរិយស្សាតិ** វិក្ខម្ភនវសេន បហីនកិលេសេហិ អារកា ឋិតស្ស។ **ភាវនំ ទេសេស្សាមីតិ** ព្រូហនំ វឌ្ឍនំ បកាសយិស្សាមិ។ **ឥមមេវ កាយន្តិ** ឥមំ ករជកាយំ។ **អភិសន្ទេតីតិ** តេមេតិ ស្នេហេតិ, សព្ពត្ថ បវត្តបីតិសុខំ ករោតិ។ **បរិសន្ទេតីតិ** សមន្តតោ សន្ទេតិ។ **បរិបូរេតីតិ** វាយុនា ភស្តំ វិយ បូរេតិ។ **បរិប្ផរតីតិ** សមន្តតោ ផុសតិ។ **សព្ពាវតោ កាយស្សាតិ** អស្ស ភិក្ខុនោ សព្ពកោដ្ឋាសវតោ កាយស្ស កិញ្ចិ ឧបាទិន្នកសន្តតិបវត្តិដ្ឋានេ ឆវិមំសលោហិតានុគតំ អណុមត្តម្បិ ឋានំ បឋមជ្ឈានសុខេន អផុដំ នាម ន ហោតិ។

ទក្ខោតិ ឆេកោ បដិពលោ ន្ហានីយចុណ្ណានិ កាតុញ្ចេវ យោជេតុញ្ច សន្នេតុញ្ច។ **កំសថាលេតិ** យេន កេនចិ លោហេន កតភាជនេ។ មត្តិកាភាជនំ បន ថិរំ ន ហោតិ, សន្នេន្តស្ស ភិជ្ជតិ។ តស្មា តំ ន ទស្សេសិ។ **បរិប្ផោសកំ បរិប្ផោសកន្តិ** សិញ្ចិត្វា សិញ្ចិត្វា។ **សន្នេយ្យាតិ** វាមហត្ថេន កំសថាលំ គហេត្វា ទក្ខិណហត្ថេន បមាណយុត្តំ ឧទកំ សិញ្ចិត្វា សិញ្ចិត្វា បរិមទ្ទន្តោ បិណ្ឌំ ករេយ្យ។ **ស្នេហានុគតាតិ** ឧទកសិនេហេន អនុគតា។ **ស្នេហបរេតាតិ** ឧទកសិនេហេន បរិគ្គហិតា។ **សន្តរពាហិរាតិ** សទ្ធឹ អន្តោបទេសេន ចេវ ពហិបទេសេន ច, សព្ពត្ថកមេវ ឧទកសិនេហេន ផុដាតិ អត្ថោ។ **ន ច បគ្ឃរិណីតិ** ន ពិន្ទុ ពិន្ទុ ឧទកំ បគ្ឃរតិ, សក្កា ហោតិ ហត្ថេនបិ ទ្វីហិបិ អង្គុលីហិ គហេតុំ ឱវដ្ដិកាយបិ កាតុន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយជ្ឈានសុខឧបមាយំ **ឧព្ភិទោទកោតិ** ឧព្ភិន្នឧទកោ, ន ហេដ្ឋា ឧព្ភិជ្ជិត្វា ឧគ្គច្ឆនឧទកោ, អន្តោយេវ បន ឧប្បជ្ជនឧទកោតិ អត្ថោ។ **អាយមុខន្តិ** អាគមនមគ្គោ។ **ទេវោតិ** មេឃោ។ **កាលេន កាលន្តិ** កាលេ កាលេ, អន្វឌ្ឍមាសំ វា អនុទសាហំ វាតិ អត្ថោ។ **ធារន្តិ** វុដ្ឋឹ។ **នានុប្បវេច្ឆេយ្យាតិ** នប្បវេសេយ្យ, ន វស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សីតា វារិធារា ឧព្ភិជ្ជិត្វាតិ** សីតា វារិធារា តំ រហទំ បូរយមានា ឧព្ភិជ្ជិត្វា។ ហេដ្ឋា ឧគ្គច្ឆនឧទកញ្ហិ ឧគ្គន្ត្វា ភិជ្ជន្តំ

ឧទកំ ខោភេតិ, ចតូហិ ទិសាហិ បរិសនឧទកំ បុរាណបណ្ណតិណកដ្ឋទណ្ឌកាទីហិ ឧទកំ ខោភេតិ។ វុដ្ឋិឧទកំ ធារានិបាតពុព្ពុឡកេហិ ឧទកំ ខោភេតិ, សន្និសិន្នមេវ បន ហុត្វា ឥទ្ធិនិម្មិតមិវ ឧប្បជ្ជមានំ ឧទកំ ឥមំ បទេសំ ផរតិ, ឥមំ ន ផរតីតិ នត្ថិ។ តេន អផុដោកាសោ នាម ន ហោតិ។ តត្ថ រហទោ វិយ ករជកាយោ, ឧទកំ វិយ ទុតិយជ្ឈានសុខំ, សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

តតិយជ្ឈានសុខឧបមាយំ ឧប្បលានិ ឯត្ថ សន្តីតិ **ឧប្បលិនី**។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច សេតរត្តនីលេសុ យំកិញ្ចិ ឧប្បលមេវ, ឩនកសតបត្តំ បុណ្ឌរីកំ, សតបត្តំ បទុមំ។ បត្តនិយមំ វា វិនាបិ សេតំ បទុមំ, រត្តំ បុណ្ឌរីកន្តិ អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ។ **ឧទកានុគ្គតានី**តិ ឧទកតោ ន ឧគ្គតានិ។ **អន្តោនិមុគ្គបោសីនី**តិ ឧទកតលស្ស អន្តោ និមុគ្គានិយេវ ហុត្វា បោសន្តិ វឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ចតុត្ថជ្ឈានឧបមាយំ **បរិសុទ្ធេន ចេតសា បរិយោទាតេនា**តិ ឯត្ថ និរុបក្កិលេសដ្ឋេន បរិសុទ្ធំ, បភស្សរដ្ឋេន បរិយោទាតំ វេទិតព្ពំ។ **ឱទាតេន វត្ថេនា**តិ ឥទំ ឧតុផរណត្ថំ វុត្តំ។ កិលិដ្ឋវត្ថេន ហិ ឧតុផរណំ ន ហោតិ, តង្ខណធោតបរិសុទ្ធេន ឧតុផរណំ ពលវំ ហោតិ។ ឥមិស្សា ហិ ឧបមាយ វត្ថំ វិយ ករជកាយោ, ឧតុផរណំ វិយ ចតុត្ថជ្ឈានសុខំ។ តស្មា យថា សុន្ហាតស្ស បុរិសស្ស បរិសុទ្ធំ វត្ថំ សសីសំ បារុបិត្វា និសិន្នស្ស សរីរតោ ឧតុ សព្ពមេវ វត្ថំ ផរតិ, ន កោចិ វត្ថស្ស អផុដោកាសោ ហោតិ, ឯវំ ចតុត្ថជ្ឈានសុខេន ភិក្ខុនោ ករជកាយស្ស ន កោចិ ឱកាសោ អផុដោ ហោតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ចតុត្ថជ្ឈានចិត្តមេវ វា វត្ថំ វិយ, តំសមុដ្ឋានរូបំ ឧតុផរណំ វិយ។ យថា ហិ កត្ថចិ កត្ថចិ ឱទាតវត្ថេ កាយំ អផុសន្តេបិ តំសមុដ្ឋានេន ឧតុនា សព្ពត្ថកមេវ កាយោ ផុដោ ហោតិ, ឯវំ ចតុត្ថជ្ឈានសមុដ្ឋាបិតេន សុខុមរូបេន សព្ពត្ថកមេវ ភិក្ខុនោ កាយោ ផុដោ ហោតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

បច្ចវេក្ខណនិមិត្តន្តិ បច្ចវេក្ខណញាណមេវ។ **សុគ្គហិតំ ហោតី**តិ យថា តេន ឈានវិបស្សនាមគ្គា សុដ្ឋុ គហិតា ហោន្តិ, ឯវំ បច្ចវេក្ខណនិមិត្តំ អបរាបរេន បច្ចវេក្ខណនិមិត្តេន សុដ្ឋុ គហិតំ ហោតិ។ **អញ្ញោ វា អញ្ញ**ន្តិ អញ្ញោ ឯកោ អញ្ញំ ឯកំ, អត្តនោយេវ ហិ អត្តា ន បាកដោ ហោតិ។ **ឋិតោ វា និសិន្ន**ន្តិ ឋិតកស្សាបិ និសិន្នោ បាកដោ ហោតិ, តេនេវំ វុត្តំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឧទកមណិកោ**តិ សមេខលា ឧទកចាដិ។ **សមតិត្តិកោ**តិ សមភរិតោ។ **កាកបេយ្យា**តិ មុខវដ្ដិយំ និសីទិត្វា កាកេន គីវំ អនាមេត្វាវ បាតព្ពោ។

សុភូមិយន្តិ សមភូមិយំ។ "សុភូមេ សុខេត្តេ វិហតខាណុកេ ពីជានិ បតិដ្ឋាបេយ្យា"តិ (ទី. និ. ២.៤៣៨) ឯត្ថ បន មណ្ឌភូមិ សុភូមីតិ អាគតា។ **ចតុមហាបថេ**តិ ទ្វិន្នំ មហាមគ្គានំ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតដ្ឋានេ។ **អាជញ្ញរថោ**តិ វិនីតអស្សរថោ។ **ឱធស្តបតោទោ**តិ យថា រថំ អភិរុហិត្វា ឋិតេន សក្កា ហោតិ គណ្ហិតុំ, ឯវំ អាលម្ពនំ និស្សាយ តិរិយតោ ឋបិតបតោទោ។ **យោគ្គាចរិយោ**តិ អស្សាចរិយោ។ ស្វេវ អស្សទម្មេ សារេតីតិ **អស្សទម្មសារថិ។** **យេនិច្ឆក**ន្តិ យេន យេន មគ្គេន ឥច្ឆតិ។ **យទិច្ឆក**ន្តិ យំ យំ គតឹ ឥច្ឆតិ។ **សារេយ្យា**តិ ឧជុកំ បុរតោ បេសេយ្យ។ **បច្ចាសារេយ្យា**តិ បដិនិវត្តេយ្យ។

ឯវំ ហេដ្ឋា បញ្ចហិ អង្គេហិ សមាបត្តិបរិកម្មំ កថេត្វា ឥមាហិ តីហិ ឧបមាហិ បគុណសមាបត្តិយា អានិសំសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ខីណាសវស្ស អភិញ្ញាបដិបាដឹ ទស្សេតុំ **សោ សចេ អាកង្ខតី**តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

៩. ចង្កមសុត្តវណ្ណនា

២៩. នវមេ **អទ្ធានក្ខមោ ហោតី**តិ ទូរំ អទ្ធានមគ្គំ គច្ឆន្តោ ខមតិ, អធិវាសេតុំ សក្កោតិ។ **បធានក្ខមោ**តិ វីរិយក្ខមោ។ **ចង្កមាធិគតោ សមាធី**តិ ចង្កមំ អធិដ្ឋហន្តេន អធិគតោ អដ្ឋន្នំ សមាបត្តីនំ អញ្ញតរសមាធិ។ **ចិរដ្ឋិតិកោ ហោតី**តិ ចិរំ តិដ្ឋតិ។ ឋិតកេន គហិតនិមិត្តញ្ហិ និសិន្នស្ស នស្សតិ, និសិន្នេន គហិតនិមិត្តំ និបន្នស្ស។ ចង្កមំ អធិដ្ឋហន្តេន ចលិតារម្មណេ គហិតនិមិត្តំ បន ឋិតស្សាបិ និសិន្នស្សាបិ និបន្នស្សាបិ ន នស្សតីតិ។

១០. នាគិតសុត្តវណ្ណនា

៣០. ទសមេ ឧទ្ធំ ឧគ្គតត្តា ឧច្ចោ, រាសិភាវេន ច មហា សទ្ទោ ឯតេសន្តិ **ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទា**។ តេសុ ហិ ឧគ្គតុគ្គតេសុ ខត្តិយមហាសាល-ព្រាហ្មណមហាសាលាទីសុ មហាសក្ការំ គហេត្វា អាគតេសុ "អសុកស្ស ឱកាសំ ទេថ, អសុកស្ស ឱកាសំ ទេថា"តិ វុត្តេ "មយំ បឋមតរំ អាគតា, មយ្ហំ បឋមតរំ អាគតា, នត្ថិ ឱកាសោ"តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កថេន្តានំ សទ្ទោ ឧច្ចោ ចេវ មហា ច អហោសិ។ **កេវដ្ដា មញ្ញេ មច្ឆវិលោបេ**តិ កេវដ្ដា វិយ

មច្ឆរិយោបេ។ តេសញ្ហិ មច្ឆបច្ចី គហេត្វា អាគតានំ វិក្កិណនដ្ឋានេ “មយ្ហំ ទេថ មយ្ហំ ទេថា”តិ វទតោ មហាជនស្ស ឯវរូបោ សទ្ទោ ហោតិ។ **មីឡ្ហសុខ**ន្តិ អសុចិសុខំ។ **មិទ្ធសុខ**ន្តិ និទ្ទាសុខំ។ **លាភសក្ការសិលោកសុខ**ន្តិ លាភសក្ការញ្ចេវ វណ្ណភណនញ្ច និស្សាយ ឧប្បន្នសុខំ។

តំនិន្នាវ គមិស្សន្តីតិ តំ តទេវ ភគវតោ គតដ្ឋានំ គមិស្សន្តិ, អនុពន្ធិស្សន្តិយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តថា ហិ, ភន្តេ, ភគវតោ សីលបញ្ញាណ**ន្តិ យស្មា តថាវិធំ តុម្ហាកំ សីលញ្ច ញាណញ្ចាតិ អត្ថោ។ **មា ច មយា យសោ**តិ មយា សទ្ធឹ យសោបិ មា សមាគច្ឆតុ។ **បិយាន**ន្តិ បិយជនានំ។ **ឯសោ តស្ស និស្សន្ទោ**តិ ឯសា បិយភាវស្ស និប្ផត្តិ។ **អសុភនិមិត្តានុយោគ**ន្តិ អសុភកម្មដ្ឋានានុយោគំ។ **សុភនិមិត្តេ**តិ រាគដ្ឋានិយេ ឥដ្ឋារម្មណេ។ **ឯសោ តស្ស និស្សន្ទោ**តិ ឯសា តស្ស អសុភនិមិត្តានុយោគស្ស និប្ផត្តិ។ ឯវមិមស្មឹ សុត្តេ ឥមេសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ វិបស្សនាវ កថិតាតិ។

បញ្ចង្គិកវគ្គោ តតិយោ។

៤. សុមនវគ្គោ

១. សុមនសុត្តវណ្ណនា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **សុមនា រាជកុមារី**តិ មហាសក្ការំ កត្វា បត្ថនំ បត្ថេត្វា ឯវំ លទ្ធនាមា រាជកញ្ញា។ វិបស្សិសម្មាសម្ពុទ្ធកាលស្មឹ ហិ នាគរេសុ "យុទ្ធម្បិ កត្វា សត្ថារំ អម្ហាកំ គណ្ហិស្សាមា"តិ សេនាបតឹ និស្សាយ ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ លភិត្វា បដិបាដិយា បុញ្ញានិ កាតុំ អារទ្ធេសុ សព្ពបឋមទិវសោ សេនាបតិស្ស វារោ អហោសិ។ តស្មឹ ទិវសេ សេនាបតិ មហាទានំ សជ្ជេត្វា "អជ្ជ យថា អញ្ញោ កោចិ ឯកភិក្ខម្បិ ន ទេតិ, ឯវំ រក្ខថា"តិ សមន្តា បុរិសេ ឋបេសិ។ តំទិវសំ សេដ្ឋិភរិយា រោទមានា បញ្ចហិ កុមារិកាសតេហិ សទ្ធឹ កីឡិត្វា អាគតំ ធីតរំ អាហ – "សចេ, អម្ម, តវ បិតា ជីវេយ្យ, អជ្ជាហំ បឋមំ ទសពលំ ភោជេយ្យ"ន្តិ។ សា តំ អាហ – "អម្ម, មា ចិន្តយិ, អហំ តថា ករិស្សាមិ, យថា ពុទ្ធប្បមុខោ សង្ឃោ អម្ហាកំ បឋមំ ភិក្ខំ ភុញ្ជិស្សតី"តិ។ តតោ សតសហស្សគ្ឃនិកាយ សុវណ្ណបាតិយា និរុទកបាយាសំ បូរេត្វា សប្បិមធុសក្ខរាទីហិ អភិសង្ខរិត្វា អញ្ញិស្សា បាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា តំ សុមនមាលាគុឡេហិ បរិក្ខិបិត្វា មាលាគុឡសទិសំ កត្វា ភគវតោ គាមំ បវិសនវេលាយ សយមេវ ឧក្ខិបិត្វា ធាតិគណបរិវុតា ឃរា និក្ខមិ។

អន្តរាមគ្គេ សេនាបតិនោ ឧបដ្ឋាកា, "អម្ម, មា ឥតោ អាគមា"តិ វទន្តិ។ មហាបុញ្ញា នាម មនាបកថា ហោន្តិ, ន ច តេសំ បុនប្បុនំ ភណន្តានំ កថា បដិក្ខិបិតុំ សក្កា ហោតិ។ សា "ចូឡបិត, មហាបិត, មាតុល, កិស្ស តុម្ហេ គន្តុំ ន ទេថា"តិ អាហ។ សេនាបតិនា "អញ្ញស្ស កស្សចិ ខាទនីយំ ភោជនីយំ មា ទេថា"តិ ឋបិតម្ហ, អម្មាតិ។ កឹ បន មម ហត្ថេ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បស្សថាតិ? មាលាគុឡំ បស្សាមាតិ។ កឹ តុម្ហាកំ សេនាបតិ មាលាបូជម្បិ កាតុំ ន ទេតីតិ? ទេតិ, អម្មាតិ។ តេន ហិ អបេថាតិ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា "មាលាគុឡំ គណ្ហថ ភគវា"តិ អាហ។ ភគវា ឯកំ សេនាបតិស្ស ឧបដ្ឋាកំ ឱលោកេត្វា មាលាគុឡំ គណ្ហាបេសិ។ សា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា "ភវាភវាភិនិព្ពត្តិយំ មេ សតិ បរិតស្សនជីវិតំ នាម មា ហោតុ, អយំ សុមនមាលា វិយ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បិយាវ ហោមិ, នាមេន ច សុមនាយេវា"តិ បត្ថនំ កត្វា សត្ថារា "សុខិនី ហោហី"តិ វុត្តា វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។

ភគវាបិ សេនាបតិស្ស គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សេនាបតិ យាគុំ គហេត្វា ឧបគញ្ឆិ, សត្ថា ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ និសិន្នោ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃោតិ ។ អត្ថិ នោ ឯកោ អន្តរាមគ្គេ បិណ្ឌបាតោ លទ្ធោតិ? មាលំ អបនេត្វា បិណ្ឌបាតំ អទ្ទស។ ចូឡុបដ្ឋាកោ អាហ – "សាមិ មាលាតិ មំ វត្វា មាតុគាមោ វញ្ចេសី"តិ។ បាយាសោ ភគវន្តំ អាទឹ កត្វា សព្ពភិក្ខូនំ បហោសិ។ សេនាបតិ អត្តនោ ទេយ្យធម្មំ អទាសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចំ កត្វា មង្គលំ វត្វា បក្កាមិ។ សេនាបតិ "កា នាម សា បិណ្ឌបាតមទាសី"តិ បុច្ឆិ។ សេដ្ឋិធីតា សាមីតិ។ សប្បញ្ញា ឥត្ថី, ឯវរូបាយ ឃរេ វសន្តិយា បុរិសស្ស សគ្គសម្បត្តិ នាម ន ទុល្លភាតិ តំ អានេត្វា ជេដ្ឋកដ្ឋានេ ឋបេសិ?

សា បិតុគេហេ ច សេនាបតិគេហេ ច ធនំ គហេត្វា យាវតាយុកំ តថាគតស្ស ទានំ ទត្វា បុញ្ញានិ ករិត្វា តតោ ចុតា កាមាវចរទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ និព្ពត្តក្ខណេយេវ ជាណុប្បមាណេន ឱធិនា សកលំ ទេវលោកំ បរិបូរយមានំ សុមនវស្សំ វស្សិ។ ទេវតា "អយំ អត្តនាវ អត្តនោ នាមំ គហេត្វា អាគតា"តិ "សុមនា ទេវធីតា"ត្វេវស្សា នាមំ អកំសុ។ សា ឯកនវុតិកប្បេ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តី និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អវិជហិតសុមនវស្សា "សុមនា សុមនា"ត្វេវ នាមា អហោសិ។ ឥមស្មឹ បន កាលេ កោសលរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តាបិ បញ្ចសតា កុមារិកា តំទិវសញ្ញេវ តស្មឹ តស្មឹ កុលេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា ឯកទិវសេយេវ សព្ពា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមឹសុ។ តំខណំយេវ ជាណុប្បមាណេន ឱធិនា សុមនវស្សំ វស្សិ។ តំ ទិស្វា រាជា "បុព្ពេ កតាភិនីហារា ឯសា ភវិស្សតី"តិ តុដ្ឋមានសោ "ធីតា មេ អត្តនាវ អត្តនោ នាមំ គហេត្វា អាគតា"តិ សុមនាត្វេវស្សា នាមំ កត្វា "មយ្ហំ ធីតា ន ឯកិកាវ និព្ពត្តិស្សតី"តិ នគរំ វិចិនាបេន្តោ 'បញ្ច ទារិកាសតានិ ជាតានី"តិ សុត្វា សព្ពា អត្តនាវ បោសាបេសិ។ មាសេ មាសេ សម្បត្តេ "អានេត្វា មម ធីតុ ទស្សេថា"តិ អាហ។ ឯវមេសា មហាសក្ការំ កត្វា បត្ថនំ បត្ថេត្វា ឯវំលទ្ធនាមាតិ វេទិតព្ពា។

តស្សា សត្តវស្សិកកាលេ អនាថបិណ្ឌិកេន វិហារំ និដ្ឋាបេត្វា តថាគតស្ស ទូតេ បេសិតេ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ សាវត្ថឹ អគមាសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ គន្ត្វា រាជានំ ឯវមាហ – "មហារាជ, សត្ថុ ឥធាគមនំ អម្ហាកម្បិ មង្គលំ តុម្ហាកម្បិ មង្គលមេវ, សុមនំ រាជកុមារឹ បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធឹ បុណ្ណឃដេ ច គន្ធមាលាទីនិ ច គាហាបេត្វា ទសពលស្ស បច្ចុគ្គមនំ បេសេថា"តិ។ រាជា "សាធុ មហាសេដ្ឋី"តិ តថា អកាសិ។ សាបិ រញ្ញា វុត្តនយេនេវ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្សា ធម្មំ ទេសេសិ។ សា

បញ្ចហិ កុមារិកាសតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ អញ្ញានិបិ បញ្ច ទារិកាសតានិ បញ្ច មាតុគាមសតានិ បញ្ច ឧបាសកសតានិ តស្មឹយេវ ខណេ សោតាបត្តិផលំ បាបុណឹសុ។ ឯវំ តស្មិំ ទិវសេ អន្តរាមគ្គេយេវ ទ្វេ សោតាបន្នសហស្សានិ ជាតានិ។

យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ កស្មា ឧបសង្កមីតិ? បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមតាយ។ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិរ សហាយកា ទ្វេ ភិក្ខូ អហេសុំ។ តេសុ ឯកោ សារណីយធម្មំ បូរេតិ, ឯកោ ភត្តគ្គវត្តំ។ សារណីយធម្មបូរកោ ឥតរំ អាហ – “អាវុសោ, អទិន្នស្ស ផលំ នាម នត្ថិ, អត្តនា លទ្ធំ បរេសំ ទត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ។ ឥតរោ បន អាហ – “អាវុសោ, ត្វំ ន ជានាសិ, ទេយ្យធម្មំ នាម វិនិបាតេតុំ ន វដ្ដតិ, អត្តនោ យាបនមត្តមេវ គណ្ហន្តេន ភត្តគ្គវត្តំ បូរេតុំ វដ្ដតី”តិ។ តេសុ ឯកោបិ ឯកំ អត្តនោ ឱវាទេ ឱតារេតុំ នាសក្ខិ។ ទ្វេបិ អត្តនោ បដិបត្តឹ បូរេត្វា តតោ ចុតា កាមាវចរទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ តត្ថ សារណីយធម្មបូរកោ ឥតរំ បញ្ចហិ ធម្មេហិ អធិគណ្ហិ។

ឯវំ តេ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ខេបេត្វា ឥមស្មិំ កាលេ សាវត្ថិយំ និព្ពត្តឹសុ។ សារណីយធម្មបូរកោ កោសលរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ , ឥតរោ តស្សាយេវ ឧបដ្ឋាកឥត្ថិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តេ ទ្វេបិ ជនា ឯកទិវសេនេវ ជាយឹសុ។ តេ នាមគ្គហណទិវសេ ន្ហាបេត្វា សិរិគព្ភេ និបជ្ជាបេត្វា ទ្វិន្នម្បិ មាតរោ ពហិ សក្ការំ សំវិទហឹសុ។ តេសុ សារណីយធម្មបូរកោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា មហន្តំ សេតច្ឆត្តំ សុបញ្ញត្តំ សិរិសយនំ អលង្កតបដិយត្តញ្ច និវេសនំ ទិស្វា “ឯកស្មិំ រាជកុលេ និព្ពត្តោស្មី”តិ អញ្ញាសិ។ សោ “កឹ នុ ខោ កម្មំ កត្វា ឥធ និព្ពត្តោស្មី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “សារណីយធម្មនិស្សន្ទេនា”តិ ញត្វា “សហាយោ មេ កុហឹ នុ ខោ និព្ពត្តោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ នីចសយនេ និបន្នំ ទិស្វា “អយំ ភត្តគ្គវត្តំ បូរេមីតិ មម វចនំ ន គណ្ហិ, ឥមស្មិំ ឥទានិ តំ ឋានេ និគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ “សម្ម មម វចនំ នាកាសី”តិ អាហ។ អថ កឹ ជាតន្តិ។ បស្ស មយ្ហំ សម្បត្តឹ, សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា សិរិសយនេ និបន្នោស្មិ, ត្វំ នីចមញ្ចេ ថទ្ធអត្ថរណមត្តេ និបន្នោសីតិ។ កឹ បន ត្វំ ឯតំ និស្សាយ មានំ ករោសិ, ននុ វេឡុសលាកាហិ កត្វា បិលោតិកាយ បលិវេឋិតំ សព្ពមេតំ បថវីធាតុមត្តមេវាតិ?

សុមនា តេសំ កថំ សុត្វា “មម ភាតិកានំ សន្តិកេ កោចិ នត្ថី”តិ តេសំ សមីបំ គច្ឆន្តី ទ្វារំ និស្សាយ ឋិតា “ធាតូ”តិ វចនំ សុត្វា “ឥទំ ធាតូតិ វចនំ ពហិទ្ធា នត្ថិ។ មម ភាតិកា សមណទេវបុត្តា ភវិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា – “សចាហំ ‘ឥមេ ឯវំ កថេន្តី’តិ មាតាបិតូនំ កថេស្សាមិ, ‘អមនុស្សា ឯតេ’តិ នីហរាបេស្សន្តិ។ ឥទំ ការណំ អញ្ញស្ស អកថេត្វា កង្ខច្ឆេទកំ បុរិសាជានីយំ [?]

ឥធស្សូតិ ឥធ ភវេយ្យុំ។ **ឯកោ ទាយកោ**តិ ឯកោ អត្តនា លទ្ធលាភតោ បរស្ស ទត្វា បរិភុញ្ជនកោ សារណីយធម្មបូរកោ។ **ឯកោ អទាយកោ**តិ ឯកោ អត្តនា លទ្ធំ បរស្ស អទត្វា បរិភុញ្ជនកោ ភត្តគ្គវត្តបូរកោ។ **ទេវភូតានំ បន នេស**ន្តិ ទេវភូតានំ ឯតេសំ។ **អធិគណ្ហាតី**តិ អធិភវិត្វា គណ្ហាតិ អជ្ឈោត្ថរតិ អតិសេតិ។ **អាធិបតេយ្យេនា**តិ ជេដ្ឋកការណេន។ **ឥមេហិ បញ្ចហិ ឋានេហី**តិ សេសទេវេ សក្កោ ទេវរាជា វិយ ឥមេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ អធិគណ្ហាតិ។ **មានុសកេនា**តិអាទីសុ អាយុនា មហាកស្សបត្ថេរោ វិយ ពាកុលត្ថេរោ វិយ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ច, វណ្ណេន មហាគតិម្ពអភយត្ថេរោ វិយ ភណ្ឌាគារអមច្ចោ វិយ ច, សុខេន រដ្ឋបាលកុលបុត្តោ វិយ សោណសេដ្ឋិបុត្តោ វិយ យសទារកោ វិយ ច, យសេន ធម្មាសោកោ វិយ, តថា អាធិបច្ចេនាតិ ឥមេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ អតិរេកោ ជេដ្ឋកោ ហោតិ។

យាចិតោវ ពហុលន្តិ ពាកុលត្ថេរ-សីវលិត្ថេរ-អានន្ទត្ថេរាទយោ វិយ យាចិតោវ ពហុលំ ចីវរាទីនិ បរិភុញ្ជតីតិ ឥមេហិ ការណេហិ អតិរេកោ ហោតិ ជេដ្ឋកោ។ **យទិទំ វិមុត្តិយា វិមុត្តិ**ន្តិ យំ ឯកស្ស វិមុត្តិយា សទ្ធឹ ឥតរស្ស វិមុត្តឹ អារព្ភ នានាករណំ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ, តំ ន វទាមីតិ អត្ថោ។ សត្តវស្សិកទារកោ វា ហិ វិមុត្តឹ បដិវិជ្ឈតុ វស្សសតិកត្ថេរោ វា ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនី វា ឧបាសកោ វា ឧបាសិកា វា ទេវោ វា មារោ វា ព្រហ្មា វា, បដិវិទ្ធលោកុត្តរមគ្គេ នានត្តំ នាម នត្ថិ។ **អលមេវា**តិ យុត្តមេវ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យានិ នាម។

គច្ឆំ អាកាសធាតុយាតិ អាកាសេន គច្ឆន្តោ។ **សទ្ធោ**តិ រតនត្តយគុណានំ សទ្ទាតា។ **ថនយ**ន្តិ គជ្ជន្តោ។ **វិជ្ជុមាលី**តិ មាលាសទិសាយ មេឃមុខេ ចរន្តិយា វិជ្ជុលតាយ សមន្នាគតោ។ **សតក្កកូ**តិ សតកូដោ, ឥតោ ចិតោ ច ឧដ្ឋិតេន វលាហកកូដសតេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **ទស្សនសម្បន្នោ**តិ សោតាបន្នោ។ **ភោគបរិព្យូឡ្ហោ**តិ

ឧទកោយេន វិយ ទានវសេន ទីយមានេហិ ភោគេហិ បរិព្យូឡ្ហោ, ទេវលោកំ សម្បាបិតោតិ អត្ថោ។ **បេច្ចា**តិ បរលោកេ។ **សគ្គេ បមោទតី**តិ យស្មឹ សគ្គេ ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថេវ មោទតីតិ។

២. ចុន្ទីសុត្តវណ្ណនា

៣២. ទុតិយេ **បញ្ចហិ រថសតេហី**តិ ភត្តបាតរាសា បិតុ សន្តិកំ បេសេត្វា បញ្ច រថសតានិ យោជាបេត្វា តេហិ បរិវុតាតិ អត្ថោ។ **ឧបសង្កមី**តិ ភាគវា សទ្ធី បវត្តិតំ បញ្ចសាកច្ឆំ បុច្ឆិស្សាមីតិ គន្ធមាលចុណ្ណាទីនិ អាទាយ ឧបសង្កមិ។ **យទេវ សោ ហោតី**តិ យទា ឯវ សោ ហោតិ។ អថ វា យោ ឯវ សោ ហោតិ។ **អរិយកន្តានិ សីលានី**តិ មគ្គផលសម្បយុត្តានិ សីលានិ។ តានិ ហិ អរិយានំ កន្តានិ ហោន្តិ, ភវន្តរេបិ ន បរិច្ចជន្តិ។ សេសំ ចតុក្កនិបាតេ អគ្គប្បសាទសុត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៣. ឧគ្គហសុត្តវណ្ណនា

៣៣. តតិយេ **ភទ្ទិយេ**តិ ភទ្ទិយនគរេ។ **ជាតិយាវនេ**តិ សយំជាតេ អរោបិតេ ហិមវន្តេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធេ វនសណ្ឌេ, តំ នគរំ ឧបនិស្សាយ តស្មឹ វនេ វិហរតីតិ អត្ថោ។ **អត្តចតុត្ថោ**តិ អត្តនា ចតុត្ថោ។ កស្មា បនេស ភគវន្តំ អត្តចតុត្ថំយេវ និមន្តេសិ? គេហេ កិរស្ស មង្គលំ មហន្តំ, តត្ថ មហន្តេន សំវិធានេន ពហូ មនុស្សា សន្និបតិស្សន្តិ។ តេ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសន្តេន ទុស្សង្គហា ភវិស្សន្តីតិ អត្តចតុត្ថំយេវ និមន្តេសិ។ អបិ ចស្ស ឯវម្បិ អហោសិ – “ទហរកុមារិកាយោ មហាភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ សត្ថុ ឱវទន្តេ ឱលីនមនា ឱវាទំ គហេតុំ ន សក្កុណេយ្យុ”ន្តិ។ តម្បិ នាបិ ការណេន អត្តចតុត្ថមេវ និមន្តេសិ។ **ឱវទតុ តាសំ, ភន្តេ**តិ, ភន្តេ ភគវា, ឯតាសំ ឱវទតុ, ឯតា ឱវទតូតិ អត្ថោ។ ឧបយោគត្ថស្មិញ្ហិ ឯតំ សាមិវចនំ។ **យំ តាសន្តិ** យំ ឱវាទានុសាសនំ ឯតាសំ។ ឯវញ្ច បន វត្វា សោ សេដ្ឋី “ឥមា មម សន្តិកេ ឱវាទំ គណ្ហមានា ហរាយេយ្យុ”ន្តិ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។

ភត្តុតិ សាមិកស្ស។ **អនុកម្បំ ឧបាទាយា**តិ អនុទ្ទយំ បដិច្ច។ **បុព្ពុដ្ឋាយិនិយោ**តិ សព្ពបឋមំ ឧដ្ឋានសីលា។ **បច្ឆានិបាតិនិយោ**តិ សព្ពបច្ឆា និបជ្ជនសីលា។ ឥត្ថិយា ហិ បឋមតរំ ភុញ្ជិត្វា សយនំ អារុយ្ហ និបជ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ, សព្ពេ បន គេហបរិជនេ ភោជេត្វា ឧបករណភណ្ឌំ សំវិធាយ គោរូបាទីនិ អាគតានាគតានិ ញត្វា ស្វេ កត្តព្ពកម្មំ វិចារេត្វា កុញ្ចិកាមុទ្ទិកំ ហត្ថេ កត្វា សចេ ភោជនំ អត្ថិ, ភុញ្ជិត្វា, នោ ចេ អត្ថិ, អញ្ញំ បចាបេត្វា សព្ពេ សន្តប្បេត្វា បច្ឆា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ និបន្នាយបិ យាវ សូរិយុគ្គមនា និទ្ទាយិតុំ ន វដ្ដតិ, សព្ពបឋមំ បន ឧដ្ឋាយ ទាសកម្មករេ បក្កោសាបេត្វា “ឥទញ្ចិទញ្ច កម្មំ ករោថា”តិ កម្មន្តំ វិចារេត្វា ធេនុយោ ទុហាបេត្វា សព្ពំ គេហេ កត្តព្ពកិច្ចំ អត្តនោ បច្ចក្ខំយេវ កាតុំ វដ្ដតិ ។ ឯតមត្ថំ សន្ធាយ “បុព្ពុដ្ឋាយិនិយោ បច្ឆានិបាតិនិយោ”តិ អាហ។ “**កឹការបដិស្សាវិនិយោ**តិ កឹ ករោម កឹ ករោមា”តិ មុខំ ឱលោកេត្វា វិចរណសីលា។ **មនាបចារិនិយោ**តិ មនាបំយេវ កិរិយំ ករណសីលា។ **បិយវាទិនិយោ**តិ បិយមេវ វចនំ វាទនសីលា។ **បូជេស្សាមា**តិ ចតុបច្ចយបូជាយ បូជយិស្សាម។

អព្ភាគតេតិ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតេ។ **អាសនោទកេន បដិបូជេស្សាមា**តិ អាសនេន ច បាទធោវនឧទកេន ច បូជយិស្សាម។ ឯត្ថ ច មាតាបិតូនំ ទេវសិកំ សក្ការោ កាតព្ពោ។ សមណព្រាហ្មណានំ បន អព្ភាគតានំ អាសនំ ទត្វា បាទធោវនញ្ច ទាតព្ពំ, សក្ការោ ច កាតព្ពោ។

ឧណ្ណាតិ ឯឡកលោមំ។ **តត្ថ ទក្ខា ភវិស្សាមា**តិ ឯឡកលោមានំ វិជដនធោវនរជនវេណិករណាទីសុ កប្បាសស្ស ច វដ្ដនបិសនផោដនកន្តនាទីសុ ឆេកា ភវិស្សាម។ **តត្រុបាយាយា**តិ តស្មឹ ឧណ្ណាកប្បាសសំវិធានេ ឧបាយភូតាយ “ឥមស្មឹ កាលេ ឥទំ នាម កាតុំ វដ្ដតី”តិ ឯវំ បវត្តាយ វីមំសាយ សមន្នាគតា។ **អលំ កាតុំ អលំ សំវិធាតុ**ន្តិ អត្តនា កាតុម្បិ បរេហិ ការាបេតុម្បិ យុត្តា ចេវ សមត្ថា ច ភវិស្សាមាតិ អត្ថោ។

កតញ្ច កតតោ ជានិស្សាម, អកតញ្ច អកតតោតិ សកលទិវសំ ឥទំ នាម កម្មំ កត្វា អាគតានំ, ឧបឌ្ឍទិវសំ ឥទំ នាម កម្មំ កត្វា អាគតានំ, និក្កម្មានំ គេហេ និសិន្នានំ ឥទំ នាម ទាតុញ្ច ឯវញ្ច កាតុំ វដ្ដតីតិ ឯវំ ជានិស្សាម។ **គិលានកានញ្ច ពលាពល**ន្តិ សចេ ហិ គិលានកាលេ តេសំ ភេសជ្ជភោជនាទីនិ ទត្វា រោគំ ផាសុំ ន ករោន្តិ, “ឥមេ អរោគកាលេ អម្ហេ យំ ឥច្ឆន្តិ, តំ ការេន្តិ។ គិលានកាលេ អត្ថិ ភាវម្បិ នោ ន ជានន្តី”តិ វិរត្តរូបា បច្ឆា កិច្ចានិ ន ករោន្តិ, ទុក្កដានិ វា ករោន្តិ។ តស្មា នេសំ ពលាពលំ ញត្វា ទាតព្ពញ្ច កាតព្ពញ្ច ជានិស្សាមាតិ ឯវំ តុម្ហេហិ សិក្ខិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ **ខាទនីយំ ភោជនីយញ្ចស្សា**តិ ខាទនីយញ្ច ភោជនីយញ្ច អស្ស អន្តោជនស្ស។ **បច្ចំសេនា**តិ បដិលភិតព្ពេន អំសេន, អត្តនោ អត្តនោ លទ្ធព្ពកោដ្ឋាសានុរូបេនាតិ អត្ថោ។ **សំវិភជិស្សាមា**តិ ទស្សាម។ **សម្បាទេស្សាមា**តិ សម្បាទយិស្សាម។

អធុត្តីតិ បុរិសធុត្តសុរាធុត្តការសេន អធុត្តិយោ។ **អថេនី**តិ អថេនិយោ អចោរិយោ។ **អសោណ្ឌី**តិ សុរាសោណ្ឌតាទិវសេន អសោណ្ឌិយោ។

ឯវំ សុត្តន្តំ និដ្ឋបេត្វា ឥទានិ គាថាហិ កូដំ គណ្ហន្តោ **យោ នំ ភរតិ សព្ពទា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ភរតី**តិ បោសតិ បដិជគ្គតិ។ **សព្ពកាមហរ**ន្តិ សព្ពកាមទទំ។ **សោត្ថី**តិ សុគត្ថី។ **ឯវំ វត្តតី**តិ ឯត្តកំ វត្តំ បូរេត្វា វត្តតិ។ **មនាបា នាម តេ ទេវា**តិ និម្មានរតី ទេវា។ តេ ហិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ រូបំ មាបេត្វា អភិរមណតោ និម្មានរតីតិ ច មនាបាតិ ច វុច្ចន្តីតិ។

៤. សីហសេនាបតិសុត្តវណ្ណនា

៣៤. ចតុត្ថេ **សន្ទិដ្ឋិក**ន្តិ សាមំ បស្សិតព្ពកំ។ **ទាយកោ**តិ ទានសូរោ។ ន សោ សទ្ធាមត្តកេនេវ តិដ្ឋតិ, បរិច្ចជិតុម្បិ សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **ទានបតី**តិ យំ ទានំ ទេតិ, តស្ស បតិ ហុត្វា ទេតិ, ន ទាសោ, ន សហាយោ។ យោ ហិ អត្តនា មធុរំ ភុញ្ជតិ, បរេសំ អមធុរំ ទេតិ, សោ ទានសង្ខាតស្ស ទេយ្យធម្មស្ស ទាសោ ហុត្វា ទេតិ។ យោ យំ អត្តនា ភុញ្ជតិ, តទេវ ទេតិ, សោ សហាយោ ហុត្វា ទេតិ។ យោ បន អត្តនា យេន កេនចិ យាបេតិ, បរេសំ មធុរំ ទេតិ, សោ បតិ ជេដ្ឋកោ សាមី ហុត្វា ទេតិ។ តាទិសំ សន្ធាយ វុត្តំ – “ទានបតី”តិ។

អមង្កុភូតោតិ ន និត្តេជភូតោ។ **វិសារទោ**តិ ញាណសោមនស្សប្បត្តោ។ **សហព្យតំ គតា**តិ សហភាវំ ឯកីភាវំ គតា។ **កតាវកាសា**តិ យេន កម្មេន តត្ថ អវកាសោ ហោតិ, តស្ស កតត្តា កតាវកាសា។ តំ បន យស្មា កុសលមេវ ហោតិ, តស្មា **កតកុសលា**តិ វុត្តំ។ **មោទរេ**តិ មោទន្តិ បមោទន្តិ។ **អសិតស្សា**តិ អនិស្សិតស្ស តថាគតស្ស។ **តាទិនោ**តិ តាទិលក្ខណំ បត្តស្ស។

៥. ទានានិសំសសុត្តវណ្ណនា

៣៥. បញ្ចមេ **គិហិធម្មា អនបគតោ ហោតី**តិ អខណ្ឌបញ្ចសីលោ ហោតិ។ **សតំ ធម្មំ អនុក្កម**ន្តិ សប្បុរិសានំ មហាបុរិសានំ ធម្មំ អនុក្កមន្តោ ។ **សន្តោ នំ ភជន្តី**តិ សប្បុរិសា ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធតថាគតសាវកា ឯតំ ភជន្តិ។

៦. កាលទានសុត្តវណ្ណនា

៣៦. ឆដ្ឋេ **កាលទានានី**តិ យុត្តទានានិ, បត្តទានានិ អនុច្ឆវិកទានានីតិ អត្ថោ។ **នវសស្សានី**តិ អគ្គសស្សានិ។ **នវផលានី**តិ អារាមតោ បឋមុប្បន្នានិ អគ្គផលានិ។ **បឋមំ សីលវន្តេសុ បតិដ្ឋាបេតី**តិ បឋមំ សីលវន្តានំ ទត្វា បច្ឆា អត្តនា បរិភុញ្ជតិ។ **វទញ្ញូ**តិ ភាសិតញ្ញូ។ **កាលេន ទិន្ន**ន្តិ យុត្តប្បត្តកាលេន ទិន្នំ។ **អនុមោទន្តី**តិ ឯកមន្តេ ឋិតា អនុមោទន្តិ។ **វេយ្យាវច្ច**ន្តិ កាយេន វេយ្យាវដិកកម្មំ ករោន្តិ។ **អប្បដិវានចិត្តោ**តិ អនុក្កណ្ឋិតចិត្តោ។ **យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផល**ន្តិ យស្មិំ ឋានេ ទិន្នំ មហប្ផលំ ហោតិ, តត្ថ ទទេយ្យ។

៧. ភោជនសុត្តវណ្ណនា

៣៧. សត្តមេ **អាយុំ ទេតី**តិ អាយុទានំ ទេតិ។ **វណ្ណ**ន្តិ សរីរវណ្ណំ។ **សុខ**ន្តិ កាយិកចេតសិកសុខំ។ **ពល**ន្តិ សរីរថាមំ។ **បដិភាន**ន្តិ យុត្តមុត្តប្បដិភានំ។

៨. សទ្ធសុត្តវណ្ណនា

៣៨. អដ្ឋមេ **អនុកម្បន្តី**តិ អនុគ្គណ្ហន្តិ។ **ខន្ធិមាវ មហាទុមោ**តិ ខន្ធសម្បន្នោ មហារុក្ខោ វិយ។ **មនោរមេ អាយតនេ**តិ រមណីយេ សមោសរណដ្ឋានេ។ **ឆាយំ ឆាយត្ថិកា យន្តី**តិ ឆាយាយ អត្ថិកា ឆាយំ ឧបគច្ឆន្តិ។ **និវាតវុត្តិ**ន្តិ នីចវុត្តិំ។ **អត្ថទ្ធ**ន្តិ កោធមានថទ្ធតាយ រហិតំ។ **សោរត**ន្តិ សោរច្ចេន សុចិសីលេន សមន្នាគតំ។ **សខិល**ន្តិ សម្មោទកំ។

៩. បុត្តសុត្តវណ្ណនា

៣៩. នវមេ **ភតោ វា នោ ភរិស្សតី**តិ អម្ហេហិ ថញ្ញបាយនហត្ថបាទវឌ្ឍនាទីហិ ភតោ បដិជគ្គិតោ អម្ហេ មហល្លកកាលេ ហត្ថបាទធោវន-ន្ហាបនយាគុភត្តទានាទីហិ ភរិស្សតិ។ **កិច្ចំ វា នោ ករិស្សតី**តិ អត្តនោ កម្មំ ឋបេត្វា អម្ហាកំ រាជកុលាទីសុ ឧប្បន្នំ កិច្ចំ គន្ត្វា ករិស្សតិ ។ **កុលវំសោ ចិរំ ឋស្សតី**តិ អម្ហាកំ សន្តកំ ខេត្ត

វត្ថុហិរញ្ញសុវណ្ណាទី អវិនាសេត្វា រក្ខន្តេ បុត្តេ កុលវំសោ ចិរំ បវត្តតិ, អម្ហេហិ វា បវត្តិតានិ សលាកភត្តាទីនិ អនុបច្ឆិន្ទិត្វា បវត្តេស្សតិ, ឯវម្បិ នោ កុលវំសោ ចិរំ បវត្តតិ។ **ទាយជ្ជំ បដិបជ្ជិស្សតីតិ** កុលវំសានុរូបាយ បដិបត្តិយា អត្តានំ ទាយជ្ជារហំ ករោន្តោ អម្ហាកំ សន្តកំ ទាយជ្ជំ បដិបជ្ជិស្សតិ។ **ទក្ខិណំ អនុប្បទស្សតីតិ** បត្តិទានំ កត្វា តតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ ទានំ អនុប្បទស្សតិ។

សន្តោ សប្បុរិសាតិ ឥមស្មិំ ឋានេ មាតាបិតូសុ សម្មា បដិបត្តិយា សន្តោ សប្បុរិសាតិ វេទិតព្ពា។ **បុព្ពេ កតមនុស្សរន្តិ** មាតាបិតូហិ បឋមតរំ កតគុណំ អនុស្សរន្តា។ **ឱវាទការីតិ** មាតាបិតូហិ ទិន្នស្ស ឱវាទស្ស កត្តា។ **ភតបោសីតិ** យេហិ ភតោ, តេសំ បោសកោ។ **បសំសិយោតិ** ទិដ្ឋេវ ធម្មេ មហាជនេន បសំសិតព្ពោ ហោតិ។

១០. មហាសាលបុត្តសុត្តវណ្ណនា

៤០. ទសមេ **មហាសាលាតិ** មហារុក្ខា។ **សាខាបត្តបលាសេន វឌ្ឍន្តីតិ** ខុទ្ទកសាខាហិ ច បត្តសង្ខាតេន ច បលាសេន វឌ្ឍន្តិ។ **អរញ្ញស្មិន្តិ** អគាមកេ បទេសេ។ **ព្រហាវនេតិ** មហាវនេ អដវិយំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សុមនវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. មុណ្ឌរាជវគ្គោ

១. អាទិយសុត្តវណ្ណនា

៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ **ភោគានំ អាទិយា**តិ ភោគានំ អាទាតព្ពការណានិ។ **ឧដ្ឋានវីរិយាធិគតេហី**តិ ឧដ្ឋានសង្ខាតេន វីរិយេន អធិគតេហិ។ **ពាហាពលបរិចិតេហី**តិ ពាហុពលេន សញ្ចិតេហិ។ **សេទាវក្ខិត្តេហី**តិ សេទំ អវក្ខិបេត្វា ឧប្បាទិតេហិ។ **ធម្មិកេហី**តិ ធម្មយុត្តេហិ។ **ធម្មលទ្ធេហី**តិ ទសកុសលកម្មំ អកោបេត្វា លទ្ធេហិ។ **បីណេតី**តិ បីណិតំ ថូលំ ករោតិ។ សេសមេត្ថ ចតុក្កនិបាតេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៣. ឥដ្ឋសុត្តវណ្ណនា

៤៣. តតិយេ **អាយុសំវត្តនិកា បដិបទា**តិ ទានសីលាទិកា បុញ្ញបដិបទា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អត្ថាភិសមយា**តិ អត្ថស្ស អភិសមាគមេន, អត្ថប្បដិលាភេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤. មនាបទាយីសុត្តវណ្ណនា

៤៤. ចតុត្ថេ **ឧគ្គោ**តិ គុណេហិ ឧគ្គតត្តា ឯវំលទ្ធនាមោ។ **សាលបុប្ផកំ ខាទនីយ**ន្តិ ចតុមធុរយោជិតេន សាលិបិដ្ឋេន កតំ សាលបុប្ផសទិសំ ខាទនីយំ។ តញ្ហិ បញ្ញាយមានវណ្ណបត្តកេសរំ កត្វា ជីរកាទិសម្ភារយុត្តេ សប្បិម្ហិ បចិត្វា សប្បិំ វិនិវត្តេត្វា គោលុម្ពេ បូរេត្វា គន្ធវាសំ គាហាបេត្វា បិទហិត្វា លញ្ឆេត្វា ឋបិតំ ហោតិ។ តំ សោ យាគុំ បិវិត្វា និសិន្នស្ស ភគវតោ អន្តរភត្តេ ទាតុកាមោ ឯវមាហ។ **បដិគ្គហេសិ ភគវា**តិ ទេសនាមត្តមេតំ, ឧបាសកោ បន តំ ភគវតោ ច បញ្ចន្នញ្ច ភិក្ខុសតានំ អទាសិ។ យថា ច តំ, ឯវំ សូករមំសាទីនិបិ។ តត្ថ **សម្បន្នកោលក**ន្តិ សម្បន្នពទរំ។ **សូករមំស**ន្តិ មធុររសេហិ ពទរេហិ សទ្ធិំ ជីរកាទិសម្ភារេហិ យោជេត្វា បក្កំ ឯកសំវច្ឆរិកសូករមំសំ។ **និព្វត្តតេលក**ន្តិ វិនិវត្តិតតេលំ។ **នាលិយសាក**ន្តិ សាលិបិដ្ឋេន សទ្ធិំ មទ្ទិត្វា ជីរកាទិសំយុត្តេ សប្បិម្ហិ បចិត្វា ចតុមធុរេន យោជេត្វា វាសំ គាហាបេត្វា ឋបិតំ នាលិយសាកំ។ **នេតំ ភគវតោ កប្បតី**តិ ឯត្ថ អកប្បិយំ ឧបាទាយ កប្បិយម្បិ ន កប្បតីតិ វុត្តំ, សេដ្ឋិ បន សព្ពម្បិ តំ អាហរាបេត្វា រាសីកត្វា យំ យំ អកប្បិយំ, តំ តំ អន្តរាបណំ បហិណិត្វា កប្បិយំ ឧបភោគបរិភោគភណ្ឌំ អទាសិ។ ចន្ទនផលកំ នាតិមហន្តំ ទីឃតោ អឌ្ឍតេយ្យរតនំ, តិរិយំ ទិយឌ្ឍរតនំ, សារវរភណ្ឌត្តា បន មហគ្ឃំ អហោសិ។ ភគវា តំ បដិគ្គហេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆេទាបេត្វា ភិក្ខូនំ អញ្ជនបិសនត្ថាយ ទាបេសិ។

ឧជុភូតេសូតិ កាយវាចាចិត្តេហិ ឧជុកេសុ។ **ឆន្ទសា**តិ បេមេន។ **ចត្ត**ន្តិអាទីសុ បរិច្ចាគវសេន **ចត្តំ**។ មុត្តចាគតាយ **មុត្តំ**។ អនបេក្ខចិត្តតាយ ចិត្តេន ន ឧគ្គហិតន្តិ **អនុគ្គហីតំ។ ខេត្តូបមេ**តិ វិរុហនដ្ឋេន ខេត្តសទិសេ។

អញ្ញតរំ មនោមយន្តិ សុទ្ធាវាសេសុ ឯកំ ឈានមនេន និព្វត្តំ ទេវកាយំ។ **យថាធិប្បាយោ**តិ យថាជ្ឈាសយោ។ ឥមិនា កឹ បុច្ឆតិ? តស្ស កិរ មនុស្សកាលេ អរហត្តត្ថាយ អជ្ឈាសយោ អហោសិ, តំ បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ។ ទេវបុត្តោបិ អរហត្តំ បត្តតាយ **តគ្ឃ មេ ភគវា យថាធិប្បាយោ**តិ អាហ។ **យត្ថ យត្ថូបបជ្ជតី**តិ គីសុ វា កុលសម្បត្តីសុ ឆសុ វា កាមសគ្គេសុ យត្ថ យត្ថ ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ តត្ថ ទីឃាយុ យសវា ហោតីតិ។ បញ្ចមំ ចតុក្កនិបាតេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឆដ្ឋសត្តមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

៨. អលព្ភនីយឋានសុត្តវណ្ណនា

៤៨. អដ្ឋមេ **អលព្ភនីយានី**តិ អលទ្ធព្ពានិ, ន សក្កា លភិតុំ។ **ឋានានី**តិ ការណានិ។ **ជរាធម្មំ មា ជីរី**តិ យំ មយ្ហំ ជរាសភាវំ, តំ មា ជីរតុ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **នច្ចាទេយ្យា**តិ ន រុច្ចេយ្យ។ **អព្ពហី**តិ នីហរិ។

យតោតិ យស្មឹ កាលេ។ **អាបទាសូ**តិ ឧបទ្ទវេសុ។ **ន វេធតី**តិ ន កម្បតិ នានុសោចតិ។ **អត្ថវិនិច្ឆយញ្ញូ**តិ ការណត្ថវិនិច្ឆយេ កុសលោ។ **បុរាណ**ន្តិ និព្វិការតាយ បោរាណកមេវ។ **ជប្បេនា**តិ វណ្ណភណនេន។ **មន្តេនា**តិ មហានុភាវមន្តបរិវត្តនេន។ **សុភាសិតេនា**តិ សុភាសិតកថនេន។ **អនុប្បទានេនា**តិ សតស្ស វា សហស្សស្ស វា ទានេន។ **បវេណិយា វា**តិ កុលវំសេន វា, “ឥទំ អម្ហាកំ បវេណិយា អាចិណ្ណំ, ឥទំ អនាចិណ្ណ”ន្តិ ឯវំ បវេណិកថនេនាតិ អត្ថោ។ **យថា យថា យត្ថ លភេថ អត្ថ**ន្តិ ឯតេសុ ជប្បាទីសុ យេន យេន យត្ថ យត្ថ ឋានេ

ជរាជម្ហាទីនំ អជីរណតាទិអត្ថំ លភេយ្យ។ **តថា តថា តត្ថ បរក្កមេយ្យា**តិ តេន តេន តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ បរក្កមំ ករេយ្យ។ **កម្មំ ទទ្ទឡ្ហ**ន្តិ វដ្ដគាមិកម្មំ មយា ចិរំ កត្វា អាយូហិតំ, ស្វាហំ ឥទានិ កិន្តិ ករោមីតិ ឯវំ បច្ចវេក្ខិត្វា អធិវាសេយ្យាតិ។

៩. កោសលសុត្តវណ្ណនា

៤៩. នវមេ **ឧបកណ្ណកេ**តិ កណ្ណមូលេ។ **ទុម្មនោ**តិ ទុដ្ឋមនោ។ **បត្តក្ខន្ធោ**តិ បតិតក្ខន្ធោ។ **បជ្ឈាយន្តោ**តិ ចិន្តយន្តោ។ **អប្បដិភានោ**តិ និប្បដិភានោ ហុត្វា។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

១០. នារទសុត្តវណ្ណនា

៥០. ទសមេ **អជ្ឈោមុច្ឆិតោ**តិ អធិឱមុច្ឆិតោ គិលិត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា គហណសភាវាយ អតិរេកមុច្ឆាយ តណ្ហាយ សមន្នាគតោ។ **មហច្ចា រាជានុភាវេនា**តិ មហតា រាជានុភាវេន, អដ្ឋារសហិ សេនីហិ បរិវារិតោ មហតិយា រាជិទ្ធិយា បាយាសីតិ អត្ថោ។ **តគ្ឃា**តិ ឯកំសត្ថេ និបាតោ , ឯកំសេនេវ សោកសល្លហរណោតិ អត្ថោ។ ឥតិ រាជា ឥមំ ឱវាទំ សុត្វា តស្មឹ ឋិតោ ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។

មុណ្ឌរាជវគ្គោ បញ្ចមោ។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. នីវរណវគ្គោ

១. អាវរណសុត្តវណ្ណនា

៥១. ទុតិយស្ស បឋមេ អាវរណវសេន **អាវរណា**។ នីវរណវសេន **នីវរណា**។ ចេតោ អជ្ឈារុហន្តីតិ **ចេតសោ អជ្ឈារុហា**។ វិបស្សនាបញ្ញញ្ច មគ្គបញ្ញញ្ច ឧប្បត្តិនិវារណដ្ឋេន ទុព្ពលំ ករោន្តីតិ **បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណា**។ យា វា ឯតេហិ សទ្ធឹ វោកិណ្ណា បញ្ញា ឧប្បជ្ជតិ, តំ ទុព្ពលំ ករោន្តីតិបិ **បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណា**។ **អពលាយា**តិ បញ្ចនីវរណបរិយោនទ្ធត្តា អបគតពលាយ។ **ឧត្តរិ វា មនុស្សធម្មា អលមរិយញាណទស្សនវិសេស**ន្តិ ទសកុសលកម្មបថសង្ខាតា មនុស្សធម្មា ឧត្តរិ អរិយភាវំ កាតុំ សមត្ថំ ញាណទស្សនវិសេសំ។ **ហារហារិនី**តិ ហរិតព្ពំ ហរិតុំ សមត្ថា។ **នង្គលមុខានី**តិ មាតិកាមុខានិ។ តានិ ហិ នង្គលសរិក្ខកត្តា នង្គលេហិ ច ខតត្តា នង្គលមុខានីតិ វុច្ចន្តិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ សោតំ វិយ វិបស្សនាញាណំ ទដ្ឋព្ពំ, ឧភតោ នង្គលមុខានំ វិវរណកាលោ វិយ ឆសុ ទ្វារេសុ សំវរស្ស វិស្សជ្ជនកាលោ, មជ្ឈេនទិយា រុក្ខបាទេ កោដ្ដេត្វា បលាលតិណមត្តិកាហិ អាវរណេ កតេ ឧទកស្ស វិក្ខិត្តវិសដព្យាទិណ្ណកាលោ វិយ បញ្ចហិ នីវរណេហិ បរិយោនទ្ធកាលោ, ឯវំ អាវរណេ កតេ វិហតវេគស្ស ឧទកស្ស តិណបលាលាទីនិ បរិកឌ្ឍិត្វា សមុទ្ទំ បាបុណិតុំ អសមត្ថកាលោ វិយ វិបស្សនាញាណេន សព្ពាកុសលេ វិទ្ធំសេត្វា និព្ពានសាគរំ បាបុណិតុំ អសមត្ថកាលោ វេទិតព្ពោ។ សុក្កបក្ខេ វុត្តវិបល្លាសេន យោជនា កាតព្ពា។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។ ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៣. បធានិយង្គសុត្តវណ្ណនា

៥៣. តតិយេ **បធានិយង្គានី**តិ បធានំ វុច្ចតិ បទហនភាវោ, បធានមស្ស អត្ថីតិ បធានិយោ, បធានិយស្ស ភិក្ខុនោ អង្គានីតិ បធានិយង្គានិ។ **សទ្ធោ**តិ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ។ សទ្ធា បនេសា អាគមសទ្ធា អធិគមសទ្ធា ឱកប្បនសទ្ធា បសាទសទ្ធាតិ ចតុព្ពិធា។ តត្ថ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានំ សទ្ធា, អភិនីហារតោ បដ្ឋាយ អាគតត្តា **អាគមសទ្ធា** នាម។ អរិយសាវកានំ បដិវេធេន អធិគតត្តា **អធិគមសទ្ធា** នាម។ ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោតិ វុត្តេ អចលភាវេន ឱកប្បនំ **ឱកប្បនសទ្ធា** នាម។ បសាទុប្បត្តិ **បសាទសទ្ធា** នាម។ ឥធ ឱកប្បនសទ្ធា អធិប្បេតា។ **ពោធិ**ន្តិ ចតុមគ្គញាណំ។ តំ សុប្បដិវិទ្ធំ តថាគតេនាតិ សទ្ទហតិ។ ទេសនាសីសមេវ ចេតំ, ឥមិនា បន អង្គេន តីសុបិ រតនេសុ សទ្ធា អធិប្បេតា។ យស្ស ហិ ពុទ្ធាទីសុ បសាទោ ពលវា, តស្ស បធានវីរិយំ ឥជ្ឈតិ។

អប្បាពាធោតិ អរោគោ។ **អប្បាតង្កោ**តិ និទ្ទុក្ខោ។ **សមវេបាកិនិយា**តិ សមវិបាកិនិយា។ **គហណិយា**តិ កម្មជតេជោធាតុយា។ **នាតិសីតាយ នាច្ចុណ្ហាយា**តិ អតិសីតលគ្គហណិកោ ហិ សីតភីរុកោ ហោតិ, អច្ចុណ្ហគ្គហណិកោ ឧណ្ហភីរុកោ, តេសំ បធានំ ន ឥជ្ឈតិ, មជ្ឈិមគ្គហណិកស្ស ឥជ្ឈតិ។ តេនាហ – **មជ្ឈិមាយ បធានក្ខមាយា**តិ។ **យថាភូតំ អត្តានំ អាវិកត្តា**តិ យថាភូតំ អត្តនោ អគុណំ បកាសេតា។ **ឧទយត្ថគាមិនិយា**តិ ឧទយញ្ច អត្ថញ្ច គន្តុំ បរិច្ឆិន្ទិតុំ សមត្ថាយ។ ឯតេន បញ្ញាសលក្ខណបរិគ្គាហកំ ឧទយព្ពយញាណំ វុត្តំ។ **អរិយាយា**តិ បរិសុទ្ធាយ។ **និព្ពេធិកាយា**តិ អនិព្ពិទ្ធបុព្ពេ លោភក្ខន្ធាទយោ និព្ពិជ្ឈិតុំ សមត្ថាយ។ **សម្មា ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា**តិ តទង្គវសេន កិលេសានំ បហីនត្តា យំ ទុក្ខំ ខីយតិ, តស្ស ទុក្ខស្ស ខយគាមិនិយា។ ឥតិ សព្ពេហិបិ ឥមេហិ បទេហិ វិបស្សនាបញ្ញាវ កថិតា។ ទុប្បញ្ញស្ស ហិ បធានំ ន ឥជ្ឈតិ។

៤. សមយសុត្តវណ្ណនា

៥៤. ចតុត្ថេ **បធានាយា**តិ វីរិយករណត្ថាយ។ **ន សុករំ ឧញ្ឆេន បគ្គហេន យាបេតុ**ន្តិ ន សក្កា ហោតិ បត្តំ គហេត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ យាបេតុំ។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតំ។

៥. មាតាបុត្តសុត្តវណ្ណនា

៥៥. បញ្ចមេ **បរិយាទាយ តិដ្ឋតី**តិ បរិយាទិយិត្វា គហេត្វា ខេបេត្វា តិដ្ឋតិ។ **ឧគ្ឃាតិតា**តិ ឧទ្ធុមាតា។

អសិហត្ថេនាតិ សីសច្ឆេទនត្ថាយ អសឹ អាទាយ អាគតេនាបិ។ **បិសាចេនា**តិ ខាទិតុំ អាគតយក្ខេនាបិ។ **អាសីទេ**តិ ឃដ្ដេយ្យ។ **មញ្ជុនា**តិ មុទុកេន។ **កាមោឃវុឡ្ហាន**ន្តិ កាមោឃេន វុឡ្ហានំ កឌ្ឍិតានំ។ **កាលំ គតិ ភវាភវ**ន្តិ វដ្ដកាលំ គតិញ្ច បុនប្បុនព្ភវេ ច។ **បុរក្ខតា**តិ បុរេចារិកា បុរតោ គតាយេវ។ **យេ ច កាមេ បរិញ្ញាយា**តិ យេ បណ្ឌិតា ទុវិធេបិ កាមេ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ **ចរន្តិ អកុតោភយា**តិ ខីណាសវានំ កុតោចិ ភយំ នាម នត្ថិ, តស្មា តេ អកុតោភយា ហុត្វា ចរន្តិ។ **បារង្គតា**តិ បារំ វុច្ចតិ និព្ពានំ, តំ ឧបគតា, សច្ឆិកត្វា ឋិតាតិ អត្ថោ។ **អាសវក្ខយ**ន្តិ អរហត្តំ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដមេវ កថេត្វា គាថាសុ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៦. ឧបជ្ឈាយសុត្តវណ្ណនា

៥៦. ឆដ្ឋេ **មធុរកជាតោ**តិ សញ្ជាតគរុភាវោ។ **ទិសា ច មេ ន បក្ខាយន្តី**តិ ចតស្សោ ទិសា ច អនុទិសា ច មយ្ហំ ន ឧបដ្ឋហន្តីតិ វទតិ។ **ធម្មា ច មំ នប្បដិភន្តី**តិ សមថវិបស្សនាធម្មាបិ មេ ន ឧបដ្ឋហន្តិ។ **អនភិរតោ ច ព្រហ្មចរិយំ ចរាមី**តិ ឧក្កណ្ឋិតោ ហុត្វា ព្រហ្មចរិយវាសំ វសាមិ។ **យេន ភគវា តេនុបសង្កមី**តិ តស្ស កថំ សុត្វា “ពុទ្ធវេនេយ្យបុគ្គលោ អយ”ន្តិ តំ ការណំ ភគវតោ អារោចេតុំ ឧបសង្កមិ។ **អវិបស្សកស្ស កុសលានំ ធម្មាន**ន្តិ កុសលធម្មេ អវិបស្សន្តស្ស, អនេសន្តស្ស អគវេសន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មាន**ន្តិ សតិបដ្ឋានាទីនំ សត្តតឹសធម្មានំ។

៧. អភិណ្ហបច្ចវេក្ខិតព្ពឋានសុត្តវណ្ណនា

៥៧. សត្តមេ **ជរាធម្មោម្ហី**តិ ជរាសភាវោ អម្ហិ។ **ជរំ អនតីតោ**តិ ជរំ អនតិក្កន្តោ, អន្តោជរាយ ឯវ ចរាមិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **កម្មស្សកោ**តិអាទីសុ កម្មំ មយ្ហំ សកំ អត្តនោ សន្តកន្តិ កម្មស្សកោ អម្ហិ។ កម្មស្ស ទាយាទោតិ **កម្មទាយាទោ**, កម្មំ មយ្ហំ ទាយជ្ជំ សន្តកន្តិ អត្ថោ។ កម្មំ មយ្ហំ យោនិ ការណន្តិ **កម្មយោនិ**។ កម្មំ មយ្ហំ ពន្ធូតិ **កម្មពន្ធុ**, កម្មញាតកោតិ អត្ថោ។ កម្មំ មយ្ហំ បដិសរណំ បតិដ្ឋាតិ **កម្មបដិសរណោ។ តស្ស ទាយាទោ ភវិស្សាមី**តិ តស្ស កម្មស្ស ទាយាទោ តេន ទិន្នផលបដិគ្គាហកោ ភវិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **យោព្ពនមទោ**តិ យោព្ពនំ អារព្ភ ឧប្បន្នមទោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **មគ្គោ សញ្ជាយតី**តិ លោកុត្តរមគ្គោ សញ្ជាយតិ។ **សំយោជនានិ សព្ពសោ បហីយន្តី**តិ ទស សំយោជនានិ សព្ពសោ បហីយន្តិ។ **អនុសយា ព្យន្តីហោន្តី**តិ សត្ត អនុសយា វិគតន្តា បរិច្ឆិន្នា បរិវដុមា ហោន្តិ។ ឯវមេត្ថ ហេដ្ឋា បញ្ចសុ ឋានេសុ វិបស្សនា កថិតា, ឥមេសុ បញ្ចសុ លោកុត្តរមគ្គោ។

ឥទានិ គាថាហិ កូដំ គណ្ហន្តោ **ព្យាធិធម្មា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ញត្វា ធម្មំ និរូបធិ**ន្តិ ឧបធិរហិតំ អរហត្តមគ្គំ ញត្វា។ **សព្ពេ មទេ អភិភោស្មី**តិ សព្ពេ ឥមេ តយោបិ មទេ អធិភវឹ, អតិក្កម្ម ឋិតោស្មីតិ អត្ថោ។ **នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ**តិ បព្ពជ្ជំ ខេមតោ ទិស្វា។ **តស្ស មេ អហុ ឧស្សាហោ, និព្ពានំ អភិបស្សតោ**តិ តស្ស មយ្ហំ និព្ពានំ អភិបស្សន្តស្ស វាយាមោ អហោសិ។ **អនិវត្តិ ភវិស្សាមី**តិ បព្ពជ្ជតោ អនិវត្តិកោ ភវិស្សាមិ, ព្រហ្មចរិយវាសតោ អនិវត្តិកោ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណតោ អនិវត្តិកោ ភវិស្សាមិ។ **ព្រហ្មចរិយបរាយណោ**តិ មគ្គព្រហ្មចរិយបរាយណោ។ ឥមិនា លោកុត្តរោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ កថិតោតិ។

៨. លិច្ឆវិកុមារកសុត្តវណ្ណនា

៥៨. អដ្ឋមេ **សជ្ជានិ ធនូនី**តិ សជិយានិ អារោបិតធនូនិ។ **អទ្ទសូ**តិ អទ្ទសំសុ។ **ភវិស្សន្តិ វជ្ជី**តិ វឌ្ឍិស្សន្តិ វជ្ជិរាជានោ។ **អបានុភា**តិ អវឌ្ឍិនិស្សិតា មានថទ្ធា។ **បច្ឆាលិយំ ខិបន្តី**តិ បច្ឆតោ គន្ត្វា បិដ្ឋឹ បាទេន បហរន្តិ។ **រដ្ឋិកស្សា**តិអាទីសុ រដ្ឋំ ភុញ្ជតីតិ **រដ្ឋិកោ**។ បិតរា ទត្តំ សាបតេយ្យំ ភុញ្ជតីតិ **បេត្តនិកោ**។ សេនាយ បតិ ជេដ្ឋកោតិ **សេនាបតិកោ។ គាមគាមណិកស្សា**តិ គាមានំ គាមណិកស្ស, គាមសាមិកស្សាតិ អត្ថោ។ **បូគគាមណិកស្សា**តិ គណជេដ្ឋកស្ស។ **កុលេសូ**តិ តេសុ តេសុ កុលេសុ។ **បច្ចេកាធិបច្ចំ ការេន្តី**តិ បច្ចេកំ ជេដ្ឋកដ្ឋានំ ការេន្តិ។ **កល្យាណេន មនសា អនុកម្បន្តី**តិ សុន្ទរេន ចិត្តេន អនុគ្គណ្ហន្តិ។ **ខេត្តកម្មន្តសាមន្តសព្យោហារេ**តិ យេ ច អត្តនោ ខេត្តកម្មន្តានំ សាមន្តា អនន្តរក្ខេត្តសាមិនោ, តេ ច រជ្ជុទណ្ឌេហិ ភូមិប្បមាណគ្គាហកេ សព្ពោហារេ ច។ **ពលិបដិគ្គាហិកា ទេវតា**តិ កុលប្បវេណិយា អាគតា អារក្ខទេវតា។ **សក្ករោតី**តិ តា ទេវតា អគ្គយាគុភត្តាទីហិ សក្ករោតិ។

កិច្ចករោតិ ឧប្បន្នានំ កិច្ចានំ ការកោ។ **យេ ចស្ស អនុជីវិនោ**តិ យេ ច ឯតំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តិ។ **ឧភិន្នញ្ចេវ អត្ថាយា**តិ ឧភិន្នម្បិ ហិតត្ថាយ បដិបន្នោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **បុព្ពបេតាន**ន្តិ បរលោកគតានំ។ **ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច ជីវត**ន្តិ យេ ច ទិដ្ឋេ ធម្មេ ជីវន្តិ។ ឥតិ បទទ្វយេនាបិ អតីតបច្ចុប្បន្នេ ញាតយោ ទស្សេតិ។

វិត្ថិសញ្ចនតោតិ គុម្ពិជនតោ។ **យរមាវសន្តិ** យរវាសំ វសន្តោ។ **បុព្ផោ ហោតិ បស់សិយោ**តិ បូជេតព្ពោ ច បសំសិតព្ពោ ច ហោតីតិ។

៩-១០. វុឌ្ឍបព្ពជិតសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៥៩-៦០. នវមេ **និបុណោ**តិ សណ្ហោ សុខុមការណញ្ញូ។ **អាកប្បសម្បន្នោ**តិ សមណាកប្បេន សម្បន្នោ។ ទសមេ **បទក្ខិណគ្គាហី**តិ ទិន្នោវាទំ បទក្ខិណតោ គណ្ហន្តោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

នីវរណវគ្គោ បឋមោ។

(៧) ២. សញ្ញាវគ្គោ

១-២. សញ្ញាសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៦១-៦២. ទុតិយស្ស បឋមេ **មហប្ផលា**តិ វិបាកផលេន មហប្ផលា។ វិបាកានិសំសេនេវ **មហានិសំសា។ អមតោគធា**តិ និព្ពានបតិដ្ឋា។ **សព្ពលោកេ អនភិរតិសញ្ញា**តិ សព្ពស្មិំ តេធាតុសន្និវេសេ លោកេ ឧក្កណ្ឋិតស្ស ឧប្បជ្ជនកសញ្ញា។ ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៣-៤. វឌ្ឍសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៦៣-៦៤. តតិយេ **វរាទាយី**តិ ឧត្តមស្ស វរស្ស អាទាយកោ។ សេសមេត្ថ ចតុត្ថេ ច ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

៥. សាកច្ឆសុត្តវណ្ណនា

៦៥. បញ្ចមេ **អលំសាកច្ឆោ**តិ សាកច្ឆាយ យុត្តោ។ **អាគតំ បញ្ហ**ន្តិ បុច្ឆិតំ បញ្ហំ។ **ព្យាកត្តា ហោតី**តិ វិស្សជ្ជិតា ហោតិ។

៦. សាជីវសុត្តវណ្ណនា

៦៦. ឆដ្ឋេ **អលំសាជីវោ**តិ សាជីវាយ យុត្តោ។ **សាជីវោ**តិ បញ្ហាបុច្ឆនញ្ចេវ បញ្ហាវិស្សជ្ជនញ្ច។ សព្ពេបិ ហិ សព្រហ្មចារិនោ បញ្ហំ ឧបជីវន្តិ, តេនេតំ បញ្ហាបុច្ឆនវិស្សជ្ជនំ សមានាជីវតាយ សាជីវោតិ វុត្តំ។ **កតំ បញ្ហ**ន្តិ អភិសង្ខតំ បញ្ហំ។

៧-១០. បឋមឥទ្ធិបាទសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៧-៧០. សត្តមេ **ឧស្សោឡ្ហី**តិ អធិមត្តវីរិយំ។ អដ្ឋមេ អត្តនោ ពោធិមណ្ឌេ បដិវិទ្ធេ អាគមនឥទ្ធិបាទេ កថេត្វា ឧបរិ អត្តនោវ ឆ អភិញ្ញា កថេសីតិ។ នវមទសមេសុ វិបស្សនា កថិតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សញ្ញាវគ្គោ ទុតិយោ។

(៨) ៣. យោធាជីវវគ្គោ

១. បឋមចេតោវិមុត្តិផលសុត្តវណ្ណនា

៧១. តតិយស្ស បឋមេ **យតោ ខោ, ភិក្ខវេ**តិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្តស្ស ភិក្ខុនោ ឥទានិ វណ្ណភណនត្ថំ ឥទំ អារទ្ធំ។ តត្ថ **យតោ ខោ**តិ យទា ខោ។ **ឧក្ខិត្តបលិឃោ**តិ អវិជ្ជាបលិឃំ ឧក្ខិបិត្វា អបនេត្វា ឋិតោ។ **សំកិណ្ណបរិខោ**តិ សំសារបរិខំ សំកិរិត្វា វិនាសេត្វា ឋិតោ។ **អព្ពូឡ្ហេសិកោ**តិ តណ្ហាសង្ខាតំ ឯសិកាថម្ភំ អព្ពុយ្ហ លុញ្ចិត្វា ឋិតោ។ **និរគ្គឡោ**តិ នីវរណកវាដំ ឧគ្ឃាដេត្វា ឋិតោ។ **បន្នទ្ធជោ បន្នភារោ**តិ មានទ្ធជញ្ច ខន្ធាភិសង្ខារកិលេសភារញ្ច បាតេត្វា ឱតារេត្វា ឋិតោ។ **វិសំយុត្តោ**តិ វដ្ដេន វិសំយុត្តោ។ សេសំ បាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឯត្តាវតា ភគវតា មគ្គេន កិលេសេ ខេបេត្វា និរោធសយនវរគតស្ស និព្ពានារម្មណំ ផលសមាបត្តិំ អប្បេត្វា វិហរតោ ខីណាសវស្ស កាលោ ទស្សិតោ។

យថា ហិ ទ្វេ នគរានិ ឯកំ ចោរនគរំ ឯកំ ខេមនគរំ។ អថ ឯកស្ស មហាយោធស្ស ឯវំ ភវេយ្យ – “យាវិមំ ចោរនគរំ តិដ្ឋតិ, តាវ ខេមនគរំ ភយតោ ន មុច្ចតិ, ចោរនគរំ អនគរំ ករិស្សាមី”តិ សន្នាហំ កត្វា ខគ្គំ គហេត្វា ចោរនគរំ ឧបសង្កមិត្វា នគរទ្វារេ ឧស្សាបិតេ ឯសិកាថម្ភេ ខគ្គេន ឆិន្ទិត្វា សទ្ធិំ ទ្វារពាហាហិ កវាដំ ភិន្ទិត្វា បលិឃំ ឧក្ខិបិត្វា បាការំ ភិន្ទិត្វា បរិខំ វិកិរិត្វា នគរសោភត្ថាយ ឧស្សិតេ ធជេ បាតេត្វា នគរំ អគ្គិនា ឈាបេត្វា ខេមនគរំ បវិសិត្វា បាសាទំ អារុយ្ហ ញាតិគណបរិវុតោ សុរសភោជនំ ភុញ្ជេយ្យ។ ឯវំ ចោរនគរំ វិយ សក្កាយោ, ខេមនគរំ វិយ និព្ពានំ, មហាយោធោ វិយ យោគាវចរោ។ តស្សេវំ ហោតិ – “យាវ សក្កាយវដ្ដំ វដ្ដតិ, តាវ ទ្វត្តិំសកម្មការណអដ្ឋនវុតិរោគបញ្ចវីសតិមហាភយេហិ បរិមុច្ចនំ នត្ថី”តិ។ សោ មហាយោធោ សន្នាហំ វិយ សីលសន្នាហំ កត្វា បញ្ញាខគ្គំ គហេត្វា ខគ្គេន ឯសិកាថម្ភេ វិយ អរហត្តមគ្គេន តណ្ហេសិកំ លុញ្ចិត្វា, សោ យោធោ សទ្វារពាហកំ នគរកវាដំ វិយ បញ្ចោរម្ភាគិយសំយោជនអគ្គឡំ ឧគ្ឃាដេត្វា, សោ យោធោ បលិឃំ វិយ អវិជ្ជាបលិឃំ ឧក្ខិបិត្វា, សោ យោធោ បាការំ ភិន្ទន្តោ បរិខំ វិយ កម្មាភិសង្ខារំ ភិន្ទន្តោ ជាតិសំសារបរិខំ វិកិរិត្វា, សោ យោធោ នគរំ សោភត្ថាយ ឧស្សាបិតទ្ធជេ វិយ មានទ្ធជេ បាតេត្វា សក្កាយនគរំ ឈាបេត្វា, សោ យោធោ ខេមនគរេ ឧបរិបាសាទេ សុភោជនំ វិយ កិលេសបរិនិព្ពាននគរំ បវិសិត្វា អមតំ និរោធារម្មណំ ផលសមាបត្តិសុខំ អនុភវមានោ កាលំ វីតិនាមេតិ។

២. ទុតិយចេតោវិមុត្តិផលសុត្តវណ្ណនា

៧២. ទុតិយេ **អនិច្ចសញ្ញា**តិ ខន្ធបញ្ចកំ ហុត្វា អភាវាការេន អនិច្ចន្តិ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញា។ **អនិច្ចេ ទុក្ខសញ្ញា**តិ យទនិច្ចំ, តំ បដិបីឡនាការេន ទុក្ខន្តិ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញា។ **ទុក្ខេ អនត្តសញ្ញា**តិ យំ ទុក្ខំ, តំ អវសវត្តនាការេន អនត្តាតិ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញា។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។ ឥមេសុ បន ទ្វីសុបិ សុត្តេសុ វិបស្សនាផលំ នាម កថិតន្តិ។

៣. បឋមធម្មវិហារីសុត្តវណ្ណនា

៧៣. តតិយេ **ទិវសំ អតិនាមេតី**តិ ទិវសំ អតិក្កាមេតិ។ **រិញ្ចតិ បដិសល្លាន**ន្តិ ឯកីភាវំ វិស្សជ្ជេតិ។ **ទេសេតី**តិ កថេតិ បកាសេតិ។ **ធម្មបញ្ញត្តិយា**តិ ធម្មស្ស បញ្ញាបនាយ។ **ធម្មំ បរិយាបុណាតី**តិ នវង្គវសេន ចតុសច្ចធម្មំ បរិយាបុណាតិ វឡញ្ជេតិ កថេតិ។ **ន រិញ្ចតិ បដិសល្លាន**ន្តិ ឯកីភាវំ ន វិស្សជ្ជេតិ។ **អនុយុញ្ជតិ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថ**ន្តិ និយកជ្ឈត្តេ ចិត្តសមាធឹ អាសេវតិ ភាវេតិ, សមថកម្មដ្ឋានេ យុត្តប្បយុត្តោ ហោតិ។

ហិតេសិនាតិ ហិតំ ឯសន្តេន។ **អនុកម្បកេនា**តិ អនុកម្បមានេន។ **អនុកម្បំ ឧបាទាយា**តិ អនុកម្បំ ចិត្តេន បរិគ្គហេត្វា, បដិច្ចាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ **កតំ វោ តំ មយា**តិ តំ មយា ឥមេ បញ្ច បុគ្គលេ ទេសេន្តេន តុម្ហាកំ កតំ។ ឯត្តកមេវ ហិ អនុកម្បកស្ស សត្ថុ កិច្ចំ យទិទំ អវិបរីតធម្មទេសនា, ឥតោ បរំ បន បដិបត្តិ នាម សាវកានំ កិច្ចំ។ តេនាហ – **ឯតានិ ភិក្ខុ រុក្ខមូលានិ…បេ.… អម្ហាកំ អនុសាសនី**តិ។ តត្ថ ច **រុក្ខមូលានី**តិ ឥមិនា រុក្ខមូលសេនាសនំ ទស្សេតិ។ **សុញ្ញាគារានី**តិ ឥមិនា ជនវិវិត្តដ្ឋានំ។ ឧភយេនាបិ ច យោគានុរូបំ សេនាសនមាចិក្ខតិ, ទាយជ្ជំ និយ្យាតេតិ។ **ឈាយថា**តិ អារម្មណូបនិជ្ឈានេន អដ្ឋតឹសារម្មណានិ, លក្ខណូបនិជ្ឈានេន ច អនិច្ចាទិតោ ខន្ធាយតនាទីនិ ឧបនិជ្ឈាយថ, សមថញ្ច វិបស្សនញ្ច វឌ្ឍេថាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **មា បមាទត្ថា**តិ មា បមជ្ជិត្ថ។ **មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនោ អហុវត្ថា**តិ យេ ហិ បុព្ពេ ទហរកាលេ អារោគ្យកាលេ សត្តសប្បាយាទិសម្បត្តិកាលេ សត្ថុ សម្មុខីភាវកាលេ ច យោនិសោមនសិការវិរហិតា រត្តិន្ទិវំ មង្គុលភត្តា

ហុត្វា សេយ្យសុខមិទ្ធសុខមនុយុត្តា បមជ្ជន្តិ, តេ បច្ឆា ជរាកាលេ រោគកាលេ មរណកាលេ វិបត្តិកាលេ សត្ថុ បរិនិព្ពានកាលេ ច តំ បុព្ពេ បមាទវិហារំ អនុស្សរន្តា សប្បដិសន្ធិកាលកិរិយញ្ច ភារិយំ សម្បស្សមានា វិប្បដិសារិនោ ហោន្តិ។ តុម្ហេ បន តាទិសា មា អហុវត្ថាតិ ឯតមត្ថំ ទស្សេន្តោ អាហ – “មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនោ អហុវត្ថា”តិ។ **អយំ វោ អម្ហាកំ អនុសាសនី**តិ អយំ អម្ហាកំ សន្តិកា “ឈាយថ មា បមាទត្ថា”តិ តុម្ហាកំ អនុសាសនី, ឱវាទោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤. ទុតិយធម្មវិហារិសុត្តវណ្ណនា

៧៤. ចតុត្ថេ **ឧត្តរិ ចស្ស បញ្ញាយ អត្ថំ នប្បជានាតី**តិ តតោ បរិយត្តិតោ ឧត្តរិ តស្ស ធម្មស្ស សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ អត្ថំ នប្បជានាតិ , ចត្តារិ សច្ចានិ ន បស្សតិ នប្បដិវិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។ សេសវារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមេតេសុ ទ្វីសុបិ សុត្តេសុ ពហុស្សុតភិក្ខុ វិបស្សនាកម្មិកោ សោតាបន្នោ សកទាគាមី អនាគាមី ខីណាសវោតិ ឆ ជនា ធម្មវិហារិនោ នាមាតិ វេទិតព្ពា។

៥. បឋមយោធាជីវសុត្តវណ្ណនា

៧៥. បញ្ចមេ **យោធាជីវា**តិ យុទ្ធូបជីវិនោ។ **រជគ្គន្តិ** ហត្ថិអស្សាទីនំ បាទប្បហារភិន្នាយ ភូមិយា ឧគ្គតំ រជក្ខន្ធំ។ **ន សន្ថម្ភតី**តិ សន្ថម្ភិត្វា ឋាតុំ ន សក្កោតិ។ **សហតិ រជគ្គន្តិ** រជក្ខន្ធំ ទិស្វាបិ អធិវាសេតិ។ **ធជគ្គន្តិ** ហត្ថិអស្សាទីនំ បិដ្ឋេសុ វា រថេសុ វា ឧស្សាបិតានំ ធជានំ អគ្គំ។ **ឧស្សារណ**ន្តិ ហត្ថិអស្សរថានញ្ចេវ ពលកាយស្ស ច ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទំ។ **សម្បហារេ**តិ សមាគតេ អប្បមត្តកេបិ បហារេ។ **ហញ្ញតី**តិ វិហញ្ញតិ វិឃាតំ អាបជ្ជតិ។ **ព្យាបជ្ជតី**តិ វិបត្តិំ អាបជ្ជតិ, បកតិភាវំ ជហតិ។ **សហតិ សម្បហារ**ន្តិ ទ្វេ តយោ បហារេ បត្វាបិ សហតិ អធិវាសេតិ។ **តមេវ សង្គាមសីស**ន្តិ តំយេវ ជយក្ខន្ធាវារដ្ឋានំ។ **អជ្ឈាវសតី**តិ សត្តាហមត្តំ អភិភវិត្វា អាវសតិ។ កឹ ការណា ? លទ្ធបហារានំ បហារជគ្គនត្ថញ្ចេវ កតកម្មានំ វិសេសំ ញត្វា ឋានន្តរទានត្ថញ្ច ឥស្សរិយសុខានុភវនត្ថញ្ច។

ឥទានិ យស្មា សត្ថុ យោធាជីវេហិ កិច្ចំ នត្ថិ, ឥមស្មឹ បន សាសនេ តថារូបេ បញ្ច បុគ្គលេ ទស្សេតុំ ឥទំ ឱបម្មំ អាភតំ។ តស្មា តេ បុគ្គលេ ទស្សេន្តោ **ឯវមេវ ខោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សំសីទតី**តិ មិច្ឆាវិតក្កស្មឹ សំសីទតិ អនុប្បវិសតិ។ **ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុ**ន្តិ ព្រហ្មចរិយវាសំ អនុបច្ឆិជ្ជមានំ គោបេតុំ ន សក្កោតិ។ **សិក្ខាទុព្ពល្យំ អាវិកត្វា**តិ សិក្ខាយ ទុព្ពលភាវំ បកាសេត្វា។ **កិមស្ស រជគ្គស្មិន្តិ** កឹ តស្ស បុគ្គលស្ស រជគ្គំ នាមាតិ វទតិ។ **អភិរូបា**តិ អភិរូបវតី។ **ទស្សនីយា**តិ ទស្សនយោគ្គា។ **បាសាទិកា**តិ ទស្សនេនេវ ចិត្តប្បសាទាវហា។ **បរមាយា**តិ ឧត្តមាយ។ **វណ្ណបោក្ខរតាយា**តិ សរីរវណ្ណេន ចេវ អង្គសណ្ឋានេន ច។ **ឧហសតី**តិ អវហសតិ។ **ឧល្លបតី**តិ កថេតិ។ **ឧជ្ជគ្ឃតី**តិ បាណិំ បហរិត្វា មហាហសិតំ ហសតិ។ **ឧប្បណ្ឌេតី**តិ ឧប្បណ្ឌនកថំ កថេតិ។ **អភិនិសីទតី**តិ អភិភវិត្វា សន្តិកេ វា ឯកាសនេ វា និសីទតិ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ **អជ្ឈោត្ថរតី**តិ អវត្ថរតិ។ **វិនិវេឋេត្វា វិនិមោចេត្វា**តិ គហិតដ្ឋានតោ តស្សា ហត្ថំ វិនិព្ពេឋេត្វា ចេវ មោចេត្វា ច។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៦. ទុតិយយោធាជីវសុត្តវណ្ណនា

៧៦. ឆដ្ឋេ **អសិចម្មំ គហេត្វា**តិ អសិញ្ច ចម្មញ្ច គហេត្វា។ **ធនុកលាបំ សន្នយ្ហិត្វា**តិ ធនុញ្ច សរកលាបញ្ច សន្នយ្ហិត្វា។ **វិយូឡ្ហ**ន្តិ យុទ្ធសន្និវេសវសេន ឋិតំ។ **សង្គាមំ ឱតរតី**តិ មហាយុទ្ធំ ឱតរតិ។ **ឧស្សហតិ វាយមតី**តិ ឧស្សាហញ្ច វាយាមញ្ច ករោតិ។ **ហនន្តី**តិ ឃាតេន្តិ។ **បរិយាបាទេន្តី**តិ បរិយាបាទយន្តិ។ **ឧបលិក្ខន្តី**តិ វិជ្ឈន្តិ។ **អបនេន្តី**តិ សកសេនំ គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ **អបនេត្វា ញាតកានំ នេន្តី**តិ សកសេនំ នេត្វា តតោ ញាតកានំ សន្តិកំ នេន្តិ។ **នីយមានោ**តិ អត្តនោ គេហំ វា សេសញាតិសន្តិកំ វា និយ្យមានោ។ **ឧបដ្ឋហន្តិ បរិចរន្តី**តិ បហារសោធនវណកប្បនាទីនិ ករោន្តា ជគ្គន្តិ គោបយន្តិ។

អរក្ខិតេនេវ កាយេនាតិ អរក្ខិតេន កាយទ្វារេន។ **អរក្ខិតាយ វាចាយា**តិ អរក្ខិតេន វចីទ្វារេន។ **អរក្ខិតេន ចិត្តេនា**តិ អរក្ខិតេន មនោទ្វារេន។ **អនុបដ្ឋិតាយ សតិយា**តិ សតឹ សុបដ្ឋិតំ អកត្វា។ **អសំវុតេហិ ឥន្ទ្រិយេហី**តិ មនច្ឆដ្ឋេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ អបិហិតេហិ អគោបិតេហិ។ **រាគោ ចិត្តំ អនុទ្ធំសេតី**តិ រាគោ ឧប្បជ្ជមានោវ សមថវិបស្សនាចិត្តំ ធំសេតិ, ទូរេ ខិបតិ។ **រាគបរិយុដ្ឋិតោម្ហិ, អាវុសោ, រាគបរេតោ**តិ អហំ, អាវុសោ, រាគេន រត្តោ, រាគេន អនុគតោ។

អដ្ឋិកង្កលូបមាតិអាទីសុ **អដ្ឋិកង្កលូបមា** អប្បស្សាទដ្ឋេន។ **មំសបេសូបមា** ពហុសាធារណដ្ឋេន។ **តិណុក្កូបមា** អនុទហនដ្ឋេន។ **អង្គារកាសូបមា** មហាភិតាបដ្ឋេន។ **សុបិនកូបមា** ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេន។ **យាចិតកូបមា** តាវកាលិកដ្ឋេន។ **រុក្ខផលូបមា** សព្ពង្គបច្ចង្គបលិភញ្ជនដ្ឋេន។ **អសិសូនូបមា** អធិកុដ្ដនដ្ឋេន។ **សត្តិសូលូបមា** វិនិវិជ្ឈនដ្ឋេន។ **សប្បសិរូបមា** សាសង្កសប្បដិភយដ្ឋេន ។ **ឧស្សុហិស្សាមី**តិ ឧស្សាហំ ករិស្សាមិ។ **ធារយិស្សាមី**តិ សមណភាវំ ធារយិស្សាមិ។ **អភិរមិស្សាមី**តិ អភិរតឹ ឧប្បាទេស្សាមិ ន ឧក្កណ្ឋិស្សាមិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតន្តិ។

៧. បឋមអនាគតភយសុត្តវណ្ណនា

៧៧. សត្តមេ **អារញ្ញកេនា**តិ អរញ្ញវាសិនា។ **អប្បត្តស្សា**តិ អសម្បត្តស្ស ឈានវិបស្សនាមគ្គផលប្បភេទស្ស វិសេសស្ស បត្តិយា។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **សោ មមស្ស អន្តរាយោ**តិ សោ មម ជីវិតន្តរាយោ ច ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ ច, បុថុជ្ជនកាលកិរិយំ ករោន្តស្ស សគ្គន្តរាយោ ច មគ្គន្តរាយោ ច ភវេយ្យ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **វីរិយំ អារភាមី**តិ ទុវិធម្បិ វីរិយំ ករោមិ។ **សត្ថកា**តិ សត្ថំ វិយ សន្ធិពន្ធនច្ឆេទកវាតា។ **វាឡេហី**តិ កក្ខឡេហិ។ **មាណវេហី**តិ ចោរេហិ។ **កតកម្មេហិ វា អកតកម្មេហិ វា**តិ ឯត្ថ ចោរិកំ កត្វា និក្ខន្តា កតកម្មា នាម, ចោរិកំ កាតុំ គច្ឆន្តា អកតកម្មា នាម។ តត្ថ កតកម្មា កម្មស្ស និប្ផន្នត្តា សត្តានំ គលលោហិតំ គហេត្វា ទេវតានំ ពលឹ ករោន្តិ, អកតកម្មា "ឯវំ នោ កម្មំ និប្ផជ្ជិស្សតី"តិ បឋមតរំ ករោន្តិ។ ឥទំ សន្ធាយ **តេ មំ ជីវិតា វោរោបេយ្យុន្តិ** វុត្តំ។ **វាឡា អមនុស្សា**តិ កក្ខឡា ទុដ្ឋា យក្ខាទយោ អមនុស្សា។

៨. ទុតិយអនាគតភយសុត្តវណ្ណនា

៧៨. អដ្ឋមេ **បុរា មំ សោ ធម្មោ អាគច្ឆតី**តិ យាវ សោ ធម្មោ មំ ន ឧបគច្ឆតិ, តាវ អហំ បុរេតរមេវ វីរិយំ អារភាមីតិ អត្ថោ។ **ខីរោទកីភូតា**តិ ខីរោទកំ វិយ ភូតា ឯកីភាវំ ឧបគតា។ **បិយចក្ខូហី**តិ មេត្តចក្ខូហិ។

៩. តតិយអនាគតភយសុត្តវណ្ណនា

៧៩. នវមេ **ធម្មសន្ទោសា វិនយសន្ទោសោ**តិ ធម្មសន្ទោសេន វិនយសន្ទោសោ ហោតិ។ កថំ បន ធម្មស្មិំ ទុស្សន្តេ វិនយោ ទុស្សតិ នាម? សមថវិបស្សនាធម្មេសុ គព្ភំ អគណ្ហន្តេសុ បញ្ចវិធោ វិនយោ ន ហោតិ , ឯវំ ធម្មេ ទុស្សន្តេ វិនយោ ទុស្សតិ។ ទុស្សីលស្ស បន សំវរវិនយោ នាម ន ហោតិ, តស្មិំ អសតិ សមថវិបស្សនា គព្ភំ ន គណ្ហាតិ។ ឯវំ វិនយសន្ទោសេនបិ ធម្មសន្ទោសោ វេទិតព្ពោ។ **អភិធម្មកថ**ន្តិ សីលាទិឧត្តមធម្មកថំ។ **វេទល្លកថ**ន្តិ វេទបដិសំយុត្តំ ញាណមិស្សកកថំ។ **កណ្ហធម្មំ ឱក្កមមានា**តិ រន្ធគវេសិតាយ ឧបារម្ភបរិយេសនវសេន កាឡកធម្មំ ឱក្កមមានា។ អបិច ទុដ្ឋចិត្តេន បុគ្គលំ ឃដ្ដេន្តាបិ តំ កណ្ហធម្មំ អត្តនោ ទហន្តាបិ លាភសក្ការត្ថំ កថេន្តាបិ កណ្ហធម្មំ ឱក្កមន្តិយេវ។

គម្ភីរាតិ បាឡិគម្ភីរា។ **គម្ភីរត្ថា**តិ អត្ថគម្ភីរា។ **លោកុត្តរា**តិ លោកុត្តរធម្មទីបកា។ **សុញ្ញតាបដិសំយុត្តា**តិ ខន្ធធាតុអាយតនបច្ចយាការបដិសំយុត្តា។ **ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេស្សន្តី**តិ ជាននត្ថាយ ចិត្តំ ន បបេស្សន្តិ។ **ឧគ្គហេតព្ពំ បរិយាបុណិតព្ព**ន្តិ ឧគ្គហេតព្ពេ ច វឡញ្ជេតព្ពេ ច។ **កវិតា**តិ សិលោកាទិពន្ធនវសេន កវីហិ កតា។ **កាវេយ្យា**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **ពាហិរកា**តិ សាសនតោ ពហិទ្ធា ឋិតា។ **សាវកភាសិតា**តិ ពាហិរសាវកេហិ ភាសិតា។ សេសមេត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យត្តា ច ឧត្តានត្ថមេវ។

១០. ចតុត្ថអនាគតភយសុត្តវណ្ណនា

៨០. ទសមេ **កល្យាណកាមា**តិ សុន្ទរកាមា។ **រសគ្គានី**តិ ឧត្តមរសានិ។ **សំសដ្ឋា វិហរិស្សន្តី**តិ បញ្ចវិធេន សំសគ្គេន សំសដ្ឋា វិហរិស្សន្តិ។ **សន្និធិការបរិភោគ**ន្តិ សន្និធិកតស្ស បរិភោគំ។ **ឱឡារិកម្បិ និមិត្ត**ន្តិ ឯត្ថ បថវិខណន្តោបិ ខណាហីតិ អាណាបេន្តោបិ បថវិយំ ឱឡារិកំ និមិត្តំ ករោតិ នាម។ តិណកដ្ឋសាខាបលាសំ ឆិន្ទន្តោបិ ឆិន្ទាតិ អាណាបេន្តោបិ ហរិតគ្គេ ឱឡារិកំ និមិត្តំ ករោតិ នាម។ អាជីវត្ថាយ បណ្ណនិវាបអាទីនិ គាហាបេន្តោ ផលានិ ឱចិនន្តេ វា ឱចិនាបេន្តេន វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ ឥមេសុ ចតូសុ សុត្តេសុ សត្ថារា សាសនេ វុទ្ធិបរិហានិ កថិតាតិ។

យោធាជីវវគ្គោ តតិយោ។

(៩) ៤. ថេរវគ្គោ

១. រជនីយសុត្តវណ្ណនា

៨១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **រជនីយេសូ**តិ រាគស្ស បច្ចយេសុ អារម្មណេសុ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

២. វីតរាគសុត្តវណ្ណនា

៨២. ទុតិយេ **មក្ខី**តិ គុណមក្ខកោ។ **បឡាសី**តិ យុគគ្គាហលក្ខណេន បឡាសេន សមន្នាគតោ។

៣. កុហកសុត្តវណ្ណនា

៨៣. តតិយេ **កុហកោ**តិ តីហិ កុហនវត្ថូហិ សមន្នាគតោ។ **លបកោ**តិ លាភសន្និស្សិតាយ លបនាយ សមន្នាគតោ។ **នេមិត្តិកោ**តិ និមិត្តកិរិយការកោ។ **និប្បេសិកោ**តិ និប្បេសនកតាយ សមន្នាគតោ។ **លាភេន ច លាភំ និជិគីសិតា**តិ លាភេន លាភគវេសកោ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តវិបល្លាសវសេន វេទិតព្ពោ។ ចតុត្ថំ ឧត្តានមេវ។

៥. អក្ខមសុត្តវណ្ណនា

៨៥. បញ្ចមេ **អក្ខមោ ហោតិ រូបាន**ន្តិ រូបារម្មណានំ អនធិវាសកោ ហោតិ, តទារម្មណេហិ រាគាទីហិ អភិភុយ្យតិ។ ឯសេវ នយោ សព្ពត្ថ។

៦. បដិសម្ភិទាប្បត្តសុត្តវណ្ណនា

៨៦. ឆដ្ឋេ **អត្ថបដិសម្ភិទាប្បត្តោ**តិ បញ្ចសុ អត្ថេសុ បភេទគតំ ញាណំ បត្តោ។ **ធម្មបដិសម្ភិទាប្បត្តោ**តិ ចតុព្ពិធេ ធម្មេ បភេទគតំ ញាណំ បត្តោ។ **និរុត្តិបដិសម្ភិទាប្បត្តោ**តិ ធម្មនិរុត្តីសុ បភេទគតំ ញាណំ បត្តោ។ **បដិភានបដិសម្ភិទាប្បត្តោ**តិ តេសុ តីសុ ញាណេសុ បភេទគតំ ញាណំ បត្តោ។ សោ បន តានិ តីណិ ញាណានេវ ជានាតិ, ន តេសំ កិច្ចំ ករោតិ។ **ឧច្ចាវចានី**តិ មហន្តខុទ្ទកានិ។ **កឹករណីយានី**តិ ឥតិ កត្តព្ពានិ។

៧. សីលវន្តសុត្តវណ្ណនា

៨៧. សត្តមំ ឧត្តានត្ថមេវ។ សីលំ បនេត្ថ ខីណាសវសីលមេវ, ពាហុសច្ចម្បិ ខីណាសវពាហុសច្ចមេវ, វាចាបិ ខីណាសវស្ស កល្យាណវាចាវ, ឈានានិបិ កិរិយជ្ឈានានេវ កថិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។

៨. ថេរសុត្តវណ្ណនា

៨៨. អដ្ឋមេ **ថេរោ**តិ ថិរភាវប្បត្តោ។ **រត្តញ្ញូ**តិ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ អតិក្កន្តានំ ពហូនំ រត្តីនំ ញាតា។ **ញាតោ**តិ បញ្ញាតោ បាកដោ។ **យសស្សី**តិ យសនិស្សិតោ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ**តិ អយាថាវទិដ្ឋិកោ។ **សទ្ធម្មា វុដ្ឋាបេត្វា**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មតោ វុដ្ឋាបេត្វា។ **អសទ្ធម្មេ បតិដ្ឋាបេតី**តិ អកុសលកម្មបថេសុ បតិដ្ឋាបេតិ។

៩. បឋមសេខសុត្តវណ្ណនា

៨៩. នវមេ **សេខស្សា**តិ សិក្ខកស្ស សករណីយស្ស។ **បរិហានាយា**តិ ឧបរិគុណេហិ បរិហានត្ថាយ។ **កម្មារាមតា**តិ នវកម្មេ រមនកភាវោ។ **ភស្សារាមតា**តិ អាលាបសល្លាបេ រមនកភាវោ។ **និទ្ទារាមតា**តិ និទ្ទាយនេ រមនកភាវោ។ **សង្គណិការាមតា**តិ គណសង្គណិកាយ រមនកភាវោ។ **យថាវិមុត្តំ ចិត្តំ ន បច្ចវេក្ខតី**តិ យថា យំ ចិត្តំ វិមុត្តំ, យេ ច ទោសា បហីនា, គុណា ច បដិលទ្ធា, តេ បច្ចវេក្ខិត្វា ឧបរិគុណបដិលាភាយ វាយាមំ ន ករោតីតិ អត្ថោ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ សត្តន្នំ សេខានំ ឧបរិគុណេហិ បរិហានិការណញ្ច វុទ្ធិការណញ្ច កថិតំ។ យញ្ច នាម សេខស្ស បរិហានការណំ, តំ បុថុជ្ជនស្ស បឋមមេវ ហោតីតិ។

១០. ទុតិយសេខសុត្តវណ្ណនា

៨០. ទសមេ **វិយត្តោ**តិ ព្យត្តោ ឆេកោ។ **កឹករណីយេសូ**តិ ឥតិ កត្តព្ពេសុ។ **ចេតោសមថ**ន្តិ សមាធិកម្មដ្ឋានំ។ **អននុលោមិកេនា**តិ សាសនស្ស អននុច្ឆវិកេន។ **អតិកាលេនា**តិ អតិបាតោវ។ **អតិទិវា**តិ ទិវា វុច្ចតិ មជ្ឈន្ហិកោ, តំ អតិក្កមិត្វា។ **អាភិសល្លេខិកា**តិ អតិវិយ កិលេសសល្លេខិកា។ **ចេតោវិវរណសប្បាយា**តិ ចិត្តវិវរណសង្ខាតានំ សមថវិបស្សនានំ សប្បាយា។ **អប្បិច្ឆកថា**តិ អប្បិច្ឆា ហោថាតិ កថនកថា។ **សន្តុដ្ឋិកថា**តិ ចតូហិ បច្ចយេហិ សន្តុដ្ឋា ហោថាតិ កថនកថា។ **បវិវេកកថា**តិ តីហិ វិវេកេហិ វិវិត្តា ហោថាតិ កថនកថា។ **អសំសគ្គកថា**តិ បញ្ចវិធេន សំសគ្គេន អសំសដ្ឋា ហោថាតិ កថនកថា។ **វីរិយារម្ភកថា**តិ ទុវិធំ វីរិយំ អារភថាតិ កថនកថា។ **សីលកថា**ទីសុ សីលំ អារព្ភ កថា សីលកថា។ សមាធឹ អារព្ភ, បញ្ញំ អារព្ភ, បញ្ចវិធំ វិមុត្តឹ អារព្ភ, ឯកូនវីសតិបច្ចវេក្ខណសង្ខាតំ វិមុត្តិញាណទស្សនំ អារព្ភ កថា វិមុត្តិញាណទស្សនកថា។ **ន និកាមលាភី**តិអាទីសុ ន ឥច្ឆិតិច្ឆិតលាភី, ទុក្ខលាភី ន វិបុលលាភីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ថេរវគ្គោ ចតុត្ថោ។

(១០) ៥. កកុធវគ្គោ

១-២. សម្បទាសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៩១-៩២. បញ្ចមស្ស បឋមេ បញ្ច សម្បទា មិស្សិកា កថិតា។ ទុតិយេ បុរិមា ចតស្សោ មិស្សិកា, បញ្ចមី លោកិការ។

៣. ព្យាករណសុត្តវណ្ណនា

៩៣. តតិយេ **អញ្ញាព្យាករណានី**តិ អរហត្តព្យាករណានិ។ **មន្ទត្តា**តិ មន្ទភាវេន អញ្ញាណេន។ **មោមូហត្តា**តិ អតិមូឡ្ហភាវេន។ **អញ្ញំ ព្យាករោតី**តិ អរហត្តំ បត្តោស្មីតិ កថេតិ។ **ឥច្ឆាបកតោ**តិ ឥច្ឆាយ អភិភូតោ។ **អធិមានេនា**តិ អធិគតមានេន។ **សម្មទេវា**តិ ហេតុនា នយេន ការណេនេវ។

៤-៥. ផាសុវិហារសុត្តាទិវណ្ណនា

៩៤-៩៥. ចតុត្ថេ **ផាសុវិហារា**តិ សុខវិហារា។ បញ្ចមេ **អកុប្ប**ន្តិ អរហត្តំ។

៦. សុតធរសុត្តវណ្ណនា

៩៦. ឆដ្ឋេ **អប្បដ្ឋោ**តិ អប្បសមារម្ភោ។ **អប្បកិច្ចោ**តិ អប្បករណីយោ។ **សុភរោ**តិ សុខេន ភរិតព្ពោ សុបោសោ។ **សុសន្តោសោ**តិ តីហិ សន្តោសេហិ សុដ្ឋុ សន្តោសោ។ **ជីវិតបរិក្ខារេសូ**តិ ជីវិតសម្ភារេសុ។ **អប្បាហារោ**តិ មន្ទាហារោ។ **អនោទរិកត្ត**ន្តិ ន ឱទរិកភាវំ អមហគ្ឃសភាវំ អនុយុត្តោ។ **អប្បមិទ្ធោ**តិ ន ពហុនិទ្ទោ។ សត្តមដ្ឋមានិ ឧត្តានត្ថានិ។

៩. សីហសុត្តវណ្ណនា

៩៩. នវមេ **សក្កច្ចញ្ញេវ ទេតិ នោ អសក្កច្ច**ន្តិ អនវញ្ញាយ អវិរជ្ឈិត្វាវ ទេតិ, នោ អវញ្ញាយ វិរជ្ឈិត្វា។ **មា មេ យោគ្គបថោ នស្សា**តិ មយា កតយោគ្គបថោ មយ្ហំ មា នស្សតុ, “ឯកោ សីហោ ឧដ្ឋាយ ពិឡារំ បហរន្តោ វិរជ្ឈិត្វា បហរី”តិ ឯវំ វត្តារោ មា ហោន្តូតិ អត្ថោ។ **អន្នភារនេសាទាន**ន្តិ ឯត្ថ អន្នំ វុច្ចតិ យវភត្តំ, តំ ភារោ ឯតេសន្តិ អន្នភារា។ យាចកានំ ឯតំ នាមំ។ នេសាទា វុច្ចន្តិ សាកុណិកា។ ឥតិ សព្ពបច្ឆិមាយ កោដិយា ឯតេសំ យាចកនេសាទានម្បិ សក្កច្ចមេវ ទេសេតិ។

១០. កកុធថេរសុត្តវណ្ណនា

១០០. ទសមេ **អត្តភាវបដិលាភោ**តិ សរីរបដិលាភោ។ **ទ្វេ វា តីណិ វា មាគធកានិ គាមក្ខេត្តានី**តិ ឯត្ថ មាគធិកំ គាមក្ខេត្តំ អត្ថិ ខុទ្ទកំ, អត្ថិ មជ្ឈិមំ, អត្ថិ មហន្តំ។ ខុទ្ទកំ គាមក្ខេត្តំ ឥតោ ចត្តាលីសំ ឧសភានិ, ឥតោ ចត្តាលីសន្តិ ការីសំ ហោតិ, មជ្ឈិមំ ឥតោ ការីសំ, ឥតោ ការីសន្តិ អឌ្ឍយោជនំ ហោតិ, មហន្តំ ឥតោ ទិយឌ្ឍការីសំ, ឥតោ ទិយឌ្ឍការីសន្តិ តិការីសំ ហោតិ។ តេសុ ខុទ្ទកេន គាមក្ខេត្តេន តីណិ, ខុទ្ទកេន ច មជ្ឈិមេន ច ទ្វេ គាមក្ខេត្តានិ តស្ស អត្តភាវោ។ តិការីសញ្ហិស្ស សរីរំ។ **បរិហរិស្សាមី**តិ បដិជគ្គិស្សាមិ គោបយិស្សាមិ។ **រក្ខស្សេត**ន្តិ រក្ខស្សុ ឯតំ។ **មោឃបុរិសោ**តិ តុច្ឆបុរិសោ។ **នាស្សេស្សា**តិ ន ឯតស្ស ភវេយ្យ។ **សមុទាចរេយ្យាមា**តិ កថេយ្យាម។ **សម្មន្នតី**តិ សម្មានំ ករោតិ។ **យំ តុមោ ករិស្សតិ តុមោវ តេន បញ្ញាយិស្សតី**តិ យំ ឯស ករិស្សតិ, ឯសោវ តេន កម្មេន បាកដោ ភវិស្សតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កកុធវគ្គោ បញ្ចមោ។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. តតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. ផាសុវិហារវគ្គោ

១. សារជ្ជសុត្តវណ្ណនា

១០១. តតិយស្ស បឋមេ **វេសារជ្ជករណា**តិ វិសារទភាវាវហា។ **សារជ្ជំ ហោតី**តិ ទោមនស្សំ ហោតិ។

២. ឧស្សង្កិតសុត្តវណ្ណនា

១០២. ទុតិយេ **ឧស្សង្កិតបរិសង្កិតោ**តិ ឧស្សង្កិតោ ច បរិសង្កិតោ ច។ **អបិ អកុប្បធម្មោបី**តិ អបិ អកុប្បធម្មោ ខីណាសវោ សមានោបិ បរេហិ បាបភិក្ខូហិ ឧស្សង្កិតបរិសង្កិតោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **វេសិយាគោចរោ**តិអាទីសុ វេសិយា វុច្ចន្តិ រូបូបជីវិនិយោ, តា គោចរោ អស្សាតិ វេសិយាគោចរោ, តាសំ គេហំ អភិណ្ហគមនោតិ អត្ថោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ បន **វិធវា**តិ មតបតិកា។ **ថុល្លកុមារិកា**តិ មហល្លិកកុមារិកាយោ។

៣. មហាចោរសុត្តវណ្ណនា

១០៣. តតិយេ **ឥតោ ភោគេន បដិសន្ថរិស្សាមី**តិ ឥតោ មម សាបតេយ្យតោ ភោគំ គហេត្វា តេន បដិសន្ថារំ ករិស្សាមិ, តស្ស ច មម ច អន្តរំ បិទហិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **គហណានី**តិ បរសន្តកានំ ភណ្ឌានំ គហណានិ។ **គុយ្ហមន្តា**តិ គុហិតព្ពមន្តា។ **អន្តគ្គាហិកាយា**តិ សស្សតំ វា ឧច្ឆេទំ វា គហេត្វា ឋិតាយ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។ ចតុត្ថេ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

៥. ផាសុវិហារសុត្តវណ្ណនា

១០៥. បញ្ចមេ **មេត្តំ កាយកម្ម**ន្តិ មេត្តចិត្តេន បវត្តិតំ កាយកម្មំ។ **អាវិ ចេវ រហោ ចា**តិ សម្មុខេ ចេវ បរម្មុខេ ច។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **យានិ តានិ សីលានី**តិអាទិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលវសេន វុត្តំ។ **សមាធិសំវត្តនិកានី**តិ មគ្គសមាធិផលសមាធិនិព្ពត្តកានិ។ **សីលសាមញ្ញគតោ**តិ សមានសីលតំ គតោ, ឯកសទិសសីលោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **តក្ករស្សា**តិ យោ នំ ករោតិ, តស្ស។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ សីលំ មិស្សកំ កថិតំ, ទិដ្ឋិ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋីតិ។

៦. អានន្ទសុត្តវណ្ណនា

១០៦. ឆដ្ឋេ **នោ ច បរំ អធិសីលេ សម្បវត្តា ហោតី**តិ បរំ សីលភាវេន ន គរហតិ ន ឧបវទតិ។ **អត្តានុបេក្ខី**តិ អត្តនោវ កតាកតំ ជាននវសេន អត្តានំ អនុបេក្ខិតា។ **នោ បរានុបេក្ខី**តិ បរស្ស កតាកតេសុ អព្យាវដោ។ **អបញ្ញាតោ**តិ អបាកដោ អប្បបុញ្ញោ។ **អបញ្ញាតកេនា**តិ អបញ្ញាតភាវេន អបាកដតាយ មន្ទបុញ្ញតាយ។ **នោ បរិតស្សតី**តិ បរិតាសំ នាបជ្ជតិ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ ខីណាសវោវ កថិតោ។

៧-៨. សីលសុត្តាទិវណ្ណនា

១០៧-១០៨. សត្តមេ សីលសមាធិបញ្ញា មិស្សិកា កថិតា, វិមុត្តិ អរហត្តផលំ , វិមុត្តិញាណទស្សនំ បច្ចវេក្ខណញាណំ លោកិយមេវ។ អដ្ឋមេបិ ឯសេវ នយោ។ បច្ចវេក្ខណញាណំ បនេត្ថ អសេខស្ស បវត្តត្តា អសេខន្តិ វុត្តំ។

៩-១០. ចាតុទ្ទិសសុត្តាទិវណ្ណនា

១០៩-១១០. នវមេ **ចាតុទ្ទិសោ**តិ ចតូសុ ទិសាសុ អប្បដិហតចារោ។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ ខីណាសវោវ កថិតោ។ ទសមេ **អល**ន្តិ យុត្តោ។ ឥធាបិ ខីណាសវោវ កថិតោ។

ផាសុវិហារវគ្គោ បឋមោ។

(១២) ២. អន្ធកវិន្ទវគ្គោ

១. កុលូបកសុត្តវណ្ណនា

១១១. ទុតិយស្ស បឋមេ **អសន្ថវវិស្សាសី**តិ អត្ថនា សទ្ធិំ សន្ថវំ អករោន្តេសុ វិស្សាសំ អនាបជ្ជន្តេសុយេវ វិស្សាសំ ករោតិ។ **អនិស្សរវិកប្បី**តិ អនិស្សរោវ សមានោ ‘‘ឥមំ ទេថ, ឥមំ គណ្ហថា’’តិ ឥស្សរោ វិយ វិកប្បេតិ។ **វិស្សដ្ឋុបសេវី**តិ វិស្សដ្ឋានិ ភិន្នកុលានិ យជនត្ថាយ ឧបសេវតិ។ **ឧបកណ្ណកជប្បី**តិ កណ្ណមូលេ មន្តំ គណ្ហាតិ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតព្ពោ។

២. បច្ឆាសមណសុត្តវណ្ណនា

១១២. ទុតិយេ **បត្តបរិយាបន្នំ ន គណ្ហាតី**តិ ឧបជ្ឈាយេ និវត្តិត្វា ឋិតេ អត្តនោ តុច្ឆបត្តំ ទត្វា តស្ស បត្តំ ន គណ្ហាតិ, តតោ វា ទីយមានំ ន គណ្ហាតិ។ **ន និវារេតី**តិ ឥទំ វចនំ អាបត្តិវីតិក្កមវចនំ នាមាតិ ន ជានាតិ។ ញត្វា វាបិ, ‘‘ភន្តេ, ឯវរូបំ នាម វត្តុំ ន វដ្ដតី’’តិ ន និវារេតិ។ **កថំ ឱបាតេតី**តិ តស្ស កថំ ភិន្ទិត្វា អត្តនោ កថំ បវេសេតិ។ **ជឡោ**តិ ជឌោ។ **ឯឡមូគោ**តិ បគ្ឃរិតខេឡមុខោ។ តតិយំ ឧត្តានមេវ។

៤. អន្ធកវិន្ទសុត្តវណ្ណនា

១១៤. ចតុត្ថេ **សីលវា ហោថា**តិ សីលវន្តា ហោថ។ **អារក្ខសតិនោ**តិ ទ្វាររក្ខិកាយ សតិយា សមន្នាគតា។ **និបកុសតិនោ**តិ ទ្វាររក្ខនកេនេវ ញាណេន សមន្នាគតស្សតិនោ។ **សតារក្ខេន ចេតសា សមន្នាគតា**តិ សតារក្ខេន ចិត្តេន សមន្នាគតា។ **អប្បភស្សា**តិ អប្បកថា។ **សម្មាទិដ្ឋិកា**តិ កម្មស្សកតជ្ឈាន-វិបស្សនាមគ្គ-ផលវសេន បញ្ចវិធាយ សម្មាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតា។ អបិច បច្ចវេក្ខណញាណម្បិ សម្មាទិដ្ឋិយេវាតិ វេទិតព្ពា។

៥. មច្ឆរិនីសុត្តវណ្ណនា

១១៥. បញ្ចមេ **អាវាសមច្ឆរិនី**តិ អាវាសំ មច្ឆរាយតិ, តត្ថ អញ្ញេសំ វាសំ ន សហតិ។ **កុលមច្ឆរិនី**តិ ឧបដ្ឋាកកុលំ មច្ឆរាយតិ, អញ្ញេសំ តត្ថ ឧបសង្កមនំ ន សហតិ។ **លាភមច្ឆរិនី**តិ លាភំ មច្ឆរាយតិ, អញ្ញេសំ តំ ឧប្បជ្ជន្តំ ន សហតិ។ **វណ្ណមច្ឆរិនី**តិ គុណំ មច្ឆរាយតិ, អញ្ញេសំ គុណកថំ ន សហតិ។ **ធម្មមច្ឆរិនី**តិ បរិយត្តិធម្មំ មច្ឆរាយតិ, អញ្ញេសំ ទាតុំ ន ឥច្ឆតិ។

៦-៧. វណ្ណនាសុត្តាទិវណ្ណនា

១១៦-១១៧. ឆដ្ឋេ **សទ្ធាទេយ្យំ វិនិបាតេតី**តិ បរេហិ សទ្ធាយ ទិន្នបិណ្ឌបាតតោ អគ្គំ អគ្គហេត្វា បរស្ស ទេតិ។ សត្តមេ **ឥស្សុកិនី**តិ ឥស្សាយ សមន្នាគតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អន្ធកវិន្ទវគ្គោ ទុតិយោ។

(១៣) ៣. គិលានវគ្គោ

៤. ទុតិយឧបដ្ឋាកសុត្តវណ្ណនា

១២៤. តតិយស្ស ចតុត្ថេ **នប្បដិពលោ**តិ កាយពលេន ច ញាណពលេន ច អសមន្នាគតោ។ **អាមិសន្តរោ**តិ អាមិសហេតុកោ ចីវរាទីនិ បច្ចាសីសមានោ។

៥-៦. អនាយុស្សាសុត្តទ្វយវណ្ណនា

១២៥-១២៦. បញ្ចមេ **អនាយុស្សា**តិ អាយុបច្ឆេទនា, ន អាយុវឌ្ឍនា។ ឆដ្ឋេបិ ឯសេវ នយោ។

៧. វបកាសសុត្តវណ្ណនា

១២៧. សត្តមេ **នាលំ សង្ឃម្ហា វបកាសិតុន្តិ** សង្ឃតោ និក្ខមិត្វា ឯកកោ វសិតុំ ន យុត្តោ។ កាមញ្ចេស សង្ឃមជ្ឈេបិ វសិតុំ អយុត្តោវ អសង្ឃសោភនតាយ, ឱវាទានុសាសនិប្បដិពទ្ធត្តា បន និប្បរិយាយេនេវ សង្ឃម្ហា វបកាសិតុំ ន យុត្តោ។ **អលំ សង្ឃម្ហា វបកាសិតុន្តិ** ចាតុទ្ទិសត្តា សង្ឃម្ហា និក្ខម្ម ឯកកោ វសិតុំ យុត្តោ, សង្ឃសោភនតាយ បន សង្ឃេបិ វសិតុំ យុត្តោយេវ។ អដ្ឋមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៩. បរិកុប្បសុត្តវណ្ណនា

១២៩. នវមេ **អាបាយិកា**តិ អបាយគាមិនោ។ **នេរយិកា**តិ និរយគាមិនោ។ **បរិកុប្បា**តិ បរិកុប្បនសភាវា បុរាណវណសទិសា។ **អតេកិច្ឆា**តិ អកត្តព្ពបរិកម្មា។ ទសមំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

គិលានវគ្គោ តតិយោ។

(១៤) ៤. រាជវគ្គោ

១. បឋមចក្កានុវត្តនសុត្តវណ្ណនា

១៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **ធម្មេនា**តិ ទសកុសលធម្មេន។ **ចក្ក**ន្តិ អាណាចក្កំ។ **អត្ថញ្ញូ**តិ រជ្ជត្ថំ ជានាតិ។ **ធម្មញ្ញូ**តិ បវេណិធម្មំ ជានាតិ។ **មត្តញ្ញូ**តិ ទណ្ឌេ វា ពលម្ហិ វា បមាណំ ជានាតិ។ **កាលញ្ញូ**តិ រជ្ជសុខានុភវនកាលំ, វិនិច្ឆយករណកាលំ, ជនបទចារិកាកាលញ្ច ជានាតិ។ **បរិសញ្ញូ**តិ អយំ បរិសា ខត្តិយបរិសា, អយំ ព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ទសមណបរិសាតិ ជានាតិ។

តថាគតវារេ **អត្ថញ្ញូ**តិ បញ្ច អត្ថេ ជានាតិ។ **ធម្មញ្ញូ**តិ ចត្តារោ ធម្មេ ជានាតិ។ **មត្តញ្ញូ**តិ ចតូសុ បច្ចយេសុ បដិគ្គហណបរិភោគមត្តំ ជានាតិ។ **កាលញ្ញូ**តិ អយំ កាលោ បដិសល្លីនស្ស, អយំ សមាបត្តិយា, អយំ ធម្មទេសនាយ, អយំ ជនបទចារិកាយាតិ ឯវំ កាលំ ជានាតិ។ **បរិសញ្ញូ**តិ អយំ បរិសា ខត្តិយបរិសា…បេ…. អយំ សមណបរិសាតិ ជានាតិ។ **អនុត្តរ**ន្តិ នវហិ លោកុត្តរធម្មេហិ អនុត្តរំ។ **ធម្មចក្ក**ន្តិ សេដ្ឋចក្កំ។

២. ទុតិយចក្កានុវត្តនសុត្តវណ្ណនា

១៣២. ទុតិយេ **បិតរា បវត្តិតំ ចក្ក**ន្តិ ចក្កវត្តិម្ហិ បព្ពជិតេ វា កាលកតេ វា ចក្ករតនំ សត្តាហមត្តំ ឋត្វា អន្តរធាយតិ, កថមេស តំ អនុប្បវត្តេតិ នាម? បិតុ បវេណិយំ ឋត្វា ចក្កវត្តិវត្តំ បូរេត្វា ចក្កវត្តិរជ្ជំ ការេន្តោបិ បិតរា បវត្តិតមេវ អនុប្បវត្តេតិ នាម។

៣. ធម្មរាជាសុត្តវណ្ណនា

១៣៣. តតិយំ តិកនិបាតេ វុត្តនយមេវ។ សេវិតព្ពាសេវិតព្ពេ បនេត្ថ បច្ឆិមបទទ្វយមេវ វិសេសោ។ តត្ថ សម្មាអាជីវោ សេវិតព្ពោ, មិច្ឆាអាជីវោ ន សេវិតព្ពោ។ សប្បាយោ គាមនិគមោ សេវិតព្ពោ, អសប្បាយោ ន សេវិតព្ពោ។

៤. យស្សំទិសំសុត្តវណ្ណនា

១៣៤. ចតុត្ថេ **ឧភតោ**តិ ទ្វីហិបិ បក្ខេហិ។ **មាតិតោ ច បិតិតោ ចា**តិ យស្ស ហិ មាតា ខត្តិយា, មាតុមាតា ខត្តិយា, តស្សាបិ មាតា ខត្តិយា។ បិតា ខត្តិយោ, បិតុបិតា ខត្តិយោ, តស្សបិ បិតា ខត្តិយោ។ សោ ឧភតោ សុជាតោ មាតិតោ ច បិតិតោ ច។ **សំសុទ្ធគហណិកោ**តិ សំសុទ្ធាយ មាតុកុច្ឆិយា សមន្នាគតោ។ “សមវេបាកិនិយា គហណិយា”តិ ឯត្ថ បន កម្មជតេជោធាតុ គហណីតិ វុច្ចតិ។ **យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា**តិ ឯត្ថ បិតុបិតា បិតាមហោ, បិតាមហស្ស យុគំ បិតាមហយុគំ។ យុគន្តិ អាយុប្បមាណំ វុច្ចតិ។ អភិលាបមត្តមេវ ចេតំ, អត្ថតោ បន បិតាមហោយេវ បិតាមហយុគំ។ តតោ ឧទ្ធំ សព្ពេបិ បុព្ពបុរិសា បិតាមហគ្គហណេនេវ គហិតា។ ឯវំ យាវ សត្តមោ បុរិសោ, តាវ សំសុទ្ធគហណិកោ, អថ វា អក្ខិត្តោ អនុបក្កុដ្ឋោ ជាតិវាទេនាតិ ទស្សេតិ។ **អក្ខិត្តោ**តិ “អបនេថ ឯតំ, កឹ ឥមិនា”តិ ឯវំ អក្ខិត្តោ អនវក្ខិត្តោ។ **អនុបក្កុដ្ឋោ**តិ ន ឧបក្កុដ្ឋោ ន អក្កោសំ វា និន្ទំ វា បត្តបុព្ពោ។ កេន ការណេនាតិ? **ជាតិវាទេន**, “ឥតិបិ ហីនជាតិកោ ឯសោ”តិ ឯវរូបេន វចនេនាតិ អត្ថោ។

អឌ្ឍោតិអាទីសុ យោ កោចិ អត្តនោ សន្តកេន វិភវេន អឌ្ឍោ ហោតិ។ ឥធ បន ន កេវលំ អឌ្ឍោយេវ, **មហទ្ធនោ** មហតា អបរិមាណសង្ខេន ធនេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ បញ្ចកាមគុណវសេន មហន្តា ឧឡារា ភោគា អស្សាតិ **មហាភោគោ**។ **បរិបុណ្ណកោសកោដ្ឋាគារោ**តិ កោសោ វុច្ចតិ ភណ្ឌាគារំ, និទហិត្វា ឋបិតេន ធនេន បរិបុណ្ណកោសោ, ធញ្ញេន ច បរិបុណ្ណកោដ្ឋាគារោតិ អត្ថោ។ អថ វា ចតុព្ពិធោ កោសោ ហត្ថី អស្សា រថា បត្តីតិ។ កោដ្ឋាគារំ តិវិធំ ធនកោដ្ឋាគារំ ធញ្ញកោដ្ឋាគារំ វត្ថកោដ្ឋាគារន្តិ។ តំ សព្ពម្បិ បរិបុណ្ណមស្សាតិ បរិបុណ្ណកោសកោដ្ឋាគារោ។ **អស្សវាយា**តិ កស្សចិ ពហុម្បិ ធនំ ទេន្តស្ស សេនា ន សុណាតិ, សា អនស្សវា នាម ហោតិ។ កស្សចិ អទេន្តស្សាបិ សុណាតិយេវ, អយំ អស្សវា នាម។ **ឱវាទបដិករាយា**តិ “ឥទំ វោ កត្តព្ពំ, ឥទំ ន កត្តព្ព”ន្តិ ទិន្នឱវាទករាយ។ **បណ្ឌិតោ**តិ បណ្ឌិច្ចេន សមន្នាគតោ។ **ព្យត្តោ**តិ បញ្ញាវេយ្យត្តិយេន យុត្តោ។ **មេធាវី**តិ ឋានុប្បត្តិកបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ **បដិពលោ**តិ សមត្ថោ។ **អត្ថេ ចិន្តេតុ**ន្តិ វឌ្ឍិអត្ថេ ចិន្តេតុំ។ សោ ហិ

បច្ចុប្បន្នអត្ថវសេនេវ “អតីតេបិ ឯវំ អហេសុំ, អនាគតេបិ ឯវំ ភវិស្សន្តី”តិ ចិន្តេតិ។ **វិជិតាវីន**ន្តិ វិជិតវិជយានំ, មហន្តេន វា វិជយេន សមន្នាគតានំ។ **វិមុត្តចិត្តាន**ន្តិ បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ វិមុត្តមានសានំ។

៥-៦. បត្ថនាសុត្តទ្វយវណ្ណនា

១៣៥-១៣៦. បញ្ចមេ **នេគមជានបទស្សា**តិ និគមវាសិនោ ច រដ្ឋវាសិនោ ច ជនស្ស។ **ហត្ថិស្មិ**ន្តិអាទីហិ ហត្ថិអស្សរថថរុធនុលេខមុទ្ទាគណនាទីនិ សោឡស មហាសិប្បានិ ទស្សិតានិ។ **អនវយោ**តិ សមត្ថោ បរិបុណ្ណោ។ សេសមេត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឆដ្ឋេ **ឱបរជ្ជ**ន្តិ ឧបរាជភាវំ។

៧. អប្បំសុបតិសុត្តវណ្ណនា

១៣៧. សត្តមេ **បុរិសាធិប្បាយា**តិ អស្សទ្ធម្មវសេន បុរិសេ ឧប្បន្នាធិប្បាយា បុរិសជ្ឈាសយា។ **អាទានាធិប្បាយោ**តិ ឥទានិ គហេតុំ សក្ខិស្សាមិ, ឥទានិ សក្ខិស្សាមីតិ ឯវំ គហណាធិប្បាយោ។ **វិសំយោគាធិប្បាយោ**តិ ឥទានិ និព្ពានំ បាបុណិស្សាមិ, ឥទានិ បាបុណិស្សាមីតិ ឯវំ និព្ពានជ្ឈាសយោ។

៨. ភត្តាទកសុត្តវណ្ណនា

១៣៨. អដ្ឋមេ **ភត្តាទកោ**តិ ភត្តក្ខាទកោ, ពហុភត្តភុញ្ជោតិ អត្ថោ។ **ឱកាសផរណោ**តិ ឱកាសំ ផរិត្វា អញ្ញេសំ សម្ពាធំ កត្វា ឋានេន ឱកាសផរណោ។ តត្ថ តត្ថ លណ្ឌំ សារេតិ បាតេតីតិ **លណ្ឌសារណោ**។ ឯត្តកា ហត្ថីតិ គណនកាលេ សលាកំ គណ្ហាតីតិ **សលាកគ្គាហី**។ និសីទនសយនវសេន មញ្ចបីឋំ មទ្ទតីតិ **មញ្ចបីឋមទ្ទនោ**។ ភិក្ខុគណនកាលេ សលាកំ គណ្ហាតីតិ **សលាកគ្គាហី**។

៩. អក្ខមសុត្តវណ្ណនា

១៣៩. នវមេ **ហត្ថិកាយ**ន្តិ ហត្ថិឃដំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សង្គាមេ អវចរន្តីតិ **សង្គាមាវចរា**។ **ឯកិស្សា វា តិណោទកទត្តិយា វិមានិតោ**តិ ឯកទិវសំ ឯកេន តិណោទកទានេន វិមានិតោ, ឯកទិវសមត្តំ អលទ្ធតិណោទកោតិ អត្ថោ។ ឥតោ បរម្បិ ឯសេវ នយោ។ **ន សក្កោតិ ចិត្តំ សមាទហិតុ**ន្តិ អារម្មណេ ចិត្តំ សម្មា ឋបេតុំ ន សក្កោតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ ឥមស្មឹ បន សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

១០. សោតសុត្តវណ្ណនា

១៤០. ទសមេ **ទុរុត្តាន**ន្តិ ន សុដ្ឋុ វុត្តានំ ទោសវសេន បវត្តិតានំ ផរុសវចនានំ។ **ទុរាគតាន**ន្តិ ទុក្ខុប្បាទនាការេន សោតទ្វារំ អាគតានំ។ **វចនបថាន**ន្តិ វចនានំ។ **ទុក្ខាន**ន្តិ ទុក្ខមានំ។ **តិព្ពាន**ន្តិ ពហលានំ តាបនសភាវានំ វា។ **ខរាន**ន្តិ ផរុសានំ។ **កដុកាន**ន្តិ តិខិណានំ។ **អសាតាន**ន្តិ អមធុរានំ។ **អមនាបាន**ន្តិ មនំ អប្បាយិតុំ វឌ្ឍេតុំ អសមត្ថានំ។ **បាណហរាន**ន្តិ ជីវិតហរានំ។ **យា សា ទិសា**តិ សព្ពសង្ខារសមថាទិវសេន ទិស្សតិ អបទិស្សតីតិ និព្ពានំ ទិសាតិ វេទិតព្ពំ។ យស្មា បន តំ អាគម្ម សព្ពេ សង្ខារា សមថំ គច្ឆន្តិ, តស្មា **សព្ពសង្ខារសមថោ**តិ វុត្តំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ ឥមស្មឹ បន សុត្តេ សីលសមាធិបញ្ញា មិស្សិកា កថិតាតិ។

រាជវគ្គោ ចតុត្ថោ។

(១៥) ៥. តិកណ្ឌកីវគ្គោ

១. អវជានាតិសុត្តវណ្ណនា

១៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ **សំវាសេនា**តិ ឯកតោវាសេន។ **អាទេយ្យមុខោ**តិ អាទិយនមុខោ, គហណមុខោតិ អត្ថោ។ **តមេនំ ទត្វា អវជានាតី**តិ “អយំ ទិន្នំ បដិគ្គហេតុមេវ ជានាតី”តិ ឯវំ អវមញ្ញតិ។ **តមេនំ សំវាសេន អវជានាតី**តិ អប្បមត្តកេ កិស្មិញ្ចិទេវ កុជ្ឈិត្វា “ជានាមហំ តយា កតកម្មំ, ឯត្តកំ អទ្ធានំ អហំ កឹ ករោន្តោ វសឹ, ននុ តុយ្ហមេវ កតាកតំ វីមំសន្តោ”តិអាទីនិ វត្តា ហោតិ។ អថ ឥតរោ “អទ្ធា កោចិ មយ្ហំ ទោសោ ភវិស្សតី”តិ កិញ្ចិ បដិប្ផរិតុំ ន សក្កោតិ។ **តំ ខិប្បញ្ញេវ អធិមុច្ចិតា ហោតី**តិ តំ វណ្ណំ វា អវណ្ណំ វា សីឃមេវ សទ្ទហតិ។ សទ្ទហនដ្ឋេន ហិ អាទានេន ឯស អាទិយនមុខោតិ វុត្តោ។ **អាធេយ្យមុខោ**តិ បាឡិយា បន ឋបិតមុខោតិ អត្ថោ។ មគ្គេ ខតអាវាដោ វិយ អាគតាគតំ ឧទកំ វណ្ណំ វា អវណ្ណំ វា សទ្ទហនវសេន សម្បដិច្ឆិតុំ ឋបិតមុខោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥត្តរសទ្ធោតិ បរិត្តកសទ្ធោ។ **កុសលាកុសលេ ធម្មេ ន ជានាតី**តិអាទីសុ កុសលេ ធម្មេ “ឥមេ កុសលា”តិ ន ជានាតិ, អកុសលេ ធម្មេ “ឥមេ អកុសលា”តិ ន ជានាតិ។ តថា សាវជ្ជេ សទោសធម្មេ “ឥមេ សាវជ្ជា”តិ, អនវជ្ជេ ច និទ្ទោសធម្មេ “ឥមេ អនវជ្ជា”តិ, ហីនេ ហីនាតិ, បណីតេ បណីតាតិ។ **កណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ**តិ “ឥមេ កណ្ហា សុក្កេ បដិពាហេត្វា ឋិតត្តា សប្បដិភាគា នាម, ឥមេ ច សុក្កា កណ្ហេ បដិពាហិត្វា ឋិតត្តា សប្បដិភាគា”តិ ន ជានាតិ។

២. អារភតិសុត្តវណ្ណនា

១៤២. ទុតិយេ **អារភតិ ច វិប្បដិសារី ច ហោតី**តិ អាបត្តិវីតិក្កមនវសេន អារភតិ ចេវ, តប្បច្ចយា ច វិប្បដិសារី ហោតិ។ **ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តិ**ន្តិ អរហត្តសមាធិញ្ចេវ អរហត្តផលញាណញ្ច។ **នប្បជានាតី**តិ អនធិគតត្តា ន ជានាតិ។ **អារភតិ ន វិប្បដិសារី ហោតី**តិ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, វុដ្ឋិតត្តា បន ន វិប្បដិសារី ហោតិ។ **នារភតិ វិប្បដិសារី ហោតី**តិ សកឹ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ បច្ឆា កិញ្ចាបិ នាបជ្ជតិ, វិប្បដិសារំ បន វិនោទេតុំ ន សក្កោតិ។ **នារភតិ ន វិប្បដិសារី ហោតី**តិ ន ចេវ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, ន ច វិប្បដិសារី ហោតិ។ **តញ្ច ចេតោវិមុត្តឹ…បេ.… និរុជ្ឈន្តី**តិ អរហត្តំ បន អប្បត្តោ ហោតិ។ បញ្ចមនយេន ខីណាសវោ កថិតោ។

អារម្ភជាតិ អាបត្តិវីតិក្កមសម្ភវា។ **វិប្បដិសារជា**តិ វិប្បដិសារតោ ជាតា។ **បវឌ្ឍន្តី**តិ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនេន វឌ្ឍន្តិ។ **អារម្ភជេ អាសវេ បហាយា**តិ វីតិក្កមសម្ភវេ អាសវេ អាបត្តិទេសនាយ វា អាបត្តិវុដ្ឋានេន វា បជហិត្វា។ **បដិវិនោទេត្វា**តិ សុទ្ធន្តេ ឋិតភាវបច្ចវេក្ខណេន នីហរិត្វា។ **ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវេតូ**តិ វិបស្សនាចិត្តញ្ច តំសម្បយុត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវេតុ។ សេសំ ឥមិនា ឧបាយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

៣. សារន្ទទសុត្តវណ្ណនា

១៤៣. តតិយេ **កាមាធិមុត្តាន**ន្តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ អធិមុត្តានំ។ **ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ**តិ នវលោកុត្តរធម្មត្ថាយ សហសីលកំ បុព្ពភាគប្បដិបទំ បដិបន្នោ បដិបត្តិបូរកោ បុគ្គលោ ទុល្លភោ លោកស្មឹ។

៤. តិកណ្ឌកីសុត្តវណ្ណនា

១៤៤. ចតុត្ថេ **អប្បដិកូលេ**តិ អប្បដិកូលារម្មណេ។ **បដិកូលសញ្ញី**តិ បដិកូលន្តិ ឯវំសញ្ញី។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ កថំ បនាយំ ឯវំ វិហរតីតិ? ឥដ្ឋស្មឹ វត្ថុស្មឹ បន អសុភាយ វា ផរតិ, អនិច្ចតោ វា ឧបសំហរតិ។ ឯវំ តាវ អប្បដិកូលេ បដិកូលសញ្ញី វិហរតិ។ អនិដ្ឋស្មឹ វត្ថុស្មឹ មេត្តាយ វា ផរតិ, ធាតុតោ វា ឧបសំហរតិ។ ឯវំ បដិកូលេ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហរតិ។ ឧភយស្មឹ បន បុរិមនយស្ស ច បច្ឆិមនយស្ស ច វសេន តតិយចតុត្ថវារា វុត្តា, ឆឡង្គុបេក្ខាវសេន បញ្ចមោ។ ឆឡង្គុបេក្ខា ចេសា ខីណាសវស្ស ឧបេក្ខាសទិសា, ន បន ខីណាសវុបេក្ខា។ តត្ថ **ឧបេក្ខកោ វិហរេយ្យា**តិ មជ្ឈត្តភាវេ ឋិតោ វិហរេយ្យ។ **ក្វចនី**តិ កិស្មិញ្ចិ អារម្មណេ។ **កត្ថចី**តិ កិស្មិញ្ចិ បទេសេ។ **កិញ្ចន**តិ កោចិ អប្បមត្តកោបិ។ ឥតិ ឥមស្មឹ សុត្តេ បញ្ចសុ ឋានេសុ វិបស្សនាវ កថិតា។ តំ អារទ្ធវិបស្សកោ ភិក្ខុ កាតុំ សក្កោតិ, ញាណវា បញ្ញុត្តរោ ពហុស្សុតសមណោបិ កាតុំ សក្កោតិ។ សោតាបន្នសកទាគាមិអនាគាមិនោ កាតុំ សក្កោន្តិយេវ, ខីណាសវេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ។ បញ្ចមំ ឧត្តានមេវ។

៦. មិត្តសុត្តវណ្ណនា

១៤៦. ឆដ្ឋេ **កម្មន្តំ ការេតីតិ** ខេត្តាទិកម្មន្តំ ការេតិ។ **អធិករណំ អាទិយតីតិ** ចត្តារិ អធិករណានិ អាទិយតិ។ **បាមោក្ខេសុ ភិក្ខូសូតិ** ទិសាបាមោក្ខេសុ ភិក្ខូសុ។ **បដិវិរុទ្ធោ ហោតីតិ** បច្ចនីកគ្គាហិតាយ វិរុទ្ធោ ហោតិ។ **អនវត្ថចារិកន្តិ** អនវត្ថានចារិកំ។

៧. អសប្បុរិសទានសុត្តវណ្ណនា

១៤៧. សត្តមេ **អសក្កច្ចំ ទេតីតិ** ន សក្ករិត្វា សុចឹ កត្វា ទេតិ។ **អចិត្តីកត្វា ទេតីតិ** អចិត្តីការេន អគារវវសេន ទេតិ។ **អបវិទ្ធំ ទេតីតិ** ន និរន្តរំ ទេតិ, អថ វា ឆឌ្ឌេតុកាមោ វិយ ទេតិ។ **អនាគមនទិដ្ឋិកោ ទេតីតិ** កតស្ស នាម ផលំ អាគមិស្សតីតិ ន ឯវំ អាគមនទិដ្ឋឹ ន ឧប្បាទេត្វា ទេតិ។

សុក្កបក្ខេ **ចិត្តីកត្វា ទេតីតិ** ទេយ្យធម្មេ ច ទក្ខិណេយ្យេសុ ច ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេត្វា ទេតិ។ តត្ថ ទេយ្យធម្មំ បណីតំ ឱជវន្តំ កត្វា ទេន្តោ ទេយ្យធម្មេ ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេតិ នាម។ បុគ្គលំ វិចិនិត្វា ទេន្តោ ទក្ខិណេយ្យេសុ ចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេតិ នាម។ **សហត្ថា ទេតីតិ** អាណត្តិយា បរហត្ថេន អទត្វា “អនមតគ្គេ សំសារេ វិចរន្តេន មេ ហត្ថបាទានំ អលទ្ធកាលស្ស បមាណំ នាម នត្ថិ, វដ្ដមោក្ខំ ភវនិស្សរណំ ករិស្សាមី”តិ សហត្ថេនេវ ទេតិ។ **អាគមនទិដ្ឋិកោតិ** “អនាគតភវស្ស បច្ចយោ ភវិស្សតី”តិ កម្មញ្ច វិបាកញ្ច សទ្ទហិត្វា ទេតីតិ។

៨. សប្បុរិសទានសុត្តវណ្ណនា

១៤៨. អដ្ឋមេ **សទ្ធាយាតិ** ទានញ្ច ទានផលញ្ច សទ្ទហិត្វា។ **កាលេនាតិ** យុត្តប្បត្តកាលេន។ **អនគ្គហិតចិត្តោតិ** អគ្គហិតចិត្តោ មុត្តចាគោ ហុត្វា។ **អនុបហច្ចាតិ** អនុបឃាតេត្វា គុណេ អមក្ខេត្វា។ **កាលាគតា ចស្ស អត្ថា បចុរា ហោន្តីតិ** អត្ថា អាគច្ឆមានា វយោវុឌ្ឍកាលេ អនាគន្ត្វា យុត្តប្បត្តកាលេ បឋមវយស្មិំយេវ អាគច្ឆន្តិ ចេវ ពហូ ច ហោន្តិ។

៩. បឋមសមយវិមុត្តសុត្តវណ្ណនា

១៤៩. នវមេ **សមយវិមុត្តស្សាតិ** អប្បិតប្បិតក្ខណេយេវ វិក្ខម្ភិតេហិ កិលេសេហិ វិមុត្តត្តា សមយវិមុត្តិសង្ខាតាយ លោកិយវិមុត្តិយា វិមុត្តចិត្តស្ស។ ទសមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

តិកណ្ឌកីវគ្គោ បញ្ចមោ។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៤. ចតុត្ថបណ្ណាសកំ

(១៦) ១. សទ្ធម្មវគ្គោ

១. បឋមសម្មត្តនិយាមសុត្តវណ្ណនា

១៥១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **អភព្ពោ និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តន្តិ** កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តភូតំ មគ្គនិយាមំ ឱក្កមិតុំ អភព្ពោ អភាជនំ។ **កថំ បរិភោតី**តិអាទីសុ “កី កថា នាម ឯសា”តិ វទន្តោ **កថំ បរិភោតិ** នាម។ “កី នាមេស កថេតិ, កី អយំ ជានាតី”តិ វទន្តោ **កថិកំ បរិភោតិ** នាម។ “មយំ កី ជានាម, កុតោ អម្ហាកំ ឯតំ សោតុំ ពល”ន្តិ វទន្តោ **អត្តានំ បរិភោតិ** នាម។ វិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតព្ពោ។

២. ទុតិយសម្មត្តនិយាមសុត្តវណ្ណនា

១៥២. ទុតិយេ **អនញ្ញាតេ អញ្ញាតមានី**តិ អវិញ្ញាតស្មិំយេវ “វិញ្ញាតមិទំ មយា”តិ ឯវំមានី។

៣. តតិយសម្មត្តនិយាមសុត្តវណ្ណនា

១៥៣. តតិយេ **មក្ខី ធម្មំ សុណាតី**តិ មក្ខី ហុត្វា គុណមក្ខនចិត្តេន ធម្មំ សុណាតិ។ **ឧបារម្ភចិត្តោ**តិ និគ្គហារោបនចិត្តោ។ **រន្ធគវេសី**តិ គុណរន្ធំ គុណច្ឆិទ្ទំ គវេសន្តោ។

៤. បឋមសទ្ធម្មសម្មោសសុត្តវណ្ណនា

១៥៤. ចតុត្ថេ **ន សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណន្តី**តិ ឱហិតសោតា សុកតការិនោ ហុត្វា ន សុណន្តិ ។ **ន បរិយាបុណន្តី**តិ យថាសុតំ ធម្មំ វឡញ្ជន្តាបិ សក្កច្ចំ ន វឡញ្ជេន្តិ។ បញ្ចមំ ឧត្តានមេវ។

៦. តតិយសទ្ធម្មសម្មោសសុត្តវណ្ណនា

១៥៦. ឆដ្ឋេ **អប្បដិសរណោ**តិ អប្បតិដ្ឋោ។ អាចរិយា ហិ សុត្តន្តស្ស បដិសរណំ នាម, តេសំ អភាវា អប្បដិសរណោ ហោតិ។ សេសមេត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

៧. ទុក្កថាសុត្តវណ្ណនា

១៥៧. សត្តមេ **បុគ្គលំ ឧបនិធាយា**តិ តំ តំ បុគ្គលំ ឧបនិក្ខិបិត្វា, សក្ខី កត្វាតិ អត្ថោ។ **កច្ឆមានាយា**តិ កថិយមានាយ។ សេសមេត្ថ អដ្ឋមញ្ច ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

៩. ឧទាយីសុត្តវណ្ណនា

១៥៩. នវមេ **អនុបុព្ពិ កថំ កថេស្សាមី**តិ ទានានន្តរំ សីលំ, សីលានន្តរំ សគ្គន្តិ ឯវំ ទេសនានុបុព្ពិ កថំ វា, យំ យំ សុត្តបទំ វា គាថាបទំ វា និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្ស តស្ស អនុរូបកថំ កថេស្សាមីតិ ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេត្វា បរេសំ ធម្មោ ទេសេតព្ពោ។ **បរិយាយទស្សាវី**តិ តស្ស តស្ស អត្ថស្ស តំ តំ ការណំ ទស្សេន្តោ។ ការណញ្ហិ ឥធ បរិយាយោតិ វុត្តំ។ **អនុទ្ទយតំ បដិច្ចា**តិ “មហាសម្ពាធប្បត្តេ សត្តេ សម្ពាធតោ មោចេស្សាមី”តិ អនុកម្បំ អាគម្ម។ **ន អាមិសន្តរោ**តិ ន អាមិសហេតុកោ, អត្តនោ ចតុបច្ចយលាភំ អនាសីសន្តោតិ អត្ថោ។ **អត្តានញ្ច បរញ្ច អនុបហច្ចា**តិ អត្តុក្កំសនបរវម្ភនាទិវសេន អត្តានញ្ច បរញ្ច គុណុបឃាតេន អនុបហន្ត្វា។

១០. ទុប្បដិវិនោទយសុត្តវណ្ណនា

១៦០. ទសមេ **ទុប្បដិវិនោទយា**តិ យានិ ហស្សាទីនិ កិច្ចានិ និច្ឆារេតុំ ឋានានិ ឧប្បន្នានិ ហោន្តិ, តេសុ មត្ថកំ អសម្បត្តេសុ អន្តរាយេវ ទុន្នីហារា ទុវិក្ខម្ភយា ហោន្តិ។ **បដិភានន្តិ** កថេតុកាមតា វុច្ចតិ។ ឥមានិ បញ្ច ទុប្បដិវិនោទយានិ, ន សុប្បដិវិនោទយានិ។ ឧបាយេន បន ការណេន អនុរូបាហិ បច្ចវេក្ខណអនុសាសនាទីហិ សក្កា បដិវិនោទេតុន្តិ។

សទ្ធម្មវគ្គោ បឋមោ។

(១៧) ២. អាឃាតវគ្គោ

១. បឋមអាឃាតបដិវិនយសុត្តវណ្ណនា

១៦១. ទុតិយស្ស បឋមេ អាឃាតំ បដិវិនេន្តិ វូបសមេន្តីតិ **អាឃាតបដិវិនយា។ យត្ថ ភិក្ខុនោ ឧប្បន្នោ អាឃាតោ សព្ពសោ បដិវិនេតព្ពោ**តិ យត្ថ អារម្មណេ ភិក្ខុនោ អាឃាតោ ឧប្បន្នោ ហោតិ, តត្ថ សោ សព្ពោ ត មេហិ បញ្ចហិ បដិវិនោទេតព្ពោតិ អត្ថោ។ **មេត្តា តស្មិំ បុគ្គលេ ភាវេតព្ពា**តិ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេន មេត្តា ភាវេតព្ពា។ **ករុណាយ**បិ ឯសេវ នយោ។ **ឧបេក្ខា** បន ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានវសេន ភាវេតព្ពា។ យស្មា បន យំ បុគ្គលំ បស្សតោ ចិត្តំ ន និព្ពាតិ, តស្មិំ មុទិតា ន សណ្ឋហតិ, តស្មា សា ន វុត្តា។ **អសតិអមនសិការោ**តិ យថា សោ បុគ្គលោ ន ឧបដ្ឋាតិ, កុដ្ដាទីហិ អន្តរិតោ វិយ ហោតិ, ឯវំ តស្មិំ អសតិអមនសិការេ អាបជ្ជិតព្ពោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។

២. ទុតិយអាឃាតបដិវិនយសុត្តវណ្ណនា

១៦២. ទុតិយេ អាឃាតោ ឯតេសុ បដិវិនេតព្ពោតិ **អាឃាតបដិវិនយា** ។ អាឃាតោ ឯតេហិ បដិវិនេតព្ពោតិបិ **អាឃាតបដិវិនយា**។ បដិវិនយោតិ ហិ បដិវិនយវត្ថូនម្បិ បដិវិនយការណានម្បិ ឯតំ អធិវចនំ, តទុភយម្បិ ឥធ វដ្ដតិ។ បញ្ច ហិ បុគ្គលា បដិវិនយវត្ថូ ហោន្តិ បញ្ចហិ ឧបមាហិ បញ្ច បដិបត្តិយោ បដិវិនយការណានិ។ **លភតិ ច កាលេន កាលំ ចេតសោ វិវរំ ចេតសោ បសាទ**ន្តិ កាលេ កាលេ សមថវិបស្សនា ចិត្តស្ស ឧប្បន្នោកាសសង្ខាតំ វិវរញ្ចេវ សទ្ធាសម្បន្នភាវសង្ខាតំ បសាទញ្ច លភតិ។

រថិយាយាតិ អន្តរវីថិយំ។ **នន្តក**ន្តិ បិលោតិកខណ្ឌំ។ **និគ្គហេត្វា**តិ អក្កមិត្វា។ **យោ តត្ថ សារោ**តិ យំ តត្ថ ថិរដ្ឋានំ។ **តំ បរិបាតេត្វា**តិ តំ លុញ្ចិត្វា។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ បំសុកូលិកោ វិយ មេត្តាវិហារី ទដ្ឋព្ពោ, រថិយាយ នន្តកំ វិយ វេរិបុគ្គលោ, ទុព្ពលដ្ឋានំ វិយ អបរិសុទ្ធកាយសមាចារតា, ថិរដ្ឋានំ វិយ បរិសុទ្ធវចីសមាចារតា, ទុព្ពលដ្ឋានំ ឆឌ្ឌេត្វា ថិរដ្ឋានំ អាទាយ គន្ធា សិព្ពិត្វា រជិត្វា បារុបិត្វា វិចរណកាលោ វិយ អបរិសុទ្ធកាយសមាចារតំ អមនសិកត្វា បរិសុទ្ធវចីសមាចារតំ មនសិកត្វា វេរិម្ហិ ចិត្តប្បាទំ និព្ពាបេត្វា ផាសុវិហារកាលោ ទដ្ឋព្ពោ។

សេវាលបណកបរិយោនទ្ធាតិ សេវាលេន ច ឧទកបប្បដកេន ច បដិច្ឆន្នា។ **ឃម្មបរេតោ**តិ ឃម្មេន អនុគតោ។ **កិលន្តោ**តិ មគ្គកិលន្តោ។ **តសិតោ**តិ តណ្ហាភិភូតោ។ **បិបាសិតោ**តិ បានីយំ បាតុកាមោ។ **អបវិយូហិត្វា**តិ អបនេត្វា។ **បិវិត្វា**តិ បសន្នឧទកំ បិវិត្វា។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ ឃម្មាភិតត្តោ បុរិសោ វិយ មេត្តាវិហារី ទដ្ឋព្ពោ, សេវាលបណកំ វិយ អបរិសុទ្ធវចីសមាចារតា, បសន្នឧទកំ វិយ បរិសុទ្ធកាយសមាចារតា, សេវាលបណកំ អបព្យូហិត្វា បសន្នោទកំ បិវិត្វា គមនំ វិយ អបរិសុទ្ធវចីសមាចារតំ អមនសិកត្វា បរិសុទ្ធកាយសមាចារតំ មនសិកត្វា វេរិម្ហិ ចិត្តប្បាទំ និព្ពាបេត្វា ផាសុវិហារកាលោ ទដ្ឋព្ពោ។

ខោភេស្សាមីតិ ចាលេស្សាមិ។ **លោឡេស្សាមី**តិ អាកុលំ ករិស្សាមិ។ **អបេយ្យម្បិ តំ ករិស្សាមី**តិ បិវិតុំ អសក្កុណេយ្យំ ករិស្សាមិ។ **ចតុក្កុណ្ឌិកោ**តិ ជាណូហិ ច ហត្ថេហិ ច ភូមិយំ បតិដ្ឋានេន ចតុក្កុណ្ឌិកោ ហុត្វា។ **គោបីតកំ បិវិត្វា**តិ គាវិយោ វិយ មុខេន អាកឌ្ឍន្តោ បិវិត្វា។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ ឃម្មាភិតត្តោ បុរិសោ វិយ មេត្តាវិហារី ទដ្ឋព្ពោ, គោបទំ វិយ វេរិបុគ្គលោ, គោបទេ បរិត្តឧទកំ វិយ តស្សព្ភន្តរេ បរិត្តគុណោ, ចតុក្កុណ្ឌិកស្ស គោបីតកំ បិវិត្វា បក្កមនំ វិយ តស្ស អបរិសុទ្ធកាយវចីសមាចារតំ អមនសិកត្វា យំ សោ កាលេន កាលំ ធម្មស្សវនំ និស្សាយ ចេតសោ វិវរប្បសាទសង្ខាតំ បីតិបាមោជ្ជំ លភតិ, តំ មនសិកត្វា ចិត្តប្បាទនិព្ពាបនំ វេទិតព្ពំ។

អាពាធិកោតិ ឥរិយាបថភញ្ជនកេន វិសភាគាពាធេន អាពាធិកោ។ **បុរតោបិស្សា**តិ បុរតោបិ ភវេយ្យ។ **អនយព្យសន**ន្តិ អវឌ្ឍិវិនាសំ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ សោ អនាថគិលានោ វិយ សព្ពកណ្ហធម្មសមន្នាគតោ បុគ្គលោ, អទ្ធានមគ្គោ វិយ អនមតគ្គសំសារោ, បុរតោ ច បច្ឆតោ ច គាមានំ ទូរភាវោ វិយ និព្ពានស្ស ទូរភាវោ, សប្បាយភោជនានំ អលាភោ វិយ សាមញ្ញផលភោជនានំ អលាភោ, សប្បាយភេសជ្ជានំ អលាភោ វិយ សមថវិបស្សនានំ អភាវោ, បតិរូបឧបដ្ឋាកានំ អលាភោ វិយ ឱវាទានុសាសនីហិ កិលេសតិកិច្ឆកានំ អភាវោ, គាមន្តនាយកស្ស អលាភោ វិយ និព្ពានសម្បាបកស្ស តថាគតស្ស វា តថាគតសាវកស្ស វា អលទ្ធភាវោ, អញ្ញតរស្ស បុរិសស្ស ទិស្វា ការុញ្ញុបដ្ឋានំ វិយ តស្មិំ បុគ្គលេ មេត្តាវិហារិកស្ស ការុញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា ចិត្តនិព្ពាបនំ វេទិតព្ពំ។

អច្ឆោទកាតិ បសន្នោទកា។ **សាតោទកា**តិ មធុរោទកា។ **សីតោទកា**តិ តនុសីតសលិលា។ **សេតកា**តិ ឧមិភិជ្ជនង្គានេសុ សេតវណ្ណា។ **សុបតិត្ថា**តិ សមតិត្ថា។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ យម្ហាភិតត្តោ បុរិសោ វិយ មេត្តាវិហារី ទដ្ឋព្ពោ, សា បោក្ខរណី វិយ បរិសុទ្ធសព្ពទ្វារោ បុរិសោ, ន្ហត្វា បិវិត្វា បច្ចុត្តរិត្វា វុក្ខច្ឆាយាយ និបជ្ជិត្វា យថាកាមំ គមនំ វិយ តេសុ ទ្វារេសុ យំ ឥច្ឆតិ, តំ អារម្មណំ កត្វា ចិត្តនិព្ពាបនំ វេទិតព្ពំ។ តតិយចតុត្ថានិ ហេដ្ឋា វុត្តនយានេវ។

៥. បញ្ហបុច្ឆាសុត្តវណ្ណនា

១៦៥. បញ្ចមេ **បរិភវន្តិ** បរិភវន្តោ, ឯវំ បរិភវិស្សាមីតិ បរិភវនត្ថាយ បុច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **អញ្ញាតុកាមោ**តិ ជានិតុកាមោ ហុត្វា។

៦. និរោធសុត្តវណ្ណនា

១៦៦. ឆដ្ឋេ **អត្ថេតំ ឋានន្តិ** អត្ថិ ឯតំ ការណំ។ **នោ ចេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អញ្ញំ អារាធេយ្យា**តិ នោ ចេ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ អរហត្តំ បាបុណេយ្យ។ **កពឡីការាហារភក្ខានំ ទេវានន្តិ** កាមាវចរទេវានំ។ **អញ្ញតរំ មនោមយំ កាយន្តិ** ឈានមនេន និព្ពត្តំ អញ្ញតរំ សុទ្ធាវាសព្រហ្មកាយំ។ **ឧទាយី**តិ លាឡុទាយី។ សោ ហិ “មនោមយ”ន្តិ សុត្វា “អារុប្បេ ន ភវិតព្ព”ន្តិ បដិពាហិ។ ថេរោ “សារិបុត្តោ កី ជានាតិ, យស្ស សម្មុខា ឯវំ ភិក្ខុ វចនំ បដិក្កោសន្តី”តិ ឯវំ ពាលានំ លទ្ធិឧប្បត្តិបដិពាហនត្ថំ តំ វចនំ អនធិវាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។

អត្ថិ នាមាតិ អមរិសនត្ថេ និបាតោ។ តេនេវ ចេត្ថ “អជ្ឈុបេក្ខិស្សថា”តិ អនាគតវចនំ កតំ។ អយញ្ហេត្ថត្ថោ – អានន្ទ, តុម្ហេ ថេរំ ភិក្ខុំ វិហេឋិយមានំ អជ្ឈុបេក្ខថ, ន វោ ឯតំ មរិសយាមិ ន សហាមិ នាធិវាសេមីតិ។ កស្មា បន ភគវា អានន្ទត្ថេរំយេវ ឯវមាហាតិ? ធម្មភណ្ឌាគារិកត្តា។ ធម្មភណ្ឌាគារិកស្ស ហិ ឯវំ វទន្តោ បដិពាហិតុំ ភារោ។ អបិចេស សារិបុត្តត្ថេរស្ស បិយសហាយោ, តេនាបិស្ស ឯស ភារោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ភគវា អានន្ទត្ថេរំ គរហន្តោ ឯវមាហ, ន បនេសា តស្សេវ គរហា, សម្មុខីភូតានំ សព្ពេសំយេវ គរហាតិ វេទិតព្ពា។ **វិហារន្តិ** គន្ធកុដិំ។

អនច្ឆរិយន្តិ ន អច្ឆរិយំ។ **យថា**តិ ការណវចនំ។ **អាយស្មន្តំយេវេត្ថ ឧបវានំ បដិភាសេយ្យា**តិ ឯត្ថ ភគវតា ច ឯវំ ឯតទេវ ការណំ អារព្ភ ឧទាហដេ អាយស្មតោយេវ ឧបវានស្ស បដិវចនំ បដិភាតុ ឧបដ្ឋាតូតិ ទីបេតិ។ **សារជ្ជំ ឱក្កន្តន្តិ** ទោមនស្សំ អនុបវិដ្ឋំ។ **សីលវា**តិអាទីហិ ខីណាសវសីលាទីនិយេវ កថិតានិ។ **ខណ្ឌិច្ចេនា**តិអាទីនិ សក្ការាទីនំ ការណបុច្ឆាវសេន វុត្តានិ។ កិំ ខណ្ឌិច្ចាទីហិ ការណេហិ តំ តំ សព្រហ្មចារី សក្ករេយ្យុន្តិ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ។

៧. ចោទនាសុត្តវណ្ណនា

១៦៧. សត្តមេ **ចោទកេនា**តិ វត្ថុសន្ទស្សនា អាបត្តិសន្ទស្សនា សំវាសប្បដិក្ខេបោ សាមីចិប្បដិក្ខេបោតិ ចតូហិ ចោទនាវត្ថូហិ ចោទយមានេន។ **កាលេន វក្ខាមិ នោ អកាលេនា**តិ ឯត្ថ ចុទិតកស្ស កាលោ កថិតោ, ន ចោទកស្ស។ បរំ ចោទេន្តេន ហិ បរិសមជ្ឈេ វា ឧបោសថបវារណគ្គេ វា អាសនសាលាភោជនសាលាទីសុ វា ន ចោទេតព្ពោ, ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នកាលេ “ករោតាយស្មា ឱកាសំ, អហំ អាយស្មន្តំ វត្តុកាមោ”តិ ឯវំ ឱកាសំ ការេត្វា ចោទេតព្ពោ។ បុគ្គលំ បន ឧបបរិក្ខិត្វា យោ លោលបុគ្គលោ អភូតំ វត្វា ភិក្ខូនំ អយសំ អារោបេតិ, សោ ឱកាសកម្មំ វិនាបិ ចោទេតព្ពោ។ **ភូតេនា**តិ តច្ឆេន សភាវេន។ **សណ្ហេនា**តិ មដ្ឋេន មុទុកេន។ **អត្ថសំហិតេនា**តិ អត្ថកាមតាយ ហិតកាមតាយ ឧបេតេន។ **អវិប្បដិសារោ ឧបទហាតព្ពោ**តិ អមង្គុភាវោ ឧបនេតព្ពោ។ **អលំ តេ អវិប្បដិសារាយា**តិ យុត្តំ តេ អមង្កុភាវាយ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។ អដ្ឋមំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា បាកដមេវ។

៩. ខិប្បនិសន្តិសុត្តវណ្ណនា

១៦៩. នវមេ ខិប្បំ និសាមយតិ ឧបធារេតីតិ **ខិប្បនិសន្តិ**។ សុគ្គហិតំ កត្វា គណ្ហាតីតិ **សុគ្គហិតគ្គាហី**។ **អត្ថកុសលោ**តិ អដ្ឋកថាយ ឆេកោ។ **ធម្មកុសលោ**តិ បាឡិយំ ឆេកោ។ **និរុត្តិកុសលោ**តិ និរុត្តិវចនេសុ ឆេកោ។ **ព្យញ្ជនកុសលោ**តិ អក្ខរប្បភេទេ ឆេកោ។ **បុព្ពាបរកុសលោ**តិ អត្ថបុព្ពាបរំ, ធម្មបុព្ពាបរំ, អក្ខរបុព្ពាបរំ, ព្យញ្ជនបុព្ពាបរំ, អនុសន្ធិបុព្ពាបរន្តិ ឥមស្មិំ បញ្ចវិធេ បុព្ពាបរេ ឆេកោ។ តត្ថ **អត្ថបុព្ពាបរកុសលោ**តិ ហេដ្ឋា

អត្តេន ឧបរិ អត្ថំ ជានាតិ, ឧបរិ អត្តេន ហេដ្ឋា អត្ថំ ជានាតិ។ កថំ? សោ ហិ ហេដ្ឋា អត្ថំ ឋបេត្វា ឧបរិ អត្ថេ វុត្តេ “ហេដ្ឋា អត្ថោ អត្ថី”តិ ជានាតិ។ ឧបរិ អត្ថំ ឋបេត្វា ហេដ្ឋា អត្ថេ វុត្តេបិ “ឧបរិ អត្ថោ អត្ថី”តិ ជានាតិ។ ឧភតោ ឋបេត្វា មជ្ឈេ អត្ថេ វុត្តេ “ឧភតោ អត្ថោ អត្ថី”តិ ជានាតិ។ មជ្ឈេ អត្ថំ ឋបេត្វា ឧភតោភាគេសុ អត្ថេ វុត្តេ “មជ្ឈេ អត្ថោ អត្ថី”តិ ជានាតិ។ **ធម្មបុព្ពាបរា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អនុសន្ធិបុព្ពាបរេ** បន សីលំ អាទឹ កត្វា អារទ្ធេ សុត្តន្តេ មត្ថកេ ឆសុ អភិញ្ញាសុ អាគតាសុ “យថានុសន្ធឹ យថានុបរិច្ឆេទំ សុត្តន្តោ គតោ”តិ ជានាតិ។ ទិដ្ឋិវសេន អារទ្ធេ ឧបរិ សច្ចេសុ អាគតេសុបិ “យថានុសន្ធិនា គតោ”តិ ជានាតិ។ កលហភណ្ឌនវសេន អារទ្ធេ ឧបរិ សារណីយធម្មេសុ អាគតេសុបិ, ទុត្តឹសតិរច្ឆានកថាវសេន អារទ្ធេ ឧបរិ ទសកថាវត្ថូសុ (អ. និ. ១០.៦៩; ឧទា.៣១) អាគតេសុបិ “យថានុសន្ធិនា គតោ”តិ ជានាតីតិ។

១០. ភទ្ទជិសុត្តវណ្ណនា

១៧០. ទសមេ **អភិភូ**តិ អភិភវិត្វា ឋិតោ ជេដ្ឋកោ។ **អនភិភូតោ**តិ អញ្ញេហិ អនភិភូតោ។ **អញ្ញទត្ថុ**តិ ឯកំសវចនេ និបាតោ។ ទស្សនវសេន **ទសោ**, សព្ពំ បស្សតីតិ អធិប្បាយោ។ **វសវត្តី**តិ សព្ពំ ជនំ វសេ វត្តេតិ។ **យថា បស្សតោ**តិ ឥដ្ឋារម្មណំ វា ហោតុ អនិដ្ឋារម្មណំ វា , យេនាការេន តំ បស្សន្តស្ស។ **អនន្តរា អាសវានំ ខយោ ហោតី**តិ អនន្តរាយេវ អរហត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ **យថា សុណតោ**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ អថ វា យំ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និរន្តរមេវ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ, តំ តស្ស អរហត្តំ ចក្ខុវិញ្ញាណានន្តរំ នាម ហោតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – **ឥទំ ទស្សនានំ អគ្គ**ន្តិ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។

យថា សុខិតស្សាតិ យេន មគ្គសុខេន សុខិតស្ស។ **អនន្តរា អាសវានំ ខយោ ហោតី**តិ សមនន្តរមេវ អរហត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ **ឥទំ សុខានំ អគ្គ**ន្តិ ឥទំ មគ្គសុខំ សុខានំ ឧត្តមំ។ **យថា សញ្ញិស្សា**តិ ឥធាបិ មគ្គសញ្ញាវ អធិប្បេតា។ **យថា ភូតស្សា**តិ យស្មិំ ភវេ យស្មិំ អត្តភាវេ ឋិតស្ស។ **អនន្តរា**តិ អនន្តរាយេន អរហត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ **ឥទំ ភវានំ អគ្គ**ន្តិ អយំ បច្ឆិមោ អត្តភាវោ ភវានំ អគ្គំ នាម។ អថ វា **យថា ភូតស្សា**តិ យេហិ ខន្ធេហិ មគ្គក្ខណេ ភូតស្ស វិជ្ជមានស្ស។ **អនន្តរា អាសវានំ ខយោ ហោតី**តិ មគ្គានន្តរមេវ ផលំ ឧប្បជ្ជតិ។ **ឥទំ ភវានំ អគ្គ**ន្តិ ឥទំ មគ្គក្ខណេ ខន្ធបញ្ចកំ ភវានំ អគ្គំ នាមាតិ។

អាឃាតវគ្គោ ទុតិយោ។

(១៨) ៣. ឧបាសកវគ្គោ

១-៣. សារជ្ជសុត្តាទិវណ្ណនា

១៧១-១៧៣. តតិយស្ស បឋមទុតិយតតិយេសុ អគារិយប្បដិបត្តិ កថិតា។ សោតាបន្នសកទាគាមិនោបិ ហោន្តុ, វដ្ដន្តិយេវ។

៤. វេរសុត្តវណ្ណនា

១៧៤. ចតុត្ថេ **ភយានី**តិ ចិត្តុត្រាសភយានិ។ **វេរានី**តិ អកុសលវេរានិបិ បុគ្គលវេរានិបិ ។ **ចេតសិកន្តិ** ចិត្តនិស្សិតំ។ **ទុក្ខ**ន្តិ កាយបសាទវត្ថុកំ ទុក្ខំ។ **ទោមនស្ស**ន្តិ ទោមនស្សវេទនំ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វិរតិបហានំ កថិតំ។

៥. ចណ្ឌាលសុត្តវណ្ណនា

១៧៥. បញ្ចមេ **ឧបាសកបតិកុដ្ឋោ**តិ ឧបាសកបច្ឆិមកោ។ **កោតូហលមង្គលិកោ**តិ “ឥមិនា ឥទំ ភវិស្សតី”តិ ឯវំ បវត្តត្តា កោតូហលសង្ខាតេន ទិដ្ឋសុតមុតមង្គលេន សមន្នាគតោ។ **មង្គលំ បច្ចេតិ នោ កម្ម**ន្តិ មង្គលំ ឱលោកេតិ, កម្មំ ន ឱលោកេតិ។ **ឥតោ ច ពហិទ្ធា**តិ ឥមម្ហា សាសនា ពហិទ្ធា។ **បុព្ពការំ ករោតី**តិ ទានាទិកំ កុសលកិច្ចំ បឋមតរំ ករោតិ។

៦. បីតិសុត្តវណ្ណនា

១៧៦. ឆដ្ឋេ **កិន្តិ មយ**ន្តិ កេន នាម ឧបាយេន មយំ។ **បវិវេកំ បីតិ**ន្តិ បឋមទុតិយជ្ឈានានិ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនកបីតិំ។ **កាមូបសំហិត**ន្តិ កាមនិស្សិតំ ទុវិធេ កាមេ អារព្ភ ឧប្បជ្ជនកំ។ **អកុសលូបសំហិត**ន្តិ “មិគសូករាទយោ វិជ្ឈិស្សាមី”តិ សរំ ខិបិត្វា តស្មិំ វិរទ្ធេ “វិរទ្ធំ មយា”តិ ឯវំ អកុសលេ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនកំ។ តាទិសេសុ បន ឋានេសុ អវិរជ្ឈន្តស្ស “សុដ្ឋុ មេ វិទ្ធំ, សុដ្ឋុ មេ បហដ”ន្តិ ឧប្បជ្ជនកំ **អកុសលូបសំហិតំ សុខំ សោមនស្សំ** នាម។ ទានាទិឧបករណានំ អសម្បត្តិយា ឧប្បជ្ជមានំ បន **កុសលូបសំហិតំ ទុក្ខំ ទោមនស្ស**ន្តិ វេទិតព្ពំ។

៧. វណិជ្ជាសុត្តវណ្ណនា

១៧៧. សត្តមេ **វណិជ្ជា**តិ វាណិជកម្មានិ។ **ឧបាសកេនា**តិ តិសរណគតេន។ **សត្ថវណិជ្ជា**តិ អាវុធភណ្ឌំ ការេត្វា តស្ស វិក្កយោ។ **សត្តវណិជ្ជា**តិ មនុស្សវិក្កយោ។ **មំសវណិជ្ជា**តិ សូករមិគាទយោ បោសេត្វា តេសំ វិក្កយោ។ **មជ្ជវណិជ្ជា**តិ យំកិញ្ចិ មជ្ជំ ការេត្វា តស្ស វិក្កយោ។ **វិសវណិជ្ជា**តិ វិសំ ការេត្វា តស្ស វិក្កយោ។ ឥតិ សព្ពម្បិ ឥមំ វណិជ្ជំ នេវ អត្តនា កាតុំ, ន បរេ សមាទបេត្វា ការេតុំ វដ្ដតិ។

៨. រាជសុត្តវណ្ណនា

១៧៨. អដ្ឋមេ **បព្ពាជេន្តី**តិ រដ្ឋម្ហា បព្ពាជេន្តិ។ **យថាបច្ចយំ វា ករោន្តី**តិ យថាធិប្បាយំ យថាជ្ឈាសយំ ករោន្តិ។ **តថេវ បាបកម្មំ បវេទេន្តី**តិ យថា តេន កតំ, តំ តថេវ អញ្ញេសំ អារោចេន្តិ កថេន្តិ។

៩. គិហិសុត្តវណ្ណនា

១៧៩. នវមេ **សំវុតកម្មន្ត**ន្តិ បិហិតកម្មន្តំ។ **អាភិចេតសិកាន**ន្តិ ឧត្តមចិត្តនិស្សិតានំ។ **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាន**ន្តិ បច្ចក្ខេយេវ ធម្មេ បវត្តិក្ខណេ សុខវិហារានំ។ **អវិយកន្តេហី**តិ អរិយានំ កន្តេហិ មគ្គផលសីលេហិ។

អរិយធម្មំ សមាទាយាតិ ឯត្ថ អរិយធម្មោតិ បញ្ច សីលានិ កថិតានិ។ **មេរយំ វារុណិ**ន្តិ ចតុព្ពិធំ មេរយំ បញ្ចវិធញ្ច សុរំ។ **ធម្មញ្ចានុវិតក្កយេ**តិ នវវិធំ លោកុត្តរធម្មំ អនុស្សតិវសេនេវ វិតក្កេយ្យ។ **អព្យាបជ្ឈំ ហិតំ ចិត្ត**ន្តិ និទ្ទុក្ខំ មេត្តាទិព្រហ្មវិហារចិត្តំ។ **ទេវលោកាយ ភាវយេ**តិ ព្រហ្មលោកត្ថាយ ភាវេយ្យ។ **បុញ្ញត្ថស្ស ជិគីសតោ**តិ បុញ្ញេន អត្ថិកស្ស បុញ្ញំ គវេសន្តស្ស។ **សន្តេសូ**តិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធតថាគតសាវកេសុ។ **វិបុលា ហោតិ ទក្ខិណា**តិ ឯវំ ទិន្នទានំ មហប្ផលំ ហោតិ។ **អនុបុព្ពេនា**តិ សីលបូរណាទិនា អនុក្កមេន។ សេសំ តិកនិបាតេ វុត្តត្ថមេវ។

១០. គវេសីសុត្តវណ្ណនា

១៨០. ទសមេ **សិតំ បាត្វាកាសី**តិ មហាមគ្គេនេវ គច្ឆន្តោ តំ សាលវនំ ឱលោកេត្វា “អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្មឹ ឋានេ កិញ្ចិ សុការណំ ឧប្បន្នបុព្ព”ន្តិ អទ្ទស កស្សបពុទ្ធកាលេ គវេសិនា ឧបាសកេន កតំ សុការណំ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “ឥទំ សុការណំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អបាកដំ បដិច្ឆន្នំ, ហន្ទ នំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បាកដំ ករោមី”តិ មគ្គា ឱក្កម្ម អញ្ញតរស្មឹ បទេសេ ឋិតោវ សិតបាតុកម្មំ អកាសិ, អគ្គគ្គទន្តេ ទស្សេត្វា មន្ទហសិតំ ហសិ ។ យថា ហិ លោកិយមនុស្សា ឧទរំ បហរន្តា “កហំ កហ”ន្តិ ហសន្តិ, ន ឯវំ ពុទ្ធា។ ពុទ្ធានំ បន ហសិតំ ហដ្ឋបហដ្ឋាការមត្តមេវ ហោតិ។

ហសិតញ្ច នាមេតំ តេរសហិ សោមនស្សសហគតចិត្តេហិ ហោតិ។ តត្ថ លោកិយមហាជនោ អកុសលតោ ចតូហិ, កាមាវចរកុសលតោ ចតូហីតិ អដ្ឋហិ ចិត្តេហិ ហសតិ, សេខា អកុសលតោ ទិដ្ឋិគតសម្បយុត្តានិ ទ្វេ អបនេត្វា ឆហិ ចិត្តេហិ ហសន្តិ, ខីណាសវា ចតូហិ សហេតុកកិរិយចិត្តេហិ, ឯកេន អហេតុកកិរិយចិត្តេនាតិ បញ្ចហិ ចិត្តេហិ ហសន្តិ។ តេសុបិ ពលវារម្មណេ អាបាថមាគតេ ទ្វីហិ ញាណសម្បយុត្តចិត្តេហិ ហសន្តិ, ទុព្ពលារម្មណេ ទុហេតុកចិត្តទ្វយេន ច អហេតុកចិត្តេន ចាតិ តីហិ ចិត្តេហិ ហសន្តិ។ ឥមស្មឹ បន ឋានេ កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុសោមនស្សសហគតចិត្តំ ភគវតោ បហដ្ឋាការមត្តហសិតំ ឧប្បាទេតិ។

តំ បនេតំ ហសិតំ ឯវំ អប្បមត្តកម្បិ ថេរស្ស បាកដំ អហោសិ។ កថំ? តថារូបេ ហិ កាលេ តថាគតស្ស ចតូហិ ទាឋាហិ ចាតុទ្ទីបិកមហាមេឃមុខតោ សមោសរិតា វិជ្ជុលតា វិយ វិរោចមានា មហាតាលក្ខន្ធប្បមាណា រស្មិវដ្ដិយោ ឧដ្ឋហិត្វា តិក្ខត្តុំ សិរវរំ បទក្ខិណំ កត្វា ទាឋគ្គេសុយេវ អន្តរធាយន្តិ។ តេន សញ្ញាណេន អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ បច្ឆតោ គច្ឆមានោបិ សិតបាតុភាវំ ជានាតិ។

ឥទ្ធន្តិ សមិទ្ធំ។ **ផីត**ន្តិ អតិសមិទ្ធំ សព្ពបាលិផុល្លំ វិយ។ **អាកិណ្ណមនុស្ស**ន្តិ ជនសមាកុលំ។ **សីលេសុ អបរិបូរការី**តិ បញ្ចសុ សីលេសុ អសមត្តការី។ **បដិទេសិតានី**តិ ឧបាសកភាវំ បដិទេសិតានិ។ **សមាទបិតានី**តិ សរណេសុ បតិដ្ឋាបិតានីតិ អត្ថោ។ **ឥច្ចេតំ សមសម**ន្តិ ឥតិ ឯតំ ការណំ សព្ពាការតោ សមភាវេនេវ សមំ, ន ឯកទេសេន។ **នត្ថិ កិញ្ចិ អតិរេក**ន្តិ មយ្ហំ ឥមេហិ កិញ្ចិ អតិរេកំ នត្ថិ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **អតិរេកាយា**តិ វិសេសការណត្ថាយ បដិបជ្ជាមីតិ អត្ថោ។ **សីលេសុ បរិបូរការី ធារេថា**តិ បញ្ចសុ សីលេសុ សមត្តការីតិ ជានាថ។ ឯត្តាវតា តេន បញ្ច សីលានិ សមាទិន្នានិ នាម ហោន្តិ។ **កិមង្គ បន ន មយ**ន្តិ មយំ បន កេនេវ ការណេន បរិបូរការិនោ ន ភវិស្សាម។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឧបាសកវគ្គោ តតិយោ។

(១៩) ៤. អរញ្ញវគ្គោ

១. អារញ្ញិកសុត្តវណ្ណនា

១៨១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **មន្ទត្តា មោមូហត្តា**តិ នេវ សមាទានំ ជានាតិ, ន អានិសំសំ។ អត្តនោ បន មន្ទត្តា មោមូហត្តា អញ្ញាណេនេវ អារញ្ញកោ ហោតិ។ **បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ**តិ “អរញ្ញេ មេ វិហរន្តស្ស ‘អយំ អារញ្ញកោ’តិ ចតុបច្ចយសក្ការំ ករិស្សន្តិ, ‘អយំ ភិក្ខុ លជ្ជី បវិវិត្តោ’តិអាទីហិ ច គុណេហិ សម្ភាវេស្សន្តី”តិ ឯវំ បាបិកាយ ឥច្ឆាយ ឋត្វា តាយ ឯវ ឥច្ឆាយ អភិភូតោ ហុត្វា អារញ្ញកោ ហោតិ។ ឧម្មាទវសេន អរញ្ញំ បវិសិត្វា វិហរន្តោ បន **ឧម្មាទា ចិត្តក្ខេបា** អារញ្ញកោ នាម ហោតិ។ **វណ្ណិត**ន្តិ ឥទំ អារញ្ញកង្គំ នាម ពុទ្ធេហិ ច ពុទ្ធសាវកេហិ ច វណ្ណិតំ បសត្ថន្តិ អារញ្ញកោ ហោតិ។ **ឥទមត្ថិត**ន្តិ ឥមាយ កល្យាណាយ បដិបត្តិយា អត្ថោ ឯតស្សាតិ ឥទមត្ថី, ឥទមត្ថិនោ ភាវោ ឥទមត្ថិតា។ តំ ឥទមត្ថិតំយេវ និស្សាយ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ លោកាមិសន្តិ អត្ថោ។ សេសមេត្ថ ឥតោ បរេសុ ច ឧត្តានត្ថមេវ។

អរញ្ញវគ្គោ ចតុត្ថោ។

(២០) ៥. ព្រាហ្មណវគ្គោ

១. សោណសុត្តវណ្ណនា

១៩១. បញ្ចមស្ស បឋមេ **ព្រាហ្មណធម្មា**តិ ព្រាហ្មណសភាវា។ **សុនខេសូ**តិ កុក្កុរេសុ។ **នេវ កិណន្តិ ន វិក្កិណន្តី**តិ ន គណ្ហន្តា កិណន្តិ, ន ទទន្តា វិក្កិណន្តិ។ **សម្បិយេនេវ សំវាសំ សំពន្ធាយ សម្បវត្តេន្តី**តិ បិយោ បិយំ ឧបសង្កមិត្វា បវេណិយា ពន្ធនត្ថំ សំវាសំ បវត្តយន្តិ ។ **ឧទរាវទេហក**ន្តិ ឧទរំ អវទិហិត្វា ឧបចិនិត្វា បូរេត្វា។ **អវសេសំ អាទាយ បក្កមន្តី**តិ យំ ភុញ្ជិតុំ ន សក្កោន្តិ, តំ ភណ្ឌិកំ កត្វា គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដមេវ កថិតំ។

២. ទោណព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណនា

១៩២. ទុតិយេ **ត្វម្បិ នោ**តិ ត្វម្បិ នុ។ **បវត្តារោ**តិ បវត្តយិតារោ។ **យេស**ន្តិ យេសំ សន្តកំ។ **មន្តបទ**ន្តិ វេទសង្ខាតំ មន្តមេវ។ **គីត**ន្តិ អដ្ឋកាទីហិ ទសហិ បោរាណកព្រាហ្មណេហិ សរសម្បត្តិវសេន សជ្ឈាយិតំ។ **បវុត្ត**ន្តិ អញ្ញេសំ វុត្តំ, វាចិតន្តិ អត្ថោ។ **សមីហិត**ន្តិ សមុបព្យូឡ្ហំ រាសិកតំ, បិណ្ឌំ កត្វា ឋបិតន្តិ អត្ថោ។ **តទនុគាយន្តី**តិ ឯតរហិ ព្រាហ្មណា តំ តេហិ បុព្ពេហិ គីតំ អនុគាយន្តិ អនុសជ្ឈាយន្តិ។ **តទនុភាសន្តី**តិ តំ អនុភាសន្តិ។ ឥទំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ **ភាសិតមនុភាសន្តី**តិ តេហិ ភាសិតំ អនុភាសន្តិ។ **សជ្ឈាយិតមនុសជ្ឈាយន្តី**តិ តេហិ សជ្ឈាយិតំ អនុសជ្ឈាយន្តិ។ **វាចិតមនុវាចេន្តី**តិ តេហិ អញ្ញេសំ វាចិតំ អនុវាចេន្តិ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ តេ កតមេតិ អត្ថោ។ **អដ្ឋកោ**តិអាទីនិ តេសំ នាមានិ។ តេ កិរ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេត្វា បរូបឃាតំ អកត្វា កស្សប សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បាវចនេន សហ សំសន្ទេត្វា មន្តេ គន្ថេសុំ។ អបរាបរេ បន ព្រាហ្មណា បាណាតិបាតាទីនិ បក្ខិបិត្វា តយោ វេទេ ភិន្ទិត្វា ពុទ្ធវចនេន សទ្ធឹ វិរុទ្ធេ អកំសុ។ **ត្យាស្សុ’មេ**តិ ឯត្ថ **អស្សុ**តិ និបាតមត្តំ, តេ ព្រាហ្មណា ឥមេ បញ្ច ព្រាហ្មណេ បញ្ញាបេន្តីតិ អត្ថោ។

មន្តេ អធីយមានោតិ វេទេ សជ្ឈាយន្តោ គណ្ហន្តោ។ **អាចរិយធន**ន្តិ អាចរិយទក្ខិណំ អាចរិយភាគំ។ **ន ឥស្សត្ថេនា**តិ ន យោធាជីវកម្មេន ឧប្បាទេតិ។ **ន រាជបោរិសេនា**តិ ន រាជុបដ្ឋាកភាវេន។ **កេវលំ ភិក្ខាចរិយាយា**តិ សុទ្ធាយ ភិក្ខាចរិយាយ ឯវ។ **កបាលំ អនតិមញ្ញមានោ**តិ តំ ភិក្ខាភាជនំ អនតិមញ្ញមានោ។ សោ ហិ បុណ្ណបត្តំ អាទាយ សីសំ ន្ហាតោ កុលទ្វារេសុ ឋត្វា “អហំ អដ្ឋចត្តាលីស វស្សានិ កោមារព្រហ្មចរិយំ ចរឹ, មន្តាបិ មេ គហិតា, អាចរិយស្ស អាចរិយធនំ ទស្សាមិ, ធនំ មេ ទេថា”តិ យាចតិ។ តំ សុត្វា មនុស្សា យថាសត្តិ យថាពលំ អដ្ឋបិ សោឡសបិ សតម្បិ សហស្សម្បិ ទេន្តិ។ ឯវំ សកលគាមំ ចរិត្វា លទ្ធធនំ អាចរិយស្ស និយ្យាទេតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ឯវំ ខោ ទោណ ព្រាហ្មណោ ព្រហ្មសមោ ហោតី**តិ ឯវំ ព្រហ្មវិហារេហិ សមន្នាគតត្តា ព្រាហ្មណោ ព្រហ្មសមោ នាម ហោតិ។

នេវ កយេន ន វិក្កយេនាតិ នេវ អត្តនា កយំ កត្វា គណ្ហាតិ, ន បរេន វិក្កយំ កត្វា ទិន្នំ។ **ឧទកូបស្សដ្ឋ**ន្តិ ឧទកេន ឧបស្សដ្ឋំ បរិច្ចត្តំ។ សោ ហិ យស្មឹ កុលេ វយប្បត្តា ទារិកា អត្ថិ, គន្ត្វា តស្ស ទ្វារេ តិដ្ឋតិ។ “កស្មា ឋិតោសី”តិ វុត្តេ “អហំ អដ្ឋចត្តាលីស វស្សានិ កោមារព្រហ្មចរិយំ ចរឹ, តំ សព្ពំ តុម្ហាកំ ទេមិ, តុម្ហេ មយ្ហំ ទារិកំ ទេថា”តិ វទតិ។ តេ ទារិកំ អានេត្វា តស្ស ហត្ថេ ឧទកំ បាតេត្វា ទេន្តិ។ សោ តំ ឧទកូបស្សដ្ឋំ ភរិយំ គណ្ហិត្វា គច្ឆតិ។ **អតិមីឡ្ហជោ**តិ អតិមីឡ្ហេ មហាគូថរាសិម្ហិ ជាតោ។ **តស្ស សា**តិ តស្ស ឯសា។ **ន ទវត្ថា**តិ ន កីឡនត្ថា។ **ន រតត្ថា**តិ ន កាមរតិអត្ថា។ **មេថុនំ ឧប្បាទេត្វា**តិ ធីតរំ វា បុត្តំ វា ឧប្បាទេត្វា “ឥទានិ បវេណិ ឃដីយិស្សតី”តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជតិ។ **សុគតិំ សគ្គំ លោក**ន្តិ ព្រហ្មលោកមេវ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ទេវសមោ ហោតី**តិ ទិព្ពវិហារេហិ សមន្នាគតត្តា ទេវសមោ នាម ហោតិ។

តមេវ បុត្តស្សាទំ និកាមយមានោតិ យ្វាស្ស ធីតរំ វា បុត្តំ វា ជាតំ ទិស្វា បុត្តបេមំ បុត្តស្សាទោ ឧប្បជ្ជតិ, តំ បត្ថយមានោ ឥច្ឆមានោ។ **កុដុម្ពំ អជ្ឈាវសតី**តិ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា កុដុម្ពមជ្ឈេ វសតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

៣. សង្គារវសុត្តវណ្ណនា

១៩៣. តតិយេ **បគេវា**តិ បឋមញ្ញេវ។ **កាមរាគបរិយុដ្ឋិតេនា**តិ កាមរាគគ្គហិតេន។ **កាមរាគបរេតេនា**តិ កាមរាគានុគតេន។ **និស្សរណ**ន្តិ តិវិធំ កាមរាគស្ស និស្សរណំ វិក្ខម្ភននិស្សរណំ, តទង្គនិស្សរណំ, សមុច្ឆេទ

និស្សរណន្តិ។ តត្ថ អសុភេ បឋមជ្ឈានំ វិក្ខម្ភននិស្សរណំ នាម, វិបស្សនា តទង្គនិស្សរណំ នាម, អរហត្តមគ្គោ សមុច្ឆេទនិស្សរណំ នាម។ តំ តិវិធម្បិ នប្បជានាតីតិ អត្ថោ។ **អត្តត្ថម្បី**តិអាទីសុ អរហត្តសង្ខាតោ អត្តនោ អត្ថោ អត្តត្ថោ នាម, បច្ចយទាយកានំ អត្ថោ បរត្ថោ នាម, ស្វេវ ទុវិធោ ឧភយត្ថោ នាម។ ឥមិនា នយេន សព្ពវារេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អយំ បន វិសេសោ – **ព្យាបាទស្ស និស្សរណ**ន្តិអាទីសុ ហិ ទ្វេវ និស្សរណានិ វិក្ខម្ភននិស្សរណញ្ច សមុច្ឆេទនិស្សរណញ្ច។ តត្ថ ព្យាបាទស្ស តាវ មេត្តាយ បឋមជ្ឈានំ វិក្ខម្ភននិស្សរណំ នាម, អនាគាមិមគ្គោ សមុច្ឆេទនិស្សរណំ, ថិនមិទ្ធស្ស អាលោកសញ្ញា វិក្ខម្ភននិស្សរណំ , អរហត្តមគ្គោ សមុច្ឆេទនិស្សរណំ។ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស យោ កោចិ សមថោ វិក្ខម្ភននិស្សរណំ, ឧទ្ធច្ចស្ស បនេត្ថ អរហត្តមគ្គោ, កុក្កុច្ចស្ស អនាគាមិមគ្គោ សមុច្ឆេទនិស្សរណំ។ វិចិកិច្ឆាយ ធម្មវវត្ថានំ វិក្ខម្ភននិស្សរណំ, បឋមមគ្គោ សមុច្ឆេទនិស្សរណំ។

យា បនេត្ថ **សេយ្យថាបិ, ព្រាហ្មណ, ឧទបត្តោ សំសដ្ឋោ លាខាយ វា**តិអាទិកា ឧបមា វុត្តា, តាសុ **ឧទបត្តោ**តិ ឧទកភរិតា បាតិ។ **សំសដ្ឋោ**តិ វណ្ណភេទករណវសេន សំសដ្ឋោ។ **ឧក្កុធិតោ**តិ កុធិតោ។ **ឧស្សទកជាតោ**តិ ឧសុមកជាតោ។ **សេវាលបណកបរិយោនទ្ធោ**តិ តិលពីជកាទិភេទេន សេវាលេន វា នីលមណ្ឌូកបិដ្ឋិវណ្ណេន វា ឧទកបិដ្ឋឹ ឆាទេត្វា និព្ពត្តេន បណកេន បរិយោនទ្ធោ។ **វាតេរិតោ**តិ វាតេន ឯរិតោ កម្បិតោ។ **អាវិលោ**តិ អប្បសន្នោ។ **លុឡិតោ**តិ អសន្និសិន្នោ។ **កលលីភូតោ**តិ កទ្ទមីភូតោ។ **អន្ធការេ និក្ខិត្តោ**តិ កោដ្ឋកន្តរាទិភេទេ អនាលោកដ្ឋានេ ឋបិតោ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ ភគវា តីហិ ភវេហិ ទេសនំ និវត្តេត្វា អរហត្តនិកូដេន និដ្ឋបេសិ, ព្រាហ្មណោ បន សរណមត្តេ បតិដ្ឋិតោតិ។

៤. ការណបាលីសុត្តវណ្ណនា

១៩៤. ចតុត្ថេ **ការណបាលី**តិ បាលោតិ តស្ស នាមំ, រាជកុលានំ បន កម្មន្តេ ការេតីតិ ការណបាលិ នាម ជាតោ។ **កម្មន្តំ ការេតី**តិ បាតោវ ឧដ្ឋាយ ទ្វារដ្ដាលកបាការេ អកតេ ការេតិ, ជិណ្ណេ បដិជគ្គាបេតិ។ **បិង្គិយានី ព្រាហ្មណ**ន្តិ ឯវំនាមកំ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋិតំ អរិយសាវកំ ព្រាហ្មណំ។ សោ កិរ បាតោវ ឧដ្ឋាយ គន្ធមាលាទីនិ គាហាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា នគរំ អាគច្ឆតិ, ឥទំ ព្រាហ្មណស្ស ទេវសិកំ វត្តន្តិ។ តំ សោ ឯវំ វត្តំ កត្វា អាគច្ឆន្តំ អទ្ទស។ **ឯតទវោចា**តិ “អយំ ព្រាហ្មណោ បញ្ញវា ញាណុត្តរោ, កហំ នុ ខោ បាតោវ គន្ត្វា អាគច្ឆតី”តិ ចិន្តេត្វា អនុក្កមេន សន្តិកំ អាគតំ សញ្ជានិត្វា “ហន្ទ កុតោ នូ”តិអាទិវចនំ អវោច។

តត្ថ **ទិវា ទិវស្សា**តិ ទិវសស្សាបិ ទិវា, មជ្ឈន្ហិកកាលេតិ អត្ថោ។ **បណ្ឌិតោ មញ្ញេ**តិ ភវំ បិង្គិយានី សមណំ គោតមំ បណ្ឌិតោតិ មញ្ញតិ, ឧទាហុ នោតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **កោ ចាហំ, ភោ**តិ, ភោ, សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយជាននេ អហំ កោ នាម? **កោ ច សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ ជានិស្សាមី**តិ កុតោ ចាហំ សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ ជានិស្សាមិ, កេន នាម ការណេន ជានិស្សាមីតិ ឯវំ សព្ពថាបិ អត្តនោ អជាននភាវំ ទីបេតិ។ **សោបិ នូនស្ស តាទិសោវា**តិ យោ សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ ជានេយ្យ, សោបិ នូន ទស បារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ តាទិសោ ពុទ្ធោយេវ ភវេយ្យ។ សិនេរុំ វា ហិ បថវឹ វា អាកាសំ វា បមេតុកាមេន តប្បមាណោ ទណ្ឌោ វា រជ្ជុ វា លទ្ធុំ វដ្ដតិ, សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញំ ជានន្តេនបិ តស្ស ញាណសទិសមេវ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ លទ្ធុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ អាទរវសេន បនេត្ថ អាមេឌិតំ កតំ។ **ឧឡារាយា**តិ ឧត្តមាយ សេដ្ឋាយ។ **កោ ចាហំ, ភោ**តិ, ភោ, អហំ សមណស្ស គោតមស្ស បសំសនេ កោ នាម។ **កោ ច សមណំ គោតមំ បសំសិស្សាមី**តិ កេន ការណេន បសំសិស្សាមិ។

បសត្ថប្បសត្ថោតិ សព្ពគុណានំ ឧបរិ ចរេហិ សព្ពលោកបសត្ថេហិ អត្តនោ គុណេហេវ បសត្ថោ, ន តស្ស អញ្ញេហិ បសំសនកិច្ចំ អត្ថិ។ យថា ហិ ចម្បកបុប្ផំ វា នីលុប្បលំ វា បទុមំ វា លោហិតចន្ទនំ វា អត្តនោ វណ្ណគន្ធសិរិយាវ បាសាទិកញ្ចេវ សុគន្ធញ្ច, ន តស្ស អាគន្តុកេហិ វណ្ណគន្ធេហិ ថោមនកិច្ចំ អត្ថិ។ យថា ច មណិរតនំ វា ចន្ទមណ្ឌលំ វា អត្តនោ អាលោកេនេវ ឱភាសតិ, ន តស្ស អញ្ញេន ឱភាសនកិច្ចំ អត្ថិ, ឯវំ សមណោ គោតមោ សព្ពលោកបសត្ថេហិ អត្តនោ គុណេហេវ បសត្ថោ ថោមិតោ, សព្ពលោកស្ស សេដ្ឋតំ បាបិតោ។ ន តស្ស អញ្ញេន បសំសនកិច្ចំ អត្ថិ។

បសត្ថេហិ វា បសត្ថោតិបិ **បសត្ថប្បសត្ថោ**។ កេ បន បសត្ថា នាម? រាជា បសេនទិ កោសលោ កាសិកោសលវាសិកេហិ បសត្ថោ, ពិម្ពិសារោ អង្គមគធវាសីហិ, វេសាលិកា លិច្ឆវី វជ្ជិរដ្ឋវាសីហិ បសត្ថា, បាវេយ្យកា មល្លា កោសិនារកា មល្លា អញ្ញេបិ តេ តេ ខត្តិយា តេហិ តេហិ ជានបទេហិ បសត្ថា, ចង្កីអាទយោ ព្រាហ្មណា ព្រាហ្មណគណេហិ, អនាថបិណ្ឌិកាទយោ ឧបាសកា ឧបាសកគណេហិ, វិសាខាអាទិកា ឧបាសិកា

អនេកសតាហិ ឧបាសិកាហិ, សកុលុទាយិអាទយោ បរិព្ពាជកា អនេកេហិ បរិព្ពាជកសតេហិ, ឧប្បលវណ្ណត្ថេរិអាទិកា មហាសាវិកា អនេកេហិ ភិក្ខុនិសតេហិ, សារិបុត្តត្ថេរាទយោ មហាថេរា អនេកសតេហិ ភិក្ខូហិ, សក្កាទយោ ទេវា អនេកសហស្សេហិ ទេវេហិ, មហាព្រហ្មាទយោ ព្រហ្មានោ អនេកសហស្សេហិ ព្រហ្មេហិ បសត្ថា។ តេ សព្ពេបិ ទសពលំ ថោមេន្តិ វណ្ណេន្តិ បសំសន្តីតិ ភគវា “បសត្ថប្បសត្ថោ”តិ វុច្ចតិ។ **អត្ថវស**ន្តិ អត្ថានិសំសំ។

អថស្ស សោ អត្តនោ បសាទការណំ អាចិក្ខន្តោ **សេយ្យថាបិ, ភោ, បុរិសោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អគ្គរសបរិតិត្តោ**តិ ភោជនរសេសុ បាយាសោ ស្នេហរសេសុ គោសប្បិ, កសាវរសេសុ ខុទ្ទកមធុ អនេឡកំ, មធុររសេសុ សក្ករាតិ ឯវមាទយោ អគ្គរសា នាម។ តេសុ យេន កេនចិ បរិតិត្តោ អាកណ្ឋប្បមាណំ ភុញ្ជិត្វា ឋិតោ។ **អញ្ញេសំ ហីនាន**ន្តិ អគ្គរសេហិ អញ្ញេសំ ហីនរសានំ។ **សុត្តសោ**តិ សុត្តតោ, សុត្តភាវេនាតិ អត្ថោ។ សេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តតោ តតោ**តិ សុត្តាទីសុ តតោ តតោ។ **អញ្ញេសំ បុថុសមណព្រាហ្មណប្បវាទាន**ន្តិ យេ អញ្ញេសំ បុថូនំ សមណព្រាហ្មណានំ លទ្ធិសង្ខាតប្បវាទា, តេសំ។ **ន បិហេតី**តិ ន បត្ថេតិ, តេ កថិយមានេ សោតុម្បិ ន ឥច្ឆតិ។ **ជិឃច្ឆាទុព្ពល្យបរេតោ**តិ ជិឃច្ឆាយ ចេវ ទុព្ពលភាវេន ច អនុគតោ។ **មធុបិណ្ឌិក**ន្តិ សាលិបិដ្ឋំ ភជ្ជិត្វា ចតុមធុរេន យោជេត្វា កតំ ពទ្ធសត្តុបិណ្ឌិកំ, មធុរបូវមេវ វា។ **អធិគច្ឆេយ្យា**តិ លភេយ្យ។ **អសេចនក**ន្តិ មធុរភាវករណត្ថាយ អញ្ញេន រសេន អនាសិត្តកំ ឱជវន្តំ បណីតរសំ។

ហរិចន្ទនស្សាតិ សុវណ្ណវណ្ណចន្ទនស្ស។ **លោហិតចន្ទនស្សា**តិ រត្តវណ្ណចន្ទនស្ស។ **សុរភិគន្ធ**ន្តិ សុគន្ធំ។ **ទរថា**ទយោ វដ្ដទរថា, វដ្ដកិលមថា, វដ្ដបរិឡាហា ឯវ។ **ឧទានំ ឧទានេសី**តិ ឧទាហារំ ឧទាហរិ។ យថា ហិ យំ តេលំ មានំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, វិស្សន្ទិត្វា គច្ឆតិ, តំ អវសេកោតិ វុច្ចតិ។ យញ្ច ជលំ តឡាកំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អជ្ឈោត្ថរិត្វា គច្ឆតិ, តំ ឱឃោតិ វុច្ចតិ។ ឯវមេវ យំ បីតិវចនំ ហទយំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អធិកំ ហុត្វា អន្តោ អសណ្ឋហិត្វា ពហិ និក្ខមតិ, តំ ឧទានន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវរូបំ បីតិមយវចនំ និច្ឆារេសីតិ អត្ថោ។

៥. បិង្គិយានីសុត្តវណ្ណនា

១៨៥. បញ្ចមេ **នីលា**តិ ឥទំ សព្ពសង្គាហិកំ។ **នីលវណ្ណា**តិអាទិ តស្សេវ វិភាគទស្សនំ។ តត្ថ ន តេសំ បកតិវណ្ណោ នីលោ, នីលវិលេបនវិលិត្តត្តា បនេតំ វុត្តំ។ **នីលវត្ថា**តិ បដទុកូលកោសេយ្យាទីនិបិ តេសំ នីលានេវ ហោន្តិ។ **នីលាលង្ការា**តិ នីលមណីហិ នីលបុប្ផេហិ អលង្កតា, តេសំ ហត្ថាលង្ការ-អស្សាលង្ការ-រថាលង្ការ-សាណិវិតានកញ្ចុកាបិ សព្ពេ នីលាយេវ ហោន្តិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

បទុមំ យថាតិ យថា សតបត្តំ រត្តបទុមំ។ **កោកនទ**ន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **បាតោ**តិ បគេវ សុរិយុគ្គមនកាលេ។ **សិយា**តិ ភវេយ្យ។ **អវីតគន្ធ**ន្តិ អវិគតគន្ធំ។ **អង្គីរស**ន្តិ ភគវតោ អង្គមង្គេហិ រស្មិយោ និច្ឆរន្តិ, តស្មា អង្គីរសោតិ វុច្ចតិ។ **តបន្តមាទិច្ចមិវន្តលិក្ខេ**តិ ទ្វិសហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ អាលោកករណវសេន អន្តលិក្ខេ តបន្តំ អាទិច្ចំ វិយ វិរោចមានំ។ **អង្គីរសំ បស្សា**តិ អត្តានមេវ វា មហាជនំ វា សន្ធាយ ឯវំ វទតិ។

៦. មហាសុបិនសុត្តវណ្ណនា

១៨៦. ឆដ្ឋេ **មហាសុបិនា**តិ មហន្តេហិ បុរិសេហិ បស្សិតព្ពតោ មហន្តានញ្ច អត្ថានំ និមិត្តភាវតោ មហាសុបិនា។ **បាតុរហេសុ**ន្តិ បាកដា អហេសុំ។ តត្ថ សុបិនំ បស្សន្តោ ចតូហិ ការណេហិ បស្សតិ ធាតុក្ខោភតោ វា អនុភូតបុព្ពតោ វា ទេវតោបសំហារតោ វា បុព្ពនិមិត្តតោ វាតិ។

តត្ថ បិត្តាទីនំ ខោភករណបច្ចយប្បយោគេន ខុភិតធាតុកោ **ធាតុក្ខោភតោ** សុបិនំ បស្សតិ។ បស្សន្តោ ច នានាវិធំ សុបិនំ បស្សតិ បព្ពតា បតន្តោ វិយ, អាកាសេន គច្ឆន្តោ វិយ, វាឡមិគហត្ថិចោរាទីហិ អនុពទ្ធោ វិយ ច។ **អនុភូតបុព្ពតោ** បស្សន្តោ បុព្ពេ អនុភូតបុព្ពំ អារម្មណំ បស្សតិ។ **ទេវតោបសំហារតោ** បស្សន្តស្ស ទេវតា អត្ថកាមតាយ វា អនត្ថកាមតាយ វា អត្ថាយ វា អនត្ថាយ វា នានាវិធានិ អារម្មណានិ ឧបសំហរន្តិ។ សោ តាសំ ទេវតានំ អានុភាវេន តានិ អារម្មណានិ បស្សតិ។ **បុព្ពនិមិត្តតោ** បស្សន្តោ បុញ្ញាបុញ្ញវសេន ឧប្បជ្ជិតុកាមស្ស អត្ថស្ស វា អនត្ថស្ស វា បុព្ពនិមិត្តភូតំ សុបិនំ បស្សតិ ពោធិសត្តមាតា វិយ បុត្តបដិលាភនិមិត្តំ, កោសលរាជា វិយ សោឡស សុបិនេ, អយមេវ ភគវា ពោធិសត្តភូតោ ឥមេ បញ្ច មហាសុបិនេ វិយ ចាតិ។

តត្ថ យំ ធាតុក្ខោភតោ អនុភូតបុព្ពតោ ច សុបិនេ បស្សតិ, ន តំ សច្ចំ ហោតិ។ យំ ទេវតោបសំហារតោ បស្សតិ, តំ សច្ចំ វា ហោតិ អលិកំ វា។ កុទ្ធា ហិ ទេវតា ឧបាយេន វិនាសេតុកាមា វិបរីតម្បិ កត្វា ទស្សេន្តិ។ យំ

បន បុព្ពនិមិត្តតោ បស្សតិ, តំ ឯកន្តំ សច្ចមេវ ហោតិ។ ឯតេសំ ចតុន្នំ មូលការណានំ សំសគ្គភេទតោបិ សុបិនភេទោ ហោតិយេវ។

តំ បនេតំ ចតុព្ពិធម្បិ សុបិនំ សេខបុថុជ្ជនាវ បស្សន្តិ អប្បហីនវិបល្លាសត្តា, អសេខា ន បស្សន្តិ បហីនវិបល្លាសត្តា។ កឹ បនេតំ បស្សន្តោ សុត្តោ បស្សតិ បដិពុទ្ធោ, ឧទាហុ នេវ សុត្តោ ន បដិពុទ្ធោតិ? កិញ្ចេត្ថ យទិ តាវ សុត្តោ បស្សតិ, អភិធម្មវិរោធោ អាបជ្ជតិ។ ភវង្គចិត្តេន ហិ សុបតិ, តំ រូបនិមិត្តាទិអារម្មណំ រាគាទិសម្បយុត្តំ វា ន ហោតិ។ សុបិនំ បស្សន្តស្ស ច ឦទិសានិ ចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អថ បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, វិនយវិរោធោ អាបជ្ជតិ។ យញ្ហិ បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, តំ សព្ពោហារិកចិត្តេន បស្សតិ។ សព្ពោហារិកចិត្តេន ច កតេ វីតិក្កមេ អនាបត្តិ នាម នត្ថិ។ សុបិនំ បស្សន្តេន បន កតេបិ វីតិក្កមេ ឯកន្តំ អនាបត្តិ ឯវ។ អថ នេវ សុត្តោ ន បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, ន នាម បស្សតិ។ ឯវញ្ច សតិ សុបិនស្ស អភាវោ ច អាបជ្ជតិ? ន អភាវោ។ កស្មា? យស្មា កបិមិទ្ធបរេតោ បស្សតិ។ វុត្តញ្ហេតំ – “កបិមិទ្ធបរេតោ ខោ, មហារាជ, សុបិនំ បស្សតី”តិ។

កបិមិទ្ធបរេតោតិ មក្កដនិទ្ទាយ យុត្តោ។ យថា ហិ មក្កដស្ស និទ្ទា លហុបរិវត្តា ហោតិ, ឯវំ យា និទ្ទា បុនប្បុនំ កុសលាទិចិត្តវោកិណ្ណត្តា លហុបរិវត្តា, យស្សា បវត្តិយំ បុនប្បុនំ ភវង្គតោ ឧត្តរណំ ហោតិ, តាយ យុត្តោ សុបិនំ បស្សតិ។ តេនាយំ សុបិនោ កុសលោបិ ហោតិ អកុសលោបិ អព្យាកតោបិ។ តត្ថ សុបិនន្តេ ចេតិយវន្ទនធម្មស្សវនធម្មទេសនាទីនិ ករោន្តស្ស កុសលោ, បាណាតិបាតាទីនិ ករោន្តស្ស អកុសលោ, ទ្វីហិ អន្តេហិ មុត្តោ អាវជ្ជនតទារម្មណក្ខណេ អព្យាកតោតិ វេទិតព្ពោ។ ស្វាយំ ទុព្ពលវត្ថុកត្តា ចេតនាយ បដិសន្ធឹ អាកឌ្ឍិតុំ អសមត្ថោ។ បវត្តេ បន អញ្ញេហិ កុសលាកុសលេហិ ឧបត្ថម្ភិតោ វិបាកំ ទេតិ។ កិញ្ចាបិ វិបាកំ ទេតិ, អថ ខោ អវិសយេ ឧប្បន្នត្តា អព្ពោហារិកាវ សុបិនន្តចេតនា។ សោ បនេស សុបិនោ កាលវសេនបិ ទិវា តាវ ទិដ្ឋោ ន សមេតិ, តថា បឋមយាមេ មជ្ឈិមយាមេ បច្ឆិមយាមេ ច។ ពលវបច្ចូសេ បន អសិតបីតខាយិតេ សម្មា បរិណាមំ គតេ កាយស្មឹ ឱជាយ បតិដ្ឋិតាយ អរុណេ ឧគ្គច្ឆមានេវ ទិដ្ឋោ សុបិនោ សមេតិ។ ឥដ្ឋនិមិត្តំ សុបិនំ បស្សន្តោ ឥដ្ឋំ បដិលភតិ, អនិដ្ឋនិមិត្តំ បស្សន្តោ អនិដ្ឋំ។

ឥមេ បន បញ្ច មហាសុបិនេ នេវ លោកិយមហាជនោ បស្សតិ, ន មហារាជានោ, ន ចក្កវត្តិរាជានោ, ន អគ្គសាវកា, ន បច្ចេកពុទ្ធា, ន សម្មាសម្ពុទ្ធា, ឯកោ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តោយេវ បស្សតិ។ អម្ហាកំ បន ពោធិសត្តោ កទា ឥមេ សុបិនេ បស្សីតិ? “ស្វេ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ ចាតុទ្ទសិយំ បក្ខស្ស រត្តិវិភាយនកាលេ បស្សិ។ តេរសិយន្តិបិ វទន្តិយេវ។ សោ ឥមេ សុបិនេ ទិស្វា ឧដ្ឋាយ បល្លង្កំ អាភុញ្ជិត្វា និសិន្នោ ចិន្តេសិ – “សចេ មយា កបិលវត្ថុនគរេ ឥមេ សុបិនា ទិដ្ឋា អស្សុ, បិតុ មហារាជស្ស កថេយ្យំ។ សចេ បន មេ មាតា ជីវេយ្យ, តស្សា កថេយ្យំ។ ឥមស្មឹ ខោ បន ឋានេ ឥមេសំ បដិគ្គាហកោ នាម នត្ថិ, អហមេវ បដិគណ្ហិស្សាមី”តិ។ តតោ “ឥទំ ឥមស្ស បុព្ពនិមិត្តំ ឥទំ ឥមស្សា”តិ សយមេវ សុបិនេ បដិគ្គណ្ហិត្វា ឧរុវេលគាមេ សុជាតាយ ទិន្នំ បាយាសំ បរិភុញ្ជិត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ ពោធឹ បត្វា អនុក្កមេន ជេតវនេ វិហរន្តោ អត្តនោ មកុលពុទ្ធកាលេ ទិដ្ឋេ បញ្ច មហាសុបិនេ វិត្ថារេតុំ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ **មហាបថវី**តិ ចក្កវាឡគព្ភំ បូរេត្វា ឋិតា មហាបថវី។ **មហាសយនំ អហោសី**តិ សិរិសយនំ អហោសិ។ **ឱហិតោ**តិ ឋបិតោ។ សោ បន ន ឧទកស្មឹយេវ ឋបិតោ អហោសិ, អថ ខោ បាចីនសមុទ្ទស្ស ឧបរូបរិភាគេន គន្ត្វា បាចីនចក្កវាឡមត្ថកេ ឋបិតោ អហោសីតិ វេទិតព្ពោ។ **បច្ឆិមេ សមុទ្ទេ ទក្ខិណេ សមុទ្ទេ**តិ ឯតេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តិរិយា នាម តិណជាតី**តិ ទព្ពតិណំ វុច្ចតិ។ **នាភិយា ឧគ្គន្ត្វា នភំ អាហច្ច ឋិតា អហោសី**តិ នង្គលមត្តេន រត្តទណ្ឌេន នាភិតោ ឧគ្គន្ត្វា បស្សន្តស្ស បស្សន្តស្សេវ វិទត្ថិមត្តំ រតនមត្តំ ព្យាមមត្តំ យដ្ឋិមត្តំ គាវុតមត្តំ អឌ្ឍយោជនមត្តំ យោជនមត្តន្តិ ឯវំ ឧគ្គន្ត្វា ឧគ្គន្ត្វា អនេកយោជនសហស្សំ នភំ អាហច្ច ឋិតា អហោសិ។ **បាទេហិ ឧស្សក្កិត្វា**តិ អគ្គនខតោ បដ្ឋាយ បាទេហិ អភិរុហិត្វា។ **នានាវណ្ណា**តិ ឯកោ នីលវណ្ណោ, ឯកោ បីតវណ្ណោ, ឯកោ លោហិតវណ្ណោ, ឯកោ បណ្ឌុបលាសវណ្ណោតិ ឯវំ នានាវណ្ណា។ **សេតា**តិ បណ្ឌរា បរិសុទ្ធា។ **មហតោ មីឡ្ហបព្ពតស្សា**តិ តិយោជនុព្ពេធស្ស គូថបព្ពតស្ស។ **ឧបរូបរិ ចង្កមតី**តិ មត្ថកមត្ថកេ ចង្កមតិ ។ ទីឃាយុកពុទ្ធា បន តិយោជនិកេ មីឡ្ហបព្ពតេ អនុបវិសិត្វា និសិន្នា វិយ ហោន្តិ។

ឯវំ ឯត្តកេន ឋានេន បុព្ពនិមិត្តានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ សហ បុព្ពនិមិត្តេហិ បដិលាភំ ទស្សេតុំ **យម្បិ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សព្ពគុណទាយកត្តា ពុទ្ធានំ អរហត្តមគ្គោ **អនុត្តរា សម្មាសម្ពោធិ** នាម។ តស្មា យំ សោ ចក្កវាឡមហាបថវឹ សិរិសយនភូតំ អទ្ទស, តំ ពុទ្ធភាវស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ យំ ហិមវន្តបព្ពតរាជានំ ពិម្ពោហនំ អទ្ទស, តំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណពិម្ពោហនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ យំ ចត្តារោ ហត្ថបាទេ ចក្កវាឡមត្ថកេ ឋិតេ អទ្ទស, តំ ធម្មចក្កស្ស អប្បដិវត្តិយភាវេ បុព្ពនិមិត្តំ។ យំ អត្តានំ ឧត្តានកំ និបន្នំ អទ្ទស, តំ តីសុ ភវេសុ អវកុជ្ជានំ សត្តានំ ឧត្តានមុខភាវស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ យំ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា បស្សន្តោ វិយ អហោសិ, តំ ទិព្ពចក្ខុបដិលាភស្ស

បុព្ពនិមិត្តំ។ យំ យាវ ភវគ្គា ឯកាលោកំ អហោសិ, តំ អនាវរណញាណស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ សេសំ បាឡិវសេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

៧. វស្សសុត្តវណ្ណនា

១៩៧. សត្តមេ **នេមិត្តា**តិ និមិត្តបាឋកា។ **តេជោធាតុ បកុប្បតី**តិ មហាអគ្គិក្ខន្ធោ ឧប្បជ្ជតិ។ **បាណិនា ឧទកំ សម្បដិច្ឆិត្វា**តិ ឧប្បន្នំ ឧតុសមុដ្ឋានំ ឧទកំ តិយោជនសតេន ហត្ថេន បដិគ្គហេត្វា។ **បមត្តា ហោន្តី**តិ អត្តនោ កីឡាយ បមត្តា ហោន្តិ វិប្បវុដ្ឋសតិនោ។ តេសញ្ហិ សកាយ រតិយា “រមាមា”តិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេ អកាលេបិ ទេវោ វស្សតិ, តទភាវេ ន វស្សតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ – “ន កាលវស្សី”ន្តិ។ អដ្ឋមនវមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

១០. និស្សារណីយសុត្តវណ្ណនា

២០០. ទសមេ **និស្សារណីយា**តិ និស្សដា វិសញ្ញុត្តា។ **ធាតុយោ**តិ អត្តសុញ្ញសភាវា។ **កាមំ មនសិករោតោ**តិ កាមំ មនសិករោន្តស្ស, អសុភជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ អគទំ គហេត្វា វិសំ វីមំសន្តោ វិយ វីមំសនត្ថំ កាមាភិមុខំ ចិត្តំ បេសេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **ន បក្ខន្ទតី**តិ នប្បវិសតិ។ **នប្បសីទតី**តិ បសាទំ នាបជ្ជតិ។ **ន សន្តិដ្ឋតី**តិ នប្បតិដ្ឋហតិ។ **ន វិមុច្ចតី**តិ ន អធិមុច្ចតិ។ យថា បន កុក្កុដបត្តំ វា ន្ហារុទទ្ទុលំ វា អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តំ បដិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវដ្ដតិ ន សំបសារិយតិ, ឯវំ បដិលីយតិ ន សំបសារិយតិ។ **នេក្ខម្មំ ខោ បនា**តិ ឥធ នេក្ខម្មំ នាម អសុភេសុ បឋមជ្ឈានំ, តទស្ស មនសិករោតោ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ **តស្ស តំ ចិត្ត**ន្តិ តស្ស តំ អសុភជ្ឈានចិត្តំ។ **សុគត**ន្តិ គោចរេ គតត្តា សុដ្ឋុ គតំ។ **សុភាវិត**ន្តិ អហានភាគិយត្តា សុដ្ឋុ ភាវិតំ។ **សុវុដ្ឋិត**ន្តិ កាមតោ វុដ្ឋិតំ។ **សុវិមុត្ត**ន្តិ កាមេហិ សុដ្ឋុ វិមុត្តំ។ **កាមបច្ចយា អាសវា** នាម កាមហេតុកា ចត្តារោ អាសវា។ **វិឃាតា**តិ ទុក្ខា។ **បរិឡាហា**តិ កាមរាគបរិឡាហា។ **ន សោ តំ វេទនំ វេទិយតី**តិ សោ តំ កាមវេទនំ វិឃាតបរិឡាហវេទនញ្ច ន វេទិយតិ។ **ឥទមក្ខាតំ កាមានំ និស្សរណ**ន្តិ ឥទំ អសុភជ្ឈានំ កាមេហិ និស្សដត្តា កាមានំ និស្សរណន្តិ អក្ខាតំ។ យោ បន តំ ឈានំ បាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសន្តោ តតិយមគ្គំ បត្វា អនាគាមិផលេន និព្ពានំ ទិស្វា “បុន កាមា នាម នត្ថី”តិ ជានាតិ។ តស្ស ចិត្តំ អច្ចន្តនិស្សរណមេវ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អយំ បន វិសេសោ – ទុតិយវារេ មេត្តាឈានានិ ព្យាបាទស្ស និស្សរណំ នាម។ តតិយវារេ ករុណាឈានានិ វិហឹសាយ និស្សរណំ នាម។ ចតុត្ថវារេ អរូបជ្ឈានានិ រូបានំ និស្សរណំ នាម។ អច្ចន្តនិស្សរណញ្ចេត្ថ អរហត្តផលំ យោជេតព្ពំ។ បញ្ចមវារេ **សក្កាយំ មនសិករោតោ**តិ សុទ្ធសង្ខារេ បរិគ្គណ្ហិត្វា អរហត្តំ បត្តស្ស សុក្ខវិបស្សកស្ស ផលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ វីមំសនត្ថំ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធាភិមុខំ ចិត្តំ បេសេន្តស្ស។ **ឥទមក្ខាតំ សក្កាយស្ស និស្សរណ**ន្តិ ឥទំ អរហត្តមគ្គេន ច ផលេន ច និព្ពានំ ទិស្វា ឋិតស្ស ភិក្ខុនោ “បុន សក្កាយោ នត្ថី”តិ ឧប្បន្នំ អរហត្តផលសមាបត្តិចិត្តំ សក្កាយស្ស និស្សរណន្តិ អក្ខាតំ។ ឥទានិ ឯវំ សក្កាយនិស្សរណំ និរោធំ បត្វា ឋិតស្ស ខីណាសវស្ស វណ្ណំ កថេន្តោ **តស្ស កាមនន្ទីបិ នានុសេតី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **នានុសេតី**តិ ន និព្ពត្តតិ។ **អននុសយា**តិ អនិព្ពត្តិយា។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ព្រាហ្មណវគ្គោ បញ្ចមោ។

ចតុត្ថបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៥. បញ្ចមបណ្ណាសកំ

(២១) ១. កិមិលវគ្គោ

១. កិមិលសុត្តវណ្ណនា

២០១. បញ្ចមស្ស បឋមេ **កិមិលាយន្តិ** ឯវំនាមកេ នគរេ។ **និចុលវនេតិ** មុចលិន្ទវនេ។ **ឯតទវោចាតិ** អយំ កិរ ថេរោ តស្មិំយេវ នគរេ សេដ្ឋិបុត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា បុព្ពេនិវាសញាណំ បដិលភិ។ សោ អត្តនា និវុត្ថំ ខន្ធសន្តានំ អនុស្សរន្តោ កស្សបទសពលស្ស សាសនោសក្កនកាលេ បព្ពជិត្វា ចតូសុ បរិសាសុ សាសនេ អគារវំ ករោន្តីសុ និស្សេណិំ ពន្ធិត្វា បព្ពតំ អារុយ្ហ តត្ថ សមណធម្មំ កត្វា អត្តនោ និវុត្ថភាវំ អទ្ទស។ សោ “សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តំ ការណំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ឯតំ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ”តិអាទិវចនំ អវោច។

សត្ថរិ អគារវា វិហរន្តិ អប្បតិស្សាតិ សត្ថរិ គារវញ្ចេវ ជេដ្ឋកភាវញ្ច អនុបដ្ឋបេត្វា វិហរន្តិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ ចេតិយង្គណាទីសុ ឆត្តំ ធារេត្វា ឧបាហនា អារុយ្ហ វិចរន្តោ នានប្បការញ្ច និរត្ថកកថំ កថេន្តោ សត្ថរិ អគារវោ វិហរតិ នាម។ ធម្មស្សវនគ្គេ បន និសីទិត្វា និទ្ទាយន្តោ ចេវ នានប្បការញ្ច និរត្ថកកថំ កថេន្តោ ធម្មេ អគារវោ វិហរតិ នាម។ សង្ឃមជ្ឈេ ពាហាវិក្ខេបកំ នានត្ថកថំ កថេន្តោ ថេរនវមជ្ឈិមេសុ ច ចិត្តីការំ អករោន្តោ សង្ឃេ អគារវោ វិហរតិ នាម។ សិក្ខំ អបរិបូរេន្តោ សិក្ខាយ អគារវោ វិហរតិ នាម។ អញ្ញមញ្ញំ កលហភណ្ឌនាទីនិ ករោន្តោ អញ្ញមញ្ញំ អគារវោ វិហរតិ នាម។ ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៣. អស្សាជានីយសុត្តវណ្ណនា

២០៣-២០៤. តតិយេ **អជ្ជវេនាតិ** ឧជុភាវេន អវង្កគមនេន។ **ជវេនាតិ** បទជវេន។ **មទ្ទវេនាតិ** សរីរមុទុតាយ។ **ខន្តិយាតិ** អធិវាសនក្ខន្តិយា។ **សោរច្ចេនាតិ** សុចិសីលតាយ។ ភិក្ខុវារេ **អជ្ជវន្តិ** ញាណស្ស ឧជុកគមនំ។ **ជវោតិ** សូរំ ហុត្វា ញាណស្ស គមនភាវោ។ **មទ្ទវន្តិ** សីលមទ្ទវំ។ **ខន្តីតិ** អធិវាសនក្ខន្តិយេវ។ **សោរច្ចំ** សុចិសីលតាយេវ។ ចតុត្ថេ បញ្ច ពលានិ មិស្សកានិ កថិតានិ។

៥. ចេតោខិលសុត្តវណ្ណនា

២០៥. បញ្ចមេ **ចេតោខិលាតិ** ចិត្តស្ស ថទ្ធភាវា, កចវរភាវា, ខាណុកភាវា។ **សត្ថរិ កង្ខតីតិ** សត្ថុ សរីរេ វា គុណេ វា កង្ខតិ។ សរីរេ កង្ខមានោ “ទ្វត្តិំសវរបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ នាម សរីរំ អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ កង្ខតិ, គុណេ កង្ខមានោ “អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នជាននសមត្ថំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ កង្ខតិ។ **វិចិកិច្ឆតីតិ** វិចិនន្តោ កិច្ឆតិ, ទុក្ខំ អាបជ្ជតិ, វិនិច្ឆេតុំ ន សក្កោតិ។ **នាធិមុច្ចតីតិ** ឯវមេតន្តិ អធិមោក្ខំ ន បដិលភតិ។ **ន សម្បសីទតីតិ** គុណេសុ ឱតរិត្វា និព្ពិចិកិច្ឆភាវេន បសីទិតុំ អនាវិលោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ។ **អាតប្បាយាតិ** កិលេសសន្តាបកវីរិយករណត្ថាយ។ **អនុយោគាយាតិ** បុនប្បុនំ យោគាយ។ **សាតច្ចាយាតិ** សតតកិរិយាយ។ **បធានាយាតិ** បទហនត្ថាយ។ **អយំ បឋមោ ចេតោខិលោតិ** អយំ សត្ថរិ វិចិកិច្ឆាសង្ខាតោ បឋមោ ចិត្តស្ស ថទ្ធភាវោ ឯវមេតស្ស ភិក្ខុនោ អប្បហីនោ ហោតិ។

ធម្មេតិ បរិយត្តិធម្មេ ច បដិវេធធម្មេ ច។ បរិយត្តិធម្មេ កង្ខមានោ “តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សានីតិ វទន្តិ, អត្ថិ នុ ខោ ឯតំ នត្ថី”តិ កង្ខតិ។ បដិវេធធម្មេ កង្ខមានោ “វិបស្សនានិស្សន្ទោ មគ្គោ នាម, មគ្គនិស្សន្ទំ ផលំ នាម, សព្ពសង្ខារបដិនិស្សគ្គោ និព្ពានំ នាមាតិ វទន្តិ, តំ អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ កង្ខតិ។ **សង្ឃេ កង្ខតីតិ** “ឧជុប្បដិបន្នោ”តិអាទីនំ បទានំ វសេន “ឯវរូបំ បដិបទំ បដិបន្នោ ចត្តារោ មគ្គដ្ឋា ចត្តារោ ផលដ្ឋាតិ អដ្ឋន្នំ បុគ្គលានំ សមូហភូតោ សង្ឃោ នាម អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ កង្ខតិ។ **សិក្ខាយ** កង្ខមានោ “អធិសីលសិក្ខា នាម អធិចិត្តអធិបញ្ញាសិក្ខា នាមាតិ វទន្តិ, សា អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ កង្ខតិ។ **អយំ បញ្ចមោតិ** អយំ សព្រហ្មចារីសុ កោបសង្ខាតោ បញ្ចមោ ចិត្តស្ស ថទ្ធភាវោ កចវរភាវោ ខាណុកភាវោ។

៦. វិនិពន្ធសុត្តវណ្ណនា

២០៦. ឆដ្ឋេ **ចេតសោវិនិពន្ធាតិ** ចិត្តំ វិនិពន្ធិត្វា មុដ្ឋិយំ កត្វា វិយ គណ្ហន្តីតិ ចេតសោវិនិពន្ធា។ **កាមេតិ** វត្ថុកាមេបិ កិលេសកាមេបិ។ **កាយេតិ** អត្តនោ កាយេ។ **រូបេតិ** ពហិទ្ធារូបេ។ **យាវទត្ថន្តិ** យត្តកំ ឥច្ឆតិ, តត្តកំ។ **ឧទរាវទេហកន្តិ** ឧទរបូរំ។ តញ្ហិ ឧទរំ អវទេហនតោ ឧទរាវទេហកន្តិ វុច្ចតិ។ **សេយ្យសុខន្តិ** មញ្ចបីឋសុខំ, ឧតុ

សុខំ វា។ **បស្សសុខ**ន្តិ យថា សម្បវិវត្តកំ សយន្តស្ស ទក្ខិណបស្ស វាមបស្សានំ សុខំ ហោតិ, ឯវំ ឧប្បន្នសុខំ។ **មិទ្ធសុខ**ន្តិ និទ្ទាសុខំ។ **អនុយុត្តោ**តិ យុត្តប្បយុត្តោ វិហរតិ។ **បណិធាយា**តិ បត្ថយិត្វា។ **សីលេនា**តិអាទីសុ **សីល**ន្តិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ។ **វត**ន្តិ វតសមាទានំ។ **តបោ**តិ តបចរណំ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ មេថុនវិរតិ។ **ទេវោ វា ភវិស្សាមី**តិ មហេសក្ខទេវោ វា ភវិស្សាមិ។ **ទេវញ្ញតរោ វា**តិ អប្បេសក្ខទេវេសុ វា អញ្ញតរោតិ។

៧-៨. យាគុសុត្តាទិវណ្ណនា

២០៧-២០៨. សត្តមេ **វាតំ អនុលោមេតី**តិ វាតំ អនុលោមេត្វា ហរតិ។ **វត្ថិំ សោធេតី**តិ ធមនិយោ សុទ្ធា ករោតិ។ **អាមាវសេសំ បាចេតី**តិ សចេ អាមាវសេសកំ ហោតិ, តំ បាចេតិ។ អដ្ឋមេ **អចក្ខុស្ស**ន្តិ ន ចក្ខូនំ ហិតំ, ចក្ខុំ វិសុទ្ធំ ន ករោតិ។

៩. គីតស្សរសុត្តវណ្ណនា

២០៩. នវមេ **អាយតកេនា**តិ ទីឃេន, បរិបុណ្ណបទព្យញ្ជនកំ គាថាវត្តញ្ច វិនាសេត្វា បវត្តេន។ **សរកុត្តិម្បិ និកាមយមានស្សា**តិ ឯវំ គីតស្សរោ កាតព្ពោតិ សរកិរិយំ បត្ថយមានស្ស។ **សមាធិស្ស ភង្គោ ហោតី**តិ សមថវិបស្សនាចិត្តស្ស វិនាសោ ហោតិ។

១០. មុដ្ឋស្សតិសុត្តវណ្ណនា

២១០. ទសមេ **ទុក្ខំ សុបតី**តិ នានាវិធំ សុបិនំ បស្សន្តោ ទុក្ខំ សុបតិ។ **ទុក្ខំ បដិពុជ្ឈតី**តិ បដិពុជ្ឈន្តោបិ ឧត្តសិត្វា សលោមហំសោ បដិពុជ្ឈតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ សតិសម្បជញ្ញំ មិស្សកំ កថិតំ។

គិមិលវគ្គោ បឋមោ។

(២២) ២. អក្កោសកវគ្គោ

១. អក្កោសកសុត្តវណ្ណនា

២១១. ទុតិយស្ស បឋមេ **អក្កោសកបរិភាសកោ**តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសកោ, ភយទស្សនេន បរិភាសកោ។ **ឆិន្នបរិបន្ថោ**តិ លោកុត្តរបរិបន្ថស្ស ឆិន្នត្តា ឆិន្នបរិបន្ថោ។ **រោគាតង្ក**ន្តិ រោគោយេវ កិច្ឆជីវិកាយាវហនតោ រោគាតង្កោ នាម។

២. ភណ្ឌនការកសុត្តវណ្ណនា

២១២. ទុតិយេ **អធិករណការកោ**តិ ចតុន្នំ អធិករណានំ អញ្ញតរស្ស ការកោ។ **អនធិគត**ន្តិ បុព្ពេ អប្បត្តវិសេសំ។

៣. សីលសុត្តវណ្ណនា

២១៣. តតិយេ **ទុស្សីលោ**តិ អសីលោ និស្សីលោ។ **សីលវិបន្នោ**តិ វិបន្នសីលោ ភិន្នសំវរោ។ **បមាទាធិករណ**ន្តិ បមាទការណា។ ឥទញ្ច សុត្តំ គហដ្ឋានំ វសេន អាគតំ, បព្ពជិតានម្បិ បន លព្ភតេវ ។ គហដ្ឋោ ហិ យេន យេន សិប្បដ្ឋានេន ជីវិកំ កប្បេតិ, យទិ កសិយា, យទិ វណិជ្ជាយ, បាណាតិបាតាទិវសេន បមត្តោ តំ តំ យថាកាលំ សម្បាទេតុំ ន សក្កោតិ, អថស្ស មូលំ វិនស្សតិ។ មាឃាតកាលេបិ បាណាតិបាតំ អទិន្នាទានាទីនិ ច ករោន្តោ ទណ្ឌវសេន មហតិំ ភោគជានិំ និគច្ឆតិ។ បព្ពជិតោ ទុស្សីលោ បមាទការណា សីលតោ ពុទ្ធវចនតោ ឈានតោ សត្តអរិយធនតោ ច ជានិំ និគច្ឆតិ។ គហដ្ឋស្ស "អសុកោ អសុកកុលេ ជាតោ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ បរិច្ចត្តឥធលោកបរលោកោ សលាកភត្តមត្តម្បិ ន ទេតី"តិ ចតុបរិសមជ្ឈេ បាបកោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។ បព្ពជិតស្ស "អសុកោ នាសក្ខិ សីលំ រក្ខិតុំ ពុទ្ធវចនំ គហេតុំ, វេជ្ជកម្មាទីហិ ជីវតិ, ឆហិ អគារវេហិ សមន្នាគតោ"តិ ឯវំ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។

អវិសារទោតិ គហដ្ឋោ តាវ "អវស្សំ ពហូនំ សន្និបាតដ្ឋានេ កោចិ មម កម្មំ ជានិស្សតិ, អថ មំ និគ្គណ្ហិស្សន្តិ វា, រាជកុលស្ស វា ទស្សន្តី"តិ សភយោ ឧបសង្កមតិ។ **មង្កុភូតោ** ច បតិតក្ខន្ធោ អធោមុខោ អង្គុដ្ឋកេន ភូមិំ កសន្តោ និសីទតិ, វិសារទោ ហុត្វា កថេតុំ ន សក្កោតិ។ បព្ពជិតោបិ "ពហូ ភិក្ខូ សន្និបតិតា, អវស្សំ កោចិ មម កម្មំ ជានិស្សតិ, អថ មេ ឧបោសថម្បិ បវារណម្បិ ឋបេត្វា សាមញ្ញា ចាវេត្វា និក្កឌ្ឍិស្សន្តី"តិ សភយោ ឧបសង្កមតិ, វិសារទោ ហុត្វា កថេតុំ ន សក្កោតិ។ ឯកច្ចោ បន ទុស្សីលោបិ ទប្បិតោ វិយ ចរតិ, សោបិ អជ្ឈាសយេន មង្កុ ហោតិយេវ។

សម្មូឡ្ហោ កាលំ ករោតីតិ តស្ស ហិ មរណមញ្ចេ និបន្នស្ស ទុស្សីលកម្មំ សមាទាយ វត្តិតដ្ឋានំ អាបាថំ អាគច្ឆតិ។ សោ ឧម្មីលេត្វា ឥធលោកំ បស្សតិ, និម្មីលេត្វា បរលោកំ។ តស្ស ចត្តារោ អបាយា ឧបដ្ឋហន្តិ, សត្តិសតេន សីសេ បហរិយមានោ វិយ ហោតិ។ សោ "វារេថ វារេថា"តិ វិរវន្តោ មរតិ។ តេន វុត្តំ – "សម្មូឡ្ហោ កាលំ ករោតី"តិ។ បញ្ចមបទំ ឧត្តានមេវ។ អានិសំសកថា វុត្តវិបរិយាយេន វេទិតព្ពា។

៤. ពហុភាណិសុត្តវណ្ណនា

២១៤. ចតុត្ថេ **ពហុភាណិស្មិ**ន្តិ បញ្ញាយ អបរិច្ឆិន្ទិត្វា ពហុំ ភណន្តេ។ **មន្តភាណិស្មិ**ន្តិ មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ភណន្តេ។

៥. បឋមអក្ខន្តិសុត្តវណ្ណនា

២១៥. បញ្ចមេ **វេរពហុលោ**តិ បុគ្គលវេរេនបិ អកុសលវេរេនបិ ពហុវេរោ។ **វជ្ជពហុលោ**តិ ទោសពហុលោ។

៦. ទុតិយអក្ខន្តិសុត្តវណ្ណនា

២១៦. ឆដ្ឋេ **លុទ្ទោ**តិ ទារុណោ កក្ខឡោ។ **វិប្បដិសារី**តិ មង្កុភាវេន សមន្នាគតោ។

៧.បឋមអបាសាទិកសុត្តវណ្ណនា

២១៧. សត្តមេ **អបាសាទិកេ**តិ អបាសាទិកេហិ កាយកម្មាទីហិ សមន្នាគតេ។ **បាសាទិកេ**តិ បសាទាវហេ បរិសុទ្ធសមាចារេ។ អដ្ឋមនវមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

១០. មធុរាសុត្តវណ្ណនា

២២០. ទសមេ **បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, អាទីនវា មធុរាយ**ន្តិ ឯកំ សមយំ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរមានោ មធុរានគរំ សម្បាបុណិត្វា អន្តោនគរំ បវិសិតុំ អារភិ។ អថេកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា យក្ខិនី អចេលា ហុត្វា ទ្វេ ហត្ថេ បសារេត្វា ជិវ្ហំ និល្លាលេត្វា ទសពលស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា អន្តោនគរំ អប្បវិសិត្វា តតោវ និក្ខមិត្វា វិហារំ អគមាសិ។ មហាជនោ ខាទនីយភោជនីយញ្ចេវ សក្ការសម្មានញ្ច អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ អទាសិ។ សត្ថា តស្ស នគរស្ស និគ្គណ្ហនត្ថាយ ឥមំ សុត្តំ អារភិ។ តត្ថ **វិសមា**តិ ន សមតលា។ **ពហុរជា**តិ វាតបហរណកាលេ ឧទ្ធតេន រជក្ខន្ធេន បរិយោនទ្ធា វិយ ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អក្កោសកវគ្គោ ទុតិយោ។

(២៣) ៣. ទីឃចារិកវគ្គោ

១. បឋមទីឃចារិកសុត្តវណ្ណនា

២២១. តតិយស្ស បឋមេ **អនវត្ថចារិកន្តិ** អវវត្ថិតចារិកំ។ **សុតំ ន បរិយោទបេតីតិ** យម្បិស្ស សុតំ អត្ថិ, តំ បរិយោទបេតុំ ន សក្កោតិ។ **សុតេនេកច្ចេន អវិសារទោ ហោតីតិ** ថោកថោកេន សុតេន វិជ្ជមានេនាបិ ញាណេន សោមនស្សប្បត្តោ ន ហោតិ។ **សមវត្ថចារេតិ** សមវត្ថិតចារេ។ ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៣-៤. អតិនិវាសសុត្តាទិវណ្ណនា

២២៣-២២៤. តតិយេ **ពហុភណ្ឌោតិ** ពហុបរិក្ខារោ។ **ពហុភេសជ្ជោតិ** សប្បិនវនីតាទីនំ ពហុតាយ ពហុភេសជ្ជោ។ **ព្យត្តោតិ** ព្យាសត្តោ។ **សំសដ្ឋោតិ** បញ្ចវិធេន សំសគ្គេន សំសដ្ឋោ ហុត្វា។ **អននុលោមិកេនាតិ** សាសនស្ស អននុច្ឆវិកេន។ ចតុត្ថេ **វណ្ណមច្ឆរីតិ** គុណមច្ឆរី។ **ធម្មមច្ឆរីតិ** បរិយត្តិមច្ឆរី។

៥-៦. កុលូបកសុត្តាទិវណ្ណនា

២២៥-២២៦. បញ្ចមេ **អនាមន្តចារេ អាបជ្ជតីតិ** “និមន្តិតោ សភត្តោ សមានោ សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា បុរេភត្តំ វា បច្ឆាភត្តំ វា កុលេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជេយ្យា”តិ សិក្ខាបទេ (បារា. ២៩៤) វុត្តំ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ។ **រហោនិសជ្ជាយាតិ**អាទីនិបិ តេសំ តេសំ សិក្ខាបទានំ វសេន វេទិតព្ពានិ។ ឆដ្ឋេ **អតិវេលន្តិ** អតិក្កន្តបមាណកាលំ។ សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

៨. ឧស្សូរភត្តសុត្តវណ្ណនា

២២៨. អដ្ឋមេ **ឧស្សូរភត្តេតិ** អតិទិវាបចនភត្តេ។ **ន កាលេន បដិបូជេន្តីតិ** យាគុកាលេ យាគុំ, ខជ្ជកកាលេ ខជ្ជកំ , ភោជនកាលេ ភោជនំ អបចន្តា យុត្តប្បយុត្តកាលស្ស អតិនាមិតត្តា ន កាលេន បដិបូជេន្តិ, អត្តនោ ចិត្តេនេវ ទេន្តិ នាម។ តតោ តេបិ តេសុ អត្តនោ គេហំ អាគតេសុ តថេវ ករោន្តិ។ កុលបវេណិយា អាគតា ពលិបដិគ្គាហិកា ទេវតាបិ យុត្តប្បយុត្តកាលេន លាភំ លភមានាយេវ រក្ខន្តិ គោបយន្តិ បីឡំ អកត្វា។ អកាលេ លភមានា បន “ឥមេ អម្ហេសុ អនាទរា”តិ អារក្ខំ ន ករោន្តិ។

សមណព្រាហ្មណាបិ “ឯតេសំ គេហេ ភោជនវេលាយ ភោជនំ ន ហោតិ, បិតមជ្ឈន្ហិកេ ទេន្តី”តិ មង្គលាមង្គលេសុ កាតព្ពំ ន ករោន្តិ។ **វិមុខា កម្មំ ករោន្តីតិ** “បាតោ កិញ្ចិ ន លភាម, ខុទាយ បដិបីឡិតា កម្មំ កាតុំ ន សក្កោមា”តិ កម្មំ វិស្សជ្ជេត្វា និសីទន្តិ។ **អនោជវន្តំ ហោតីតិ** អកាលេ ភុត្តំ ឱជំ ហរិតុំ ន សក្កោតិ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តវិបល្លាសេន វេទិតព្ពោ។

៩. បឋមកណ្ហសប្បសុត្តវណ្ណនា

២២៩. នវមេ **សភីរូតិ** សនិទ្ទោ មហានិទ្ទំ និទ្ទាយតិ។ **សប្បដិភយោតិ** តំ និស្សាយ ភយំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា សប្បដិភយោ។ **មិត្តទុព្ភីតិ** បានភោជនទាយកម្បិ មិត្តំ ទុព្ភតិ ហឹសតិ។ មាតុគាមេបិ ឯសេវ នយោ។

១០. ទុតិយកណ្ហសប្បសុត្តវណ្ណនា

២៣០. ទសមេ **ឃោរវិសោតិ** កក្ខឡវិសោ។ **ទុជ្ជិវ្ហោតិ** ទ្វិធា ភិន្នជិវ្ហោ។ **ឃោរវិសតាតិ** ឃោរវិសតាយ។ សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។

ទីឃចារិកវគ្គោ តតិយោ។

(២៤) ៤. អាវាសិកវគ្គោ

១. អាវាសិកសុត្តវណ្ណនា

២៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **ន អាកប្បសម្បន្នោ**តិ សមណាកប្បេន សម្បន្នោ។ **អភាវនីយោ ហោតី**តិ វឌ្ឍនីយោ ន ហោតិ។ ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

៣. សោភនសុត្តវណ្ណនា

២៣៣. តតិយេ **បដិពលោ**តិ កាយពលេន ច ញាណពលេន ច សមន្នាគតត្តា បដិពលោ។

៤. ពហូបការសុត្តវណ្ណនា

២៣៤. ចតុត្ថេ **ខណ្ឌផុល្លន្តិ** បតិតដ្ឋានញ្ច ភិន្នដ្ឋានញ្ច។ **បដិសង្ខរោតី**តិ បដិបាកតិកំ ករោតិ។ **អារោចេតី**តិ ឥទំ បវារិតកុលានំ វសេន វុត្តំ។

៥. អនុកម្បសុត្តវណ្ណនា

២៣៥. បញ្ចមេ **អធិសីលេសូ**តិ បញ្ចសុ សីលេសុ។ **ធម្មទស្សនេ និវេសេតី**តិ ចតុសច្ចធម្មទស្សនេ បតិដ្ឋាបេតិ។ **អរហគ្គតន្តិ** សព្ពសក្ការានំ អរហេ រតនត្តយេ គតំ, តីសុ វត្ថូសុ គារុចិត្តីការំ ឧបដ្ឋបេថាតិ អត្ថោ។ ឆដ្ឋំ ឧត្តានមេវ។

៧. ទុតិយអវណ្ណារហសុត្តវណ្ណនា

២៣៧. សត្តមេ **អាវាសបលិគេធី**តិ អាវាសំ ពលវគិទ្ធិវសេន គិលិត្វា វិយ ឋិតោ។ សេសំ សព្ពំ ឧត្តានមេវាតិ។

អាវាសិកវគ្គោ ចតុត្ថោ។

(២៥) ៥. ទុច្ចរិតវគ្គោ

១. បឋមទុច្ចរិតសុត្តវណ្ណនា

២៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ **ទុច្ចរិតេ សុចរិតេ**តិ ឥទំ អភេទតោ វុត្តំ, **កាយទុច្ចរិតេ**តិអាទិ កាយទ្វារាទីនំ វសេន ភេទតោ។ **សទ្ធម្មា**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មតោ។ **អសទ្ធម្មេ**តិ អកុសលកម្មបថសង្ខាតេ អសទ្ធម្មេ។

៩. សិវថិកសុត្តវណ្ណនា

២៤៩. នវមេ **សិវថិកាយា**តិ សុសានេ។ **អាមោទនា**តិ អាហេទនដ្ឋានំ។ **អសុចិនា**តិ ជិគុច្ឆនីយេន។

១០. បុគ្គលប្បសាទសុត្តវណ្ណនា

២៥០. ទសមេ **បុគ្គលប្បសាទេ**តិ ឯកបុគ្គលស្មិំ ឧប្បន្នប្បសាទេ។ **អន្តេ និសីទាបេតី**តិ ភិក្ខូនំ អាសនបរិយន្តេ និសីទាបេតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទុច្ចរិតវគ្គោ បញ្ចមោ។

បញ្ចមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

(២៦) ៦. ឧបសម្បទាវគ្គោ

១-៣. ឧបសម្បាទេតព្ពសុត្តាទិវណ្ណនា

២៥១-២៥៣. ឆដ្ឋស្ស បឋមេ **ឧបសម្បាទេតព្ពន្តិ** ឧបជ្ឈាយេន ហុត្វា ឧបសម្បាទេតព្ពំ។ ទុតិយេ **និស្សយោ ទាតព្ពោ**តិ អាចរិយេន ហុត្វា និស្សយោ ទាតព្ពោ។ តតិយេ **សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ**តិ ឧបជ្ឈាយេន ហុត្វា សាមណេរោ គហេតព្ពោ។ ឥតិ ឥមានិ តីណិបិ សុត្តានិ បឋមពោធិយំ ខីណាសវវសេន វុត្តានិ។ ចតុត្ថាទីនិ អនុបទវណ្ណនាតោ ឧត្តានត្ថានេវ។

១. សម្មុតិបេយ្យាលាទិវណ្ណនា

២៧២. ភត្តុទ្ទេសកាទីនំ វិនិច្ឆយកថា សមន្តបាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥) វុត្តនយេន វេទិតព្ពាតិ។ **សម្មតោ ន បេសេតព្ពោ**តិ បកតិយា សម្មតោ “គច្ឆ ភត្តានិ ឧទ្ទិសាហី”តិ ន បេសេតព្ពោ។

២៧៣-២៨៥. **សាជិយគ្គាហាបកោ**តិ វស្សិកសាដិកាយ គាហាបកោ។ **បត្តគ្គាហាបកោ**តិ “យោ ច តស្សា ភិក្ខុបរិសាយ បត្តបរិយន្តោ, សោ តស្ស ភិក្ខុនោ បទាតព្ពោ”តិ ឯត្ថ វុត្តបត្តគ្គាហាបកោ។

២៨៣-៣០២. **អាជីវកោ**តិ នគ្គបរិព្ពាជកោ។ **និគណ្ឋោ**តិ បុរិមភាគប្បដិច្ឆន្នោ។ **មុណ្ឌសាវកោ**តិ និគណ្ឋសាវកោ។ **ជដិលកោ**តិ តាបសោ។ **បរិព្ពាជកោ**តិ ឆន្នបរិព្ពាជកោ។ **មាគណ្ឌិកា**ទយោបិ តិត្ថិយា ឯវ។ ឯតេសំ បន សីលេសុ បរិបូរការិតាយ អភាវេន សុក្កបក្ខោ ន គហិតោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

មនោរថបូរណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

បញ្ចកនិបាតស្ស សំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គុត្តរនិកាយេ

ឆក្កនិបាត-អដ្ឋកថា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. អាហុនេយ្យវគ្គោ

១. បឋមអាហុនេយ្យសុត្តវណ្ណនា

១. ឆក្កនិបាតស្ស បឋមេ **ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូតិ**, ភិក្ខវេ, ឥមស្មឹ សាសនេ ភិក្ខុ។ **នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ**តិ ឥដ្ឋារម្មណេ រាគសហគតេន សោមនស្សេន សុមនោ វា អនិដ្ឋារម្មណេ ទោសសហគតេន ទោមនស្សេន ទុម្មនោ វា ន ហោតិ។ **ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ**តិ មជ្ឈត្តារម្មណេ អសមបេក្ខនេន អញ្ញាណុបេក្ខាយ ឧបេក្ខកភាវំ អនាបជ្ជិត្វា សតោ សម្បជានោ ហុត្វា អារម្មណេ មជ្ឈត្តោ វិហរតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ ខីណាសវស្ស សតតវិហារោ កថិតោ។

២. ទុតិយអាហុនេយ្យសុត្តវណ្ណនា

២-៤. ទុតិយេ **អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធ**ន្តិអាទីនិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តានេវ។ **អាសវានំ ខយា អនាសវ**ន្តិ អាសវានំ ខយេន អនាសវំ, ន ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ វិយ អភាវេនាតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ ខីណាសវស្ស អភិញ្ញា បដិបាដិយា កថិតា។ តតិយចតុត្ថេសុ ខីណាសវោ កថិតោ។

៥-៧. អាជានីយសុត្តត្តយវណ្ណនា

៥-៧. បញ្ចមេ **អង្គេហី**តិ គុណង្គេហិ។ **ខមោ**តិ អធិវាសកោ។ **រូបាន**ន្តិ រូបារម្មណានំ។ **វណ្ណសម្បន្នោ**តិ សរីរវណ្ណេន សម្បន្នោ។ ឆដ្ឋេ **ពលសម្បន្នោ**តិ កាយពលេន សម្បន្នោ។ សត្តមេ **ជវសម្បន្នោ**តិ បទជវេន សម្បន្នោ។

៨-៩. អនុត្តរិយសុត្តាទិវណ្ណនា

៨-៩. អដ្ឋមេ **អនុត្តរិយានី**តិ អញ្ញេន ឧត្តរិតរេន រហិតានិ និរុត្តរានិ។ **ទស្សនានុត្តរិយ**ន្តិ រូបទស្សនេសុ អនុត្តរំ។ ឯស នយោ សព្ពបទេសុ ។ ហត្ថិរតនាទីនញ្ហិ ទស្សនំ ន ទស្សនានុត្តរិយំ, និវិដ្ឋសទ្ធស្ស បន និវិដ្ឋបេមស្សេន ទសពលស្ស វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស វា កសិណអសុភនិមិត្តាទីនំ វា អញ្ញតរស្ស ទស្សនំ ទស្សនានុត្តរិយំ នាម។ ខត្តិយាទីនំ គុណកថាសវនំ ន សវនានុត្តរិយំ, និវិដ្ឋសទ្ធស្ស បន និវិដ្ឋបេមស្សេន តិណ្ណំ វា រតនានំ គុណកថាសវនំ តេបិដកពុទ្ធវចនសវនំ វា សវនានុត្តរិយំ នាម។ មណិរតនាទីនំ លាភោ ន លាភានុត្តរិយំ, សត្តវិធអរិយធនលាភោ បន លាភានុត្តរិយំ នាម។ ហត្ថិសិប្បាទិសិក្ខនំ ន សិក្ខានុត្តរិយំ, សិក្ខាត្តយស្ស បូរណំ បន សិក្ខានុត្តរិយំ នាម។ ខត្តិយាទីនំ បារិចរិយា ន បារិចរិយានុត្តរិយំ, តិណ្ណំ បន រតនានំ បារិចរិយា បារិចរិយានុត្តរិយំ នាម។ ខត្តិយាទីនំ គុណានុស្សរណំ ន អនុស្សតានុត្តរិយំ, តិណ្ណំ បន រតនានំ គុណានុស្សរណំ អនុស្សតានុត្តរិយំ នាម។ ឥតិ ឥមានិ ឆ អនុត្តរិយានិ លោកិយលោកុត្តរានិ កថិតានិ។ នវមេ **ពុទ្ធានុស្សតី**តិ ពុទ្ធគុណារម្មណា សតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

១០. មហានាមសុត្តវណ្ណនា

១០. ទសមេ **មហានាមោ**តិ ទសពលស្ស ចូឡបិតុ បុត្តោ ឯកោ សក្យរាជា។ **យេន ភគវា តេនុបសង្កមី**តិ ភុត្តបាតរាសោ ហុត្វា ទាសបរិជនបរិវុតោ គន្ធមាលាទីនិ គាហាបេត្វា យត្ថ សត្ថា, តត្ថ អគមាសិ។ អរិយផលំ អស្ស អាគតន្តិ **អាគតផលោ**។ សិក្ខាត្តយសាសនំ ឯតេន វិញ្ញាតន្តិ **វិញ្ញាតសាសនោ**។ ឥតិ អយំ រាជា “សោតាបន្នស្ស និស្សយវិហារំ បុច្ឆាមី”តិ បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។

នេវស្ស រាគបរិយុដ្ឋិតន្តិ ន ឧប្បជ្ជមានេន រាគេន ឧដ្ឋហិត្វា គហិតំ។ **ឧជុគត**ន្តិ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានេ ឧជុកមេវ គតំ។ **តថាគតំ អារព្ភា**តិ តថាគតគុណេ អារព្ភ។ **អត្ថវេទ**ន្តិ អដ្ឋកថំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ បីតិបាមោជ្ជំ។ **ធម្មវេទ**ន្តិ បាឡឹ និស្សាយ ឧប្បន្នំ បីតិបាមោជ្ជំ។ **ធម្មូបសញ្ហិត**ន្តិ បាឡិញ្ច អដ្ឋកថញ្ច និស្សាយ ឧប្បន្នំ។ **បមុទិតស្សា**តិ ទុវិធេន បាមោជ្ជេន បមុទិតស្ស។ **បីតិ ជាយតី**តិ បញ្ចវិធា បីតិ និព្ពត្តតិ។ **កាយោ បស្សម្ភតី**តិ នាមកាយោ ច ករជកាយោ ច ទរថបដិប្បស្សទ្ធិយា បដិប្បស្សម្ភតិ។ **សុខ**ន្តិ កាយិកចេតសិកសុខំ។ **សមាធិយតី**តិ អារម្មណេ សម្មា ឋបិតំ ហោតិ។ **វិសមគតាយ បជាយា**តិ រាគទោសមោហវិសមគតេសុ សត្តេសុ។ **សមប្បត្តោ**តិ សមំ ឧបសមំ បត្តោ ហុត្វា។ **សព្យាបជ្ឈាយា**តិ សទុក្ខាយ។ **ធម្មសោតំ សមាបន្នោ**តិ វិបស្សនាសង្ខាតំ ធម្មសោតំ សមាបន្នោ។ **ពុទ្ធានុស្សតី ភាវេតី**តិ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានំ ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតិ។ ឥមិនា

នយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥតិ មហានាមោ សោតាបន្នស្ស និស្សយវិហារំ បុច្ឆិ។ សត្ថាបិស្ស តមេវ កថេសិ។ ឯវំ ឥមស្មឹ សុត្តេ សោតាបន្នោវ កថិតោតិ។

អាហុនេយ្យវគ្គោ បឋមោ។

២. សារណីយវគ្គោ

១. បឋមសារណីយសុត្តវណ្ណនា

១១. ទុតិយស្ស បឋមេ **សារណីយា**តិ សរិតព្ពយុត្តកា។ **មេត្តំ កាយកម្ម**ន្តិ មេត្តេន ចិត្តេន កាតព្ពំ កាយកម្មំ។ **វចីកម្មមនោកម្មេសុ**បិ ឯសេវ នយោ។ ឥមានិ ច បន ភិក្ខូនំ វសេន អាគតានិ, គិហីសុបិ លព្ភន្តិ។ ភិក្ខូនញ្ហិ មេត្តេន ចិត្តេន អាភិសមាចារិកធម្មបូរណំ មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ គិហីនំ ចេតិយវន្ទនត្ថាយ ពោធិវន្ទនត្ថាយ សង្ឃនិមន្តនត្ថាយ គមនំ, គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋេ ភិក្ខូ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ, បត្តបដិគ្គហណំ, អាសនបញ្ញាបនំ, អនុគមនន្តិ ឯវមាទិកំ មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។

ភិក្ខូនំ មេត្តេន ចិត្តេន អាចារបណ្ណត្តិសិក្ខាបទំ, កម្មដ្ឋានកថនំ, ធម្មទេសនា, តេបិដកម្បិ ពុទ្ធវចនំ មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។ គិហីនំ “ចេតិយវន្ទនាយ គច្ឆាម, ពោធិវន្ទនាយ គច្ឆាម, ធម្មស្សវនំ ករិស្សាម, ទីបមាលាបុប្ផបូជំ ករិស្សាម, តីណិ សុចរិតានិ សមាទាយ វត្តិស្សាម, សលាកភត្តាទីនិ ទស្សាម, វស្សាវាសិកំ ទស្សាម, អជ្ជ សង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ ទស្សាម, សង្ឃំ និមន្តេត្វា ខាទនីយាទីនិ សំវិទហថ, អាសនានិ បញ្ញាបេថ, បានីយំ ឧបដ្ឋាបេថ, សង្ឃំ បច្ចុគ្គន្ត្វា អានេថ, បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា ឧស្សាហជាតា វេយ្យាវច្ចំ ករោថា”តិអាទិវចនកាលេ មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។

ភិក្ខូនំ បាតោវ ឧដ្ឋាយ សរីរបដិជគ្គនំ ចេតិយង្គណវត្តាទីនិ ច កត្វា វិវិត្តាសនេ និសីទិត្វា “ឥមស្មិំ វិហារេ ភិក្ខូ សុខី ហោន្តុ អវេរា អព្យាបជ្ឈា”តិ ចិន្តនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។ គិហីនំ “អយ្យា សុខី ហោន្តុ អវេរា អព្យាបជ្ឈា”តិ ចិន្តនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

អាវិ ចេវ រហោ ចាតិ សម្មុខា ច បរម្មុខា ច។ តត្ថ នវកានំ ចីវរកម្មាទីសុ សហាយភាវគមនំ សម្មុខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម, ថេរានំ បន បាទធោវនទានាទិភេទំ សព្ពម្បិ សាមីចិកម្មំ សម្មុខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ ឧភយេហិបិ ទុន្និក្ខិត្តានំ ទារុភណ្ឌាទីនំ តេសុ អវញ្ញំ អកត្វា អត្តនា ទុន្និក្ខិត្តានំ វិយ បដិសាមនំ បរម្មុខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ “ទេវត្ថេរោ តិស្សត្ថេរោ”តិ ឯវំ បគ្គយ្ហ វចនំ សម្មុខា មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។ វិហារេ អសន្តំ បន បដិបុច្ឆន្តស្ស “កហំ អម្ហាកំ ទេវត្ថេរោ, កហំ អម្ហាកំ តិស្សត្ថេរោ, កទា នុ ខោ អាគមិស្សតី”តិ ឯវំ មមាយនវចនំ បរម្មុខា មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។ មេត្តាសិនេហសិនិទ្ធានិ បន នយនានិ ឧម្មីលេត្វា បសន្នេន មុខេន ឱលោកនំ សម្មុខា មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។ “ទេវត្ថេរោ តិស្សត្ថេរោ អរោគោ ហោតុ អប្បាពាធោ”តិ សមន្នាហរណំ បរម្មុខា មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

លាភាតិ ចីវរាទយោ លទ្ធបច្ចយា។ **ធម្មិកា**តិ កុហនាទិភេទំ មិច្ឆាជីវំ វជ្ជេត្វា ធម្មេន សមេន ភិក្ខាចរិយវត្តេន ឧប្បន្នា។ **អន្តមសោ បត្តបរិយាបន្នមត្តម្បី**តិ បច្ឆិមកោដិយា បត្តបរិយាបន្នំ បត្តស្ស អន្តោគតំ ទ្វត្តិកដច្ឆុភិក្ខាមត្តម្បិ។ **អប្បដិវិភត្តភោគី**តិ ឯត្ថ ទ្វេ បដិវិភត្តានិ នាម អាមិសបដិវិភត្តំ បន បុគ្គលបដិវិភត្តញ្ច។ តត្ថ “ឯត្តកំ ទស្សាមិ, ឯត្តកំ ន ទស្សាមី”តិ ឯវំ ចិត្តេន បដិវិភជនំ អាមិសបដិវិភត្តំ នាម។ “អសុកស្ស ទស្សាមិ, អសុកស្ស ន ទស្សាមី”តិ ឯវំ ចិត្តេន វិភជនំ បន បុគ្គលបដិវិភត្តំ នាម។ តទុភយម្បិ អកត្វា យោ អប្បដិវិភត្តំ ភុញ្ជតិ, អយំ អប្បដិវិភត្តភោគី នាម។ **សីលវន្តេហិ សព្រហ្មចារីហិ សាធារណភោគី**តិ ឯត្ថ សាធារណភោគិនោ ឥទំ លក្ខណំ – យំ យំ បណីតំ លភតិ, តំ តំ នេវ លាភេនលាភំ-និជិគីសនតាមុខេន គិហីនំ ទេតិ, ន អត្តនា បរិភុញ្ជតិ, បដិគ្គណ្ហន្តោ ច “សង្ឃេន សាធារណំ ហោតូ”តិ គហេត្វា ឃណ្ដឹ បហរិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ សង្ឃសន្តកំ វិយ បស្សតិ។

ឥមំ បន សារណីយធម្មំ កោ បូរេតិ, កោ ន បូរេតិ? ទុស្សីលោ តាវ ន បូរេតិ។ ន ហិ តស្ស សន្តកំ សីលវន្តា គណ្ហន្តិ។ បរិសុទ្ធសីលោ បន វត្តំ អខណ្ឌេន្តោ បូរេតិ។ តត្រិទំ វត្តំ – យោ ហិ ឱទិស្សកំ កត្វា មាតុ វា បិតុ វា អាចរិយុបជ្ឈាយាទីនំ វា ទេតិ, សោ ទាតព្ពំ ទេតិ។ សារណីយធម្មោ បនស្ស ន ហោតិ, បលិពោធជគ្គនំ នាម ហោតិ។ សារណីយធម្មោ ហិ មុត្តបលិពោធស្ស វដ្ដតិ។ តេន បន ឱទិស្សកំ ទេន្តេន គិលានគិលានុបដ្ឋាកអាគន្តុកគមិកានញ្ចេវ នវបព្ពជិតស្ស ច សង្ឃាដិបត្តគ្គហណំ អជានន្តស្ស ទាតព្ពំ។ ឯតេសំ ទត្វា អវសេសំ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ថោកំ ថោកំ អទត្វា យោ យត្តកំ គណ្ហាតិ, តស្ស តត្តកំ ទាតព្ពំ។ អវសិដ្ឋេ អសតិ បុន បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ យំ យំ បណីតំ, តំ តំ ទត្វា សេសំ ភុញ្ជិតព្ពំ។ “សីលវន្តេហី”តិ វចនតោ ទុស្សីលស្ស អទាតុម្បិ វដ្ដតិ។

អយំ បន សារណីយធម្មោ សុសិក្ខិតាយ បរិសាយ សុបូរោ ហោតិ, សុសិក្ខិតាយ ហិ បរិសាយ យោ អញ្ញតោ លភតិ, សោ ន គណ្ហាតិ។ អញ្ញតោ អលភន្តោបិ បមាណយុត្តមេវ គណ្ហតិ, ន អតិរេកំ។ អយំ បន សារណីយធម្មោ ឯវំ បុនប្បុនំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធំ លទ្ធំ ទេន្តស្សាបិ ទ្វាទសហិ វស្សេហិ បូរេតិ, ន តតោ ឱរំ។ សចេ ហិ ទ្វាទសមេ វស្សេ សារណីយធម្មបូរកោ បិណ្ឌបាតបូរំ បត្តំ អាសនសាលាយំ ឋបេត្វា ន្ហាយិតុំ គច្ឆតិ, សង្ឃត្ថេរោ ច “កស្សេសោ បត្តោ”តិ វត្វា “សារណីយធម្មបូរកស្សា”តិ វុត្តេ “អាហរថ ន”ន្តិ សព្ពំ បិណ្ឌបាតំ វិចារេត្វា ភុញ្ជិត្វា រិត្តបត្តំ ឋបេតិ។ អថ ខោ សោ ភិក្ខុ រិត្តបត្តំ ទិស្វា “មយ្ហំ អសេសេត្វាវ បរិភុញ្ជឹសូ”តិ ទោមនស្សំ ឧប្បាទេតិ, សារណីយធម្មោ ភិជ្ជតិ, បុន ទ្វាទស វស្សានិ បូរេតព្ពោ ហោតិ។ តិត្ថិយបរិវាសសទិសោ ហេស, សកឹ ខណ្ឌេ ជាតេ បុន បូរេតព្ពោវ។ យោ បន “លាភា វត មេ, សុលទ្ធំ វត មេ, យស្ស មេ បត្តគតំ អនាបុច្ឆាវ សព្រហ្មចារី បរិភុញ្ជន្តី”តិ សោមនស្សំ ជនេតិ, តស្ស បុណ្ណោ នាម ហោតិ។

ឯវំ បូរិតសារណីយធម្មស្ស បន នេវ ឥស្សា ន មច្ឆរិយំ ហោតិ, មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, អមនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, សុលភបច្ចយោ។ បត្តគតមស្ស ទិយ្យមានម្បិ ន ខីយតិ, ភាជនីយភណ្ឌដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ លភតិ, ភយេ វា ឆាតកេ វា បត្តេ ទេវតា ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តិ។

តត្រិមានិ វត្ថូនិ – **សេនគិរិវាសី តិស្សត្ថេរោ** កិរ មហាគិរិគាមំ ឧបនិស្សាយ វសតិ, បញ្ញាស មហាថេរា នាគទីបំ ចេតិយវន្ទនត្ថាយ គច្ឆន្តា គិរិគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កិញ្ចិ អលទ្ធា និក្ខមឹសុ។ ថេរោ បវិសន្តោ តេ ទិស្វា បុច្ឆិ – “លទ្ធំ, ភន្តេ”តិ? វិចរិម្ហា, អាវុសោតិ។ សោ អលទ្ធភាវំ ញត្វា អាហ – “ភន្តេ, យាវាហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ ឥធេវ ហោថា”តិ។ មយំ, អាវុសោ, បញ្ញាស ជនា បត្តតេមនមត្តម្បិ ន លភិម្ហាតិ។ ភន្តេ, នេវាសិកា នាម បដិពលា ហោន្តិ, អលភន្តាបិ ភិក្ខាចារមគ្គសភាគំ ជានន្តីតិ។ ថេរា អាគមេសុំ។ ថេរោ គាមំ បាវិសិ។ ធុរគេហេយេវ មហាឧបាសិកា ខីរភត្តំ សជ្ជេត្វា ថេរំ ឱលោកយមានា ឋិតា ថេរស្ស ទ្វារំ សម្បត្តស្សេវ បត្តំ បូរេត្វា អទាសិ។ សោ តំ អាទាយ ថេរានំ សន្តិកំ គន្ត្វា “គណ្ហថ , ភន្តេ”តិ សង្ឃត្ថេរំ អាហ។ ថេរោ “អម្ហេហិ ឯត្តកេហិ កិញ្ចិ ន លទ្ធំ, អយំ សីឃមេវ គហេត្វា អាគតោ, កឹ នុ ខោ”តិ សេសានំ មុខំ ឱលោកេសិ។ ថេរោ ឱលោកនាការេនេវ ញត្វា, “ភន្តេ, ធម្មេន សមេន លទ្ធោ, និក្កុក្កុច្ចា គណ្ហថា”តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពេសំ យាវទត្ថំ ទត្វា អត្តនាបិ យាវទត្ថំ ភុញ្ជិ។

អថ នំ ភត្តកិច្ចាវសានេ ថេរា បុច្ឆឹសុ – “កទា, អាវុសោ, លោកុត្តរធម្មំ បដិវិជ្ឈី”តិ? នត្ថិ មេ, ភន្តេ, លោកុត្តរធម្មោតិ។ ឈានលាភីសិ, អាវុសោតិ។ ឯតម្បិ, ភន្តេ, នត្ថីតិ? ននុ, អាវុសោ, បាដិហារិយន្តិ។ សារណីយធម្មោ មេ, ភន្តេ, បូរិតោ, តស្ស មេ បូរិតកាលតោ បដ្ឋាយ សចេបិ ភិក្ខុសតសហស្សំ ហោតិ, បត្តគតំ ន ខីយតីតិ។ សាធុ សាធុ, សប្បុរិស, អនុច្ឆវិកមិទំ តុយ្ហន្តិ។ ឥទំ តាវ **បត្តគតំ ន ខីយតី**តិ ឯត្ថ វត្ថុ។

អយមេវ បន ថេរោ ចេតិយបព្ពតេ គិរិភណ្ឌមហាបូជាយ ទានដ្ឋានំ គន្ត្វា “ឥមស្មឹ ទានេ កឹ វរភណ្ឌ”ន្តិ បុច្ឆិ។ ទ្វេ សាដកា, ភន្តេតិ។ ឯតេ មយ្ហំ បាបុណិស្សន្តីតិ? តំ សុត្វា អមច្ចោ រញ្ញោ អារោចេសិ – “ឯកោ ទហរោ ឯវំ វទតី”តិ។ “ទហរស្ស ឯវំ ចិត្តំ, មហាថេរានំ បន សុខុមសាដកា វដ្ដន្តី”តិ វត្វា “មហាថេរានំ ទស្សាមី”តិ ឋបេសិ។ តស្ស ភិក្ខុសង្ឃេ បដិបាដិយា ឋិតេ ទេន្តស្ស មត្ថកេ ឋបិតាបិ តេ សាដកា ហត្ថំ នារោហន្តិ, អញ្ញេវ អារោហន្តិ។ ទហរស្ស ទានកាលេ បន ហត្ថំ អារូឡ្ហា។ សោ តស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា អមច្ចស្ស មុខំ ឱលោកេត្វា ទហរំ និសីទាបេត្វា ទានំ ទត្វា សង្ឃំ វិស្សជ្ជេត្វា ទហរស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា “កទា, ភន្តេ, ឥមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិត្ថា”តិ អាហ។ សោ បរិយាយេនបិ អសន្តំ អវទន្តោ “នត្ថិ មយ្ហំ, មហារាជ, លោកុត្តរធម្មោ”តិ អាហ។ ននុ, ភន្តេ, បុព្ពេវ អវចុត្ថាតិ។ អាម, មហារាជ, សារណីយធម្មបូរកោ អហំ, តស្ស មេ ធម្មស្ស បូរិតកាលតោ បដ្ឋាយ ភាជនីយភណ្ឌដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ បាបុណាតីតិ។ “សាធុ សាធុ, ភន្តេ, អនុច្ឆវិកមិទំ តុម្ហាក”ន្តិ វត្វា បក្កាមិ។ ឥទំ **ភាជនីយភណ្ឌដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ បាបុណាតី**តិ ឯត្ថ វត្ថុ។

ព្រាហ្មណតិស្សភយេ បន ភាតរគាមវាសិនោ នាគត្ថេរិយា អនារោចេត្វាវ បលាយឹសុ។ ថេរី បច្ចូសសមយេ “អតិវិយ អប្បនិគ្ឃោសោ គាមោ, ឧបធារេថ តាវា”តិ ទហរភិក្ខុនិយោ អាហ។ តា គន្ត្វា សព្ពេសំ គតភាវំ ញត្វា អាគម្ម ថេរិយា អារោចេសុំ។ សា សុត្វា “មា តុម្ហេ តេសំ គតភាវំ ចិន្តយិត្ថ, អត្តនោ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាយោនិសោមនសិការេសុយេវ យោគំ ករោថា”តិ វត្វា ភិក្ខាចារវេលាយំ បារុបិត្វា អត្តទ្វាទសមា គាមទ្វារេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ អដ្ឋាសិ។ រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា ទ្វាទសន្នម្បិ ភិក្ខុនីនំ បិណ្ឌបាតំ ទត្វា, “អយ្យេ, អញ្ញត្ថ មា គច្ឆថ, និច្ចំ ឥធេវ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ ថេរិយា បន កនិដ្ឋភាតា នាគត្ថេរោ នាម អត្ថិ។ សោ “មហន្តំ ភយំ, ន សក្កា យាបេតុំ, បរតីរំ គមិស្សាមី”តិ អត្តទ្វាទសមោវ អត្តនោ វសនដ្ឋានា និក្ខន្តោ “ថេរឹ ទិស្វា គមិស្សាមី”តិ ភាតរគាមំ អាគតោ។ ថេរី “ថេរា អាគតា”តិ សុត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ អយ្យា”តិ បុច្ឆិ។ សោ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ សា “អជ្ជ ឯកទិវសំ វិហារេវ វសិត្វា ស្វេ គមិស្សថា”តិ អាហ។ ថេរា វិហារំ អគមឹសុ។

ថេរី បុនទិវសេ រុក្ខមូលេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥមំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជថា”តិ អាហ។ ថេរោ “វន្ទិស្សតិ ថេរី”តិ វត្វា តុណ្ហី អដ្ឋាសិ។ ធម្មិកោ, តាត, បិណ្ឌបាតោ, កុក្កុច្ចំ អកត្វា បរិភុញ្ជថាតិ ។ វន្ទិស្សតិ ថេរីតិ? សា បត្តំ គហេត្វា អាកាសេ ខិបិ, បត្តោ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ ថេរោ “សត្តតាលមត្តេ ឋិតម្បិ ភិក្ខុនីភត្ត មេវ ថេរី”តិ វត្វា “ភយំ នាម សព្ពកាលំ ន ហោតិ, ភយេ វូបសន្តេ អរិយវំសំ កថយមានោ, ‘ភោ បិណ្ឌបាតិក, ភិក្ខុនីភត្តំ ភុញ្ជិត្វា វីតិនាមយិត្ថា’តិ ចិត្តេន អនុវទិយមានោ សន្ថម្ភិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, អប្បមត្តា ហោថ ថេរិយោ”តិ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។

រុក្ខទេវតាបិ “សចេ ថេរោ ថេរិយា ហត្ថតោ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិស្សតិ, ន តំ និវត្តេស្សាមិ។ សចេ ន បរិភុញ្ជិស្សតិ, និវត្តេស្សាមី”តិ ចិន្តយមានា ឋត្វា ថេរស្ស គមនំ ទិស្វា រុក្ខា ឱរុយ្ហ “បត្តំ, ភន្តេ, ទេថា”តិ វត្វា បត្តំ គហេត្វា ថេរំ រុក្ខមូលំយេវ អានេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា បិណ្ឌបាតំ ទត្វា កតភត្តកិច្ចំ បដិញ្ញំ ការេត្វា ទ្វាទស ភិក្ខុនិយោ ទ្វាទស ច ភិក្ខូ សត្ត វស្សានិ ឧបដ្ឋហិ។ ឥទំ **ទេវតា ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តី**តិ ឯត្ថ វត្ថុ។ តត្រ ហិ ថេរី សារណីយធម្មបូរិកា អហោសិ។

អខណ្ឌានីតិអាទីសុ យស្ស សត្តសុ អាបត្តិក្ខន្ធេសុ អាទិម្ហិ វា អន្តេ វា សិក្ខាបទំ ភិន្នំ ហោតិ, តស្ស សីលំ បរិយន្តេ ឆិន្នសាដកោ វិយ **ខណ្ឌំ** នាម។ យស្ស បន វេមជ្ឈេ ភិន្នំ, តស្ស ឆិទ្ទសាដកោ វិយ **ឆិទ្ទំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បដិបាដិយា ទ្វេ តីណិ ភិន្នានិ, តស្ស បិដ្ឋិយំ វា កុច្ឆិយំ វា ឧដ្ឋិតេន វិសភាគវណ្ណេន កាឡរត្តាទីនំ អញ្ញតរវណ្ណា គាវី វិយ **សពលំ** នាម ហោតិ។ យស្ស អន្តរន្តរា ភិន្នានិ, តស្ស អន្តរន្តរា វិសភាគពិន្ទុវិចិត្រា គាវី វិយ **កម្មាសំ** នាម ហោតិ។ យស្ស បន សព្ពេន សព្ពំ អភិន្នានិ, តស្ស តានិ សីលានិ **អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ទានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ** នាម ហោន្តិ។ តានិ បនេតានិ តណ្ហាទាសព្យតោ មោចេត្វា ភុជិស្សភាវករណតោ **ភុជិស្សានិ**, ពុទ្ធាទីហិ វិញ្ញូហិ បសត្ថត្តា **វិញ្ញុប្បសត្ថានិ**, តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អបរាមដ្ឋត្តា “ឥទំ នាម ត្វំ អាបន្នបុព្ពោ”តិ កេនចិ បរាមដ្ឋុំ អសក្កុណេយ្យត្តា ច **អបរាមដ្ឋានិ**, ឧបចារសមាធិំ អប្បនាសមាធិំ វា សំវត្តយន្តីតិ **សមាធិសំវត្តនិកានី**តិ វុច្ចន្តិ។

សីលសាមញ្ញគតោ វិហរតីតិ តេសុ តេសុ ទិសាភាគេសុ វិហរន្តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សមានភាវូបគតសីលោ វិហរតិ។ សោតាបន្នាទីនញ្ហិ សីលំ សមុទ្ទន្តរេបិ ទេវលោកេបិ វសន្តានំ អញ្ញេសំ សោតាបន្នាទីនំ សីលេន សមានមេវ ហោតិ, នត្ថិ មគ្គសីលេ នានត្តំ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

យាយំ ទិដ្ឋីតិ មគ្គសម្បយុត្តា សម្មាទិដ្ឋិ។ **អរិយា**តិ និទ្ទោសា។ និយ្យាតីតិ **និយ្យានិកា។ តក្ករស្សា**តិ យោ តថាការី ហោតិ។ **ទុក្ខក្ខយាយា**តិ សព្ពទុក្ខក្ខយត្ថំ។ **ទិដ្ឋិសាមញ្ញគតោ**តិ សមានទិដ្ឋិភាវំ ឧបគតោ ហុត្វា វិហរតីតិ។

២. ទុតិយសារណីយសុត្តវណ្ណនា

១២. ទុតិយេ យោ តេ ធម្មេ បូរេតិ, តំ សព្រហ្មចារីនំ បិយំ ករោន្តីតិ **បិយករណា**។ គរុំ ករោន្តីតិ **គរុករណា។ សង្គហាយា**តិ សង្គណ្ហនត្ថាយ។ **អវិវាទាយា**តិ អវិវទនត្ថាយ។ **សាមគ្គិយា**តិ សមគ្គភាវត្ថាយ។ **ឯកីភាវាយា**តិ ឯកភាវត្ថាយ និន្នានាករណាយ។ **សំវត្តន្តី**តិ វត្តន្តិ បវត្តន្តិ។

៣. និស្សារណីយសុត្តវណ្ណនា

១៣. តតិយេ **និស្សារណីយា ធាតុយោ**តិ និស្សរណធាតុយោវ។ **មេត្តា ហិ ខោ មេ ចេតោវិមុត្តី**តិ ឯត្ថ បច្ចនីកធម្មេហិ វិមុត្តត្តា តិកចតុក្កជ្ឈានិកា មេត្តាវ មេត្តាចេតោវិមុត្តិ នាម ។ **ភាវិតា**តិ វឌ្ឍិតា។ **ពហុលីកតា**តិ បុនប្បុនំ កតា។ **យានីកតា**តិ យុត្តយានសទិសា កតា។ **វត្ថុកតា**តិ បតិដ្ឋា កតា។ **អនុដ្ឋិតា**តិ អធិដ្ឋិតា។ **បរិចិតា**តិ សមន្តតោ ចិតា អាចិតា ឧបចិតា។ **សុសមារទ្ធា**តិ សុប្បគុណករណេន សុដ្ឋុ សមារទ្ធា។ **បរិយាទាយ តិដ្ឋតី**តិ បរិយាទិយិត្វា គហេត្វា តិដ្ឋតិ។ **មា ហេវន្តិស្ស វចនីយោ**តិ យស្មា អភូតព្យាករណំ ព្យាករោតិ, តស្មា “មា ឯវំ ភណី”តិ វត្តព្ពោ។ **យទិទំ មេត្តាចេតោវិមុត្តី**តិ យា អយំ មេត្តាចេតោវិមុត្តិ, ឥទំ និស្សរណំ ព្យាបាទស្ស, ព្យាបាទតោ និស្សដាតិ អត្ថោ។ យោ បន មេត្តាយ តិកចតុក្កជ្ឈានតោ វុដ្ឋិតោ សង្ខារេ សម្មសិត្វា តតិយមគ្គំ បត្វា “បុន ព្យាបាទោ នត្ថី”តិ តតិយផលេន និព្ពានំ បស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ អច្ចន្តនិស្សរណំ ព្យាបាទស្ស។ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អនិមិត្តាចេតោវិមុត្តីតិ ពលវិបស្សនា។ ទីឃភាណកា បន អរហត្តផលសមាបត្តីតិ វទន្តិ។ សា ហិ រាគនិមិត្តាទីនញ្ចេវ រូបនិមិត្តាទីនញ្ច និច្ចនិមិត្តាទីនញ្ច អភាវា អនិមិត្តាតិ វុត្តា។ **និមិត្តានុសារី**តិ វុត្តប្បភេទំ និមិត្តំ អនុសរណសភាវំ។

អស្មីតិ អស្មិមានោ។ **អយមហមស្មី**តិ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ អយំ នាម អហំ អស្មីតិ។ ឯត្តាវតា អរហត្តំ ព្យាកតំ ហោតិ។ **វិចិកិច្ឆាកថំកថាសល្ល**ន្តិ វិចិកិច្ឆាភូតំ កថំកថាសល្លំ។ **មា ហេវន្តិស្ស វចនីយោ**តិ សចេ តេ បឋមមគ្គវជ្ឈា វិចិកិច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ, អរហត្តព្យាករណំ មិច្ឆា ហោតិ, តស្មា “មា អភូតំ គណ្ហី”តិ វារេតព្ពោ។ **អស្មីតិ មានសមុគ្ឃាតោ**តិ អរហត្តមគ្គោ។ អរហត្តមគ្គផលវសេន ហិ និព្ពានេ ទិដ្ឋេ បុន អស្មិមានោ នត្ថីតិ អរហត្តមគ្គោ “អស្មីតិ មានសមុគ្ឃាតោ”តិ វុត្តោ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ អភូតព្យាករណំ នាម កថិតំ។

៤. ភទ្ទកសុត្តវណ្ណនា

១៤. ចតុត្ថេ **ន ភទ្ទក**ន្តិ ន លទ្ធកំ។ តត្ថ យោ ហិ ភីតភីតោ មរតិ, តស្ស ន ភទ្ទកំ មរណំ ហោតិ។ យោ អបាយេ បដិសន្ធឹ គណ្ហាតិ, តស្ស ន ភទ្ទិកា កាលកិរិយា ហោតិ។ **កម្មារាមោ**តិអាទីសុ អារមណំ អារាមោ, អភិរតីតិ អត្ថោ។ វិហារករណាទិម្ហិ នវកម្មេ អារាមោ អស្សាតិ **កម្មារាមោ**។ តស្មិំយេវ កម្មេ រតោតិ **កម្មរតោ**។ តទេវ កម្មារាមតំ បុនប្បុនំ យុត្តោតិ **អនុយុត្តោ**។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ ឯត្ថ ច **ភស្ស**ន្តិ អាលាបសល្លាបោ។ **និទ្ទា**តិ សោប្បំ។ **សង្គណិកា**តិ គណសង្គណិកា។ សា “ឯកស្ស ទុតិយោ ហោតិ, ទ្វិន្នំ ហោតិ តតិយកោ”តិអាទិនា នយេន វេទិតព្ពា។ **សំសគ្គោ**តិ ទស្សនសវនសមុល្លបសម្ភោគកាយសំសគ្គវសេន បវត្តោ សំសដ្ឋភាវោ។ **បបញ្ចោ**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិមានវសេន បវត្តោ មទនាការសណ្ឋិតោ កិលេសបបញ្ចោ។ **សក្កាយ**ន្តិ តេភូមកវដ្ដំ។ **សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា**តិ ហេតុនា នយេន សកលវដ្ដទុក្ខស្ស បរិវដុមបរិច្ឆេទករណត្ថំ។ **មគោ**តិ មគសទិសោ។ **និប្បបញ្ចបទេ**តិ និព្ពានបទេ។ **អារាធយី**តិ បរិបូរយិ តំ សម្បាទេសីតិ។

៥. អនុតប្បិយសុត្តវណ្ណនា

១៥. បញ្ចមេ **អនុតប្បា**តិ អនុសោចិតព្ពា អនុតាបការី។ ឥមេសុ ទ្វីសុបិ សុត្តេសុ គាថាសុ ច វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៦. នកុលបិតុសុត្តវណ្ណនា

១៦. ឆដ្ឋេ **ពាឡ្ហគិលានោ**តិ អធិមត្តគិលានោ។ **ឯតទវោចា**តិ សាមិកស្ស ភេសជ្ជំ កត្វា ព្យាធិ វូបសមេតុំ អសក្កោន្តី ឥទានិ សីហនាទំ នទិត្វា សច្ចកិរិយាយ ព្យាធិ វូបសមេតុំ សន្តិកេ និសីទិត្វា ឯតំ “មា ខោ ត្វ”ន្តិអាទិវចនំ អវោច។ **សាបេក្ខោ**តិ សតណ្ហោ។ **ន នកុលមាតា**តិ ឯត្ថ ន-ការោ ន សក្ខតីតិ ឯវំ បរបទេន យោជេតព្ពោ។ **សន្ថរិតុ**ន្តិ និច្ឆិទ្ទំ កាតុំ, សណ្ឋបេតុន្តិ អត្ថោ។ **វេណឹ ឱលិខិតុ**ន្តិ ឯឡកលោមានិ កប្បេត្វា វិជដេត្វា វេណឹ កាតុំ។

អញ្ញំ ឃរំ គមិស្សតីតិ អញ្ញំ សាមិកំ គណ្ហិស្សតិ។ **សោឡស វស្សានិ គហដ្ឋកំ ព្រហ្មចរិយំ សមាចិណ្ណ**ន្តិ ឥតោ សោឡសវស្សមត្ថកេ គហដ្ឋព្រហ្មចរិយវាសោ សមាចិណ្ណោ។ **ទស្សនកាមតរា**តិ អតិរេកេន ទស្សនកាមា។ ឥមេហិ តីហិ អង្គេហិ សីហនាទំ នទិត្វា “ឥមិនា សច្ចេន តវ សរីរេ ព្យាធិ ផាសុ ហោតូ”តិ សច្ចកិរិយំ អកាសិ។

ឥទានិ ភគវន្តំ សក្ខឹ កត្វា អត្តនោ សីលាទិគុណេហិបិ សច្ចកិរិយំ កាតុំ **សិយា ខោ បន តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បរិបូរការិនី**តិ សមត្តការិនី។ **ចេតោសមថស្សា**តិ សមាធិកម្មដ្ឋានស្ស។ **ឱគាធប្បត្តា**តិ ឱគាធំ អនុប្បវេសំ បត្តា។ **បតិគាធប្បត្តា**តិ បតិគាធំ បតិដ្ឋំ បត្តា។ **អស្សាសប្បត្តា**តិ អស្សាសំ អវស្សយំ បត្តា។ **វេសារជ្ជប្បត្តា**តិ សោមនស្សញាណំ បត្តា។ **អបរប្បច្ចយា**តិ បរប្បច្ចយោ វុច្ចតិ បរសទ្ធា បរបត្តិយាយនា, តាយ វិរហិតាតិ អត្ថោ។ ឥមេហិ តីហិ អង្គេហិ អត្តនោ គុណេ អារព្ភ សច្ចកិរិយំ អកាសិ។ **គិលានា វុដ្ឋិតោ**តិ គិលានោ ហុត្វា វុដ្ឋិតោ។ **យាវតា**តិ យត្តិកាយោ។ **តាសំ អញ្ញតរា**តិ តាសំ អន្តរេ ឯកា។ **អនុកម្បិកា**តិ ហិតានុកម្បិកា។ **ឱវាទិកា**តិ ឱវាទទាយិកា។ **អនុសាសិកា**តិ អនុសិដ្ឋិទាយិកា។

៧. សោប្បសុត្តវណ្ណនា

១៧. សត្តមេ **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ**តិ ឯកីភាវាយ ផលសមាបត្តិវិហារតោ វុដ្ឋិតោ។ **យថាវិហារ**ន្តិ អត្តនោ អត្តនោ វសនវិហារំ។ **នវា**តិ បព្ពជ្ជាយ នវកា។ តេ បញ្ចសតមត្តា អហេសុំ។ **កាកច្ឆមានា**តិ កាកសទ្ទំ ករោន្តា ទន្តេ ខាទន្តា។ **ថេរា**តិ ថិរភាវំ បត្តា។ **តេន នោ**តិ តេន នុ។ **សេយ្យសុខា**ទីនិ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថានេវ។ **វឌ្ឍិកោ**តិ យោ វឌ្ឍំ ភុញ្ជតិ។ **បេត្តណិកោ**តិ យោ បិតរា ភុត្តានុភុត្តំ ភុញ្ជតិ។ **សេនាបតិកោ**តិ សេនាយ ជេដ្ឋកោ។ **គាមគាមណិកោ**តិ គាមភោជកោ។ **បូគគាមណិកោ**តិ គណជេដ្ឋកោ។ **អវិបស្សកោ កុសលានំ ធម្មាន**ន្តិ កុសលានំ ធម្មានំ អនេសកោ អគវេសកោ ហុត្វា។ **ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មាន**ន្តិ សត្តតឹសាយ ពោធិបក្ខិយធម្មានំ។

៨. មច្ឆពន្ធសុត្តវណ្ណនា

១៨. អដ្ឋមេ **មច្ឆិក**ន្តិ មច្ឆឃាតកំ។ ហត្ថិនា យាតីតិ **ហត្ថិយាយី**។ បរតោបិ ឯសេវ នយោ។ **វជ្ឈេ**តិ វធិតព្ពេ។ **វធាយនីតេ**តិ វធាយ ឧបនីតេ។ **បាបកេន មនសា**តិ លាមកេន វធកចិត្តេន។ បាឡិយំ បន វធាយុបនីតេតិ លិខន្តិ។ **មាគវិកោ**តិ មិគឃាតកោ។ **កោ បន វាទោ មនុស្សភូត**ន្តិ យោ មនុស្សភូតំ បាបកេន មនសា អនុបេក្ខតិ, តស្ស សម្បត្តិយា អភាវេ កិមេវ វត្តព្ពំ។ ឥទំ បាបកស្ស កម្មុនោ អនិដ្ឋផលភាវំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ យេសំ បន តាទិសំ កម្មំ ករោន្តានម្បិ យសបដិលាភោ ហោតិ, តេសំ តំ អកុសលំ និស្សាយ កុសលំ វិបច្ចតីតិ វេទិតព្ពំ ។ តេន បនស្ស អកុសលកម្មេន ឧបហតត្តា វិបាកោ ន ចិរដ្ឋិតិកោ ហោតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ អកុសលបក្ខោវ កថិតោ។

៩. បឋមមរណស្សតិសុត្តវណ្ណនា

១៩. នវមេ **នាតិកេ**តិ ឯវំនាមកេ គាមេ។ **គិញ្ជកាវសថេ**តិ ឥដ្ឋកាមយេ បាសាទេ។ **អមតោគធា**តិ និព្ពានោគធា, និព្ពានបតិដ្ឋាតិ អត្ថោ។ **ភាវេថ នោ**តិ ភាវេថ នុ។ **មរណស្សតិ**ន្តិ មរណស្សតិកម្មដ្ឋានំ។ **អហោ វតា**តិ បត្ថនត្ថេ និបាតោ។ **ពហុំ វត មេ កតំ អស្សា**តិ តុម្ហាកំ សាសនេ មម កិច្ចំ ពហុ កតំ អស្ស។ **តទន្តរ**ន្តិ តំ អន្តរំ ខណំ ឱកាសំ។ **អស្សសិត្វា វា បស្សសាមី**តិ ឯត្ថ អស្សាសោ វុច្ចតិ អន្តោ បវិសនវាតោ, បស្សាសោ ពហិ និក្ខមនវាតោ។ ឥតិ អយំ ភិក្ខុ យាវ អន្តោ បវិដ្ឋវាតោ ពហិ និក្ខមតិ, ពហិ និក្ខន្តោ វាតោ អន្តោ បវិសតិ, តាវ ជីវិតំ បត្ថេន្តោ ឯវមាហ។ **ទន្ធ**ន្តិ មន្ទំ គរុកំ អសីឃប្បវត្តំ។ **អាសវានំ ខយាយា**តិ អរហត្តផលត្ថាយ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ មរណស្សតិ អរហត្តំ បាបេត្វា កថិតាតិ។

១០. ទុតិយមរណស្សតិសុត្តវណ្ណនា

២០. ទសមេ **បតិគតាយា**តិ បដិបន្នាយ។ **ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតី**តិ ឯវំ បច្ចវេក្ខតិ។ **សោ មមស្ស អន្តរាយោ**តិ ឯត្ថ តិវិធោ អន្តរាយោ ជីវិតន្តរាយោ, សមណធម្មន្តរាយោ, បុថុជ្ជនកាលកិរិយំ ករោន្តស្ស សគ្គន្តរាយោ ចេវ មគ្គន្តរាយោ ចាតិ។ តំ សព្ពម្បិ សន្ធាយេវមាហ។ **ព្យាបជ្ជេយ្យា**តិ អជិណ្ណកាទិវសេន វិបជ្ជេយ្យ។ **អធិមត្តោ**តិ ពលវា។ **ឆន្ទោ**តិ កត្តុកម្យតាឆន្ទោ។ **វាយាមោ**តិ បយោគវីរិយំ។ **ឧស្សាហោ**តិ ឧស្សាបនវីរិយំ។ **ឧស្សោឡ្ហី**តិ សម្បាទនវីរិយំ។ **អប្បដិវានី**តិ អនុក្កណ្ឋនា អប្បដិសង្ហរណា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សារណីយវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. អនុត្តរិយវគ្គោ

១-២. សាមកសុត្តាទិវណ្ណនា

២១-២២. តតិយស្ស បឋមេ **សាមគាមកេ**តិ សាមកានំ ឧស្សន្នត្តា ឯវំលទ្ធនាមេ គាមកេ។ **បោក្ខរណិយាយ**ន្តិ បោក្ខរណិយានាមកេ វិហារេ។ **អភិក្កន្តាយ រត្តិយា**តិ រត្តិយា បឋមយាមំ អតិក្កម្ម មជ្ឈិមយាមេ សម្បត្តេ។ **អភិក្កន្តវណ្ណា**តិ អភិក្កន្តអតិមនាបវណ្ណា។ **កេវលកប្បន្តិ** សកលកប្បំ។ **បោក្ខរណិយំ ឱភាសេត្វា**តិ បោក្ខរណិយានាមកំ មហាវិហារំ អត្តនោ ឱភាសេន ផរិត្វា។ **សមនុញ្ញោ**តិ សមានអនុញ្ញោ សមានចិត្តោ។ **ទោវចស្សតា**តិ ទុព្ពចភាវោ។ **បាបមិត្តតា**តិ លាមកមិត្តតា ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ បរិហានិយធម្មាវ កថិតា។ ទុតិយេ អបរិហានិយធម្មា លោកុត្តរមិស្សកា កថិតា។

៣. ភយសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ **កាមរាគរត្តាយ**ន្តិ កាមរាគរត្តោ អយំ។ **ឆន្ទរាគវិនិពទ្ធោ**តិ ឆន្ទរាគេន វិនិពទ្ធោ។ **ភយា**តិ ចិត្តុត្រាសភយា។ **បង្កា**តិ កិលេសបង្កតោ។ **សង្គោ បង្កោ ច ឧភយ**ន្តិ សង្គោ ច បង្កោ ច ឥទម្បិ ឧភយំ។ **ឯតេ កាមា បវុច្ចន្តិ, យត្ថ សត្តោ បុថុជ្ជនោ**តិ យស្មិំ សង្គេ ច បង្កេ ច បុថុជ្ជនោ សត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោ។ **ឧបាទានេ**តិ ចតុព្ពិធេ ឧបាទានេ។ **ជាតិមរណសម្ភវេ**តិ ជាតិយា ច មរណស្ស ច សម្ភវេ បច្ចយភូតេ។ **អនុបាទា វិមុច្ចន្តី**តិ អនុបាទិយិត្វា វិមុច្ចន្តិ។ **ជាតិមរណសង្ខយេ**តិ ជាតិមរណានំ សង្ខយសង្ខាតេ និព្ពានេ, និព្ពានារម្មណាយ វិមុត្តិយា វិមុច្ចន្តីតិ អត្ថោ។ ឥមស្មិំ ឋានេ វិរមេត្វា អរហត្តមេវ បត្តោ ឯស ភិក្ខុ។ ឥទានិ តំ ខីណាសវំ ថោមេន្តោ **តេ ខេមប្បត្តា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ខេមប្បត្តា**តិ ខេមភាវំ បត្តា។ **សុខិនោ**តិ លោកុត្តរសុខេន សុខិតា។ **ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា**តិ អព្ភន្តរេ កិលេសាភាវេន ទិដ្ឋធម្មេយេវ អភិនិព្ពុតា។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដមេវ កថេត្វា គាថាសុ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៤. ហិមវន្តសុត្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថេ **បទាលេយ្យា**តិ ភិន្ទេយ្យ។ **ឆវាយា**តិ លាមិកាយ។ **សមាធិស្ស សមាបត្តិកុសលោ ហោតីតិ** អាហារសប្បាយឧតុសប្បាយានិ បរិគ្គហេត្វា សមាធិំ សមាបជ្ជិតុំ កុសលោ ហោតិ ឆេកោ សមត្ថោ បដិពលោ។ **សមាធិស្ស ឋិតិកុសលោ**តិ សមាធិស្ស ឋិតិយំ កុសលោ, សមាធិំ ឋបេតុំ សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **សមាធិស្ស វុដ្ឋានកុសលោ**តិ សមាធិស្ស វុដ្ឋានេ កុសលោ, យថាបរិច្ឆេទេន វុដ្ឋាតុំ សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **សមាធិស្ស កល្លិតកុសលោ**តិ សមាធិស្ស កល្លតាយ កុសលោ, សមាធិចិត្តំ ហាសេតុំ កល្លំ កាតុំ សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **សមាធិស្ស គោចរកុសលោ**តិ សមាធិស្ស អសប្បាយេ អនុបការកេ ធម្មេ វជ្ជេត្វា សប្បាយេ ឧបការកេ សេវន្តោបិ, "អយំ សមាធិនិមិត្តារម្មណោ អយំ លក្ខណារម្មណោ"តិ ជានន្តោបិ សមាធិស្ស គោចរកុសលោ នាម ហោតិ។ **សមាធិស្ស អភិនីហារកុសលោ**តិ ឧបរិឧបរិសមាបត្តិសមាបជ្ជនត្ថាយ បឋមជ្ឈានាទិសមាធិំ អភិនីហរិតុំ សក្កោន្តោ សមាធិស្ស អភិនីហារកុសលោ នាម ហោតិ។ សោ បឋមជ្ឈានា វុដ្ឋាយ ទុតិយំ សមាបជ្ជតិ, ទុតិយជ្ឈានា...បេ.... តតិយជ្ឈានា វុដ្ឋាយ ចតុត្ថំ សមាបជ្ជតីតិ។

៥. អនុស្សតិដ្ឋានសុត្តវណ្ណនា

២៥. បញ្ចមេ **អនុស្សតិដ្ឋានានី**តិ អនុស្សតិការណានិ។ **ឥធតិបិ សោ ភគវា**តិអាទីនិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៣ អាទយោ) វិត្ថារិតានេវ។ **ឥទម្បិ ខោ, ភិក្ខវេ, អារម្មណំ ករិត្វា**តិ ឥទំ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានំ អារម្មណំ ករិត្វា។ **វិសុជ្ឈន្តី**តិ បរមវិសុទ្ធិំ និព្ពានំ បាបុណន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។ ឥមស្មិំ បន សុត្តេ ឆ អនុស្សតិដ្ឋានានិ មិស្សកានិ កថិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។

៦. មហាកច្ចានសុត្តវណ្ណនា

២៦. ឆដ្ឋេ **សម្ពាធេ**តិ បញ្ចកាមគុណសម្ពាធេ។ **ឱកាសាធិគមោ**តិ ឯត្ថ ឱកាសា វុច្ចន្តិ ឆ អនុស្សតិដ្ឋានានិ, តេសំ អធិគមោ។ **វិសុទ្ធិយា**តិ វិសុជ្ឈនត្ថាយ។ **សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមាយា**តិ សោកានញ្ច បរិទេវានញ្ច សមតិក្កមត្ថាយ។ **អត្ថង្គមាយា**តិ អត្ថំ គមនត្ថាយ ។ **ញាយស្ស អធិគមាយា**តិ សហវិបស្សនកស្ស មគ្គស្ស អធិគមនត្ថាយ។ **និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយា**តិ អបច្ចយបរិនិព្ពានស្ស បច្ចក្ខកិរិយត្ថាយ។

សព្ពសោតិ សព្ពាការេន។ **អាកាសសមេនា**តិ អលគ្គនដ្ឋេន ចេវ អបលិពុទ្ធដ្ឋេន ច អាកាសសទិសេន។ **វិបុលេនា**តិ ន បរិត្តកេន។ **មហគ្គតេនា**តិ មហន្តភាវំ គតេន, មហន្តេហិ វា អរិយសាវកេហិ គតេន, បដិបន្នេនាតិ អត្ថោ។ **អប្បមាណេនា**តិ ផរណអប្បមាណតាយ អប្បមាណេន។ **អវេរេនា**តិ អកុសលវេរបុគ្គលវេររហិតេន។ **អព្យាបជ្ឈេនា**តិ កោធទុក្ខវជ្ជិតេន។ សព្ពមេតំ ពុទ្ធានុស្សតិចិត្តមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ បរតោបិ ឯសេវ នយោ។ **វិសុទ្ធិធម្មា**តិ វិសុជ្ឈនសភាវា។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ ឆ អនុស្សតិដ្ឋានានិ មិស្សកានេវ កថិតានីតិ។

៧. បឋមសមយសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ **មនោភាវនីយស្សា**តិ ឯត្ថ មនំ ភាវេតិ វឌ្ឍេតីតិ មនោភាវនីយោ។ **ទស្សនាយា**តិ ទស្សនត្ថំ។ **និស្សរណ**ន្តិ និគ្គមនំ វូបសមនំ។ **ធម្មំ ទេសេតី**តិ កាមរាគប្បជហនត្ថាយ អសុភកម្មដ្ឋានំ កថេតិ។ ទុតិយវារាទីសុ ព្យាបាទប្បហានាយ មេត្តាកម្មដ្ឋានំ, ថិនមិទ្ធប្បហានាយ ថិនមិទ្ធវិនោទនកម្មដ្ឋានំ, អាលោកសញ្ញំ វា វីរិយារម្ភវត្ថុអាទីនំ វា អញ្ញតរំ, ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចប្បហានាយ សមថកម្មដ្ឋានំ, វិចិកិច្ឆាបហានាយ តិណ្ណំ រតនានំ គុណកថំ កថេន្តោ ធម្មំ ទេសេតីតិ វេទិតព្ពោ។ **អាគម្មា**តិ អារព្ភ។ **មនសិករោតោ**តិ អារម្មណវសេន ចិត្តេ ករោន្តស្ស។ **អនន្តរា អាសវានំ ខយោ ហោតី**តិ អនន្តរាយេន អាសវានំ ខយោ ហោតិ។

៨. ទុតិយសមយសុត្តវណ្ណនា

២៨. អដ្ឋមេ **មណ្ឌលមាឡេ**តិ ភោជនសាលាយ។ **ចារិត្តកិលមថោ**តិ បិណ្ឌបាតចរិយាយ ឧប្បន្នកិលមថោ។ **ភត្តកិលមថោ**តិ ភត្តទរថោ។ **វិហារបច្ឆាយាយ**ន្តិ វិហារបច្ចន្តេ ឆាយាយ។ **យទេវស្ស ទិវាសមាធិនិមិត្តំ មនសិកតំ ហោតី**តិ យំ ឯវ តស្ស តតោ បុរិមទិវសភាគេ សមថនិមិត្តំ ចិត្តេ កតំ ហោតិ។ **តទេវស្ស តស្មិំ សមយេ សមុទាចរតី**តិ តំយេវ ឯតស្ស តស្មិំ សមយេ ទិវាវិហារេ និសិន្នស្ស មនោទ្វារេ សញ្ចរតិ។ **ឱជដ្ឋាយី**តិ ឱជាយ ឋិតោ បតិដ្ឋិតោ។ **ផាសុកស្ស ហោតី**តិ ផាសុកំ អស្ស ហោតិ។ **សម្មខា**តិ កថេន្តស្ស សម្មុខដ្ឋានេ។ **សុត**ន្តិ សោតេន សុតំ។ **បដិគ្គហិត**ន្តិ ចិត្តេន បដិគ្គហិតំ។

៩. ឧទាយីសុត្តវណ្ណនា

២៩. នវមេ **ឧទាយី**ន្តិ លាឡុទាយិត្ថេរំ។ **សុណោមហំ, អាវុសោ**តិ, អាវុសោ, នាហំ ពធិរោ, សុណាមិ ភគវតោ វចនំ, បញ្ហំ បន ឧបបរិក្ខាមីតិ។ **អធិចិត្ត**ន្តិ សមាធិវិបស្សនាចិត្តំ។ **ឥទំ, ភន្តេ, អនុស្សតិដ្ឋាន**ន្តិ ឥទំ ឈានត្តយសង្ខាតំ អនុស្សតិការណំ។ **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយ សំវត្តតី**តិ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ សុខវិហារត្ថាយ បវត្តតិ។ **អាលោកសញ្ញ**ន្តិ អាលោកនិមិត្តេ ឧប្បន្នសញ្ញំ។ **ទិវា សញ្ញំ អធិដ្ឋាតី**តិ ទិវាតិ សញ្ញំ ឋបេតិ ។ **យថា ទិវា តថា រត្តិ**ន្តិ យថានេន ទិវា អាលោកសញ្ញា មនសិកតា, រត្តិម្បិ តថេវ តំ មនសិ ករោតិ។ **យថា រត្តិំ តថា ទិវា**តិ យថា វានេន រត្តិំ អាលោកសញ្ញា មនសិកតា, ទិវាបិ តំ តថេវ មនសិ ករោតិ។ **វិវដេនា**តិ បាកដេន។ **អបរិយោនទ្ធេនា**តិ នីវរណេហិ អនោនទ្ធេន។ **សប្បភាសំ ចិត្តំ ភាវេតី**តិ ទិព្ពចក្ខុញាណត្ថាយ សហោភាសកំ ចិត្តំ ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតិ។ យំ បន “អាលោកសញ្ញំ មនសិ ករោតី”តិ វុត្តំ, តំ ថិនមិទ្ធវិនោទនាលោកសញ្ញំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន ទិព្ពចក្ខុញាណាលោកន្តិ វេទិតព្ពំ។ **ញាណទស្សនប្បដិលាភាយា**តិ ទិព្ពចក្ខុសង្ខាតស្ស ញាណទស្សនស្ស បដិលាភាយ។

ឥមមេវ កាយន្តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ សិយា, តំ សព្ពំ សព្ពាការេន វិត្ថារតោ វិសុទ្ធិមគ្គេ កាយគតាសតិកម្មដ្ឋានេ វុត្តំ។ **កាមរាគប្បហានាយា**តិ បញ្ចកាមគុណិកស្ស រាគស្ស បហានត្ថាយ។ **សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យា**តិ យថា បស្សេយ្យ។ **សរីរ**ន្តិ មតសរីរំ។ **សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិត**ន្តិ សុសានេ អបវិទ្ធំ។ ឯកាហំ មតស្ស អស្សាតិ **ឯកាហមតំ**។ ទ្វីហំ មតស្ស អស្សាតិ **ទ្វីហមតំ**។ តីហំ មតស្ស អស្សាតិ **តីហមតំ**។ ភស្តា វិយ វាយុនា ឧទ្ធំ ជីវិតបរិយាទានា យថានុក្កមំ សមុគ្គតេន សូនភាវេន ធុមាតត្តា ឧទ្ធុមាតំ, ឧទ្ធុមាតមេវ **ឧទ្ធុមាតកំ**។ បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ ឧទ្ធុមាតន្តិ **ឧទ្ធុមាតកំ**។ វិនីលំ វុច្ចតិ វិបរិភិន្នវណ្ណំ, វិនីលមេវ **វិនីលកំ**។ បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិនីលន្តិ **វិនីលកំ**។ មំសុស្សទដ្ឋានេសុ រត្តវណ្ណស្ស បុព្ពសន្និចយដ្ឋានេសុ សេតវណ្ណស្ស យេភុយ្យេន ច នីលវណ្ណស្ស នីលដ្ឋានេ នីលសាដកបារុតស្សេវ ឆវសរីរស្សេតំ អធិវចនំ។ បរិភិន្នដ្ឋានេហិ នវហិ វា វណមុខេហិ វិស្សន្ទមានំ បុព្ពំ វិបុព្ពំ, វិបុព្ពមេវ **វិបុព្ពកំ**។ បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិបុព្ពន្តិ វិបុព្ពកំ។ វិបុព្ពកំ ជាតំ តថាភាវំ គតន្តិ **វិបុព្ពកជាតំ**។

សោ ឥមមេវ កាយន្តិ សោ ភិក្ខុ ឥមំ អត្តនោ កាយំ តេន កាយេន សទ្ធិំ ញាណេន ឧបសំហរតិ ឧបនេតិ។ កថំ? **អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំធម្មោ ឯវំភាវី ឯវំអនតីតោ**តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អាយុ ឧស្មា វិញ្ញាណន្តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ ធម្មានំ អត្ថិតាយ អយំ កាយោ ឋានគមនាទិខមោ ហោតិ, ឥមេសំ បន វិគមា អយម្បិ ឯវំធម្មោ

ឯវំបូតិកសភាវោយេវាតិ។ **ឯវំភាវី**តិ ឯវមេវ ឧទ្ទុមាតាទិភេទោ ភវិស្សតិ។ **ឯវំ អនតីតោ**តិ ឯវំ ឧទ្ទុមាតាទិភាវំ អនតិក្កន្តោ។

ខជ្ជមានន្តិ ឧទរាទីសុ និសីទិត្វា ឧទរមំសឱដ្ឋមំសអក្ខិកូដាទីនិ លុញ្ចិត្វា លុញ្ចិត្វា ខាទិយមានំ។ **សមំសលោហិត**ន្តិ សេសាវសេសមំសលោហិតយុត្តំ។ **និម្មំសលោហិតមក្ខិត**ន្តិ មំសេ ខីណេបិ លោហិតំ ន សុស្សតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “និម្មំសលោហិតមក្ខិត”ន្តិ។ **អញ្ញេនា**តិ អញ្ញេន ទិសាភាគេន។ **ហត្ថដ្ឋិក**ន្តិ ចតុសដ្ឋិភេទម្បិ ហត្ថដ្ឋិកំ បាដិយេក្កំ បាដិយេក្កំ វិប្បកិណ្ណំ។ **បាទដ្ឋិកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តេរោវស្សិកានី**តិ អតិក្កន្តសំវច្ឆរានិ។ **បូតីនី**តិ អព្ភោកាសេ ឋិតានិ វាតាតបវុដ្ឋិសម្ផស្សេន តេរោវស្សិកានេវ បូតីនិ ហោន្តិ, អន្តោភូមិគតានិ បន ចិរតរំ តិដ្ឋន្តិ។ **ចុណ្ណកជាតានី**តិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ហុត្វា វិប្បកិណ្ណានិ។ សព្ពត្ថ **សោ ឥមមេវា**តិ វុត្តនយេន ខជ្ជមានាទីនំ វសេន យោជនា កាតព្ពា។ **អស្មិមានសមុគ្ឃាតាយា**តិ អស្មីតិ បវត្តស្ស នវវិធស្ស មានស្ស សមុគ្ឃាតត្ថាយ។ **អនេកធាតុបដិវេធាយា**តិ អនេកធាតូនំ បដិវិជ្ឈនត្ថាយ។ **សតោវ អភិក្កមតី**តិ គច្ឆន្តោ សតិបញ្ញាហិ សមន្នាគតោវ គច្ឆតិ។ **សតោវ បដិក្កមតី**តិ បដិនិវត្តន្តោបិ សតិបញ្ញាហិ សមន្នាគតោវ និវត្តតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **សតិសម្បជញ្ញាយា**តិ សតិយា ច ញាណស្ស ច អត្ថាយ។ ឥតិ ឥមស្មឹ សុត្តេ សតិញាណានិ មិស្សកានិ កថិតានីតិ។

១០. អនុត្តរិយសុត្តវណ្ណនា

៣០. ទសមេ **ឧច្ចាវច**ន្តិ យំ កិញ្ចិ មហន្តខុទ្ទកំ, ឧច្ចនីចំ វា។ **ហីន**ន្តិ និហីនំ។ **គម្ម**ន្តិ គាមវាសិកានំ ទស្សនំ។ **បោថុជ្ជនិក**ន្តិ បុថុជ្ជនានំ សន្តកំ។ **អនរិយ**ន្តិ ន អរិយំ ន ឧត្តមំ ន បរិសុទ្ធំ។ **អនត្ថសំហិត**ន្តិ ន អត្ថសន្និស្សិតំ។ **ន និព្ពិទាយា**តិ ន វដ្ដេ និព្ពិន្ទនត្ថាយ។ **ន វិរាគាយា**តិ ន រាគាទីនំ វិរជ្ជនត្ថាយ។ **ន និរោធាយា**តិ ន រាគាទីនំ អប្បវត្តិនិរោធាយ។ **ន ឧបសមាយា**តិ ន រាគាទីនំ វូបសមនត្ថាយ។ **ន អភិញ្ញាយា**តិ ន អភិជាននត្ថាយ។ **ន សម្ពោធាយា**តិ ន សម្ពោធិសង្ខាតស្ស ចតុមគ្គញាណស្ស បដិវិជ្ឈនត្ថាយ។ **ន និព្ពានាយា**តិ ន និព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយាយ។

និវិដ្ឋសទ្ធោតិ បតិដ្ឋិតសទ្ធោ។ **និវិដ្ឋបេមោ**តិ បតិដ្ឋិតបេមោ។ **ឯកន្តគតោ**តិ ឯកន្តំ គតោ, អចលប្បសន្នោតិ អត្ថោ។ **អភិប្បសន្នោ**តិ អតិវិយ បសន្នោ។ **ឯតទានុត្តរិយ**ន្តិ ឯតំ អនុត្តរំ។ **ហត្ថិស្មិម្បិ សិក្ខតី**តិ ហត្ថិនិមិត្តំ សិក្ខិតព្ពំ ហត្ថិសិប្បំ សិក្ខតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឧច្ចាវច**ន្តិ មហន្តខុទ្ទកំ សិប្បំ សិក្ខតិ។

ឧបដ្ឋិតា បារិចរិយេតិ បារិចរិយាយ បច្ចុបដ្ឋិតា។ **ភាវយន្តិ អនុស្សតិ**ន្តិ អនុត្តរំ អនុស្សតឹ ភាវេន្តិ។ **វិវេកប្បដិសំយុត្ត**ន្តិ និព្ពាននិស្សិតំ កត្វា។ **ខេម**ន្តិ និរុបទ្ទវំ។ **អមតគាមិន**ន្តិ និព្ពានគាមិនំ, អរិយមគ្គំ ភាវេន្តីតិ អត្ថោ។ **អប្បមាទេ បមោទិតា**តិ សតិយា អវិប្បវាសសង្ខាតេ អប្បមាទេ អាមោទិតា បមោទិតា។ **និបកា**តិ នេបក្កេន សមន្នាគតា។ **សីលសំវុតា**តិ សីលេន សំវុតា បិហិតា។ **តេ វេ កាលេន បច្ចេន្តី**តិ តេ វេ យុត្តប្បយុត្តកាលេ ជានន្តិ។ **យត្ថ ទុក្ខំ និរុជ្ឈតី**តិ យស្មឹ ឋានេ សកលំ វដ្ដទុក្ខំ និរុជ្ឈតិ, តំ អមតំ មហានិព្ពានំ តេ ភិក្ខូ ជានន្តីតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ ឆ អនុត្តរិយានិ មិស្សកានិ កថិតានីតិ។

អនុត្តរិយវគ្គោ តតិយោ។

៤. ទេវតាវគ្គោ

១. សេខសុត្តវណ្ណនា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **សេខស្សា**តិ សត្តវិធស្ស សេខស្ស។ បុថុជ្ជនេ បន វត្តព្វមេវ នត្ថិ។ **បរិហានាយា**តិ ឧបរូបរិគុណបរិហានាយ។

២-៣. អបរិហានសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៣២-៣៣. ទុតិយេ **សត្ថុគារវតា**តិ សត្ថរិ គរុភាវោ។ **ធម្មគារវតា**តិ នវវិធេ លោកុត្តរធម្មេ គរុភាវោ។ **សង្ឃគារវតា**តិ សង្ឃេ គរុភាវោ។ **សិក្ខាគារវតា**តិ តីសុ សិក្ខាសុ គរុភាវោ។ **អប្បមាទគារវតា**តិ អប្បមាទេ គរុភាវោ។ **បដិសន្ថារគារវតា**តិ ធម្មាមិសវសេន ទុវិធេ បដិសន្ថារេ គរុភាវោ។ សត្ថា គរុ អស្សាតិ **សត្ថុគរុ**។ ធម្មោ គរុ អស្សាតិ **ធម្មគរុ**។ **តិព្ពគារវោ**តិ ពហលគារវោ។ បដិសន្ថារេ គារវោ អស្សាតិ **បដិសន្ថារគារវោ**។ តតិយេ **សប្បតិស្សោ**តិ សជេដ្ឋកោ សគារវោ។ ហិរោត្តប្បំ បនេត្ថ មិស្សកំ កថិតំ។

៤. មហាមោគ្គល្លានសុត្តវណ្ណនា

៣៤. ចតុត្ថេ **តិស្សោ នាម ភិក្ខូ**តិ ថេរស្សេវ សទ្ធិវិហារិកោ។ **មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ**តិ ឥជ្ឈនដ្ឋេន មហតី ឥទ្ធិ អស្សាតិ មហិទ្ធិកោ។ អនុផរណដ្ឋេន មហា អានុភាវោ អស្សាតិ មហានុភាវោ។ **ចិរស្សំ ខោ, មារិស មោគ្គល្លាន, ឥមំ បរិយាយមកាសី**តិ ឯវរូបំ លោកេ បកតិយា បិយសមុទាហារវចនំ ហោតិ។ លោកិយា ហិ ចិរស្សំ អាគតម្បិ អនាគតបុព្ពម្បិ មនាបជាតិយំ អាគតំ ទិស្វា "កុតោ ភវំ អាគតោ, ចិរស្សំ ភវំ អាគតោ, កថំ តេ ឥធាគមនមគ្គោ ញាតោ, កឹ មគ្គមូឡ្ហោសី"តិអាទីនិ វទន្តិ។ អយំ បន អាគតបុព្ពត្តាយេវ ឯវមាហ។ ថេរោ ហិ កាលេន កាលំ ព្រហ្មលោកំ គច្ឆតិយេវ។ តត្ថ **បរិយាយមកាសី**តិ វារំ អកាសិ។ **យទិទំ ឥធាគមនាយា**តិ យោ អយំ ឥធាគមនាយ វារោ, តំ ចិរស្សំ អកាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥទមាសនំ បញ្ញត្ត**ន្តិ មហារហំ ព្រហ្មបល្លង្កំ បញ្ញាបេត្វា ឯវមាហ។ **អវេច្ចប្បសាទេនា**តិ អធិគតេន អចលេន មគ្គប្បសាទេន។ ឥមស្មិំ សុត្តេ សោតាបត្តិមគ្គញាណំ កថិតំ។

៥. វិជ្ជាភាគិយសុត្តវណ្ណនា

៣៥. បញ្ចមេ **វិជ្ជាភាគិយា**តិ វិជ្ជាកោដ្ឋាសិកា។ **អនិច្ចសញ្ញា**តិ អនិច្ចានុបស្សនាញាណេ ឧប្បន្នសញ្ញា។ **អនិច្ចេ ទុក្ខសញ្ញា**តិ ទុក្ខានុបស្សនាញាណេ ឧប្បន្នសញ្ញា។ **ទុក្ខេ អនត្តសញ្ញា**តិ អនត្តានុបស្សនាញាណេ ឧប្បន្នសញ្ញា។ **បហានសញ្ញា**តិ បហានានុបស្សនាញាណេ ឧប្បន្នសញ្ញា។ **វិរាគសញ្ញា**តិ វិរាគានុបស្សនាញាណេ ឧប្បន្នសញ្ញា។ **និរោធសញ្ញា**តិ និរោធានុបស្សនាញាណេ ឧប្បន្នសញ្ញា។

៦. វិវាទមូលសុត្តវណ្ណនា

៣៦. ឆដ្ឋេ **វិវាទមូលានី**តិ វិវាទស្ស មូលានិ។ **កោធនោ**តិ កុជ្ឈនលក្ខណេន កោធេន សមន្នាគតោ។ **ឧបនាហី**តិ វេរអប្បដិនិស្សគ្គលក្ខណេន ឧបនាហេន សមន្នាគតោ។ **អហិតាយ ទុក្ខាយ ទេវមនុស្សាន**ន្តិ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ វិវាទោ កថំ ទេវមនុស្សានំ អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្តតិ? កោសម្ពកក្ខន្ធកេ វិយ ទ្វីសុ ភិក្ខូសុ វិវាទំ អាបន្នេសុ តស្មិំ វិហារេ តេសំ អន្តេវាសិកា វិវទន្តិ, តេសំ ឱវាទំ គណ្ហន្តោ ភិក្ខុនិសង្ឃោ វិវទតិ។ តតោ តេសំ ឧបដ្ឋាកា វិវទន្តិ, អថ មនុស្សានំ អារក្ខទេវតា ទ្វេ កោដ្ឋាសា ហោន្តិ។ តត្ថ ធម្មវាទីនំ អារក្ខទេវតា ធម្មវាទិនិយោ ហោន្តិ, អធម្មវាទីនំ អធម្មវាទិនិយោ។ តតោ អារក្ខទេវតានំ មិត្តា ភុម្មទេវតា ភិជ្ជន្តិ។ ឯវំ បរម្បរាយ យាវ ព្រហ្មលោកា ឋបេត្វា អរិយសាវកេ សព្ពេ ទេវមនុស្សា ទ្វេ កោដ្ឋាសា ហោន្តិ។ ធម្មវាទីហិ បន អធម្មវាទិនោវ ពហុតរា ហោន្តិ។ តតោ យំ ពហុកេហិ គហិតំ, តំ គច្ឆន្តិ។ ធម្មំ វិស្សជ្ជេត្វា ពហុតរាវ អធម្មំ គណ្ហន្តិ។ តេ អធម្មំ បុរក្ខត្វា វិហរន្តា អបាយេ និព្ពត្តន្តិ។ ឯវំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ វិវាទោ ទេវមនុស្សានំ អហិតាយ ទុក្ខាយ ហោតិ។ **អជ្ឈត្តំ វា**តិ តុម្ហាកំ អព្ភន្តរបរិសាយ។ **ពហិទ្ធា**តិ បរេសំ បរិសាយ។

មក្ខីតិ បរេសំ គុណមក្ខនលក្ខណេន មក្ខេន សមន្នាគតោ។ **បឡាសី**តិ យុគគ្គាហលក្ខណេន បឡាសេន សមន្នាគតោ។ **ឥស្សុកី**តិ បរស្ស សក្ការាទីនិ ឥស្សាយនលក្ខណាយ ឥស្សាយ សមន្នាគតោ។ **មច្ឆរី**តិ អាវាស

មច្ឆរិយាទីហិ សមន្នាគតោ។ **សឋោ**តិ កេរាដិកោ។ **មាយាវី**តិ កតបដិច្ឆាទកោ។ **បាបិច្ឆោ**តិ អសន្ត សម្ភាវនិច្ឆកោ ទុស្សីលោ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋី**តិ នត្ថិកវាទី, អហេតុវាទី, អកិរិយវាទី។ **សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី**តិ សយំ ទិដ្ឋមេវ បរាមសតិ។ **អាធានគ្គាហី**តិ ទឡ្ហគ្គាហី។ **ទុប្បដិនិស្សគ្គី**តិ ន សក្កា ហោតិ គហិតំ វិស្សជ្ជាបេតុំ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដមេវ កថិតំ។

៧. ទានសុត្តវណ្ណនា

៣៧. សត្តមេ **វេឡុកណ្ឌកី**តិ វេឡុកណ្ឌកនគរវាសិនី។ **ឆឡង្គសមន្នាគត**ន្តិ ឆហិ គុណង្គេហិ សមន្នាគតំ។ **ទក្ខិណំ បតិដ្ឋាបេតី**តិ ទានំ ទេតិ។ **បុព្ពេវ ទានា សុមនោ**តិ ទានំ ទស្សាមីតិ មាសឌ្ឍមាសតោ បដ្ឋាយ សោមនស្សប្បត្តោ ហោតិ។ ឯត្ថ ហិ បុព្ពចេតនា ទស្សាមីតិ ចិត្តុប្បាទកាលតោ បដ្ឋាយ “ឥតោ ឧដ្ឋិតេន ទានំ ទស្សាមី”តិ ខេត្តគ្គហណំ អាទឹ កត្វា ចិន្តេន្តស្ស លព្ភតិ។ **ទទំ ចិត្តំ បសាទេតី**តិ ឯវំ វុត្តា មុញ្ចចេតនា បន ទានកាលេយេវ លព្ភតិ។ **ទត្វា អត្តមនោ ហោតី**តិ អយំ បន អបរចេតនា អបរាបរំ អនុស្សរន្តស្ស លព្ភតិ។ **វីតរាគា**តិ វិគតរាគា ខីណាសវា។ **រាគវិនយាយ វា បដិបន្នា**តិ រាគវិនយបដិបទំ បដិបន្នា។ ឧក្កដ្ឋទេសនា ចេសា, ន កេវលំ បន ខីណាសវានំ, អនាគាមិ-សកទាគាមិ-សោតាបន្នានម្បិ អន្តមសោ តទហុបព្ពជិតស្ស ភណ្ឌគាហកសាមណេរស្សាបិ ទិន្នា ទក្ខិណា ឆឡង្គសមន្នាគតាវ ហោតិ។ សោបិ ហិ សោតាបត្តិមគ្គត្ថមេវ បព្ពជិតោ។

យញ្ញស្ស សម្បទាតិ ទានស្ស បរិបុណ្ណតា។ **សញ្ញតា**តិ សីលសញ្ញមេន សញ្ញតា។ **សយំ អាចមយិត្វានា**តិ អត្តនាវ ហត្ថបាទេ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា។ **សកេហិ បាណិភី**តិ អត្តនោ ហត្ថេហិ។ សយេហីតិបិ បាឋោ។ **សទ្ធោ**តិ រតនត្តយគុណេ សទ្ទហន្តោ។ **មុត្តេន ចេតសា**តិ លាភមច្ឆរិយាទីហិ វិមុត្តេន ចិត្តេន។ **អព្យាបជ្ឈំ សុខំ លោក**ន្តិ និទ្ទុក្ខំ ឧឡារសុខសោមនស្សំ ទេវលោកំ។

៨. អត្តការីសុត្តវណ្ណនា

៣៨. អដ្ឋមេ **អទ្ទសំ វា អស្សោសី វា**តិ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា មា អទ្ទសំ, អសុកស្មឹ នាម ឋានេ វសតីតិ មា អស្សោសិ, កថេន្តស្ស វា វចនំ មា អស្សោសី។ **កថញ្ហិ នាមា**តិ កេន នាម ការណេន។ **អារម្ភធាតូ**តិ អារភនវសេន បវត្តវីរិយំ។ **និក្កមធាតូ**តិ កោសជ្ជតោ និក្ខមនសភាវំ វីរិយំ។ **បរក្កមធាតូ**តិ បរក្កមសភាវោ។ **ថាមធាតូ**តិ ថាមសភាវោ។ **ឋិតិធាតូ**តិ ឋិតិសភាវោ។ **ឧបក្កមធាតូ**តិ ឧបក្កមសភាវោ។ សព្ពំ ចេតំ តេន តេនាការេន បវត្តស្ស វីរិយស្សេវ នាមំ។

៩-១០. និទានសុត្តាទិវណ្ណនា

៣៩-៤០. នវមេ **កម្មាន**ន្តិ វដ្ដគាមិកម្មានំ។ **សមុទយាយា**តិ បិណ្ឌករណត្ថាយ។ **និទាន**ន្តិ បច្ចយោ។ **លោភជេនា**តិ លោភតោ ជាតេន។ **ន បញ្ញាយន្តី**តិ “ឯវរូបេន កម្មេន និព្ពត្តា”តិ ន ទិស្សន្តិ។ សុក្កបក្ខេ **កម្មាន**ន្តិ វិវដ្ដគាមិកម្មានំ។ ឥតិ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។ ទសមេ **និចុលវនេ**តិ មហាមុចលិន្ទវនេ។ **សទ្ធម្មោ**តិ សាសនសទ្ធម្មោ។

១១. ទារុក្ខន្ធសុត្តវណ្ណនា

៤១. ឯកាទសមេ **ចេតោវសិប្បត្តោ**តិ ចិត្តវសិភាវំ បត្តោ។ **បថវីត្វេវ អធិមុច្ចេយ្យា**តិ ថទ្ធាការំ បថវីធាតូតិ សល្លក្ខេយ្យ។ **យំ និស្សាយា**តិ យំ វិជ្ជមានំ ថទ្ធាការំ បថវីធាតុំ និស្សាយ អមុំ ទារុក្ខន្ធំ បថវីត្វេវ អធិមុច្ចេយ្យ, សា ឯត្ថ បថវីធាតុ អត្ថីតិ។ ឥមិនា នយេន សេសបទានិបិ វេទិតព្ពានិ។ យថេវ ហិ តស្មឹ ថទ្ធាការា បថវីធាតុ អត្ថិ, ឯវំ យូសាការា អាបោធាតុ, ឧណ្ហាការា តេជោធាតុ, វិត្ថម្ភនាការា វាយោធាតុ, រត្តវណ្ណម្ហិ សារេ បទុមបុប្ផវណ្ណា សុភធាតុ, បូតិភូតេ ចុណ្ណេ ចេវ ផេគ្គុបបដិកាសុ ច អមនុញ្ញវណ្ណា អសុភធាតុ, តំ និស្សាយ អមុំ ទារុក្ខន្ធំ អសុភន្ត្វេវ អធិមុច្ចេយ្យ សល្លក្ខេយ្យាតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ មិស្សកវិហារោ នាម កថិតោ។

១២. នាគិតសុត្តវណ្ណនា

៤២. ទ្វាទសមេ **គាមន្តវិហារិ**ន្តិ គាមន្តសេនាសនវាសឹ។ **សមាហិតំ និសិន្ន**ន្តិ តស្មឹ គាមន្តសេនាសនេ សមាធឹ អប្បេត្វា និសិន្នំ។ **ឥទានិម**ន្តិ ឥទានិ ឥមំ។ **សមាធិម្ហា ចាវេស្សតី**តិ សមាធិតោ ឧដ្ឋាបេស្សតិ។ **ន អត្តមនោ ហោមី**តិ ន សកមនោ ហោមិ។ **បចលាយមាន**ន្តិ និទ្ទាយមានំ។ **ឯកត្ត**ន្តិ ឯកសភាវំ, ឯកគ្គតាភូតំ

អរញ្ញសញ្ញំយេវ ចិត្តេ ករិស្សតីតិ អត្ថោ។ **អនុរក្ខិស្សតី**តិ អនុគ្គណ្ហិស្សតិ។ **អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមោចេស្សតី**តិ អញ្ញស្មឹ កាលេ អវិមុត្តំ ចិត្តំ ឥទានិ បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ វិមោចយិស្សតិ។ **វិញ្ចតី**តិ វជ្ជេតិ វិស្សជ្ជេតិ។ **បដិបណាមេត្វា**តិ បនុទិត្វា វិស្សជ្ជេត្វា។ **ឧច្ចារបស្សាវកម្មាយា**តិ ឧច្ចារបស្សាវករណត្ថាយ។ ឥមិនា ឯត្តកេន ឋានេន សត្ថារា អរញ្ញសេនាសនស្ស វណ្ណោ កថិតោ។ សុត្តស្ស បន បឋមកោដ្ឋាសេ យំ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវាតិ។

ទេវតាវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. ធម្មិកវគ្គោ

១. នាគសុត្តវណ្ណនា

៤៣. បញ្ចមស្ស បឋមេ **អាយស្មតា អានន្ទេន សទ្ធិន្តិ** ឥទំ “អាយាមានន្ទា”តិ ថេរំ អាមន្តេត្វា គតត្តា វុត្តំ, សត្ថា បន អនន្តរេហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ បរិវុតោ តត្ថ អគមាសីតិ វេទិតព្ពោ។ **តេនុបសង្កមីតិ** តេហេវ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ បរិវុតោ ឧបសង្កមិ។ **បរិសិញ្ចិត្វាតិ** វោហារវចនមេតំ, ន្ហាយិត្វាតិ អត្ថោ។ **បុព្ពាបយមានោតិ** វត្ថុទុបដ្ដំ និវាសេត្វា ឧត្តរាសង្គចីវរំ ទ្វីហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា បច្ឆិមលោកធាតុំ បិដ្ឋិតោ កត្វា បុរត្ថិមលោកធាតុំ អភិមុខោ វោទកភាវេន គត្តានិ បុព្ពសទិសានិ កុរុមានោ អដ្ឋាសីតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុសង្ឃោបិ តេន តេន ឋានេន ឱតរិត្វា ន្ហត្វា បច្ចុត្តរិត្វា សត្ថារំយេវ បរិវារេត្វា អដ្ឋាសិ។ ឥតិ តស្មិំ សមយេ អាកាសតោ បតមានំ រត្តសុវណ្ណកុណ្ឌលំ វិយ សូរិយោ បច្ឆិមលោកធាតុំ បដិបជ្ជិ, បរិសុទ្ធរជតមណ្ឌលោ វិយ បាចីនលោកធាតុតោ ចន្ទោ អព្ភុគ្គញ្ឆិ, មជ្ឈដ្ឋានេបិ បញ្ចភិក្ខុសតបរិវារោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា បុព្ពកោដ្ឋកនទីតីរេ លោកំ អលង្កុរុមានោ អដ្ឋាសិ។

តេន ខោ បន សមយេន…បេ…. សេតោ នាម នាគោតិ សេតវណ្ណតាយ ឯវំ លទ្ធនាមោ ហត្ថិនាគោ។ **មហាតូរិយតាឡិតវាទិតេនាតិ** មហន្តេន តូរិយតាឡិតវាទិតេន។ តត្ថ បឋមំ សង្ឃដ្ដនំ តាឡិតំ នាម ហោតិ, តតោ បរំ វាទិតំ។ **ជនោតិ** ហត្ថិទស្សនត្ថំ សន្និបតិតមហាជនោ។ **ទិស្វា ឯវមាហាតិ** អង្គបច្ចង្គានិ យំសិត្វា ន្ហាបេត្វា ឧត្តារេត្វា ពហិតីរេ ឋបេត្វា គត្តានិ វោទកានិ កត្វា ហត្ថាលង្ការេន អលង្កតំ តំ មហានាគំ ទិស្វា ឥទំ “អភិរូបោ វត, ភោ”តិ បសំសាវចនមាហ។ **កាយុបបន្នោតិ** សរីរសម្បត្តិយា ឧបបន្នោ, បរិបុណ្ណង្គបច្ចង្គោតិ អត្ថោ។ **អាយស្មា ឧទាយីតិ** បដិសម្ភិទាប្បត្តោ កាឡុទាយិត្ថេរោ។ **ឯតទវោចាតិ** តំ មហាជនំ ហត្ថិស្ស វណ្ណំ ភណន្តំ ទិស្វា “អយំ ជនោ អហេតុកបដិសន្ធិយំ និព្ពត្តហត្ថិនោ វណ្ណំ កថេតិ, ន ពុទ្ធហត្ថិស្ស។ អហំ ទានិ ឥមិនា ហត្ថិនាគេន ឧបមំ កត្វា ពុទ្ធនាគស្ស វណ្ណំ កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯតំ “ហត្ថិមេវ នុ ខោ, ភន្តេ”តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **មហន្តន្តិ** អារោហសម្បន្នំ។ **ព្រហន្តន្តិ** បរិណាហសម្បន្នំ។ **ឯវមាហាតិ** ឯវំ វទតិ។ អថ ភគវា យស្មា អយំ នាគសទ្ទោ ហត្ថិម្ហិចេវ អស្សគោណឧរគរុក្ខមនុស្សេសុ ចាបិ បវត្តតិ, តស្មា **ហត្ថិម្បិ ខោ**តិអាទិមាហ។

អាគុន្តិ បាបកំ លាមកំ អកុសលធម្មំ។ **តមហំ នាគោតិ ព្រូមីតិ** តំ អហំ ឥមេហិ តីហិ ទ្វារេហិ ទសន្នំ អកុសលកម្មបថានំ ទ្វាទសន្នញ្ច អកុសលចិត្តានំ អករណតោ នាគោតិ វទាមិ។ អយញ្ហិ ន អាគុំ ករោតីតិ ឥមិនា អត្ថេន នាគោ។ **ឥមាហិ គាថាហិ អនុមោទាមីតិ** ឥមាហិ ចតុសដ្ឋិបទាហិ សោឡសហិ គាថាហិ អនុមោទាមិ អភិនន្ទាមិ។

មនុស្សភូតន្តិ ទេវាទិភាវំ អនុបគន្ត្វា មនុស្សមេវ ភូតំ។ **អត្តទន្តន្តិ** អត្តនាយេវ ទន្តំ, ន អញ្ញេហិ ទមថំ ឧបនីតំ។ ភគវា ហិ អត្តនា ឧប្បាទិតេនេវ មគ្គទមថេន ចក្ខុតោបិ ទន្តោ, សោតតោបិ, ឃានតោបិ, ជិវ្ហាតោបិ, កាយតោបិ, មនតោបីតិ ឥមេសុ ឆសុ ឋានេសុ ទន្តោ សន្តោ និព្ពុតោ បរិនិព្ពុតោ។ តេនាហ – “អត្តទន្ត”ន្តិ។ **សមាហិតន្តិ** ទុវិធេនាបិ សមាធិនា សមាហិតំ។ **ឥរិយមានន្តិ** វិហរមានំ។ **ព្រហ្មបថេតិ** សេដ្ឋបថេ, អមតបថេ, និព្ពានបថេ។ **ចិត្តស្សូបសមេ រតន្តិ** បឋមជ្ឈានេន បញ្ច នីវរណានិ វូបសមេត្វា, ទុតិយជ្ឈានេន វិតក្កវិចារេ, តតិយជ្ឈានេន បីតិំ, ចតុត្ថជ្ឈានេន សុខទុក្ខំ វូបសមេត្វា តស្មិំ ចិត្តស្សូបសមេ រតំ អភិរតំ។

នមស្សន្តីតិ កាយេន នមស្សន្តិ, វាចាយ នមស្សន្តិ, មនសា នមស្សន្តិ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា នមស្សន្តិ, សក្ករោន្តិ គរុំ ករោន្តិ។ **សព្ពធម្មានបារគុន្តិ** សព្ពេសំ ខន្ធាយតនធាតុធម្មានំ អភិញ្ញាបារគូ, បរិញ្ញាបារគូ, បហានបារគូ, ភាវនាបារគូ, សច្ឆិកិរិយាបារគូ, សមាបត្តិបារគូតិ ឆព្ពិធេន បារគមនេន បារគតំ បារប្បត្តំ មត្ថកប្បត្តំ។ **ទេវាបិ តំ នមស្សន្តីតិ** ទុក្ខប្បត្តា សុព្រហ្មទេវបុត្តាទយោ សុខប្បត្តា ច សព្ពេវ ទសសហស្សចក្កវាឡវាសិនោ ទេវាបិ តុម្ហេ នមស្សន្តិ។ **ឥតិ មេ អរហតោ សុតន្តិ** ឥតិ មយា ចតូហិ ការណេហិ អរហាតិ លទ្ធវោហារានំ តុម្ហាកំយេវ សន្តិកេ សុតន្តិ ទីបេតិ។

សព្ពសំយោជនាតីតន្តិ សព្ពានិ ទសវិធសំយោជនានិ អតិក្កន្តំ។ **វនា និព្ពនមាគតន្តិ** កិលេសវនតោ និព្ពនំ កិលេសវនរហិតំ និព្ពានំ អាគតំ សម្បត្តំ។ **កាមេហិ នេក្ខម្មរតន្តិ** ទុវិធេហិ កាមេហិ និក្ខន្តត្តា បព្ពជ្ជា អដ្ឋសមាបត្តិយោ ចត្តារោ ច អរិយមគ្គា កាមេហិ នេក្ខម្មំ នាម, តត្ថ រតំ អភិរតំ។ **មុត្តំ សេលាវ កញ្ចនន្តិ** សេលធាតុតោ មុត្តំ កញ្ចនសទិសំ។

សព្ពេ អច្ចរុចីតិ សព្ពសត្តេ អតិក្កមិត្វា បវត្តរុចិ។ អដ្ឋមកញ្ហិ អតិក្កមិត្វា បវត្តរុចិតាយ សោតាបន្នោ អច្ចរុចិ នាម, សោតាបន្នំ អតិក្កមិត្វា បវត្តរុចិតាយ សកទាគាមី...បេ.... ខីណាសវំ អតិក្កមិត្វា បវត្តរុចិតាយ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធំ អតិក្កមិត្វា បវត្តរុចិតាយ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អច្ចរុចិ នាម។ **ហិមវាវញ្ញេ សិលុច្ចយេ**តិ យថា ហិមវា បព្ពតរាជា អញ្ញេ បព្ពតេ អតិរោចតិ, ឯវំ អតិរោចតីតិ អត្ថោ។ **សច្ចនាមោ**តិ តច្ឆនាមោ ភូតនាមោ អាគុំ អករណេនេវ នាគោតិ ឯវំ អវិតថនាមោ។

សោរច្ចន្តិ សុចិសីលំ។ **អវិហឹសា**តិ ករុណា ច ករុណាបុព្ពភាគោ ច។ **បាទា នាគស្ស តេ ទុវេ**តិ តេ ពុទ្ធនាគស្ស ទុវេ បុរិមបាទា។

តបោតិ ធុតសមាទានំ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ អរិយមគ្គសីលំ។ **ចរណា នាគស្ស ត្យាបរេ**តិ តេ ពុទ្ធនាគស្ស អបរេ ទ្វេ បច្ឆិមបាទា។ **សទ្ធាហត្ថោ**តិ សទ្ធាមយាយ សោណ្ឌាយ សមន្នាគតោ។ **ឧបេក្ខាសេតទន្តវា**តិ ឆឡង្គុបេក្ខាមយេហិ សេតទន្តេហិ សមន្នាគតោ។

សតិ គីវាតិ យថា នាគស្ស អង្គបច្ចង្គស្មឹ សិរាជាលានំ គីវា បតិដ្ឋា, ឯវំ ពុទ្ធនាគស្ស សោរច្ចាទីនំ ធម្មានំ សតិ។ តេន វុត្តំ – “សតិ គីវា”តិ។ **សិរោ បញ្ញា**តិ យថា ហត្ថិនាគស្ស សិរោ ឧត្តមង្គោ, ឯវំ ពុទ្ធនាគស្ស សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ តេន ហិ សោ សព្ពធម្មេ ជានាតិ។ តេន វុត្តំ – “សិរោ បញ្ញា”តិ។ **វីមំសា ធម្មចិន្តនា**តិ យថា ហត្ថិនាគស្ស អគ្គសោណ្ឌោ វីមំសា នាម ហោតិ។ សោ តាយ ថទ្ធមុទុកំ ខាទិតព្ពាខាទិតព្ពញ្ច វីមំសតិ, តតោ បហាតព្ពំ បជហតិ, អាទាតព្ពំ អាទិយតិ, ឯវមេវ ពុទ្ធនាគស្ស ធម្មកោដ្ឋាសបរិច្ឆេទកញាណសង្ខាតា ធម្មចិន្តនា វីមំសា។ តេន ហិ ញាណេន សោ ភព្ពាភព្ពេ ជានាតិ។ តេន វុត្តំ – “វីមំសា ធម្មចិន្តនា”តិ ។ **ធម្មកុច្ឆិសមាតបោ**តិ ធម្មោ វុច្ចតិ ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិ, កុច្ឆិយេវ សមាតបោ កុច្ឆិសមាតបោ។ សមាតបោ នាម សមាតបនដ្ឋានំ។ ធម្មោ កុច្ឆិសមាតបោ អស្សាតិ ធម្មកុច្ឆិសមាតបោ។ ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិស្មឹ ឋិតស្ស ហិ តេ តេ ឥទ្ធិវិធាទិធម្មា ឥជ្ឈន្តិ, តស្មា សោ កុច្ឆិសមាតបោតិ វុត្តោ។ **វិវេកោ**តិ កាយចិត្តឧបធិវិវេកោ។ យថា នាគស្ស វាលធិ មក្ខិកា វារេតិ, ឯវំ តថាគតស្ស វិវេកោ គហដ្ឋបព្ពជិតេ វារេតិ។ តស្មា សោ **វាលធី**តិ វុត្តោ។

ឈាយីតិ ទុវិធេន ឈានេន ឈាយី។ **អស្សាសរតោ**តិ នាគស្ស ហិ អស្សាសបស្សាសា វិយ ពុទ្ធនាគស្ស ផលសមាបត្តិ, តត្ថ រតោ, អស្សាសបស្សាសេហិ វិយ តាយ វិនា ន វត្តតីតិ អត្ថោ។ **សព្ពត្ថ សំវុតោ**តិ សព្ពទ្វារេសុ សំវុតោ។ **អនវជ្ជានី**តិ សម្មាអាជីវេន ឧប្បន្នភោជនានិ។ **សាវជ្ជានី**តិ បញ្ចវិធមិច្ឆាជីវវសេន ឧប្បន្នភោជនានិ។

អណុំថូលន្តិ ខុទ្ទកញ្ច មហន្តញ្ច។ **សព្ពំ ឆេត្វាន ពន្ធន**ន្តិ សព្ពំ ទសវិធម្បិ សំយោជនំ ឆិន្ទិត្វាន។ **នុបលិប្បតិ លោកេនា**តិ លោកេន សទ្ធឹ តណ្ហាមានទិដ្ឋិលេបេហិ ន លិប្បតិ។ **មហាគិនី**តិ មហាអគ្គិ។ **វិញ្ញូហិ ទេសិតា**តិ ឥធ បដិសម្ភិទាប្បត្តោ កាឡុទាយិត្ថេរោ វិញ្ញូ បណ្ឌិតោ, តេន ទេសិតាតិ អត្ថោ។ **វិញ្ញស្សន្តិ មហានាគា, នាគំ នាគេន ទេសិត**ន្តិ ឧទាយិត្ថេរនាគេន ទេសិតំ ពុទ្ធនាគំ ឥតរេ ខីណាសវា នាគា វិជានិស្សន្តិ។

សរីរំ វិជហំ នាគោ, បរិនិព្ពិស្សតីតិ ពោធិបល្លង្កេ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ, យមកសាលន្តរេ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិស្សតិ។ ឯវំ បដិសម្ភិទាប្បត្តោ ឧទាយិត្ថេរោ សោឡសហិ គាថាហិ ចតុសដ្ឋិយា បទេហិ ទសពលស្ស វណ្ណំ កថេន្តោ ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ ។ ភគវា អនុមោទិ។ ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិបាណសហស្សានិ អមតបានំ បិវិំសុ។

២. មិគសាលាសុត្តវណ្ណនា

៤៤. ទុតិយេ **កថំ កថំ នាមា**តិ កេន កេន ការណេន។ **អញ្ញេយ្យោ**តិ អាជានិតព្ពោ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យស្មឹ នាម ធម្មេ។ **សមសមគតិកា**តិ សមភាវេនេវ សមគតិកា។ **ភវិស្សន្តី**តិ ជាតា។ **សកទាគាមិបត្តោ តុសិតំ កាយំ ឧបបន្នោ**តិ សកទាគាមិបុគ្គលោ ហុត្វា តុសិតភវនេយេវ និព្ពត្តោ។ **កថំ កថំ នាមា**តិ កេន កេន នុ ខោ ការណេន, កឹ នុ ខោ ជានិត្វា ទេសិតោ, ឧទាហុ អជានិត្វាតិ។ ថេរោ ការណំ អជានន្តោ **ឯវំ ខោ បនេតំ ភគិនិ ភគវតា ព្យាកត**ន្តិ អាហ។

អម្មកា អម្មកបញ្ញាតិ ឥត្ថី ហុត្វា ឥត្ថិសញ្ញាយ ឯវ សមន្នាគតា។ **កេ ច បុរិសបុគ្គលបរោបរិយញាណេ**តិ ឯត្ថ បុរិសបុគ្គលបរោបរិយញាណំ វុច្ចតិ បុរិសបុគ្គលានំ តិក្ខមុទុវសេន ឥន្ទ្រិយបរោបរិយញាណំ។ តស្មា កា ច ពាលា មិគសាលា, កេ ច បុរិសបុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយញាណេ អប្បដិហតវិសយា សម្មាសម្ពុទ្ធា, ឧភយមេតំ ទូរេ សុវិទូរេតិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។

តទានិ មិគសាលាយ អត្តនោ ទូរភាវំ ទស្សេន្តោ **ឆយិមេ, អានន្ទា**តិអាទិមាហ។ **សោរតោ ហោតី**តិ បាបតោ សុដ្ឋុ ឱរតោ វិរតោ ហោតិ។ សុរតោតិបិ បាឋោ។ **អភិនន្ទន្តិ សព្រហ្មចារី ឯកត្តវាសេនា**តិ តេន សទ្ធឹ ឯកតោវាសេន សព្រហ្មចារី អភិនន្ទន្តិ តុស្សន្តិ។ ឯកន្តវាសេនាតិបិ បាឋោ, សតតវាសេនាតិ អត្ថោ។ **សវនេនបិ អកតំ ហោតី**តិ សោតព្ពយុត្តកំ អសុតំ ហោតិ។ **ពាហុសច្ចេនបិ អកតំ ហោតី**តិ ឯត្ថ ពាហុសច្ចំ វុច្ចតិ វីរិយំ, វីរិយេន កត្តព្ពយុត្តកំ អកតំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ទិដ្ឋិយាបិ អប្បដិវិទ្ធំ ហោតី**តិ ទិដ្ឋិយា បដិវិជ្ឈិតព្ពំ អប្បដិវិទ្ធំ ហោតិ។ **សាមាយិកម្បិ វិមុត្តឹ ន លភតី**តិ កាលានុកាលំ ធម្មស្សវនំ និស្សាយ បីតិបាមោជ្ជំ ន លភតិ។ **ហានគាមីយេវ ហោតី**តិ បរិហានិមេវ គច្ឆតិ។

បមាណិកាតិ បុគ្គលេសុ បមាណគ្គាហកា។ **បមិនន្តី**តិ បមេតុំ តុលេតុំ អារភន្តិ។ **ឯកោ ហីនោ**តិ ឯកោ គុណេហិ ហីនោ។ **ឯកោ បណីតោ**តិ ឯកោ គុណេហិ បណីតោ។ **តំ ហី**តិ តំ បមាណករណំ។

អភិក្កន្តតរោតិ សុន្ទរតរោ។ **បណីតតរោ**តិ ឧត្តមតរោ។ **ធម្មសោតោ និព្ពហតី**តិ សូរំ ហុត្វា បវត្តមាន វិបស្សនាញាណំ និព្ពហតិ, អរិយភូមឹ សម្បាបេតិ។ **តទន្តរំ កោ ជានេយ្យា**តិ តំ អន្តរំ តំ ការណំ អញ្ញត្រ តថាគតេន កោ ជានេយ្យាតិ អត្ថោ។

កោធមានោតិ កោធោ ច មានោ ច។ **លោភធម្មា**តិ លោភោយេវ។ **វចីសង្ខារា**តិ អាលាបសល្លាបវសេន វចនានេវ។ **យោ វា បនស្ស មាទិសោ**តិ យោ វា បន អញ្ញោបិ មយា សទិសោ សម្មាសម្ពុទ្ធោយេវ អស្ស, សោ បុគ្គលេសុ បមាណំ គណ្ហេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ខញ្ញតី**តិ គុណខណនំ បាបុណាតិ។ **តមេ ខោ, អានន្ទ, ឆ បុគ្គលា**តិ ទ្វេ សោរតា, ទ្វេ អធិគតកោធមានលោភធម្មា, ទ្វេ អធិគតកោធមានវចីសង្ខារាតិ តមេ ឆ បុគ្គលា។ **គតិន្តិ** ញាណគតឹ។ **ឯកង្គហីនា**តិ ឯកេកេន គុណង្គេន ហីនា។ បូរណោ សីលេន វិសេសី អហោសិ, តសិទត្តោ បញ្ញាយ។ បូរណស្ស សីលំ តសិទត្តស្ស បញ្ញាឋានេ ឋិតំ, តសិទត្តស្ស បញ្ញា បូរណស្ស សីលដ្ឋានេ ឋិតាតិ។

៣. តណាសុត្តវណ្ណនា

៤៥. តតិយេ **ទាលិទ្ទិយន្តិ** ទលិទ្ទភាវោ។ **កាមភោគិនោ**តិ កាមេ ភុញ្ជនកសត្តស្ស។ **អស្សកោ**តិ អត្តនោ សន្តកេន រហិតោ។ **អនាឡ្ហិកោ**តិ ន អឡ្ហោ។ **តណំ អាទិយតី**តិ ជីវិតុំ អសក្កោន្តោ តណំ អាទិយតិ។ **វឌ្ឍឹ បដិស្សុណាតី**តិ ទាតុំ អសក្កោន្តោ វឌ្ឍឹ ទស្សាមីតិ បដិជានាតិ។ **អនុចរន្តិបិ នន្តិ** បរិសមជ្ឈគណមជ្ឈាទីសុ អាគតបថបនបំសុឱកិរណាទីហិ វិប្បការំ បាបេន្តោ បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុពន្ធន្តិ។ **សទ្ធា នត្ថី**តិ ឱកប្បនកសទ្ធាមត្តកម្បិ នត្ថិ។ **ហិរី នត្ថី**តិ ហិរិយនាការមត្តកម្បិ នត្ថិ។ **ឱត្តប្បំ នត្ថី**តិ ភាយនាការមត្តកម្បិ នត្ថិ។ **វីរិយំ នត្ថី**តិ កាយិកវីរិយមត្តកម្បិ នត្ថិ។ **បញ្ញា នត្ថី**តិ កម្មស្សកតបញ្ញាមត្តកម្បិ នត្ថិ។ **តណាទានស្មឹ វទាមី**តិ តណគ្គហណំ វទាមិ។ **មា មំ ជញ្ញូ**តិ មា មំ ជានាតុ។

ទាលិទ្ទិយំ ទុក្ខន្តិ ធនទលិទ្ទភាវោ ទុក្ខំ។ **កាមលាភាភិជប្បិនន្តិ** កាមលាភំ បត្ថេន្តានំ។ **បាបកម្មវិនិព្ពយោ**តិ បាបកម្មវឌ្ឍកោ។ **សំសប្បតី**តិ បរិប្ផន្ទតិ។ **ជានន្តិ** ជានន្តោ។ **យស្ស វិប្បដិសារជា**តិ យេ អស្ស វិប្បដិសារតោ ជាតា។ **យោនិមញ្ញតរន្តិ** ឯកំ តិរច្ឆានយោនឹ។ **ទទំ ចិត្តំ បសាទយន្តិ** ចិត្តំ បសាទេន្តោ ទទមានោ។

កដគ្គាហោតិ ជយគ្គាហោ, អនបរាជគ្គាហោ ហោតិ។ **ឃរមេសិនោ**តិ ឃរាវាសំ បរិយេសន្តស្ស វសមានស្ស វា។ **ចាគោ បុញ្ញំ បវឌ្ឍតី**តិ ចាគោតិ សង្ខំ គតំ បុញ្ញំ វឌ្ឍតិ។ ចាគា បុញ្ញន្តិ វា បាឋោ។ **បតិដ្ឋិតា**តិ បតិដ្ឋិតសទ្ធានាម សោតាបន្នស្ស សទ្ធា។ **ហិរិមនោ**តិ ហិរិសម្បយុត្តចិត្តោ។ **និរាមិសំ សុខន្តិ** តីណិ ឈានានិ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនកសុខំ។ **ឧបេក្ខន្តិ** ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខំ។ **អារទ្ធវីរិយោ**តិ បរិបុណ្ណបគ្គហិតវីរិយោ។ **ឈានានិ ឧបសម្បជ្ជា**តិ ចត្តារិ ឈានានិ បត្វា។ **ឯកោទិ និបកោ សតោ**តិ ឯកគ្គចិត្តោ កម្មស្សកតញាណសតីហិ ច សមន្នាគតោ។

ឯវំ ញត្វា យថាភូតន្តិ ឯវំ ឯត្តកំ ការណំ យថាសភាវំ ជានិត្វា។ **សព្ពសំយោជនក្ខយេ**តិ និព្ពានេ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពាការេន។ **អនុបាទាយា**តិ អគ្គហេត្វា។ **សម្មា ចិត្តំ វិមុច្ចតី**តិ តទំ វុត្តំ ហោតិ – សព្ពសំយោជនក្ខយសង្ខាតេ និព្ពានេ សព្ពសោ អនុបាទិយិត្វា សម្មា ហេតុនា នយេន មគ្គចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ “ឯតំ ញត្វា យថាភូតំ, សព្ពសំយោជនក្ខយ”ន្តិបិ បាឡិយំ លិខិតំ, តស្ស ឯតំ សព្ពសំយោជនក្ខយសង្ខាតំ និព្ពានំ យថាភូតំ ញត្វាតិ អត្ថោ។ បុរិមបច្ឆិមេហិ បន សទ្ធឹ ន យុជ្ជតិ។

តស្ស សម្មា វិមុត្តស្សាតិ តស្ស សម្មា វិមុត្តស្ស ខីណាសវស្ស។ **ញាណំ ហោតី**តិ បច្ចវេក្ខណញាណំ ហោតិ។ **តាទិនោ**តិ តំសណ្ឋិតស្ស។ **អកុប្បា**តិ អកុប្បារម្មណត្តា កុប្បការណានំ កិលេសានញ្ច អភាវេន អកុប្បា។ **វិមុត្តី**តិ មគ្គវិមុត្តិបិ ផលវិមុត្តិបិ។ **ភវសំយោជនក្ខយេ**តិ ភវសំយោជនក្ខយសង្ខាតេ និព្ពានេ ភវសំយោជនានញ្ច ខយន្តេ ឧប្បន្នា។ **ឯតំ ខោ បរមំ ញាណ**ន្តិ ឯតំ មគ្គផលញាណំ បរមញាណំ នាម។ **សុខមនុត្តរ**ន្តិ ឯតទេវ មគ្គផលសុខំ អនុត្តរំ សុខំ នាម។ **អាណញ្ញមុត្តម**ន្តិ សព្ពេសំ អណណានំ ខីណាសវោ ឧត្តមអណណោ , តស្មា អរហត្តផលំ អាណញ្ញមុត្តមន្តិ អរហត្តផលេន ទេសនាយ កូដំ គណ្ហិ។ ឥមស្មិញ្ច សុត្តេ វដ្តមេវ កថេត្វា គាថាសុ វដ្តវិវដ្តំ កថិតន្តិ។

៤. មហាចុន្ទសុត្តវណ្ណនា

៤៦. ចតុត្ថេ **ចេតីសូ**តិ ចេតិរដ្ឋេ។ **សយំជាតិយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ និគមេ។ **មហាចុន្ទោ**តិ ធម្មសេនាបតិស្ស កនិដ្ឋភាតិកោ។ ធម្មេ យោគោ អនុយោគោ ឯតេសន្តិ **ធម្មយោគា**។ ធម្មកថិកានំ ឯតំ នាមំ។ ឈាយន្តីតិ **ឈាយី។ អបសាទេន្តី**តិ ឃដ្ដេន្តិ ហឹសន្តិ។ **ឈាយន្តី**តិ ចិន្តេន្តិ។ **បជ្ឈាយន្តី**តិអាទីនិ ឧបសគ្គវសេន វឌ្ឍិតានិ។ **កិមិមេ ឈាយន្តី**តិ កឹ នាម ឥមេ ឈាយន្តិ។ **កិន្តិមេ ឈាយន្តី**តិ កិមត្ថំ ឥមេ ឈាយន្តិ។ **កថំ ឥមេ ឈាយន្តី**តិ កេន ការណេន ឥមេ ឈាយន្តិ។ **អមតំ ធាតុំ កាយេន ផុសិត្វា វិហរន្តី**តិ មរណវិរហិតំ និព្ពានធាតុំ សន្ធាយ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិហរន្តា អនុក្កមេន តំ នាមកាយេន ផុសិត្វា វិហរន្តិ។ **គម្ភីរំ អត្ថបទ**ន្តិ គុឡ្ហំ បដិច្ឆន្នំ ខន្ធធាតុអាយតនាទិអត្ថំ។ **បញ្ញាយ អតិវិជ្ឈ បស្សន្តី**តិ សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ បដិវិជ្ឈិត្វា បស្សន្តិ។ ឥមស្មិំ បនត្ថេ សម្មសនបដិវេធបញ្ញាបិ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាបញ្ញាបិ វដ្តតិយេវាតិ។

៥-៦. សន្ទិដ្ឋិកសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៤៧-៤៨. បញ្ចមេ **សន្តំ វា អជ្ឈត្ត**ន្តិ និយកជ្ឈត្តេ វិជ្ជមានំ។ **លោភោ**តិអាទីហិ តីណិ អកុសលមូលានិ ទស្សិតានិ។ **លោភធម្មា**តិអាទីហិ តំសម្បយុត្តកា ធម្មា។ ឆដ្ឋេ **កាយសន្ទោស**ន្តិ កាយទ្វារស្ស ទុស្សនាការំ។ សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមេសុ ទ្វីសុ សុត្តេសុ បច្ចវេក្ខណាវ កថិតា។

៧. ខេមសុត្តវណ្ណនា

៤៩. សត្តមេ **វុសិតវា**តិ វុត្ថព្រហ្មចរិយវាសោ។ **កតករណីយោ**តិ ចតូហិ មគ្គេហិ កត្តព្ពំ កត្វា ឋិតោ។ **ឱហិតភារោ**តិ ខន្ធភារំ កិលេសភារំ អភិសង្ខារភារញ្ច ឱតារេត្វា ឋិតោ។ **អនុប្បត្តសទត្ថោ**តិ សទត្ថោ វុច្ចតិ អរហត្តំ, តំ បត្តោតិ អត្ថោ។ **បរិក្ខីណភវសំយោជនោ**តិ ខីណភវពន្ធនោ។ **សម្មទញ្ញា វិមុត្តោ**តិ សម្មា ហេតុនា ការណេន ជានិត្វា វិមុត្តោ។ **តស្ស ន ឯវំ ហោតិ អត្ថិ មេ សេយ្យោតិ វា**តិអាទីហិ សេយ្យស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានាទយោ តយោ មានា បដិក្ខិត្តា។ ន ហិ ខីណាសវស្ស “អត្ថិ មយ្ហំ សេយ្យោ, អត្ថិ សទិសោ, អត្ថិ ហីនោ”តិ មានោ ហោតិ។ **នត្ថិ មេ សេយ្យោ**តិអាទីហិបិ តេយេវ បដិក្ខិត្តា។ ន ហិ ខីណាសវស្ស “អហមេវ សេយ្យោ, អហំ សទិសោ, អហំ ហីនោ, អញ្ញោ សេយ្យាទយោ នត្ថី”តិ ឯវំ មានោ ហោតិ។

អចិរបក្កន្តេសូតិ អរហត្តំ ព្យាករិត្វា អចិរំយេវ បក្កន្តេសុ។ **អញ្ញំ ព្យាករោន្តី**តិ អរហត្តំ កថេន្តិ។ **ហសមានកា មញ្ញេ អញ្ញំ ព្យាករោន្តី**តិ ហសមានា វិយ កថេន្តិ។ **វិឃាតំ អាបជ្ជន្តី**តិ ទុក្ខំ អាបជ្ជន្តិ។

ន ឧស្សេសុ ន ឱមេសុ, សមត្តេ នោបនីយរេតិ ឯត្ថ **ឧស្សា**តិ ឧស្សិតកា សេយ្យបុគ្គលា។ **ឱមា**តិ ហីនា។ **សមត្តោ**តិ សទិសោ។ ឥតិ ឥមេសុ តីសុបិ សេយ្យហីនសទិសេសុ ខីណាសវា មានេន ន ឧបនីយរេ, ន ឧបនេន្តិ, ន ឧបគច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ **ខីណា ជាតី**តិ ខីណា តេសំ ជាតិ។ **វុសិតំ ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ វុត្ថំ មគ្គព្រហ្មចរិយំ។ **ចរន្តិ សំយោជនវិប្បមុត្តា**តិ សព្ពសំយោជនេហិ វិមុត្តា ហុត្វា ចរន្តិ។ សុត្តេបិ គាថាយម្បិ ខីណាសវោ កថិតោ។

៨. ឥន្ទ្រិយសំវរសុត្តវណ្ណនា

៥០. អដ្ឋមេ **ហតូបនិសំ ហោតី**តិ ហតូបនិស្សយំ ហោតិ។ **សីលវិបន្នស្សា**តិ វិបន្នសីលស្ស។ **យថាភូតញាណទស្សន**ន្តិ តរុណវិបស្សនាញាណំ។ **និព្ពិទាវិរាគោ**តិ ឯត្ថ និព្ពិទា ពលវវិបស្សនា, វិរាគោ អរិយមគ្គោ។ **វិមុត្តិញាណទស្សន**ន្តិ ឯត្ថ **វិមុត្តី**តិ អរហត្តផលំ, **ញាណទស្សន**ន្តិ បច្ចវេក្ខណញាណំ។ **ឧបនិស្សយសម្បន្នំ ហោតី**តិ សម្បន្នឧបនិស្សយំ ហោតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ សីលានុរក្ខណឥន្ទ្រិយសំវរោ កថិតោ។

៩. អានន្ទសុត្តវណ្ណនា

៥១. នវមេ **កិត្តាវតា**តិ កិត្តកេន។ **អស្សុតញ្ចេវា**តិ អញ្ញស្មិំ កាលេ អស្សុតបុព្វំ។ **ន សម្មោសំ គច្ឆន្តី**តិ វិនាសំ ន គច្ឆន្តិ។ **ចេតសោ សម្ផុដ្ឋបុព្ពា**តិ ចិត្តេន ផុសិតបុព្ពា។ **សមុទាចរន្តី**តិ មនោទ្វារេ ចរន្តិ។ **អវិញ្ញាតញ្ច វិជានាតី**តិ អញ្ញស្មិំ កាលេ អវិញ្ញាតការណំ ជានាតិ។ **បរិយាបុណាតី**តិ វឡញ្ជេតិ កថេតិ។ **ទេសេតី**តិ បកាសេតិ។ **បរំ វាចេតី**តិ បរំ ឧគ្គណ្ហាបេតិ។

អាគតាគមាតិ ទីឃាទីសុ យោ កោចិ អាគមោ អាគតោ ឯតេសន្តិ អាគតាគមា។ **ធម្មធរា**តិ សុត្តន្តបិដកធរា។ **វិនយធរា**តិ វិនយបិដកធរា។ **មាតិកាធរា**តិ ទ្វេបាតិមោក្ខធរា។ **បរិបុច្ឆតី**តិ អនុសន្ធិបុព្ពាបរំ បុច្ឆតិ។ **បរិបញ្ហតី**តិ ឥទញ្ចិទញ្ច បុច្ឆិស្សាមីតិ បរិតុលេតិ បរិច្ឆិន្ទតិ។ **ឥទំ, ភន្តេ, កថ**ន្តិ, ភន្តេ, ឥទំ អនុសន្ធិបុព្ពាបរំ កថំ ហោតីតិ បុច្ឆតិ។ **ឥមស្ស ក្វត្ថោ**តិ ឥមស្ស ភាសិតស្ស កោ អត្ថោតិ បុច្ឆតិ។ **អវិវដ**ន្តិ អវិវរិតំ។ **វិវរន្តី**តិ បាកដំ ករោន្តិ។ **កង្ខាឋានិយេសូ**តិ កង្ខាយ ការណភូតេសុ។ តត្ថ យស្មិំ ធម្មេ កង្ខា ឧប្បជ្ជតិ, ស្វេវ កង្ខាឋានិយោ នាមាតិ វេទិតព្ពោ។

១០. ខត្តិយសុត្តវណ្ណនា

៥២. ទសមេ **ភោគាធិប្បាយា**តិ ភោគសំហរណត្ថំ ឋបិតាធិប្បាយា បវត្តអជ្ឈាសយា។ **បញ្ញូបវិចារា**តិ បញ្ញវន្តោ ភវេយ្យាមាតិ ឯវំ បញ្ញត្ថាយ បវត្តូបវិចារា។ អយមេវ នេសំ វិចារោ ចិត្តេ ឧបវិចរតិ។ **ពលាធិដ្ឋានា**តិ ពលកាយាធិដ្ឋានា។ ពលកាយញ្ហិ លទ្ធា តេ លទ្ធបតិដ្ឋា នាម ហោន្តិ។ **បថវិភិនិវេសា**តិ បថវិសាមិនោ ភវិស្សាមាតិ ឯវំ បថវិអត្ថាយ កតចិត្តាភិនិវេសា។ **ឥស្សរិយបរិយោសានា**តិ រជ្ជាភិសេកបរិយោសានា។ អភិសេកញ្ហិ បត្វា តេ បរិយោសានប្បត្តា នាម ហោន្តិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

សេសបទេសុ បនេត្ថ អយមធិប្បាយោ – ព្រាហ្មណា តាវ មន្តេ លភិត្វា លទ្ធបតិដ្ឋា នាម ហោន្តិ, គហបតិកា យំកិញ្ចិ សិប្បំ, ឥត្ថី កុលទាយជ្ជសាមិកំ បុត្តំ, ចោរា យំកិញ្ចិ អាវុធសត្ថំ , សមណា សីលបរិបុណ្ណា លទ្ធបតិដ្ឋា នាម ហោន្តិ។ តស្មា **មន្តាធិដ្ឋានា**តិអាទីនិ វុត្តានិ។

ព្រាហ្មណានញ្ច “យញ្ញំ យជិស្សាមា”តិ ចិត្តំ អភិនិវិសតិ, ព្រហ្មលោកេ បត្តេ បរិយោសានប្បត្តា នាម ហោន្តិ។ តស្មា តេ **យញ្ញាភិនិវេសា ព្រហ្មលោកបរិយោសានា**តិ វុត្តា។ កម្មន្តករណត្ថាយ មនោ ឯតេសំ អភិនិវិសតីតិ **កម្មន្តាភិនិវេសា**។ កម្មេ និដ្ឋិតេ បរិយោសានប្បត្តា នាម ហោន្តីតិ **និដ្ឋិតកម្មន្តបរិយោសានា**។

បុរិសាធិប្បាយាតិ បុរិសេសុ បវត្តអជ្ឈាសយា។ អលង្ការត្ថាយ មនោ ឧបវិចរតិ ឯតិស្សាតិ **អលង្ការូបវិចារា**។ អសបត្តី ហុត្វា ឯកិកាវ ឃរេ វសេយ្យន្តិ ឯវមស្សា ចិត្តំ អភិនិវិសតីតិ **អសបត្តីភិនិវេសា**។ ឃរាវាសិស្សរិយេ លទ្ធេ បរិយោសានប្បត្តា នាម ហោន្តីតិ ឥស្សរិយបរិយោសានា។

បរភណ្ឌស្ស អាទានេ អធិប្បាយោ ឯតេសន្តិ **អាទានាធិប្បាយា**។ គហនេ និលីយនដ្ឋានេ ឯតេសំ មនោ ឧបវិចរតីតិ **គហនូបវិចារា**។ អន្ធការត្ថាយ ឯតេសំ ចិត្តំ អភិនិវិសតីតិ **អន្ធការាភិនិវេសា**។ អទស្សនប្បត្តា បរិយោសានប្បត្តា ហោន្តីតិ **អទស្សនបរិយោសានា**។

អធិវាសនក្ខន្តិយញ្ច សុចិភាវសីលេ ច អធិប្បាយោ ឯតេសន្តិ **ខន្តិសោរច្ចាធិប្បាយា**។ អកិញ្ចនភាវេ និគ្គហណភាវេ ចិត្តំ ឯតេសំ អភិនិវិសតីតិ **អាកិញ្ចញ្ញាភិនិវេសា**។ និព្ពានប្បត្តា បរិយោសានប្បត្តា ហោន្តីតិ **និព្ពានបរិយោសានា**។

១១. អប្បមាទសុត្តវណ្ណនា

៥៣. ឯកាទសមេ **សមធិគ្គយ្ហា**តិ សុដ្ឋុ គណ្ហិត្វា។ **ជង្គលានំ បាណាន**ន្តិ បថវីតលចារីនំ សបាទកបាណានំ។ **បទជាតានី**តិ បទានិ។ **សមោធានំ គច្ឆន្តី**តិ ឱធានំ ឧបនិក្ខេបំ គច្ឆន្តិ។ **អគ្គមក្ខាយតី**តិ សេដ្ឋំ អក្ខាយតិ។ **បព្ពជលាយកោ**តិ បព្ពជតិណច្ឆេទកោ។ **ឱធុនាតី**តិ ហេដ្ឋា មុខំ ធុនាតិ។ **និធុនាតី**តិ ឧភោហិ បស្សេហិ ធុនាតិ។ **និច្ឆាទេតី**តិ ពាហាយ វា បហរតិ, រុក្ខេ វា បហរតិ។ **អម្ពបិណ្ឌិយា**តិ អម្ពផលបិណ្ឌិយា។ **វណ្ដូបនិពន្ធនានី**តិ វណ្ដេ ឧបនិពន្ធនានិ , វណ្ដេ វា បតិដ្ឋិតានិ។ **តទន្វយានិ ភវន្តី**តិ វណ្ដានុវត្តកានិ ភវន្តិ, អម្ពបិណ្ឌិទណ្ឌកានុវត្តកានិ ភវន្តីតិបិ អត្ថោ។ **ខុទ្ទរាជានោ**តិ ខុទ្ទករាជានោ, បកតិរាជានោ វា។

១២. ធម្មិកសុត្តវណ្ណនា

៥៤. ទ្វាទសមេ **សព្ពសោ**តិ សព្ពេសុ។ **សត្តសុ វិហារេសូ**តិ សត្តសុ បរិវេណេសុ។ **បរិភាសតី**តិ បរិភវតិ ភយំ ឧបទំសេតិ។ **វិហឹសតី**តិ វិហេបេតិ។ **វិតុទតី**តិ វិជ្ឈតិ។ **រោសេតិ វាចាយា**តិ វាចាយ ឃដ្ដេតិ។ **បក្កមន្តី**តិ ទិសា បក្កមន្តិ។ **ន សណ្ឋហន្តី**តិ នប្បតិដ្ឋហន្តិ។ **រិញ្ចន្តី**តិ ឆឌ្ឌេន្តិ វិស្សជ្ជេន្តិ។ **បព្ពាជេយ្យាមា**តិ នីហរេយ្យាម។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **អល**ន្តិ យុត្តមេតំ, យំ តំ បព្ពាជេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **កឹ តេ ឥមិនា**តិ កឹ តវ ឥមិនា ជាតិភូមិយំ វាសេន។ **តីរទស្សិំ សកុណ**ន្តិ ទិសាកាកំ។ **មុញ្ចន្តី**តិ ទិសាទស្សនត្ថំ វិស្សជ្ជេន្តិ។ **សាមន្តា**តិ អវិទូរេ។ សមន្តាតិបិ បាឋោ, សមន្តតោតិ អត្ថោ។ **អភិនិវេសោ**តិ បត្ថរិត្វា ឋិតសាខានំ និវេសោ។ **មូលសន្តានកាន**ន្តិ មូលានំ និវេសោ។

អាទ្ឡ្ហកថាលិកាតិ តណ្ឌុលាឡ្ហកស្ស ភត្តបចនថាលិកា។ **ខុទ្ទំ មធុ**ន្តិ ខុទ្ទមក្ខិកាហិ កតំ ទណ្ឌកមធុំ។ **អនេលក**ន្តិ និទ្ទោសំ។ **ន ច សុទំ អញ្ញមញ្ញស្ស ផលានិ ហឹសន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញស្ស កោដ្ឋាសេ ផលានិ ន ហឹសន្តិ។ អត្តនោ កោដ្ឋាសេហិ មូលំ វា តចំ វា បត្តំ វា ឆិន្ទន្តោ នាម នត្ថិ, អត្តនោ អត្តនោ សាខាយ ហេដ្ឋា បតិតានេវ បរិភុញ្ជន្តិ។ អញ្ញស្ស កោដ្ឋាសតោ អញ្ញស កោដ្ឋាសំ បរិវត្តិត្វា គតម្បិ “ន អម្ហាកំ សាខាយ ផល”ន្តិ ញត្វា នោ ខាទន្តិ។ **យាវទត្ថំ ភក្ខិត្វា**តិ កណ្ឌប្បមាណេន ខាទិត្វា។ **សាខំ ភញ្ជិត្វា**តិ ឆត្តប្បមាណមត្តំ ឆិន្ទិត្វា ឆាយំ កត្វា បក្កាមិ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យោ ហិ នាម។ **បក្កមិស្សតី**តិ បក្កន្តោ។ **នាទាសី**តិ ទេវតាយ អានុភាវេន ផលមេវ ន គណ្ហិ។ ឯវញ្ហិ សា អធិដ្ឋាសិ។

តេនុបសង្កមីតិ ជនបទវាសីហិ គន្ត្វា, “មហារាជ, រុក្ខោ ផលំ ន គណ្ហិ, អម្ហាកំ នុ ខោ ទោសោ តុម្ហាក”ន្តិ វុត្តេ “នេវ មយ្ហំ ទោសោ អត្ថិ, ន ជានបទានំ, អម្ហាកំ វិជិតេ អធម្មោ នាម ន វត្តតិ, កេន នុ ខោ ការណេន រុក្ខោ ន ផលិតោ, សក្កំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា យេន សក្កោ ទេវានមិន្ទោ តេនុបសង្កមិ។ **បវត្តេសី**តិ បរិវត្តេសិ។ **ឧម្មូលមកាសី**តិ ឧទ្ធំមូលំ អកាសិ។ **អបិ នុ ត្វ**ន្តិ អបិ នុ តវ។ **អដ្ឋិតាយេវា**តិ អដ្ឋិតាយ ឯវ។ **សច្ឆវីនី**តិ សមានច្ឆវីនិ បកតិដ្ឋានេ ឋិតានិ។ **ន បច្ចក្កោសតី**តិ នប្បដិក្កោសតិ។ **រោសន្ត**ន្តិ ឃដ្ដេន្តំ។ **ភណ្ឌន្ត**ន្តិ បហរន្តំ។

សុនេត្តោតិ នេត្តា វុច្ចន្តិ អក្ខីនិ, តេសំ សុន្ទរតាយ សុនេត្តោ។ **តិត្ថករោ**តិ សុគតិឱគាហនតិត្ថស្ស ការកោ។ **វីតរាគោ**តិ វិក្ខម្ភនវសេន វិគតរាគោ។ **បសវតី**តិ បដិលភតិ។ **ទិដ្ឋិសម្បន្ន**ន្តិ ទស្សនសម្បន្នំ, សោតាបន្នន្តិ អត្ថោ។ **ខន្តិ**ន្តិ អត្តនោ គុណខណនំ។ **យថាមំ សព្រហ្មចារីសូ**តិ យថា ឥមំ សព្រហ្មចារីសុ អក្កោសនបរិភាសនំ, អញ្ញំ ឯវរូបំ គុណខន្តី ន វទាមីតិ អត្ថោ។ **ន នោ សមសព្រហ្មចារីសូ**តិ ឯត្ថ សមជនោ នាម សកជនោ វុច្ចតិ។ តស្មា ន នោ សកេសុ សមានព្រហ្មចារីសុ ចិត្តានិ បទុដ្ឋានិ ភវិស្សន្តីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

ជោតិបាលោ ច គោវិន្ទោតិ នាមេន ជោតិបាលោ ឋានេន មហាគោវិន្ទោ។ **សត្តបុរោហិតោ**តិ រេណុអាទីនំ សត្តន្នំ រាជូនំ បុរោហិតោ។ **អហឹសកា អតីតំសេ**តិ ឯតេ ឆ សត្ថារោ អតីតំសេ អហឹសកា អហេសុំ។ **និរាមគន្ធា**តិ កោធាមគន្ធេន និរាមគន្ធា។ **ករុណេវិមុត្តា**តិ ករុណាជ្ឈានេ អធិមុត្តា, ករុណាយ ច ករុណាបុព្ពភាគេ ច ឋិតា។ **យេតេ**តិ ឯតេ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ន សាធុរូបំ អាសីទេ**តិ សាធុសភាវំ ន ឃដ្ដេយ្យ។ **ទិដ្ឋិដ្ឋានប្បហាយិន**ន្តិ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតប្បហាយិនំ។ **សត្តមោ**តិ អរហត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តមោ។ **អវីតរាគោ**តិ អវិគតរាគោ។ ឯតេន អនាគាមិភាវំ បដិក្ខិបតិ។ **បញ្ចិន្ទ្រិយា មុទូ**តិ បញ្ច វិបស្សនិន្ទ្រិយានិ មុទូនិ។ តស្ស ហិ តានិ សកទាគាមី ឧបាទាយ មុទូនិ នាម ហោន្តិ។ **វិបស្សនា**តិ សង្ខារបរិគ្គហញាណំ។ **បុព្ពេវ ឧបហញ្ញតី**តិ បឋមតរញ្ញេវ ឧបហញ្ញតិ។ **អក្ខតោ**តិ គុណខណនេន អក្ខតោ អនុបហតោ ហុត្វា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ធម្មិកវគ្គោ បញ្ចមោ។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

៦. មហាវគ្គោ

១. សោណសុត្តវណ្ណនា

៥៥. ឆដ្ឋស្ស បឋមេ **សោណោ**តិ សុខុមាលសោណត្ថេរោ។ **សីតវនេ**តិ ឯវំនាមកេ សុសានេ។ តស្មិំ កិរ បដិបាដិយា បញ្ច ចង្កមនបណ្ណសាលាសតានិ មាបិតានិ, តេសុ ថេរោ អត្តនោ សប្បាយចង្កមនំ គហេត្វា សមណធម្មំ ករោតិ។ តស្ស អារទ្ធវីរិយស្ស ហុត្វា ចង្កមតោ បាទតលានិ ភិជ្ជិំសុ, ជាណូហិ ចង្កមតោ ជាណុកានិបិ ហត្ថតលានិបិ ភិជ្ជិំសុ, ឆិទ្ទានិ អហេសុំ។ ឯវំ អារទ្ធវីរិយោ វិហរន្តោ ឱភាសនិមិត្តមត្តកម្បិ ទស្សេតុំ នាសក្ខិ។ តស្ស វីរិយេន កិលមិតកាយស្ស កោដិយំ បាសាណផលកេ និសិន្នស្ស យោ វិតក្កោ ឧទបាទិ, តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ អាយស្មតោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **អារទ្ធវីរិយា**តិ បរិបុណ្ណបគ្គហិតវីរិយា។ **ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចតី**តិ សចេ ហិ អហំ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ វា អស្សំ វិបញ្ចិតញ្ញូ វា នេយ្យោ វា, នូន មេ ចិត្តំ វិមុច្ចេយ្យ។ អទ្ធា បនស្មិ បទបរមោ, យេន មេ ចិត្តំ ន វិមុច្ចតីតិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា **សំវិជ្ជន្តិ ខោ បនា**តិអាទីនិ ចិន្តេសិ។ តត្ថ **ភោគា**តិ ឧបយោគត្ថេ បច្ចត្តំ។

បាតុរហោសីតិ ថេរស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា “អយំ សោណោ អជ្ជ សីតវនេ បធានភូមិយំ និសិន្នោ ឥមំ វិតក្កំ វិតក្កេតិ, គន្ធាស្ស វិតក្កំ សហោត្ថំ គណ្ហិត្វា វីណោបមំ កម្មដ្ឋានំ កថេស្សាមី”តិ បមុខេ បាកដោ អហោសិ។ **បញ្ញត្តេ អាសនេ**តិ បធានិកភិក្ខូ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឱវទិតុំ អាគតស្ស ពុទ្ធស្ស ភគវតោ និសីទនត្ថំ យថាលាភេន អាសនំ បញ្ញបេត្វាវ បធានំ ករោន្តិ, អញ្ញំ អលភមានា បុរាណបណ្ណានិបិ សន្ថរិត្វា ឧបរិ សង្ឃាដឹ បញ្ញបេន្តិ។ ថេរោបិ អាសនំ បញ្ញបេត្វា បធានំ អកាសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “បញ្ញត្តេ អាសនេ”តិ។

តំ កឹ មញ្ញសីតិ សត្ថា “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អវសេសកម្មដ្ឋានេហិ អត្ថោ នត្ថិ, អយំ គន្ធព្ពសិប្បេ ឆេកោ ចិណ្ណវសី, អត្តនោ វិសយេ កថិយមានំ ខិប្បមេវ សល្លក្ខេស្សតី”តិ វីណោបមំ កថេតុំ “តំ កឹ មញ្ញសី”តិអាទិមាហ។ **វីណាយ តន្តិស្សរេ កុសលតា** នាម វីណាយ វាទនកុសលតា, សោ ច តត្ថ កុសលោ។ មាតាបិតរោ ហិស្ស “អម្ហាកំ បុត្តោ អញ្ញំ សិប្បំ សិក្ខន្តោ កាយេន កិលមិស្សតិ, ឥទំ បន សយនេ និសិន្នេនេវ សក្កា ឧគ្គណ្ហិតុ”ន្តិ គន្ធព្ពសិប្បមេវ ឧគ្គណ្ហាបេសុំ។ តស្ស –

“សត្ត សរា តយោ គាមា, មុច្ឆនា ឯកវីសតិ;
ឋានា ឯកូនបញ្ញាស, ឥច្ចេតេ សរមណ្ឌលា”តិ។ –

អាទិកំ គន្ធព្ពសិប្បំ សព្ពមេវ បគុណំ អហោសិ។ **អច្ចាយតា**តិ អតិអាយតា ខរមុច្ឆនា។ **សរវតី**តិ សរសម្បន្នា។ **កម្មញ្ញា**តិ កម្មក្ខមា កម្មយោគ្គា។ **អតិសិថិលា**តិ មន្ទមុច្ឆនា។ **សមេ គុណេ បតិដ្ឋិតា**តិ មជ្ឈិមេ សរេ ឋបេត្វា មុច្ឆិតា។

អច្ចារទ្ធន្តិ អតិគាឡ្ហំ។ **ឧទ្ធច្ចាយ សំវត្តតី**តិ ឧទ្ធតភាវាយ សំវត្តតិ។ **អតិលីន**ន្តិ អតិសិថិលំ។ **កោសជ្ជាយា**តិ កុសីតភាវត្ថាយ។ **វីរិយសមថំ អធិដ្ឋហា**តិ វីរិយសម្បយុត្តំ សមថំ អធិដ្ឋហ, វីរិយំ សមថេន យោជេហីតិ អត្ថោ។ **ឥន្ទ្រិយានញ្ច សមតំ បដិវិជ្ឈា**តិ សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ សមតំ សមភាវំ អធិដ្ឋាហិ។ តត្ថ សទ្ធំ បញ្ញាយ, បញ្ញញ្ច សទ្ធាយ, វីរិយំ សមាធិនា, សមាធិញ្ច វីរិយេន យោជយតា ឥន្ទ្រិយានំ សមតា អធិដ្ឋិតា នាម ហោតិ។ សតិ បន សព្ពត្ថិកា, សា សទា ពលវតីយេវ វដ្ដតិ។ តញ្ច បន តេសំ យោជនាវិធានំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៦០-៦២) បកាសិតមេវ។ **តត្ថ ច និមិត្តំ គណ្ហាហី**តិ តស្មិញ្ច សមភាវេ សតិ យេន អាទាសេ មុខពិម្ពេនេវ និមិត្តេន ឧប្បជ្ជិតព្ពំ, តំ សមថនិមិត្តំ វិបស្សនានិមិត្តំ មគ្គនិមិត្តំ ផលនិមិត្តញ្ច គណ្ហាហិ និព្ពត្តេហីតិ ឯវមស្ស សត្ថា អរហត្តេ បក្ខិបិត្វា កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។

តត្ថ ច និមិត្តំ អគ្គហេសីតិ សមថនិមិត្តញ្ច វិបស្សនានិមិត្តញ្ច អគ្គហេសិ។ **ឆ ឋានានី**តិ ឆ ការណានិ។ **អធិមុត្តោ ហោតី**តិ បដិវិជ្ឈិត្វា បច្ចក្ខំ កត្វា ឋិតោ ហោតិ។ **នេក្ខម្មាធិមុត្តោ**តិអាទិ សព្ពំ អរហត្តវសេនេវ វុត្តំ។ អរហត្តញ្ហិ សព្ពកិលេសេហិ និក្ខន្តត្តា **នេក្ខម្មំ**, តេហេវ បវិវិត្តត្តា **បវិវេកោ**, ព្យាបជ្ជាភាវតោ **អព្យាបជ្ជំ**, តណ្ហាក្ខយន្តេ ឧប្បន្នត្តា **តណ្ហាក្ខយោ** , ឧបាទានក្ខយន្តេ ឧប្បន្នត្តា **ឧបាទានក្ខយោ**, សម្មោហាភាវតោ **អសម្មោហោ**តិ វុច្ចតិ។

កេវលំ សទ្ធាមត្តកន្តិ បដិវេធរហិតំ កេវលំ បដិវេធបញ្ញាយ អសម្មិស្សកំ សទ្ធាមត្តកំ។ **បដិចយ**ន្តិ បុនប្បុនំ ករណេន វឌ្ឍិំ។ **វីតរាគត្តា**តិ មគ្គបដិវេធេន រាគស្ស វិគតត្តាយេវ នេក្ខម្មសង្ខាតំ អរហត្តំ បដិវិជ្ឈិត្វា សច្ឆិកត្វា ឋិតោ ហោតិ, ផលសមាបត្តិវិហារេន វិហរតិ, តន្និន្នមានសោយេវ ច ហោតីតិ អត្ថោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

លាភសក្ការសិលោកន្តិ ចតុបច្ចយលាភញ្ច តេសញ្ញេវ សុកតការញ្ច វណ្ណភណនញ្ច។ **និកាមយមានោ**តិ ឥច្ឆមានោ បត្ថយមានោ។ **បវិវេកាធិមុត្តោ**តិ បវិវេកេ អធិមុត្តោ អរហន្តិ ឯវំ អរហត្តំ ព្យាករោតីតិ អត្ថោ។

សីលព្វតបរាមាសន្តិ សីលញ្ច វតញ្ច បរាមសិត្វា គហិតំ គហណមត្តំ។ **សារតោ បច្ចាគច្ឆន្តោ**តិ សារភាវេន ជានន្តោ។ **អព្យាបជ្ឈាធិមុត្តោ**តិ អព្យាបជ្ជំ អរហត្តំ ព្យាករោតិ។ ឥមិនាវ នយេន សព្ពដ្ឋានេសុ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អបិចេត្ថ “នេក្ខម្មាធិមុត្តោតិ ឥមស្មិំយេវ អរហត្តំ កថិតំ, សេសេសុ បញ្ចសុ និព្ពាន”ន្តិ ឯកេ វទន្តិ។ អបរេ “អសម្មោហាធិមុត្តោតិ ឯត្ថេវ និព្ពានំ កថិតំ, សេសេសុ អរហត្ត”ន្តិ វទន្តិ។ អយំ បនេត្ថ សារោ – សព្ពេស្វេវ តេសុ អរហត្តម្បិ និព្ពានម្បិ កថិតមេវាតិ។

ភុសាតិ ពលវន្តោ ទិព្ពរូបសទិសា។ **នេវស្ស ចិត្តំ បរិយាទិយន្តី**តិ ឯតស្ស ខីណាសវស្ស ចិត្តំ គហេត្វា ឋាតុំ ន សក្កោន្តិ។ កិលេសា ហិ ឧប្បជ្ជមានា ចិត្តំ គណ្ហន្តិ នាម។ **អមិស្សីកត**ន្តិ កិលេសា ហិ អារម្មណេន សទ្ធិំ ចិត្តំ មិស្សំ ករោន្តិ, តេសំ អភាវា អមិស្សីកតំ។ **ឋិត**ន្តិ បតិដ្ឋិតំ។ **អានេញ្ជប្បត្ត**ន្តិ អចលប្បត្តំ។ **វយញ្ចស្សានុបស្សតី**តិ តស្ស ចេស ចិត្តស្ស ឧប្បាទម្បិ វយម្បិ បស្សតិ។ **ភុសា វាតវុដ្ឋី**តិ ពលវា វាតក្ខន្ធោ។ **នេវ សម្បកម្បេយ្យា**តិ ឯកភាគេន ចាលេតុំ ន សក្កុណេយ្យ។ **ន សម្បកម្បេយ្យា**តិ ចូឡំ វិយ សព្ពភាគតោ កម្បេតុំ ន សក្កុណេយ្យ។ **ន សម្បវេធេយ្យា**តិ វេធេត្វា បវេធេត្វា បាតេតុំ ន សក្កុណេយ្យ។

នេក្ខម្មំ អធិមុត្តស្សាតិ អរហត្តំ បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតស្ស ខីណាសវស្ស។ សេសបទេសុបិ អរហត្តមេវ កថិតំ។ **ឧបាទានក្ខយស្ស ចា**តិ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ។ **អសម្មោហញ្ច ចេតសោ**តិ ចិត្តស្ស ច អសម្មោហំ អធិមុត្តស្ស។ **ទិស្វា អាយតនុប្បាទ**ន្តិ អាយតនានំ ឧប្បាទញ្ច វយញ្ច ទិស្វា។ **សម្មា ចិត្តំ វិមុច្ចតី**តិ សម្មា ហេតុនា នយេន ឥមាយ វិបស្សនាបដិបត្តិយា ផលសមាបត្តិវសេន ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, និព្ពានារម្មណេ អធិមុច្ចតិ។ អថ វា ឥមិនា ខីណាសវស្ស បដិបទា កថិតា។ តស្ស ហិ អាយតនុប្បាទំ ទិស្វា ឥមាយ វិបស្សនាយ អធិគតស្ស អរិយមគ្គស្សានុភាវេន សព្ពកិលេសេហិ សម្មា ចិត្តំ វិមុច្ចតិ។ ឯវំ តស្ស **សម្មា វិមុត្តស្ស...បេ.... ន វិជ្ជតិ**។ តត្ថ **សន្តចិត្តស្សា**តិ និព្ពុតចិត្តស្ស។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

២. ផគ្គុនសុត្តវណ្ណនា

៥៦. ទុតិយេ **សមធោសី**តិ ឧដ្ឋានាការំ ទស្សេសិ។ **បដិក្កមន្តី**តិ បរិហាយន្តិ។ **នោ អភិក្កមន្តី**តិ ន វឌ្ឍន្តិ។ **សីសវេឋនំ ទទេយ្យា**តិ សីសំ វេឋេត្វា ទណ្ឌកេន សម្បរិវត្តកំ ពន្ធេយ្យ។ **ឥន្ទ្រិយានិ វិប្បសីទិំសូ**តិ តស្មិំ មរណសមយេ ឆ ឥន្ទ្រិយានិ វិប្បសន្នានិ អហេសុំ។ **អត្ថុបបរិក្ខាយា**តិ អត្ថានត្ថំ ការណាការណំ ឧបបរិក្ខនេ។ **អនុត្តរេ ឧបធិសង្ខយេ**តិ និព្ពានេ។ **អវិមុត្តំ ហោតី**តិ អរហត្តផលេន អធិមុត្តំ ហោតិ។

៣. ឆឡភិជាតិសុត្តវណ្ណនា

៥៧. តតិយេ **ឆឡភិជាតិយោ**តិ ឆ ជាតិយោ។ **តត្រិទ**ន្តិ តត្រាយំ។ **លុទ្ទា**តិ ទារុណា។ **ភិក្ខូ កណ្ដកវុត្តិកា**តិ សមណា នាមេតេ។ **ឯកសាដកា**តិ ឯកេនេវ បិលោតិកខណ្ឌេន បុរតោ បដិច្ឆាទនកា។ **អកាមកស្ស ពិលំ ឱលគ្គេយ្យុ**ន្តិ សត្ថេ គច្ឆមានេ គោណម្ហិ មតេ គោមំសមូលំ ឧប្បាទនត្ថាយ វិភជិត្វា ខាទមានា ឯកស្ស គោមំសំ អនិច្ឆន្តស្សេវ កោដ្ឋាសំ កត្វា “អយញ្ច តេ ខាទិតព្ពោ, មូលញ្ច ទាតព្ព”ន្តិ តំ កោដ្ឋាសសង្ខាតំ ពិលំ ឱលគ្គេយ្យុំ, ពលក្ការេន ហត្ថេ ឋបេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ **អខេត្តញ្ញុនា**តិ អភិជាតិបញ្ញត្តិយា ខេត្តំ អជានន្តេន។ **តំ សុណាហី**តិ តំ មម បញ្ញត្តិំ សុណាហិ។ **កណ្ហាភិជាតិកោ**តិ កាឡកជាតិកោ។ **កណ្ហំ ធម្មំ អភិជាយតី**តិ កណ្ហសភាវោ ហុត្វា ជាយតិ និព្ពត្តតិ, កណ្ហាភិជាតិយំ វា ជាយតិ។ **និព្ពានំ អភិជាយតី**តិ និព្ពានំ បាបុណាតិ, អរិយភូមិសង្ខាតាយ វា និព្ពានជាតិយា ជាយតិ។

៤. អាសវសុត្តវណ្ណនា

៥៨. ចតុត្ថេ **សំវរា បហាតព្ពា**តិ សំវរេន បហាតព្ពា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សាសនេ។ **បដិសង្ខា**តិ បដិសញ្ជានិត្វា, បច្ចវេក្ខិត្វាតិ អត្ថោ។ **យោនិសោ**តិ ឧបាយេន បថេន។ ឯត្ថ ច អសំវរេ អាទីនវ បដិសង្ខា យោនិសោ បដិសង្ខាតិ វេទិតព្ពា។ សា ចាយំ “វរំ, ភិក្ខវេ, តត្តាយ អយោសលាកាយ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ ចក្ខុន្ទ្រិយំ សម្បលិមដ្ឋំ, ន ត្វេវ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ អនុព្យញ្ជនសោ និមិត្តគ្គាហោ”តិអាទិនា អាទិត្តបរិយាយេន (សំ. និ. ៤.២៣៥) វេទិតព្ពា។ **ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរសំវុតោ វិហរតី**តិ ឯត្ថ ចក្ខុមេវ ឥន្ទ្រិយំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, សំវរណតោ សំវរោ, បិទហនតោ ថកនតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរោ **ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរោ**។ ជវនេ ឧប្បជ្ជមានោបិ ហេស តស្មឹ ទ្វារេ កិលេសានំ ឧប្បត្តិវារណតោ ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរោតិ វុច្ចតិ។ **សំវុតោ**តិ តេន សំវរេន ឧបេតោ។ តថា ហិ “បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិ ឥមស្ស វិភង្គេ “ឥមិនា បាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ...បេ.... សមន្នាគតោ”តិ វុត្តំ។ អថ វា សំវរីតិ សំវុតោ, ថកេសិ បិទហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរសំវុតោតិ ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរសង្ខាតំ សតិកវាដំ ចក្ខុទ្វារេ យវទ្វារេ កវាដំ វិយ សំវរិ ថកេសិ បិទហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយមេវេត្ថ អត្ថោ សុន្ទរតរោ។ តថា ហិ “ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរំ អសំវុតស្ស វិហរតោ, សំវុតស្ស វិហរតោ”តិ ឯតេសុ បទេសុ អយមេវត្ថោ ទិស្សតីតិ។

យំ ហិស្សាតិអាទិម្ហិ យំ ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរំ អស្ស ភិក្ខុនោ អសំវុតស្ស អថកេត្វា អបិទហិត្វា វិហរន្តស្សាតិ អត្ថោ។ យេការស្ស វា ឯស យន្តិ អាទេសោ, យេ អស្សាតិ អត្ថោ។ **អាសវា វិឃាតបរិឡាហា**តិ ចត្តារោ អាសវា ច អញ្ញេ ច វិឃាតករា កិលេសបរិឡាហា វិបាកបរិឡាហា វា។ ចក្ខុទ្វារស្មិញ្ហិ ឥដ្ឋារម្មណំ អាបាថគតំ កាមស្សាទវសេន អស្សាទយតោ អភិនន្ទតោ កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, “ឦទិសំ អញ្ញស្មិម្បិ សុគតិភវេ លភិស្សាមី”តិ ភវបត្ថនាយ អស្សាទយតោ ភវាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, សត្តោតិ វា សត្តស្សាតិ វា គណ្ហតោ ទិដ្ឋាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, សព្ពេហេវ សហជាតំ អញ្ញាណំ អវិជ្ជាសវោតិ ចត្តារោ អាសវា ឧប្បជ្ជន្តិ ។ ឯតេហិ សម្បយុត្តា អបរេ កិលេសា វិឃាតបរិឡាហា អាយតឹ វា តេសំ វិបាកា តេហិបិ អសំវុតស្សេវ វិហរតោ ឧប្បជ្ជេយ្យុន្តិ វុច្ចន្តិ។ **ឯវំស តេ**តិ ឯវំ អស្ស តេ, ឯតេនុបាយេន ន ហោន្តិ, នោ អញ្ញថាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បដិសង្ខា យោនិសោ សោតិន្ទ្រិយសំវរសំវុតោ**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥមេ វុច្ចន្តិ អាសវា សំវរា បហាតព្ពា**តិ ឥមេសុ ឆសុ ទ្វារេសុ ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា ចតុវីសតិ អាសវា សំវរេន បហាតព្ពាតិ វុច្ចន្តិ។

បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរន្តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១៨) សីលកថាយ វុត្តមេវ។ **យំ ហិស្សា**តិ យញ្ហិ ចីវរំ បិណ្ឌបាតាទីសុ វា អញ្ញតរំ អស្ស។ **អប្បដិសេវតោ**តិ ឯវំ យោនិសោ អប្បដិសេវន្តស្ស។ ឥមស្មឹ វារេ អលទ្ធំ ចីវរាទី បត្ថយតោ លទ្ធំ វា អស្សាទយតោ កាមាសវស្ស ឧប្បត្តិ វេទិតព្ពា, ឦទិសំ អញ្ញស្មិម្បិ សុគតិភវេ លភិស្សាមីតិ ភវបត្ថនាយ អស្សាទយតោ ភវាសវស្ស, អហំ លភាមិ ន លភាមីតិ វា មយ្ហំ វា ឥទន្តិ អត្តសញ្ញំ អធិដ្ឋហតោ ទិដ្ឋាសវស្ស, សព្ពេហេវ បន សហជាតោ អវិជ្ជាសវោតិ ឯវំ ចតុន្នំ អាសវានំ ឧប្បត្តិ វិឃាតបរិឡាហាវ នវវេទនុប្បាទនតោបិ វេទិតព្ពា។ **ឥមេ វុច្ចន្តិ, ភិក្ខវេ, អាសវា បដិសេវនា បហាតព្ពា**តិ ឥមេ ឯកមេកស្មឹ បច្ចយេ ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា សោឡស អាសវា ឥមិនា ញាណសំវរសង្ខាតេន បច្ចវេក្ខណបដិសេវនេន បហាតព្ពាតិ វុច្ចន្តិ។

បដិសង្ខា យោនិសោ ខមោ ហោតិ សីតស្សាតិ ឧបាយេន បថេន បច្ចវេក្ខិត្វា ខន្តា ហោតិ សីតស្ស, សីតំ ខមតិ សហតិ, ន អវីរបុរិសោ វិយ អប្បមត្តកេនបិ សីតេន ចលតិ កម្បតិ កម្មដ្ឋានំ វិជហតិ។ **ឧណ្ហា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច វចនមេវ **វចនបថោ**តិ វេទិតព្ពោ។ **ទុក្ខាន**ន្តិអាទីសុ ទុក្ខមនដ្ឋេន ទុក្ខា, ពហលដ្ឋេន តិព្ពា, ផរុសដ្ឋេន ខរា, តិខិណដ្ឋេន កដុកា, អស្សាទវិរហតោ អសាតា, មនំ អវឌ្ឍនតោ អមនាបា, បាណហរណសមត្ថតាយ បាណហរាតិ វេទិតព្ពា។ **យំ ហិស្សា**តិ សីតាទីសុ យំកិញ្ចិ ឯកជម្មម្បិ អស្ស។ **អនធិវាសតោ**តិ អនធិវាសេន្តស្ស អក្ខមន្តស្ស ។ អាសវុប្បត្តិ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពា – សីតេន ផុដ្ឋស្ស ឧណ្ហំ បត្ថយតោ កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ សព្ពត្ថ។ “នត្ថិ សុគតិភវេ សីតំ វា ឧណ្ហំ វា”តិ ភវំ បត្ថេន្តស្ស ភវាសវោ, មយ្ហំ សីតំ ឧណ្ហន្តិ គាហោ ទិដ្ឋាសវោ, សព្ពេហេវ សម្បយុត្តោ អវិជ្ជាសវោតិ។ **ឥមេ វុច្ចន្តី**តិ ឥមេ សីតាទីសុ ឯកមេកស្ស វសេន ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា អនេកេ អាសវា ឥមាយ ខន្តិសំវរសង្ខាតាយ អធិវាសនាយ បហាតព្ពាតិ វុច្ចន្តីតិ អត្ថោ។

បដិសង្ខា យោនិសោ ចណ្ឌំ ហត្ថឹ បរិវជ្ជេតីតិ អហំ សមណោតិ ន ចណ្ឌស្ស ហត្ថិស្ស អាសន្នេ ឋាតព្ពំ។ តតោ និទានញ្ហិ មរណម្បិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខំ ភវេយ្យាតិ ឯវំ ឧបាយេន បថេន បច្ចវេក្ខិត្វា ចណ្ឌំ ហត្ថឹ បរិវជ្ជេតិ បដិក្កមតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **ចណ្ឌ**ន្តិ ទុដ្ឋំ វាឡំ។ **ខាណុ**ន្តិ ខទិរខាណុកាទី។ **កណ្ដកដ្ឋាន**ន្តិ យត្ថ កណ្ដកា វិជ្ឈន្តិ, តំ ឱកាសំ។ **សោព្ភ**ន្តិ សព្ពតោ ឆិន្នតដំ។ **បបាត**ន្តិ ឯកតោ ឆិន្នតដំ។ **ចន្ទនិក**ន្តិ ឧច្ឆិដ្ឋោទកគព្ភមលាទីនំ ឆឌ្ឌនដ្ឋានំ។ **ឱឡិគល្ល**ន្តិ តេសំយេវ កទ្ទមាទីនំ សន្ទនោកាសំ។ តំ ជណ្ណុមត្តម្បិ អសុចិភរិតំ ហោតិ។ ទ្វេបិ ចេតានិ ឋានានិ អមនុស្សុស្សទដ្ឋានានិ ហោន្តិ, តស្មា វជ្ជេតព្ពានិ។ **អនាសនេ**តិ ឯត្ថ អយុត្តំ អាសនំ អនាសនំ, តំ អត្ថតោ អនិយតវត្ថុភូតំ រហោបដិច្ឆន្នាសនន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អគោចរេ**តិ ឯត្ថាបិ

អយុត្តោ គោចរោ អគោចរោ។ សោ វេសិយាទិភេទតោ បញ្ចវិធោ។ **បាបកេ មិត្តេ**តិ លាមកេ ទុស្សីលេ មិត្តបតិរូបកេ អមិត្តេ។ **បាបកេសូ**តិ លាមកេសុ។ **ឱកប្បេយ្យុ**ន្តិ សទ្ទហេយ្យុំ អធិមុច្ចេយ្យុំ “អទ្ធា អយមាយស្មា អកាសិ វា ករិស្សតិ វា”តិ។ **យំ ហិស្សា**តិ ហត្ថិអាទីសុ យំកិញ្ចិ ឯកម្បិ អស្ស។ អាសវុប្បត្តិ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពា – ហត្ថិអាទិនិទានេន ទុក្ខេន ផុដ្ឋស្ស សុខំ បត្ថយតោ កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, “នត្ថិ សុគតិភវេ ឦទិសំ ទុក្ខ”ន្តិ ភវំ បត្ថេន្តស្ស ភវាសវោ, មំ ហត្ថី មទ្ទតិ មំ អស្សោតិ គាហោ ទិដ្ឋាសវោ, សព្ពេហេវ សម្បយុត្តោ អវិជ្ជាសវោតិ។ **ឥមេ វុច្ចន្តី**តិ ឥមេ ហត្ថិអាទីសុ ឯកេកស្ស វសេន ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា អនេកេ អាសវា ឥមិនា សីលសំវរសង្ខាតេន បរិវជ្ជនេន បហាតព្ពាតិ វុច្ចន្តិ។

បដិសង្ខា យោនិសោ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតីតិ “ឥតិបាយំ វិតក្កោ អកុសលោ, ឥតិបិ សាវជ្ជោ, ឥតិបិ ទុក្ខវិបាកោ, សោ ច ខោ អត្តព្យាពាធាយ សំវត្តតី”តិអាទិនា (ម. និ. ១.២០៧-២០៨) នយេន យោនិសោ កាមវិតក្កេ អាទីនវំ បច្ចវេក្ខិត្វា តស្មិំ តស្មិំ អារម្មណេ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតិ, ចិត្តំ អារោបេត្វា ន វាសេតិ, អព្ភន្តរេ វា ន វាសេតីតិ អត្ថោ។ អនធិវាសេន្តោ កឹ ករោតីតិ? **បជហតិ**។ កឹ កចវរំ វិយ បិដកេនាតិ? ន ហិ, អបិ ច ខោ នំ **វិនោទេតិ** តុទតិ វិជ្ឈតិ នីហរតិ។ កឹ ពលិពទ្ទំ វិយ បតោទេនាតិ? ន ហិ, អថ ខោ នំ **ព្យន្តីករោតិ** វិគតន្តំ ករោតិ, យថាស្ស អន្តោបិ នាវសិស្សតិ អន្តមសោ ភង្គមត្តម្បិ, តថា នំ ករោតិ។ កថំ បន នំ តថា ករោតីតិ? **អនភាវំ គមេតិ** អនុ អនុ អភាវំ គមេតិ, វិក្ខម្ភនប្បហានេន យថា សុវិក្ខម្ភិតោ ហោតិ, តថា ករោតិ។ សេសវិតក្កទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ **ឧប្បន្នុប្បន្នេ**តិ ឧប្បន្នេ ឧប្បន្នេ, ឧប្បន្នមត្តេយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សកឹ វា ឧប្បន្នេ វិនោទេត្វា ទុតិយេ វារេ អជ្ឈុបេក្ខិតា ន ហោតិ, សតក្ខត្តុម្បិ ឧប្បន្នេ ឧប្បន្នេ វិនោទេតិយេវ។ **បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ**តិ តេយេវ កាមវិតក្កាទយោ, សព្ពេបិ វា នវ មហាវិតក្កេ។ តត្ថ តយោ វុត្តា, អវសេសា “ញាតិវិតក្កោ, ជនបទវិតក្កោ, អមរាវិតក្កោ, បរានុទ្ទយតាបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ, លាភសក្ការសិលោកប្បដិសំយុត្តោ វិតក្កោ, អនវញ្ញត្តិប្បដិសំយុត្តោ វិតក្កោ”តិ (មហានិ. ២០៧) ឥមេ ឆ។ **យំ ហិស្សា**តិ ឯតេសុ វិតក្កេសុ យំកិញ្ចិ អស្ស។ កាមវិតក្កោ បនេត្ថ កាមាសវោ ឯវ, តព្ពិសេសោ ភវាសវោ, តំសម្បយុត្តោ ទិដ្ឋាសវោ, សព្ពវិតក្កេសុ អវិជ្ជា អវិជ្ជាសវោតិ ឯវំ អាសវុប្បត្តិ វេទិតព្ពា។ **ឥមេ វុច្ចន្តី**តិ ឥមេ កាមវិតក្កាទិវសេន វុត្តប្បការា អាសវា ឥមិនា តស្មិំ តស្មិំ វិតក្កេ អាទីនវបច្ចវេក្ខណសហិតេន វីរិយសំវរសង្ខាតេន វិនោទនេន បហាតព្ពាតិ វុច្ចន្តិ។

បដិសង្ខា យោនិសោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតីតិ អភាវនាយ អាទីនវំ ភាវនាយ ច អានិសំសំ ឧបាយេន បថេន បច្ចវេក្ខិត្វា សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ។ ឯសេវ នយោ សព្ពត្ថ។ ពោជ្ឈង្គានំ ភាវនា ហេដ្ឋា វិត្ថារិតាវ។ **យំ ហិស្សា**តិ ឯតេសុ ពោជ្ឈង្គេសុ យំកិញ្ចិ អស្ស។ អាសវុប្បត្តិយំ បនេត្ថ ឥមេសំ អរិយមគ្គសម្បយុត្តានំ ពោជ្ឈង្គានំ អភាវិតត្តា យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ កាមាសវាទយោ អាសវា, ភាវយតោ ឯវំស តេ ន ហោន្តីតិ អយំ នយោ វេទិតព្ពោ។ **ឥមេ វុច្ចន្តី**តិ ឥមេ កាមាសវាទយោ អាសវា ឥមាយ លោកុត្តរាយ ពោជ្ឈង្គភាវនាយ បហាតព្ពាតិ វុច្ចន្តិ។ ឥមេហិ ឆហាការេហិ បហីនាសវំ ភិក្ខុំ ថោមេន្តោ **យតោ ខោ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យតោ**តិ សាមិវចនេ តោ-ការោ, យស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បោរាណា បន យម្ហិ កាលេតិ វណ្ណយន្តិ។ **យេ អាសវា សំវរា បហាតព្ពា, តេ សំវរា បហីនា ហោន្តី**តិ យេ អាសវា សំវរេន បហាតព្ពា, តេ សំវរេនេវ បហីនា ហោន្តិ, ន អប្បហីនេសុយេវ បហីនសញ្ញី ហោតីតិ។

៥. ទារុកម្មិកសុត្តវណ្ណនា

៥៩. បញ្ចមេ **ទារុកម្មិកោ**តិ ទារុវិក្កយេន បវត្តិតាជីវោ ឯកោ ឧបាសកោ។ **កាសិកចន្ទន**ន្តិ សណ្ហចន្ទនំ។ **អង្គេនា**តិ អគុណង្គេន, សុក្កបក្ខេ គុណង្គេន។ **នេមន្តនិកោ**តិ និមន្តនំ គណ្ហនកោ។ **សង្ឃេ ទានំ ទស្សាមី**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទស្សាមិ។ សោ ឯវំ វត្វា សត្ថារំ អភិវាទេត្វា បក្កាមិ។ អថស្ស អបរភាគេ បញ្ចសតា កុលូបកា ភិក្ខូ គិហិភាវំ បាបុណឹសុ។ សោ “កុលូបកភិក្ខូ តេ វិព្ភន្តា”តិ វុត្តេ “កឹ ឯត្ថ មយ្ហ”ន្តិ វត្វា ចិត្តុប្បាទវេមត្តមត្តម្បិ ន អកាសិ។ ឥទំ សន្ធាយ សត្ថា **សង្ឃេ តេ ទានំ ទទតោ ចិត្តំ បសីទិស្សតី**តិ អាហ។

៦. ហត្ថិសារិបុត្តសុត្តវណ្ណនា

៦០. ឆដ្ឋេ **អភិធម្មកថ**ន្តិ អភិធម្មមិស្សកំ កថំ។ **កថំ ឱបាតេតី**តិ តេសំ កថំ ឆិន្ទិត្វា អត្តនោ កថំ កថេតិ។ **ថេរានំ ភិក្ខូន**ន្តិ ករណត្ថេ សាមិវចនំ, ថេរេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ យា ច ថេរានំ អភិធម្មកថា, តំ អយម្បិ កថេតុំ សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **ចេតោបរិយាយ**ន្តិ ចិត្តវារំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ លោកេ។ **សោរតសោរតោ**តិ សូរតោ វិយ សូរតោ, សោរច្ចសមន្នាគតោ វិយាតិ អត្ថោ។ **និវាតនិវាតោ**តិ និវាតោ វិយ និវាតោ, និវាតវុត្តិ

វិយាតិ អត្ថោ។ **ឧបសន្តុបសន្តោ**តិ ឧបសន្តោ វិយ ឧបសន្តោ ។ **វបកស្សេតេវ សត្ថារា**តិ សត្ថុ សន្តិកា អបគច្ឆតិ។ **សំសដ្ឋស្សា**តិ បញ្ចហិ សំសគ្គេហិ សំសដ្ឋស្ស។ **វិស្សដ្ឋស្សា**តិ វិស្សជ្ជិតស្ស។ **ឋាកតស្សា**តិ ឋាកតិន្ទ្រិយស្ស។

កិង្ខាទោតិ កិដ្ឋខាទកោ។ **អន្តរធាបេយ្យា**តិ នាសេយ្យ។ **គោបសូ**តិ គាវោ ច អជិកា ច។ **សិប្បិសម្ពុក**ន្តិ សិប្បិយោ ច សម្ពុកា ច។ **សក្ខរកឋល**ន្តិ សក្ខរា ច កឋលានិ ច។ **អាភិទោសិក**ន្តិ អភិញ្ញាតទោសំ កុទ្រូសក ភោជនំ។ **នច្ឆាទេយ្យា**តិ ន រុច្ចេយ្យ។ តត្ថ យទេតំ **បុរិសំ ភុត្តាវិ**ន្តិ ឧបយោគវចនំ, តំ សាមិអត្ថេ ទដ្ឋព្ពំ។ **អមុំ ហាវុសោ, បុរិស**ន្តិ, អាវុសោ, អមុំ បុរិសំ។

សព្ពនិមិត្តានន្តិ សព្ពេសំ និច្ចនិមិត្តាទីនំ និមិត្តានំ។ **អនិមិត្តំ ចេតោសមាធិ**ន្តិ ពលវវិបស្សនាសមាធឹ។ **ចីរិកសទ្ទោ**តិ ឈល្លិកសទ្ទោ។ **សរិស្សតិ នេក្ខម្មស្សា**តិ បព្ពជ្ជាយ គុណំ សរិស្សតិ។ **អរហត្តំ អហោសី**តិ ភគវតោ សាវកានំ អរហន្តានំ អន្តរេ ឯកោ អរហា អហោសិ។ អយញ្ហិ ថេរោ សត្ត វារេ គិហី ហុត្វា សត្ត វារេ បព្ពជិ។ កឹ ការណា? កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិរេស ឯកស្ស ភិក្ខុនោ គិហិភាវេ វណ្ណំ កថេសិ។ សោ តេនេវ កម្មេន អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយេ វិជ្ជមានេយេវ សត្ត វារេ គិហិភាវេ ច បព្ពជ្ជាយ ច សញ្ចរន្តោ សត្តមេ វារេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិតិ។

៧. មជ្ឈេសុត្តវណ្ណនា

៦១. សត្តមេ **បារាយនេ មេត្តេយ្យបញ្ហេ**តិ បារាយនសមាគមម្ហិ មេត្តេយ្យមាណវស្ស បញ្ហេ។ **ឧភោន្តេ វិទិត្វានា**តិ ទ្វេ អន្តេ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ ជានិត្វា។ **មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតី**តិ មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ ឧភោ អន្តេ វិទិត្វា មជ្ឈេ ន លិប្បតិ, វេមជ្ឈដ្ឋានេ ន លិប្បតិ។ **សិព្ពនិមច្ចគា**តិ សិព្ពនិសង្ខាតំ តណ្ហំ អតីតោ។ **ផស្សោ**តិ ផស្សវសេន និព្ពត្តត្តា អយំ អត្តភាវោ។ **ឯកោ អន្តោ**តិ អយមេកោ កោដ្ឋាសោ។ **ផស្សសមុទយោ**តិ ផស្សោ សមុទយោ អស្សាតិ ផស្សសមុទយោ, តមស្មឹ អត្តភាវេ កតកម្មផស្សបច្ចយា និព្ពត្តោ អនាគតត្តភាវោ។ **ទុតិយោ អន្តោ**តិ ទុតិយោ កោដ្ឋាសោ។ **ផស្សនិរោធោ**តិ និព្ពានំ។ **មជ្ឈេ**តិ សិព្ពិនិតណ្ហំ ឆេត្វា ទ្វិធាករណដ្ឋេន និព្ពានំ មជ្ឈេ នាម ហោតិ។ **តណ្ហា ហិ នំ សិព្ពតី**តិ តណ្ហា នំ អត្តភាវទ្វយសង្ខាតំ ផស្សញ្ច ផស្សសមុទយញ្ច សិព្ពតិ យដ្ដេតិ។ កឹ ការណា? តស្ស តស្សេវ ភវស្ស អភិនិព្ពត្តិយា។ យទិ ហិ តណ្ហា ន សិព្ពេយ្យ, តស្ស តស្ស ភវស្ស និព្ពត្តិ ន ភវេយ្យ។ តមស្មឹ ឋានេ កោដិមជ្ឈិក្កូបមំ គណ្ហន្តិ។ ទ្វិន្នញ្ហិ កណ្ណានំ ឯកតោ កត្វា មជ្ឈេ សុត្តេន សំសិព្ពិតានំ កោដិ មជ្ឈន្តិ វុច្ចតិ។ សុត្តេ ឆិន្នេ ឧភោ កណ្ណានិ ឧភតោ បតន្តិ។ ឯវមេវត្ថ កណ្ណទ្វយំ វិយ វុត្តប្បការា ទ្វេ អន្តា, សិព្ពិត្វា ឋិតសុត្តំ វិយ តណ្ហា, សុត្តេ ឆិន្នេ កណ្ណទ្វយស្ស ឧភតោបតនំ វិយ តណ្ហាយ និរុទ្ធាយ អន្តទ្វយំ និរុទ្ធមេវ ហោតិ។ **ឯត្តាវតា**តិ ឯត្តកេន ឥមិនា ឧភោ អន្តេ វិទិត្វា តណ្ហាយ មជ្ឈេ អនុបលិត្តភាវេន អភិញ្ញេយ្យំ ចតុសច្ចធម្មំ អភិជានាតិ នាម, តីរណបរិញ្ញាយ ច បហានបរិញ្ញាយ ច បរិជានិតព្ពំ លោកិយសច្ចទ្វយំ បរិជានាតិ នាម។ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ**តិ ឥមស្មឹយេវ អត្តភាវេ។ **ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតី**តិ វដ្ដទុក្ខស្ស កោដិករោ បរិច្ឆេទបរិវដុមករោ ហោតិ នាម។

ទុតិយវារេ តិណ្ណំ កណ្ណានំ វសេន ឧបមា វេទិតព្ពា។ តិណ្ណញ្ហិ កណ្ណានំ សុត្តេន សំសិព្ពិតានំ សុត្តេ ឆិន្នេ តីណិ កណ្ណានិ តីសុ ឋានេសុ បតន្តិ, ឯវមេវត្ថ កណ្ណត្តយំ វិយ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា ខន្ធា, សុត្តំ វិយ តណ្ហា។ សា ហិ អតីតំ បច្ចុប្បន្នេន, បច្ចុប្បន្នញ្ច អនាគតេន សទ្ធឹ សំសិព្ពតិ។ សុត្តេ ឆិន្នេ កណ្ណត្តយស្ស តីសុ ឋានេសុ បតនំ វិយ តណ្ហាយ និរុទ្ធាយ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា ខន្ធា និរុទ្ធាវ ហោន្តិ។

តតិយវារេ **អទុក្ខមសុខា មជ្ឈេ**តិ ទ្វិន្នំ វេទនានំ អន្តរដ្ឋកភាវេន មជ្ឈេ។ សុខញ្ហិ ទុក្ខស្ស, ទុក្ខំ វា សុខស្ស អន្តរំ នាម នត្ថិ។ **តណ្ហា សិព្ពិនី**តិ វេទនាសុ នន្ទិរាគោ វេទនានំ ឧបច្ឆេទំ និវារេតីតិ តា សិព្ពតិ នាម។

ចតុត្ថវារេ **វិញ្ញាណំ មជ្ឈេ**តិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណម្បិ សេសវិញ្ញាណម្បិ នាមរូបបច្ចយសមុទាគតត្តា នាមរូបានំ មជ្ឈេ នាម។

បញ្ចមវារេ **វិញ្ញាណំ មជ្ឈេ**តិ កម្មវិញ្ញាណំ មជ្ឈេ, អជ្ឈត្តិកាយតនេសុ វា មនាយតនេន កម្មស្ស គហិតត្តា តជ យំកិញ្ចិ វិញ្ញាណំ មជ្ឈេ នាម, មនោទ្វារេ វា អាវជ្ជនស្ស អជ្ឈត្តិកាយតននិស្សិតត្តា ជវនវិញ្ញាណំ មជ្ឈេ នាម។

ឆដ្ឋវារេ **សក្កាយោ**តិ តេភូមកវដ្ដំ។ **សក្កាយសមុទយោ**តិ សមុទយសច្ចំ។ **សក្កាយនិរោធោ**តិ និរោធសច្ចំ។ **បរិយាយេនា**តិ តេន តេន ការណេនេវ។ សេសំ សព្ពត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៨. បុរិសិន្ទ្រិយញាណសុត្តវណ្ណនា

៦២. អដ្ឋមេ **អញ្ញតរោ**តិ ទេវទត្តបក្ខិកោ ឯកោ។ **សមន្នាហរិត្វា**តិ អាវជ្ជិត្វា។ ឥទំ សោ “កឹ នុ ខោ ភគវតា ជានិត្វា កថិតំ, ឧទាហុ អជានិត្វា, ឯកំសិកំ វា កថិតំ ឧទាហុ វិភជ្ជកថិត”ន្តិ អធិប្បាយេន បុច្ឆតិ។ **អាបាយិកោ**តិ អបាយេ និព្ពត្តនកោ។ **នេរយិកោ**តិ និរយគាមី។ **កប្បដ្ឋោ**តិ កប្បដ្ឋិយកម្មស្ស កតត្តា កប្បំ បស្សតិ។ **អតេកិច្ឆោ**តិ ន សក្កា តិកិច្ឆិតុំ។ **ទ្វេជ្ឈ**ន្តិ ទ្វិធាភាវំ។ **វាលគ្គកោដិនិត្តុទនមត្ត**ន្តិ វាលស្ស អគ្គកោដិយា ទស្សេតព្ពមត្តកំ, វាលគ្គកោដិនិបាតមត្តកំ វា។ **បុរិសិន្ទ្រិយញាណានី**តិ បុរិសបុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញាណានិ, ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខមុទុភាវជាននញាណានីតិ អត្ថោ។

វិជ្ជមានា កុសលាបិ ធម្មា អកុសលាបិ ធម្មាតិ ឯត្តកា កុសលា ធម្មា វិជ្ជន្តិ, ឯត្តកា អកុសលា ធម្មាតិ ជានាមិ។ **អន្តរហិតា**តិ អទស្សនំ គតា។ **សម្មុខីភូតា**តិ សមុទាចារវសេន បាកដា ជាតា។ **កុសលមូល**ន្តិ កុសលជ្ឈាសយោ។ **កុសលា កុសល**ន្តិ តម្ហា កុសលជ្ឈាសយា អញ្ញម្បិ កុសលំ និព្ពត្តិស្សតិ។ **សារទានី**តិ សារាទានិ គហិតសារានិ, សរទមាសេ វា និព្ពត្តានិ។ **សុខសយិតានី**តិ សុខសន្និចិតានិ។ **សុខេត្តេ**តិ មណ្ឌខេត្តេ។ **និក្ខិត្តានី**តិ វុត្តានិ។ **សប្បដិភាគា**តិ សរិក្ខកា។ **អភិទោ អទ្ធវត្ត**ន្តិ អភិអទ្ធវត្តំ អទ្ធវត្តេ អភិមុខីភូតេ។ **ភត្តកាលសមយេ**តិ រាជកុលានំ ភត្តកាលសង្ខាតេ សមយេ។ **បរិហានធម្មោ**តិ កោ ឯវំ ភគវតា ញាតោតិ? អជាតសត្តុរាជា។ សោ ហិ បាបមិត្តំ និស្សាយ មគ្គផលេហិ បរិហីនោ។ អបរេបិ សុប្បពុទ្ធសុនក្ខត្តាទយោ ភគវតា ញាតាវ។ **អបរិហានធម្មោ**តិ ឯវំ ភគវតា កោ ញាតោ? សុសីមោ បរិព្ពាជកោ អញ្ញេ ច ឯវរូបា។ **បរិនិព្ពាយិស្សតី**តិ ឯវំ កោ ញាតោ ភគវតាតិ? សន្តតិមហាមត្តោ អញ្ញេ ច ឯវរូបា។

៩. និព្ពេធិកសុត្តវណ្ណនា

៦៣. នវមេ អនិព្ពិទ្ធបុព្ពេ អប្បទាលិតបុព្ពេ លោភក្ខន្ធាទយោ និព្ពិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ **និព្ពេធិកបរិយាយោ,** និព្ពិជ្ឈនការណន្តិ អត្ថោ។ **និទានសម្ភវោ**តិ កាមេ និទេតិ ឧប្បាទនសមត្ថតាយ និយ្យាទេតីតិ និទានំ។ សម្ភវតិ ឯតោតិ សម្ភវោ, និទានមេវ សម្ភវោ **និទានសម្ភវោ។ វេមត្តតា**តិ នានាករណំ។

កាមគុណាតិ កាមយិតព្ពដ្ឋេន កាមា, ពន្ធនដ្ឋេន គុណា “អន្តគុណ”ន្តិអាទីសុ វិយ។ **ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា**តិ ចក្ខុវិញ្ញាណេន បស្សិតព្ពា។ **ឥដ្ឋា**តិ បរិយិដ្ឋា វា ហោន្តុ មា វា, ឥដ្ឋារម្មណភូតាតិ អត្ថោ។ **កន្តា**តិ កមនីយា។ **មនាបា**តិ មនវឌ្ឍនកា។ **បិយរូបា**តិ បិយជាតិកា។ **កាមូបសញ្ហិតា**តិ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជមានេន កាមេន ឧបសញ្ហិតា។ **រជនីយា**តិ រាគុប្បត្តិការណភូតា។ **នេតេ កាមា**តិ ន ឯតេ កមនដ្ឋេន កាមា នាម ហោន្តិ។ **សង្កប្បរាគោ**តិ សង្កប្បវសេន ឧប្បន្នរាគោ។ **កាមោ**តិ អយំ កាមប្បហានាយ បដិបន្នេហិ បហាតព្ពោ។ កមនដ្ឋេន កាមា នាម។ **ចិត្រានី**តិ ចិត្រវិចិត្រារម្មណានិ។

ផស្សោតិ សហជាតផស្សោ។ **កាមយមានោ**តិ កាមំ កាមយមានោ។ **តជ្ជំ តជ្ជ**ន្តិ តជ្ជាតិកំ តជ្ជាតិកំ។ **បុញ្ញភាគិយ**ន្តិ ទិព្ពេ កាមេ បត្ថេត្វា សុចរិតបារិបូរិយា ទេវលោកេ និព្ពត្តស្ស អត្តភាវោ បុញ្ញភាគិយោ នាម, ទុច្ចរិតបារិបូរិយា អបាយេ និព្ពត្តស្ស អត្តភាវោ អបុញ្ញភាគិយោ នាម។ **អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ វិបាកោ**តិ អយំ ទុវិធោបិ កាមបត្ថនំ និស្សាយ ឧប្បន្នត្តា កាមានំ វិបាកោតិ វុច្ចតិ។ **សោ ឥមំ និព្ពេធិក**ន្តិ សោ ភិក្ខុ ឥមំ ឆត្តឹសដ្ឋានេសុ និព្ពិជ្ឈនកំ សេដ្ឋចរិយំ ជានាតិ។ **កាមនិរោធ**ន្តិ កាមានំ និរោធនេ ឯវំ លទ្ធនាមំ។ ឥមស្មិញ្ហិ ឋានេ ព្រហ្មចរិយសង្ខាតោ មគ្គោវ កាមនិរោធោតិ វុត្តោ។

សាមិសាតិ កិលេសាមិសសម្បយុត្តា។ ឥមិនា នយេន សព្ពឋានេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ អបិចេត្ថ **វោហារវេបក្ក**ន្តិ វោហារវិបាកំ។ កថាសង្ខាតោ ហិ វោហារោ សញ្ញាយ វិបាកោ នាម។ **យថា យថា ន**ន្តិ ឯត្ថ **នំ**-ឥតិ និបាតមត្តមេវ។ ឥតិ យស្មា យថា យថា សញ្ជានាតិ, តថា តថា ឯវំសញ្ញី អហោសិន្តិ កថេតិ, តស្មា វោហារវេបក្កាតិ អត្ថោ។

អវិជ្ជាតិ អដ្ឋសុ ឋានេសុ អញ្ញាណភូតា ពហលអវិជ្ជា។ និរយំ គមេន្តីតិ **និរយគមនីយា,** និរយេ និព្ពត្តិបច្ចយាតិ អត្ថោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ចេតនាហ**ន្តិ ចេតនំ អហំ។ ឥធ សព្ពសង្គាហិកា សំវិទហនចេតនា គហិតា។ **ចេតយិត្វា**តិ ទ្វារប្បវត្តចេតនា។ **មនសា**តិ ចេតនាសម្បយុត្តចិត្តេន។ **និរយវេទនីយ**ន្តិ និរយេ វិបាកទាយកំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អធិមត្ត**ន្តិ ពលវទុក្ខំ។ **ទន្ធវិរាគី**តិ គរុកំ ន ខិប្បំ សណិកំ វិគច្ឆនកទុក្ខំ។ **ឧរត្តាឡឹ កន្ទតី**តិ ឧរំ តាឡេត្វា រោទតិ។ **បរិយេដ្ឋិ**ន្តិ បរិយេសនំ។ **ឯកបទំ ទ្វិបទ**ន្តិ ឯកបទមន្តំ វា ទ្វិបទមន្តំ វា, កោ មន្តំ ជានាតីតិ អត្ថោ។ **សម្មោហវេបក្ក**ន្តិ សម្មោហវិបាកំ។ ទុក្ខស្ស ហិ សម្មោហោ និស្សន្ទ

វិបាកោ នាម។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ បរិយេសនាបិ ហិ តស្ស និស្សន្ទវិបាកោតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

១០. សីហនាទសុត្តវណ្ណនា

៦៤. ទសមេ **អាសភំ ឋាន**ន្តិ សេដ្ឋំ និច្ចលដ្ឋានំ។ **សីហនាទ**ន្តិ អភីតនាទំ បមុខនាទំ។ **ព្រហ្មចក្ក**ន្តិ សេដ្ឋញាណចក្កំ បដិវេធញាណញ្ចេវ ទេសនាញាណញ្ច។ **ឋានញ្ច ឋានតោ**តិ ការណញ្ច ការណតោ។ **យម្បី**តិ យេន ញាណេន។ **ឥទម្បិ តថាគតស្សា**តិ ឥទម្បិ ឋានាដ្ឋានញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ នាម ហោតិ។ ឯវំ សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **កម្មសមាទានាន**ន្តិ សមាទិយិត្វា កតានំ កុសលាកុសលកម្មានំ, កម្មមេវ វា កម្មសមាទានំ។ **ឋានសោ ហេតុសោ**តិ បច្ចយតោ ចេវ ហេតុតោ ច។ តត្ថ គតិឧបធិកាលបយោគា វិបាកស្ស ឋានំ, កម្មំ ហេតុ។ **ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តីន**ន្តិ ចតុន្នំ ឈានានំ អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ តិណ្ណំ សមាធីនំ នវន្នំ អនុបុព្ពសមាបត្តីនញ្ច។ **សំកិលេស**ន្តិ ហានភាគិយំ ធម្មំ។ **វោទាន**ន្តិ វិសេសភាគិយំ ធម្មំ។ **វុដ្ឋាន**ន្តិ “វោទានម្បិ វុដ្ឋានំ, តម្ហា តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ (វិភ. ៨២៨) ឯវំ វុត្តំ បគុណជ្ឈានញ្ចេវ ភវង្គផលសមាបត្តិយោ ច។ ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមញ្ហិ បគុណជ្ឈានំ ឧបរិមស្ស ឧបរិមស្ស បទដ្ឋានំ ហោតិ, តស្មា “វោទានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ ភវង្គេន បន សព្ពជ្ឈានេហិ វុដ្ឋានំ ហោតិ, ផលសមាបត្តិយា និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ ហោតិ។ តំ សន្ធាយ “តម្ហា តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ **អនេកវិហិត**ន្តិអាទីនិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៤០២) វណ្ណិតានិ។ អាសវក្ខយញាណំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ បុរិមស្សាបិ ញាណត្តយស្ស វិត្ថារកថំ ឥច្ឆន្តេន មជ្ឈិមដ្ឋកថាយ មហាសីហនាទវណ្ណនា (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤៦ អាទយោ) ឱលោកេតព្ពា។ **សមាហិតស្សា**តិ ឯកគ្គចិត្តស្ស។ **សមាធិមគ្គោ**តិ សមាធិ ឯតេសំ ញាណានំ អធិគមាយ ឧបាយោ។ **អសមាធី**តិ អនេកគ្គភាវោ។ **កុម្មគ្គោ**តិ មិច្ឆាមគ្គោ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ តថាគតស្ស ញាណពលំ កថិតន្តិ។

មហាវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. ទេវតាវគ្គោ

១-៣. អនាគាមិផលសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៥-៦៧. សត្តមស្ស បឋមេ **អស្សទ្ធិយន្តិ** អស្សទ្ធភាវំ។ **ទុប្បញ្ញតន្តិ** និប្បញ្ញភាវំ។ ទុតិយេ **បមាទន្តិ** សតិវិប្បវាសំ។ តតិយេ **អាភិសមាចារិកន្តិ** ឧត្តមសមាចារភូតំ វត្តវសេន បណ្ណត្តិសីលំ។ **សេខធម្មន្តិ** សេខបណ្ណត្តិសីលំ។ **សីលានីតិ** ចត្តារិ មហាសីលានិ។

៤. សង្គណិការាមសុត្តវណ្ណនា

៦៨. ចតុត្ថេ **សង្គណិការាមោតិ** គណសង្គណិការាមោ។ សុត្តន្តិកគណាទីសុ បន គណេសុ អត្តនោ វា បរិសាសង្ខាតេ គណេ រមតីតិ **គណារាមោ។ បរិវេកេតិ** កាយវិវេកេ។ **ចិត្តស្ស និមិត្តន្តិ** សមាធិវិបស្សនាចិត្តស្ស និមិត្តំ សមាធិវិបស្សនាការំ។ **សម្មាទិដ្ឋិន្តិ** វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋឹ។ **សមាធិន្តិ** មគ្គសមាធិញ្ចេវ ផលសមាធិញ្ច។ **សំយោជនានីតិ** ទស សំយោជនានិ។ **និព្ពានន្តិ** អបច្ចយបរិនិព្ពានំ។

៥. ទេវតាសុត្តវណ្ណនា

៦៩. បញ្ចមេ **សោវចស្សតាតិ** សុព្ពចភាវោ។ **កល្យាណមិត្តតាតិ** សុចិមិត្តតា។ **សត្ថុគារវោតិ** សត្ថរិ គារវយុត្តោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

៦. សមាធិសុត្តវណ្ណនា

៧០. ឆដ្ឋេ **ន សន្តេនាតិ** បច្ចនីកកិលេសេហិ អវូបសន្តេន។ **ន បណីតេនាតិ** ន អតប្បកេន។ **ន បដិប្បស្សទ្ធិលទ្ធេនាតិ** កិលេសប្បដិប្បស្សទ្ធិយា អលទ្ធេន អប្បត្តេន។ **ន ឯកោទិភាវាធិគតេនាតិ** ន ឯកគ្គភាវំ ឧបគតេន។

៧. សក្ខិភព្ពសុត្តវណ្ណនា

៧១. សត្តមេ **តត្រ តត្រាតិ** តស្មិំ តស្មិំ វិសេសេ។ **សក្ខិភព្ពតន្តិ** បច្ចក្ខភាវំ។ **អាយតនេតិ** ការណេ។ **ហានភាគិយាទយោ** វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៣៨) សំវណ្ណិតា។ **អសក្កច្ចការីតិ** ន សុកតការី, ន អាទរការី។ **អសប្បាយការីតិ** ន សប្បាយការី, ន ឧបការភូតធម្មការី។

៨. ពលសុត្តវណ្ណនា

៧២. អដ្ឋមេ **ពលតន្តិ** ពលភាវំ ថាមភាវំ។ **អសាតច្ចការីតិ** ន សតតការី។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

៩-១០. តជ្ឈានសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៧៣-៧៤. នវមេ **ន យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋោ ហោតីតិ** វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ អាទីនវោ ន យថាសភាវតោ ឈានបញ្ញាយ សុទិដ្ឋោ ហោតិ។ ទសមំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទេវតាវគ្គោ សត្តមោ។

៨. អរហត្តវគ្គោ

១. ទុក្ខសុត្តវណ្ណនា

៧៥. អដ្ឋមស្ស បឋមេ **សវិឃាត**ន្តិ សឧបឃាតំ សោបទ្ទវំ។ **សបរិឡាហ**ន្តិ កាយិកចេតសិកេន បរិឡាហេន សបរិឡាហំ។ **បាដិកង្ខា**តិ ឥច្ឆិតព្ពា អវស្សំភាវិនី។

២. អរហត្តសុត្តវណ្ណនា

៧៦. ទុតិយេ **មាន**ន្តិ ជាតិអាទីហិ មញ្ញនំ។ **ឱមាន**ន្តិ ហីនោហមស្មីតិ មានំ។ **អតិមាន**ន្តិ អតិក្កមិត្វា បវត្តំ អច្ចុណ្ណតិមានំ។ **អធិមាន**ន្តិ អធិគតមានំ។ **ថម្ភ**ន្តិ កោធមានេហិ ថទ្ធភាវំ។ **អតិនិបាត**ន្តិ ហីនស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានំ។

៣. ឧត្តរិមនុស្សធម្មសុត្តវណ្ណនា

៧៧. តតិយេ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មា**តិ មនុស្សធម្មតោ ឧត្តរិ។ **អលមរិយញាណទស្សនវិសេស**ន្តិ អរិយភាវំ កាតុំ សមត្ថំ ញាណទស្សនវិសេសំ, ចត្តារោ មគ្គេ ចត្តារិ ច ផលានីតិ អត្ថោ។ **កុហន**ន្តិ តិវិធំ កុហនវត្ថុំ។ **លបន**ន្តិ លាភត្ថិកតាយ ឧក្ខិបិត្វា អវក្ខិបិត្វា វា លបនំ។

៤. សុខសោមនស្សសុត្តវណ្ណនា

៧៨. ចតុត្ថេ **យោនិ ចស្ស អារទ្ធា ហោតី**តិ ការណញ្ចស្ស បរិបុណ្ណំ បគ្គហិតំ ហោតិ។ **ធម្មារាមោ**តិ ធម្មេ រតិ វិន្ទតិ។ ភាវនាយ រមតិ, ភាវេន្តោ វា រមតីតិ **ភាវនារាមោ**។ បហានេ រមតិ, បជហន្តោ វា រមតីតិ **បហានារាមោ**។ តិវិធេ បវិវេកេ រមតីតិ **បវិវេការាមោ**។ អព្យាបជ្ឈេ និទ្ទុក្ខភាវេ រមតីតិ **អព្យាបជ្ឈារាមោ**។ និប្បបញ្ចសង្ខាតេ និព្ពានេ រមតីតិ **និប្បបញ្ចារាមោ**។

៥. អធិគមសុត្តវណ្ណនា

៧៩. បញ្ចមេ **ន អាយកុសលោ**តិ ន អាគមនកុសលោ។ **ន អបាយកុសលោ**តិ ន អបគមនកុសលោ។ **ឆន្ទ**ន្តិ កត្តុកម្យតាឆន្ទំ។ **ន អារក្ខតី**តិ ន រក្ខតិ។

៦. មហន្តត្តសុត្តវណ្ណនា

៨០. ឆដ្ឋេ **អាលោកពាហុលោ**តិ ញាណាលោកពាហុលោ។ **យោគពាហុលោ**តិ យោគេ ពាហុលំ ករោតិ។ **វេទពាហុលោ**តិ បីតិបាមោជ្ជពាហុលោ។ **អសន្តុដ្ឋិពាហុលោ**តិ កុសលធម្មេសុ អសន្តុដ្ឋោ។ **អនិក្ខិត្តធុរោ**តិ អដ្ឋបិតធុរោ បគ្គហិតវីរិយោ។ **ឧត្តរិ ច បតារេតី**តិ សម្បតិ ច ឧត្តរិញ្ច វីរិយំ ករោតេវ។ សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

៨-១០. ទុតិយនិរយសុត្តាទិវណ្ណនា

៨២-៨៤. អដ្ឋមេ **បគព្ភោ**តិ កាយបាគព្ភិយាទីហិ សមន្នាគតោ។ នវមំ ឧត្តានត្ថមេវ។ ទសមេ **វិឃាតវា**តិ មហិច្ឆតំ និស្សាយ ឧប្បន្នេន លោភទុក្ខេន ទុក្ខិតោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អរហត្តវគ្គោ អដ្ឋមោ។

៩. សីតិវគ្គោ

១. សីតិភាវសុត្តវណ្ណនា

៨៥. នវមស្ស បឋមេ **សីតិភាវ**ន្តិ សីតលភាវំ។ **យស្មឹ សមយេ ចិត្តំ និគ្គណ្ហិតព្ព**ន្តិអាទីសុ ឧទ្ធច្ចសមយេ ចិត្តំ សមាធិនា និគ្គហេតព្ពំ នាម, កោសជ្ជានុបតិតកាលេ វីរិយេន បគ្គហេតព្ពំ នាម, និរស្សាទគតកាលេ សមាធិនា សម្បហំសិតព្ពំ នាម, សមប្បវត្តកាលេ ពោជ្ឈង្គុបេក្ខាយ អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពំ នាម។

២. អាវរណសុត្តវណ្ណនា

៨៦. ទុតិយេ **កម្មាវរណតាយា**តិ បញ្ចានន្តរិយកម្មេហិ។ **កិលេសាវរណតាយា**តិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិយា។ **វិបាកាវរណតាយា**តិ អកុសលវិបាកបដិសន្ធិយា វា កុសលវិបាកេហិ អហេតុកបដិសន្ធិយា វាតិ។

៤-៥. សុស្សូសតិសុត្តាទិវណ្ណនា

៨៨-៨៩. ចតុត្ថេ **អនត្ថ**ន្តិ អវឌ្ឍឹ។ **អត្ថំ វិញ្ញូតី**តិ វឌ្ឍិអត្ថំ ឆឌ្ឌេតិ។ **អននុលោមិកាយា**តិ សាសនស្ស អននុលោមិកាយ។ បញ្ចមេ **ទិដ្ឋិសម្បទ**ន្តិ សោតាបត្តិមគ្គំ។

៨-១១. អភព្ពដ្ឋានសុត្តចតុក្កវណ្ណនា

៩២-៩៥. អដ្ឋមេ **អនាគមនីយំ វត្ថុ**ន្តិ អនុបគន្តព្ពំ ការណំ, បញ្ចន្នំ វេរានំ ទ្វាសដ្ឋិយា ច ទិដ្ឋិគតានមេតំ អធិវចនំ។ **អដ្ឋមំ ភវ**ន្តិ កាមាវចរេ អដ្ឋមំ បដិសន្ធឹ។ នវមេ **កោតូហលមង្គលេនា**តិ ទិដ្ឋសុតមុតមង្គលេន ។ ទសមេ **សយំកត**ន្តិអាទីនិ អត្តទិដ្ឋិវសេន វុត្តានិ។ **អធិច្ចសមុប្បន្ន**ន្តិ អហេតុនិព្ពត្តំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សីតិវគ្គោ នវមោ។

១០. អានិសំសវគ្គោ

១-២. បាតុភាវសុត្តាទិវណ្ណនា

៩៦-៩៧. ទសមស្ស បឋមេ **អរិយាយតនេ**តិ មជ្ឈិមទេសេ។ **ឥន្ទ្រិយានន្តិ** មនច្ឆដ្ឋានំ។ ទុតិយេ **សទ្ធម្មនិយតោ**តិ សាសនសទ្ធម្មេ និយតោ។ **អសាធារណេនា**តិ បុថុជ្ជនេហិ អសាធារណេន។

៧. អនវត្ថិតសុត្តវណ្ណនា

១០២. សត្តមេ **អនោធី ករិត្វា**តិ “ឯត្តកាវ សង្ខារា អនិច្ចា, ន ឥតោ បរេ”តិ ឯវំ សីមំ មរិយាទំ អកត្វា។ **អនវត្ថិតា**តិ អវត្ថិតាយ រហិតា, ភិជ្ជមានាវ ហុត្វា ឧបដ្ឋហិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **សព្ពលោកេ**តិ សកលេ តេធាតុកេ។ **សាមញ្ញេនា**តិ សមណភាវេន, អរិយមគ្គេនាតិ អត្ថោ។

៨. ឧក្ខិត្តាសិកសុត្តវណ្ណនា

១០៣. អដ្ឋមេ **មេត្តាវតាយា**តិ មេត្តាយុត្តាយ បារិចរិយាយ។ សត្ថា ហិ សេខា តថាគតំ មេត្តាវតាយ បរិចរន្តិ, ខីណាសវោ បរិចិណ្ណសត្ថុកោ។

៩. អតម្មយសុត្តវណ្ណនា

១០៤. នវមេ **អតម្មយោ**តិ តម្មយា វុច្ចន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋិយោ, តាហិ រហិតោ។ **អហំការា**តិ អហំការទិដ្ឋិ។ **មមំការា**តិ មមំការតណ្ហា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អានិសំសវគ្គោ ទសមោ។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

១១. តិកវគ្គោ

១. រាគសុត្តវណ្ណនា

១០៧. ឯកាទសមស្ស បឋមេ **អសុភា**តិ អសុភកម្មដ្ឋានំ។ **មេត្តា**តិ មេត្តាកម្មដ្ឋានំ។ **បញ្ញា**តិ សហវិបស្សនា មគ្គបញ្ញា។

៦. អស្សាទសុត្តវណ្ណនា

១១២. ឆដ្ឋេ **អស្សាទទិដ្ឋី**តិ សស្សតទិដ្ឋិ។ **អត្តានុទិដ្ឋី**តិ អត្តានំ អនុគតា វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋី**តិ ទ្វាសដ្ឋិវិធាបិ ទិដ្ឋិ។ **សម្មាទិដ្ឋី**តិ មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ, នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទិកា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, កម្មស្សកតញ្ញាណំ សម្មាទិដ្ឋិ។

៧. អរតិសុត្តវណ្ណនា

១១៣. សត្តមេ **អធម្មចរិយា**តិ ទស អកុសលកម្មបថា។

១០. ឧទ្ធច្ចសុត្តវណ្ណនា

១១៦. ទសមេ **អសំវរោ**តិ អនធិវាសកភាវោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

តិកវគ្គោ ឯកាទសមោ។

១២. សាមញ្ញវគ្គវណ្ណនា

១១៩-១២១. ឥតោ បរេសុ **តបុស្សោ**តិ ទ្វេវាចិកុបាសកោ។ **តថាគតេ និដ្ឋង្គតោ**តិ ពុទ្ធគុណេសុ បតិដ្ឋិតចិត្តោ បហីនកង្ខោ។ អមតំ អទ្ទសាតិ **អមតទ្ទសោ។ អរិយេនា**តិ និទ្ទោសេន លោកុត្តរសីលេន។ **ញាណេនា**តិ បច្ចវេក្ខណញាណេន។ **វិមុត្តិយា**តិ សេខផលវិមុត្តិយា ។ **តវកណ្ណិកោ**តិ ឯវំនាមកោ គហបតិ។ តបកណ្ណិកោតិបិ បាឡិ។

២៤. រាគបេយ្យាលវណ្ណនា

១៤០. រាគស្សាតិ បញ្ចកាមគុណិករាគស្ស។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មនោរថបូរណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឆក្កនិបាតស្ស សំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៚ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គុត្តរនិកាយេ

សត្តកនិបាត-អដ្ឋកថា

បឋមបណ្ណាសកំ

១. ធនវគ្គោ

១-៥. បឋមបិយសុត្តាទិវណ្ណនា

១-៥. សត្តកនិបាតស្ស បឋមេ **អនវញ្ញត្តិកាមោ**តិ អភិញ្ញាតភាវកាមោ។ តតិយេ **យោនិសោ វិចិនេ ធម្ម**ន្តិ ឧបាយេន ចតុសច្ចធម្មំ វិចិនាតិ។ **បញ្ញាយត្ថំ វិបស្សតី**តិ សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ សច្ចធម្មំ វិបស្សតិ។ **បជ្ជោតស្សេវា**តិ ទីបស្សេវ។ **វិមោក្ខោ ហោតិ ចេតសោ**តិ តស្ស ឥមេហិ ពលេហិ សមន្នាគតស្ស ខីណាសវស្ស ទីបនិព្ពានំ វិយ ចរិមកចិត្តស្ស វត្ថារម្មណេហិ វិមោក្ខោ ហោតិ, គតដ្ឋានំ ន បញ្ញាយតិ។ ចតុត្ថេ **សទ្ធោ ហោតី**តិអាទីនិ បញ្ចកនិបាតេ វណ្ណិតានេវ។ បញ្ចមេ **ធនានី**តិ អទាលិទ្ទិយករណដ្ឋេន ធនានិ។

៧. ឧគ្គសុត្តវណ្ណនា

៧. សត្តមេ **ឧគ្គោ រាជមហាមត្តោ**តិ បសេនទិកោសលស្ស មហាអមច្ចោ។ **ឧបសង្កមី**តិ ភុត្តបាតរាសោ ឧបសង្កមិ។ **អឌ្ឍោ**តិ និធានគតេន ធនេន អឌ្ឍោ។ **មិគារោ រោហណេយ្យោ**តិ រោហណសេដ្ឋិនោ នត្តារំ មិគារសេដ្ឋឹ សន្ធាយេវមាហ។ **មហទ្ធនោ**តិ វឡញ្ជនធនេន មហទ្ធនោ។ **មហាភោគោ**តិ ឧបភោគបរិភោគភណ្ឌស្ស មហន្តតាយ មហាភោគោ។ **ហិរញ្ញស្សា**តិ សុវណ្ណស្សេវ។ សុវណ្ណមេវ ហិស្ស កោដិសង្ខ្យំ អហោសិ។ **រូបិយស្សា**តិ សេសស្ស តដ្ដកសរកអត្ថរណបាវុរណាទិនោ បរិភោគបរិក្ខារស្ស បមាណសង្ខានេ វាទោយេវ នត្ថិ។

៨. សំយោជនសុត្តវណ្ណនា

៨. អដ្ឋមេ **អនុនយសំយោជន**ន្តិ កាមរាគសំយោជនំ។ សព្ពានេវ ចេតានិ ពន្ធនដ្ឋេន សំយោជនានីតិ វេទិតព្ពានិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដមេវ កថិតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ធនវគ្គោ បឋមោ។

២. អនុសយវគ្គោ

៣. កុលសុត្តវណ្ណនា

១៣. ទុតិយស្ស តតិយេ **នាលន្តិ** ន យុត្តំ នានុច្ឆវិកំ។ **ន មនាបេនាតិ** ន មនម្បិ អប្បនកេន អាការេន និសិន្នាសនតោ បច្ចុដ្ឋេន្តិ, អនាទរមេវ ទស្សេន្តិ។ **សន្តមស្ស បរិគុហន្តីតិ** វិជ្ជមានម្បិ ទេយ្យធម្មំ ឯតស្ស និគុហន្តិ បដិច្ឆាទេន្តិ។ **អសក្កច្ចំ ទេន្តិ នោ សក្កច្ចន្តិ** លូខំ វា ហោតុ បណីតំ វា, អសហត្ថា អចិត្តីការេន ទេន្តិ, នោ ចិត្តីការេន។

៤. បុគ្គលសុត្តវណ្ណនា

១៤. ចតុត្ថេ **ឧភតោភាគវិមុត្តោតិ** ទ្វីហិ ភាគេហិ វិមុត្តោ, អរូបសមាបត្តិយា រូបកាយតោ វិមុត្តោ, មគ្គេន នាមកាយតោ។ សោ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនំ ឯកេកតោ វុដ្ឋាយ សង្ខារេ សម្មសិត្វា អរហត្តំ បត្តានំ ចតុន្នំ, និរោធា វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តអនាគាមិនោ ច វសេន បញ្ចវិធោ ហោតិ។ បាឡិ បនេត្ថ “កតមោ ច បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តី”តិ (បុ. ប. ២០៨) ឯវំ អដ្ឋវិមោក្ខលាភិនោ វសេន អាគតា។

បញ្ញាយ វិមុត្តោតិ **បញ្ញាវិមុត្តោ**។ សោ សុក្ខវិបស្សកោ, ចតូហិ ឈានេហិ វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តា ចត្តារោ ចាតិ ឥមេសំ វសេន បញ្ចវិធោ ហោតិ។ បាឡិ បនេត្ថ អដ្ឋវិមោក្ខបដិក្ខេបវសេនេវ អាគតា។ យថាហ – “ន ហេវ ខោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ”តិ។

ផុដ្ឋន្តំ សច្ឆិកតោតិ **កាយសក្ខី**។ សោ ឈានផស្សំ បឋមំ ផុសតិ, បច្ឆា និរោធំ និព្ពានំ សច្ឆិករោតិ។ សោ សោតាបត្តិផលដ្ឋំ អាទឹ កត្វា យាវ អរហត្តមគ្គដ្ឋា ឆព្ពិធោ ហោតិ។ តេនាហ – “ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ កាយសក្ខី”តិ (បុ. ប. ២០៨)។

ទិដ្ឋន្តំ បត្តោតិ **ទិដ្ឋិប្បត្តោ**។ តត្រិទំ សង្ខេបលក្ខណំ – ទុក្ខា សង្ខារា, សុខោ និរោធោតិ ញាតំ ហោតិ ទិដ្ឋំ វិទិតំ សច្ឆិកតំ ផុសិតំ បញ្ញាយាតិ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ វិត្ថារតោ បន សោបិ កាយសក្ខី វិយ ឆព្ពិធោ ហោតិ។ តេនេវាហ – “ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ‘ឥទំ ទុក្ខ’ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ…បេ… ‘អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា បញ្ញាយ…បេ… អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ”តិ។

សទ្ធាយ វិមុត្តោតិ **សទ្ធាវិមុត្តោ**។ សោបិ វុត្តនយេនេវ ឆព្ពិធោ ហោតិ។ តេនាហ – “ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ‘ឥទំ ទុក្ខ’ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ…បេ… ‘អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា’តិ យថាភូតំ បជានាតិ, តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា បញ្ញាយ…បេ… នោ ច ខោ យថាទិដ្ឋិប្បត្តស្ស។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធាវិមុត្តោ”តិ។ ឯតស្ស ហិ សទ្ធាវិមុត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គក្ខណេ សទ្ទហន្តស្ស វិយ ឱកប្បេន្តស្ស វិយ អធិមុច្ចន្តស្ស វិយ ច កិលេសក្ខយោ ហោតិ, ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គក្ខណេ កិលេសច្ឆេទកញាណំ អទន្ធំ តិខិណំ សូរំ ហុត្វា វហតិ។ តស្មា យថា នាម នាតិតិខិណេន អសិនា កទលឹ ឆិន្ទន្តស្ស ឆិន្នដ្ឋានំ មដ្ឋំ ន ហោតិ, អសិ សីឃំ ន វហតិ, សទ្ទោ សុយ្យតិ, ពលវតរោ វាយាមោ កាតព្ពោ ហោតិ, ឯវរូបា សទ្ធាវិមុត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គភាវនា។ យថា បន សុនិសិតេន អសិនា កទលឹ ឆិន្ទន្តស្ស ឆិន្នដ្ឋានំ មដ្ឋំ ហោតិ, អសិ សីឃំ វហតិ, សទ្ទោ ន សុយ្យតិ, ពលវវាយាមកិច្ចំ ន ហោតិ, ឯវរូបា បញ្ញាវិមុត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គភាវនា វេទិតព្ពា។

ធម្មំ អនុស្សរតីតិ **ធម្មានុសារី**។ ធម្មោតិ បញ្ញា, បញ្ញាបុព្ពង្គមំ មគ្គំ ភាវេតីតិ អត្ថោ។ **សទ្ធានុសារិម្ហិបិ** ឯសេវ នយោ។ ឧភោបេតេ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋាយេវ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, បញ្ញាវាហី បញ្ញាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី។ យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, សទ្ធាវាហី សទ្ធាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី”តិ (បុ. ប. ២០៨)។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ,

វិត្ថារតោ បនេសា ឧភតោភាគវិមុត្តាទិកថា វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៧៧១, ៨៨៩) បញ្ញាភាវនាធិការេ វុត្តា។ តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពាតិ។

៥. ឧទកូបមាសុត្តវណ្ណនា

១៥. បញ្ចមេ **ឧទកូបមា**តិ និមុជ្ជនាទិអាការំ គហេត្វា ឧទកេន ឧបមិតា។ **សកិំ និមុគ្គោ**តិ ឯកវារមេវ និមុគ្គោ។ **ឯកន្តកាឡកេហី**តិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋី សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឧម្មុជ្ជតី**តិ ឧដ្ឋហតិ។ **សាធូ**តិ សោភនា ភទ្ទកា។ **ហាយតិយេវា**តិ ចង្កវារេ អាសិត្តឧទកំ វិយ បរិហាយតេវ ។ **ឧម្មុជ្ជិត្វា វិបស្សតិ វិលោកេតី**តិ ឧដ្ឋហិត្វា គន្តព្ពទិសំ វិបស្សតិ វិលោកេតិ។ **បតរតី**តិ គន្តព្ពទិសាភិមុខោ តរតិ នាម។ **បដិគាធប្បត្តោ ហោតី**តិ ឧដ្ឋាយ វិលោកេត្វា បតរិត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ បតិដ្ឋាបត្តោ នាម ហោតិ, តិដ្ឋតិ ន បុនាគច្ឆតិ។ **តិណ្ណោ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតី**តិ សព្ពកិលេសោឃំ តរិត្វា បរតីរំ គន្ត្វា និព្ពានថលេ បតិដ្ឋិតោ នាម ហោតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៦. អនិច្ចានុបស្សីសុត្តវណ្ណនា

១៦. ឆដ្ឋេ អនិច្ចាតិ ឯវំ បញ្ញាយ ផរន្តោ អនុបស្សតីតិ **អនិច្ចានុបស្សី**។ អនិច្ចាតិ ឯវំ សញ្ញា អស្សាតិ **អនិច្ចសញ្ញី**។ អនិច្ចាតិ ឯវំ ញាណេន បដិសំវេទិតា អស្សាតិ **អនិច្ចបដិសំវេទី។ សតត**ន្តិ សព្ពកាលំ។ **សមិត**ន្តិ យថា បុរិមចិត្តេន បច្ឆិមចិត្តំ សមិតំ សមុបគតំ ឃដិតំ ហោតិ, ឯវំ។ **អព្ពោកិណ្ណ**ន្តិ និរន្តរំ អញ្ញេន ចេតសា អសំមិស្សំ។ **ចេតសា អធិមុច្ចមានោ**តិ ចិត្តេន សន្និដ្ឋាបយមានោ។ **បញ្ញាយ បរិយោគាហមានោ**តិ វិបស្សនាញាណេន អនុបវិសមានោ។

អបុព្ពំ អចរិមន្តិ អបុរេ អបច្ឆា ឯកក្ខណេយេវ។ ឥជ សមសីសី កថិតោ។ សោ ចតុព្ពិធោ ហោតិ រោគសមសីសី, វេទនាសមសីសី, ឥរិយាបថសមសីសី, ជីវិតសមសីសីតិ។ តត្ថ យស្ស អញ្ញតរេន រោគេន ផុដ្ឋស្ស សតោ រោគវូបសមោ ច អាសវក្ខយោ ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ, អយំ **រោគសមសីសី** នាម។ យស្ស បន អញ្ញតរំ វេទនំ វេទយតោ វេទនាវូបសមោ ច អាសវក្ខយោ ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ, អយំ **វេទនាសមសីសី** នាម។ យស្ស បន ឋានាទីសុ ឥរិយាបថេសុ អញ្ញតរសមង្គិនោ វិបស្សន្តស្ស ឥរិយាបថស្ស បរិយោសានញ្ច អាសវក្ខយោ ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ, អយំ **ឥរិយាបថសមសីសី** នាម។ យស្ស បន ឧបក្កមតោ វា សរសតោ វា ជីវិតបរិយាទានញ្ច អាសវក្ខយោ ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ, អយំ **ជីវិតសមសីសី** នាម។ អយមិធ អធិប្បេតោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អាសវបរិយាទានំ មគ្គចិត្តេន, ជីវិតបរិយាទានំ ចុតិចិត្តេន ហោតីតិ ឧភិន្នំ ឯកក្ខណេ សម្ភវោ នាម នត្ថិ។ យស្មា បនស្ស អាសវេសុ ខីណមត្តេសុ បច្ចវេក្ខណវារានន្តរមេវ ជីវិតបរិយាទានំ គច្ឆតិ, អន្តរំ ន បញ្ញាយតិ, តស្មា ឯវំ វុត្តំ។

អន្តរាបរិនិព្ពាយីតិ យោ បញ្ចសុ សុទ្ធាវាសេសុ យត្ថ កត្ថចិ ឧប្បន្នោ និព្ពត្តក្ខណេ វា ថោកំ អតិក្កមិត្វា វា វេមជ្ឈេ បត្វា វា អរហត្តំ បាបុណាតិ, តស្សេតំ នាមំ។ **ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយី**តិ យោ តត្ថេវ អាយុវេមជ្ឈំ អតិក្កមិត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ។ **អសង្ខារបរិនិព្ពាយី**តិ យោ តេសំយេវ បុគ្គលានំ អសង្ខារេនេវ អប្បយោគេន កិលេសេ ខេបេតិ។ **សសង្ខារបរិនិព្ពាយី**តិ យោ សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលេសេ ខេបេតិ។ **ឧទ្ធំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី**តិ យោ ហេដ្ឋា ចតូសុ សុទ្ធាវាសេសុ យត្ថ កត្ថចិ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ អនុបុព្ពេន អកនិដ្ឋេ ឧប្បជ្ជិត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ។

៧-៩. ទុក្ខានុបស្សីសុត្តាទិវណ្ណនា

១៧-១៩. សត្តមេ **ទុក្ខានុបស្សី**តិ បីឡនាការំ ទុក្ខតោ អនុបស្សន្តោ។ អដ្ឋមេ **អនត្តានុបស្សី**តិ អវសវត្តនាការំ អនត្តាតិ អនុបស្សន្តោ។ នវមេ **សុខានុបស្សី**តិ សុខន្តិ ឯវំ ញាណេន អនុបស្សន្តោ។

១០. និទ្ទសវត្ថុសុត្តវណ្ណនា

២០. ទសមេ **និទ្ទសវត្ថូនី**តិ និទ្ទសាទិវត្ថូនិ, “និទ្ទសោ ភិក្ខុ, និព្ពីសោ, និន្តីសោ, និច្ចត្តាលីសោ, និប្បញ្ញាសោ”តិ ឯវំ វចនការណានិ។ អយំ កិរ បញ្ហោ តិត្ថិយសមយេ ឧប្បន្នោ។ តិត្ថិយា ហិ ទសវស្សកាលេ មតំ និគណ្ឋំ និទ្ទសោតិ វទន្តិ។ សោ កិរ បុន ទសវស្សោ ន ហោតិ។ ន កេវលញ្ច ទសវស្សោ, នវវស្សោបិ ឯកវស្សោបិ ន ហោតិ។ ឯតេនេវ នយេន វីសតិវស្សាទិកាលេបិ មតំ និគណ្ឋំ “និព្ពីសោ និន្តីសោ និច្ចត្តាលីសោ និប្បញ្ញាសោ”តិ វទន្តិ។ អាយស្មា អានន្ទោ គាមេ វិចរន្តោ តំ កថំ សុត្វា វិហារំ គន្ត្វា ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា អាហ – “ន

ឥទំ, អានន្ទ, តិត្ថិយានំ អធិវចនំ, មម សាសនេ ខីណាសវស្សេតំ អធិវចនំ។ ខីណាសវោ ហិ ទសវស្សកាលេ បរិនិព្ពុតោ បុន ទសវស្សោ ន ហោតិ។ ន កេវលញ្ច ទសវស្សោវ, នវវស្សោបិ…បេ… ឯកវស្សោបិ។ ន កេវលញ្ច ឯកវស្សោវ, ឯកាទសមាសិកោបិ…បេ… ឯកមាសិកោបិ ឯកមុហុត្តិកោបិ ន ហោតិយេវ”។ កស្មា? បុន បដិសន្ធិយា អភាវា។ និព្ពីសាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ ភគវា “មម សាសនេ ខីណាសវស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ វត្វា យេហិ ការណេហិ និទ្ទសោ ហោតិ, តានិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **សិក្ខាសមាទានេ តិព្ពច្ឆន្ទោ ហោតី**តិ សិក្ខាត្តយបូរណេ ពលវច្ឆន្ទោ ហោតិ។ **អាយតិញ្ច សិក្ខាសមាទានេ អវិគតបេមោ**តិ អនាគតេ បុនទិវសាទីសុបិ សិក្ខាបូរណេ អវិគតបេមេនេវ សមន្នាគតោ ហោតិ។ **ធម្មនិសន្តិយា**តិ ធម្មនិសាមនាយ។ វិបស្សនាយេតំ អធិវចនំ។ **ឥច្ឆាវិនយេ**តិ តណ្ហាវិនយេ។ **បដិសល្លានេ**តិ ឯកីភាវេ។ **វីរិយារម្ភេ**តិ កាយិកចេតសិកស្ស វីរិយស្ស បូរណេ។ **សតិនេបក្កេ**តិ សតិយញ្ចេវ និបកភាវេ។ **ទិដ្ឋិបដិវេធេ**តិ មគ្គទស្សនេ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អនុសយវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. វជ្ជិសត្តកវគ្គោ

១. សារន្ទទសុត្តវណ្ណនា

២១. តតិយស្ស បឋមេ **សារន្ទទេ ចេតិយេ**តិ ឯវំនាមកេ វិហារេ។ អនុប្បន្នេ កិរ តថាគតេ តត្ថ សារន្ទទស្ស យក្ខស្ស និវាសនដ្ឋានំ ចេតិយំ អហោសិ, អថេត្ថ ភគវតោ វិហារំ ការេសុំ។ សោ សារន្ទទចេតិយន្តេវ សង្ខំ គតោ។ **យាវកីវញ្ច**តិ យត្តកំ កាលំ។ **អភិណ្ហំ សន្និបាតា**តិ ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ សន្និបតន្តាបិ អន្តរន្តរា សន្និបតន្តាបិ អភិណ្ហំ សន្និបាតាវ។ **សន្និបាតពហុលា**តិ "ហិយ្យោបិ បុរិមទិវសម្បិ សន្និបតិម្ហ, បុន អជ្ជ កិមត្ថំ សន្និបតាមា"តិ វោសានមនាបជ្ជនេន សន្និបាតពហុលា។ **វុទ្ធិយេវ លិច្ឆវី វជ្ជីនំ បាដិកង្ខា នោ បរិហានី**តិ អភិណ្ហំ អសន្និបតន្តា ហិ ទិសាសុ អាគតំ សាសនំ ន សុណន្តិ, តតោ "អសុកគាមសីមា វា និគមសីមា វា អាកុលា, អសុកដ្ឋានេ ចោរា បរិយុដ្ឋិតា"តិ ន ជានន្តិ។ ចោរាបិ "បមត្តា រាជានោ"តិ ញត្វា គាមនិគមាទីនិ បហរន្តា ជនបទំ នាសេន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ បរិហានិ ហោតិ ។ អភិណ្ហំ សន្និបតន្តា បន តំ បវត្តិំ សុណន្តិ, តតោ ពលំ បេសេត្វា អមិត្តមទ្ទនំ ករោន្តិ។ ចោរាបិ "អប្បមត្តា រាជានោ, ន សក្កា អម្ហេហិ វគ្គពន្ធនេន វិចរិតុ"ន្តិ ភិជ្ជិត្វា បលាយន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ វុទ្ធិ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – "វុទ្ធិយេវ លិច្ឆវី វជ្ជីនំ បាដិកង្ខា នោ បរិហានី"តិ។

សមគ្គាតិអាទីសុ សន្និបាតភេរិយា និគ្គតាយ "អជ្ជ មេ កិច្ចំ អត្ថិ មង្គលំ អត្ថី"តិ វិក្ខេបំ ករោន្តា ន សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ ភេរិសទ្ទំ បន សុត្វាវ ភុញ្ជមានាបិ អលង្ករមានាបិ វត្ថានិ និវាសយមានាបិ អឌ្ឍភុត្តា អឌ្ឍាលង្កតា វត្ថំ និវាសេន្តាវ សន្និបតន្តា **សមគ្គា សន្និបតន្តិ** នាម។ សន្និបតិតា បន ចិន្តេត្វា មន្តេត្វា កត្តព្ពំ កត្វា ឯកតោវ អវុដ្ឋហន្តា ន សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ ឯវំ វុដ្ឋិតេសុ ហិ យេ បឋមំ គច្ឆន្តិ, តេសំ ឯវំ ហោតិ – "អម្ហេហិ ពាហិរកថាវ សុតា, ឥទានិ វិនិច្ឆយកថា ភវិស្សតី"តិ។ ឯកតោ វុដ្ឋហន្តា បន **សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ** នាម។ អបិច "អសុកដ្ឋានេ គាមសីមា វា និគមសីមា វា អាកុលា, ចោរា វា បរិយុដ្ឋិតា"តិ សុត្វា "កោ គន្ត្វា អមិត្តមទ្ទនំ ករិស្សតី"តិ វុត្តេ "អហំ បឋមំ អហំ បឋម"ន្តិ វត្វា គច្ឆន្តាបិ សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ ឯកស្ស បន កម្មន្តេ ឱសីទមានេ សេសា បុត្តភាតរេ បេសេត្វា តស្ស កម្មន្តំ ឧបត្ថម្ភយមានាបិ អាគន្តុករាជានំ "អសុកស្ស គេហំ គច្ឆតុ, អសុកស្ស គេហំ គច្ឆតូ"តិ អវត្វា សព្ពេ ឯកតោ សង្គណ្ហន្តាបិ ឯកស្ស មង្គលេ វា រោគេ វា អញ្ញស្មិំ វា បន តាទិសេ សុខទុក្ខេ ឧប្បន្នេ សព្ពេ តត្ថ សហាយភាវំ គច្ឆន្តាបិ **សមគ្គា វជ្ជិករណីយានិ ករោន្តិ** នាម។

អប្បញ្ញត្តន្តិអាទីសុ បុព្ពេ អកតំ សុង្កំ វា ពលិំ វា ទណ្ឌំ វា អាហរាបេន្តា **អប្បញ្ញត្តំ បញ្ញាបេន្តិ** នាម។ បោរាណបវេណិយា អាគតមេវ បន អនាហរាបេន្តា **បញ្ញត្តំ សមុច្ឆិន្ទន្តិ** នាម។ ចោរោតិ គហេត្វា ទស្សិតេ អវិចិនិត្វា ឆេជ្ជភេជ្ជំ អនុសាសន្តា បោរាណំ វជ្ជិធម្មំ សមាទាយ ន វត្តន្តិ នាម។ តេសំ អបញ្ញត្តំ បញ្ញាបេន្តានំ អភិនវសុង្កាទិបីឡិតា មនុស្សា "អតិឧបទ្ទុតម្ហ, កេ ឥមេសំ វិជិតេ វសិស្សន្តី"តិ បច្ចន្តំ បវិសិត្វា ចោរា វា ចោរសហាយា វា ហុត្វា ជនបទំ ហនន្តិ។ បញ្ញត្តំ សមុច្ឆិន្ទន្តានំ បវេណិអាគតានិ សុង្កាទីនិ អគណ្ហន្តានំ កោសោ បរិហាយតិ, តតោ ហត្ថិអស្សពលកាយឱរោធាទយោ យថានិពទ្ធំ វដ្ដំ អលភមានា ថាមពលេន បរិហាយន្តិ។ តេ នេវ យុទ្ធក្ខមា ហោន្តិ ន បារិចរិយក្ខមា។ បោរាណំ វជ្ជិធម្មំ សមាទាយ អវត្តន្តានំ វិជិតេ មនុស្សា "អម្ហាកំ បុត្តំ បិតរំ ភាតរំ អចោរំយេវ ចោរោតិ កត្វា ឆិន្ទិំសុ ភិន្ទិំសូ"តិ កុជ្ឈិត្វា បច្ចន្តំ បវិសិត្វា ចោរា វា ចោរសហាយា វា ហុត្វា ជនបទំ ហនន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ បរិហានិ ហោតិ។ អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញាបេន្តានំ បន "បវេណិអាគតំយេវ រាជានោ ករោន្តី"តិ មនុស្សា ហដ្ឋតុដ្ឋា កសិវាណិជ្ជាទិកេ កម្មន្តេ សម្បាទេន្តិ។ បញ្ញត្តំ អសមុច្ឆិន្ទន្តានំ បវេណិអាគតានិ សុង្កាទីនិ គណ្ហន្តានំ កោសោ វឌ្ឍតិ, តតោ ហត្ថិអស្សពលកាយឱរោធាទយោ យថានិពទ្ធំ វដ្ដំ លភមានា ថាមពលសម្បន្នា យុទ្ធក្ខមា ចេវ បារិចរិយក្ខមា ច ហោន្តិ។ បោរាណេ វជ្ជិធម្មេ សមាទាយ វត្តន្តានំ មនុស្សា ន ឧជ្ឈាយន្តិ។ "រាជានោ បោរាណបវេណិយា ករោន្តិ, អដ្ឋកុលិកសេនាបតិឧបរាជូហិ បរិក្ខិតំ សយម្បិ បរិក្ខិបិត្វា បវេណិបោត្ថកំ វាចាបេត្វា អនុច្ឆវិកមេវ ទណ្ឌំ បវត្តយន្តិ, ឯតេសំ ទោសោ នត្ថិ, អម្ហាកំយេវ ទោសោ"តិ អប្បមត្តា កម្មន្តេ ករោន្តិ។ ឯវំ រាជូនំ វុទ្ធិ ហោតិ។

សក្ករិស្សន្តីតិ យំកិញ្ចិ តេសំ សក្ការំ ករោន្តា សុន្ទរមេវ ករិស្សន្តិ។ **គរុំ ករិស្សន្តី**តិ គរុភាវំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា ករិស្សន្តិ។ **មានេស្សន្តី**តិ មនេន បិយាយិស្សន្តិ។ **បូជេស្សន្តី**តិ បច្ចយបូជាយ បូជេស្សន្តិ។ **សោតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តី**តិ ទិវសស្ស ទ្វេ តយោ វារេ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា តេសំ កថំ សោតព្ពំ សទ្ធាតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តិ។ តត្ថ យេ ឯវំ មហល្លកានំ រាជូនំ សក្ការាទីនិ ន ករោន្តិ, ឱវាទត្ថាយ វា នេសំ ឧបដ្ឋានំ ន គច្ឆន្តិ, តេ តេហិ វិស្សដ្ឋា អនោវទិយមានា កីឡាបសុតា រជ្ជតោ បរិហាយន្តិ។ យេ បន តថា បដិបជ្ជន្តិ, តេសំ មហល្លករាជានោ "ឥទំ កាតព្ពំ ឥទំ ន កាតព្ព"ន្តិ បោរាណបវេណិំ អាចិក្ខន្តិ។ សង្គាមំ បត្វាបិ "ឯវំ បវិសិតព្ពំ, ឯវំ និក្ខមិតព្ព"ន្តិ ឧបាយំ ទស្សេន្តិ។ តេ

តេហិ ឱរទិយមានា យថាឱរាទំ បដិបជ្ជមានា សក្កោន្តិ វជ្ជីបវេណិ សន្ធារេតុំ។ តេន វុត្តំ – “វុទ្ធិយេវ លិច្ឆវីវជ្ជីនំ បាដិកង្ខា”តិ។

កុលិត្ថិយោតិ កុលឃរណិយោ។ **កុលកុមារិយោ**តិ អនិវិទ្ធា តាសំ ធីតរោ។ **ឱកស្សា**តិ វា **បសយ្ហា**តិ វា បសយ្ហាការស្សេវេតំ នាមំ។ ឱកាសាតិបិ បឋន្តិ។ តត្ថ **ឱកស្សា**តិ អវកសិត្វា អាកឌ្ឍិត្វា។ **បសយ្ហា**តិ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វាតិ អយំ វចនត្ថោ។ ឯវញ្ហិ ករោន្តានំ វិជិតេ មនុស្សា “អម្ហាកំ គេហេ បុត្តភាតរោបិ, ខេឡសិង្ឃានិកាទីនិ មុខេន អបនេត្វា សំវឌ្ឍិតា ធីតរោបិ ឥមេ ពលក្ការេន គហេត្វា អត្តនោ ឃរេ វាសេន្តី”តិ កុបិតា បច្ចន្តំ បវិសិត្វា ចោរា វា ចោរសហាយា វា ហុត្វា ជនបទំ ហនន្តិ។ ឯវំ អករោន្តានំ បន វិជិតេ មនុស្សា អប្បោស្សុក្កា សកានិ កម្មានិ ករោន្តា រាជកោសំ វឌ្ឍេន្តិ។ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

វជ្ជីនំ វជ្ជិចេតិយានីតិ វជ្ជិរាជូនំ វជ្ជិរដ្ឋេ ចិត្តីកតដ្ឋេន ចេតិយានីតិ លទ្ធនាមានិ យក្ខដ្ឋានានិ។ **អព្ភន្តរានី**តិ អន្តោនគរេ ឋិតានិ។ **ពាហិរានី**តិ ពហិនគរេ ឋិតានិ។ **ទិន្នបុព្ពំ កតបុព្ព**ន្តិ បុព្ពេ ទិន្នញ្ច កតញ្ច។ **នោ បរិហាបេស្សន្តី**តិ អហាបេត្វា យថាបវត្តមេវ ករិស្សន្តិ។ ធម្មិកំ ពលិ បរិហាបេន្តានញ្ហិ ទេវតា អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ន ករោន្តិ, អនុប្បន្នំ ទុក្ខំ ឧប្បាទេតុំ អសក្កោន្តិយោបិ ឧប្បន្នំ កាសសីសរោគាទីំ វឌ្ឍេន្តិ, សង្គាមេ បត្តេ សហាយា ន ហោន្តិ។ អបរិហាបេន្តានំ បន អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ករោន្តិ, អនុប្បន្នំ សុខំ ឧប្បាទេតុំ អសក្កោន្តិយោបិ ឧប្បន្នំ កាសសីសរោគាទីំ ហរន្តិ, សង្គាមសីសេ សហាយា ហោន្តីតិ។ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

ធម្មិកា រក្ខាវរណគុត្តីតិ ឯត្ថ រក្ខា ឯវ យថា អនិច្ឆិតំ នាគច្ឆតិ, ឯវំ អាវរណតោ អាវរណំ។ យថា ឥច្ឆិតំ ន នស្សតិ, ឯវំ គោបាយនតោ គុត្តិ។ តត្ថ ពលកាយេន បរិវារេត្វា រក្ខនំ បព្ពជិតានំ ធម្មិកា រក្ខាវរណគុត្តិ នាម ន ហោតិ។ យថា បន វិហារស្ស ឧបវនេ រុក្ខេ ន ឆិន្ទន្តិ, វាជិកា វាជំ ន ករោន្តិ, បោក្ខរណីសុ មច្ឆេ ន គណ្ហន្តិ, ឯវំ ករណំ ធម្មិកា រក្ខាវរណគុត្តិ នាម។ **កិន្តី**តិ កេន នុ ខោ ការណេន។

តត្ថ យេ អនាគតានំ អរហន្តានំ អាគមនំ ន ឥច្ឆន្តិ, តេ អស្សទ្ធា ហោន្តិ អប្បសន្នា។ បព្ពជិតេ សម្បត្តេ បច្ចុគ្គមនំ ន ករោន្តិ, គន្ត្វា ន បស្សន្តិ, បដិសន្ថារំ ន ករោន្តិ, បញ្ហំ ន បុច្ឆន្តិ, ធម្មំ ន សុណន្តិ, ទានំ ន ទេន្តិ, អនុមោទនំ ន សុណន្តិ, និវាសនដ្ឋានំ ន សំវិទហន្តិ។ អថ នេសំ អវណ្ណោ ឧគ្គច្ឆតិ “អសុកោ នាម រាជា អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ, បព្ពជិតេ សម្បត្តេ បច្ចុគ្គមនំ ន ករោតិ...បេ.... និវាសនដ្ឋានំ ន សំវិទហតី”តិ។ តំ សុត្វា បព្ពជិតា តស្ស នគរទ្វារេន គច្ឆន្តាបិ នគរំ ន បវិសន្តិ។ ឯវំ អនាគតានំ អរហន្តានំ អនាគមនមេវ ហោតិ។ អាគតានំ បន ផាសុវិហារេ អសតិ យេបិ អជានិត្វា អាគតា, តេ “វសិស្សាមាតិ តាវ ចិន្តេត្វា អាគតម្ហា, ឥមេសំ បន រាជូនំ ឥមិនា នីហារេន កេ វសិស្សន្តី”តិ និក្ខមិត្វា គច្ឆន្តិ។ ឯវំ អនាគតេសុ អនាគច្ឆន្តេសុ អាគតេសុ ទុក្ខំ វិហរន្តេសុ សោ ទេសោ បព្ពជិតានំ អនាវាសោ ហោតិ។ តតោ ទេវតារក្ខា ន ហោតិ, ទេវតារក្ខាយ អសតិ អមនុស្សា ឱកាសំ លភន្តិ, អមនុស្សា ឧស្សន្នា អនុប្បន្នំ ព្យាធិ ឧប្បាទេន្តិ។ សីលវន្តានំ ទស្សនបញ្ហបុច្ឆនាទិវត្ថុកស្ស បុញ្ញស្ស អនាគមោ ហោតិ។ វិបរិយាយេន យថាវុត្តកណ្ហបក្ខវិបរីតស្ស សុក្កបក្ខស្ស សម្ភវោ ហោតីតិ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

២. វស្សការសុត្តវណ្ណនា

២២. ទុតិយេ **អភិយាតុកាមោ**តិ អភិភវនត្ថាយ យាតុកាមោ។ **វជ្ជី**តិ វជ្ជិរាជានោ។ **ឯវំមហិទ្ធិកេ**តិ ឯវំ មហតិយា រាជិទ្ធិយា សមន្នាគតេ។ ឯតេន នេសំ សមគ្គភាវំ កថេតិ។ **ឯវំមហានុភាវេ**តិ ឯវំ មហន្តេន រាជានុភាវេន សមន្នាគតេ ។ ឯតេន នេសំ ហត្ថិសិប្បាទីសុ កតសិក្ខតំ កថេតិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “សិក្ខិតា វតិមេ លិច្ឆវិកុមារកា, សុសិក្ខិតា វតិមេ លិច្ឆវិកុមារកា, យត្រ ហិ នាម សុខុមេន តាឡច្ឆិគ្គឡេន អសនំ អតិបាតយិស្សន្តិ បោង្ខានុបោង្ខំ អវិរាធិត”ន្តិ (សំ. និ. ៥.១១១៥)។ **ឧច្ឆេច្ឆាមី**តិ ឧច្ឆិន្ទិស្សាមិ។ **វិនាសេស្សាមី**តិ អទស្សនំ នយិស្សាមិ។ **អនយព្យសន**ន្តិ អវឌ្ឍិញ្ចេវ, ញាតិព្យសនញ្ច។ **អាបាទេស្សាមី**តិ បាបយិស្សាមិ។

ឥតិ កិរ សោ ឋាននិសជ្ជាទីសុ ឥមំ យុទ្ធកថមេវ កថេតិ, “គមនសជ្ជា ហោថា”តិ ច ពលកាយំ អាណាបេតិ។ កស្មា? គង្គាយ កិរ ឯកំ បដ្ដនគាមំ និស្សាយ អឌ្ឍយោជនំ អជាតសត្តុនោ វិជិតំ, អឌ្ឍយោជនំ លិច្ឆវីនំ។ តត្រ បព្ពតបាទតោ មហគ្ឃភណ្ឌំ ឱតរតិ។ តំ សុត្វា “អជ្ជ យាមិ, ស្វេ យាមី”តិ អជាតសត្តុនោ សំវិទហន្តស្សេវ លិច្ឆវិនោ សមគ្គា សម្មោទមានា បុរេតរំ អាគន្ត្វា សព្ពំ គណ្ហន្តិ។ អជាតសត្តុ បច្ឆា អាគន្ត្វា តំ បវត្តិំ ញត្វា កុជ្ឈិត្វា គច្ឆតិ។ តេ បុនសំវច្ឆរេបិ តថេវ ករោន្តិ។ អថ សោ ពលវាឃាតជាតោ, តទា ឯវមកាសិ។

តតោ ចិន្តេសិ – “គណេន សទ្ធឹ យុទ្ធំ នាម ភារិយំ, ឯកោបិ មោឃប្បហារោ នាម នត្ថិ។ ឯកេន ខោ បន បណ្ឌិតេន សទ្ធឹ មន្តេត្វា ករោន្តោ និរបរាធោ ហោតិ, បណ្ឌិតោ ច សត្ថារា សទិសោ នត្ថិ, សត្ថា ច អវិទូរេ ធុរវិហារេ វសតិ, ហន្ទាហំ បេសេត្វា បុច្ឆាមិ។ សចេ មេ គតេន កោចិ អត្ថោ ភវិស្សតិ, សត្ថា តុណ្ហី ភវិស្សតិ។ អនត្ថេ បន សតិ ‘កិំ រញ្ញោ តត្ថ គតេនា’តិ វក្ខតី”តិ។ សោ វស្សការំ ព្រាហ្មណំ បេសេសិ។ ព្រាហ្មណោ គន្ត្វា ភគវតោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ តេន វុត្តំ – **អថ ខោ រាជា…បេ…. អាបាទេស្សាមិ វជ្ជី**តិ។

ភគវន្តំ ពីជយមានោតិ ថេរោ វត្តសីសេ ឋត្វា ភគវន្តំ ពីជតិ, ភគវតោ បន សីតំ វា ឧណ្ហំ វា នត្ថិ។ ភគវា ព្រាហ្មណស្ស វចនំ សុត្វា តេន សទ្ធឹ អមន្តេត្វា ថេរេន សទ្ធឹ មន្តេតុកាមោ **កិន្តិ តេ, អានន្ទ, សុត**ន្តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។

ឯកមិទាហន្តិ ឥទំ ភគវា បុព្ពេ វជ្ជីនំ ឥមស្ស វជ្ជិសត្តកស្ស ទេសិតភាវប្បកាសនត្ថំ អាហ។ **អករណីយា**តិ អកត្តព្ពា, អគ្គហេតព្ពាតិ អត្ថោ។ **យទិទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **យុទ្ធស្សា**តិ ករណត្ថេ សាមិវចនំ, អភិមុខំ យុទ្ធេន គហេតុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញត្រ ឧបលាបនាយា**តិ ឋបេត្វា ឧបលាបនំ។ ឧបលាបនា នាម “អលំ វិវាទេន, ឥទានិ សមគ្គា ហោមា”តិ ហត្ថិអស្សរថហិរញ្ញសុវណ្ណាទីនិ បេសេត្វា សង្គហករណំ, ឯវញ្ហិ សង្គហំ កត្វា កេវលំ វិស្សាសេន សក្កា គណ្ហិតុន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញត្រ មិថុភេទា**តិ ឋបេត្វា មិថុភេទំ។ ឥមិនា “អញ្ញមញ្ញភេទំ កត្វាបិ សក្កា ឯតេ គហេតុ”ន្តិ ទស្សេតិ។ ឥទំ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ កថាយ នយំ លភិត្វា អាហ។ កិំ បន ភគវា ព្រាហ្មណស្ស ឥមាយ កថាយ នយលាភំ ជានាតីតិ? អាម ជានាតិ។ ជានន្តោ កស្មា កថេសិ? អនុកម្បាយ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “មយា អកថិតេបិ កតិបាហេន គន្ត្វា សព្ពេ គណ្ហិស្សតិ, កថិតេ បន សមគ្គេ ភិន្ទន្តោ តីហិ សំវច្ឆរេហិ គណ្ហិស្សតិ។ ឯត្តកម្បិ ជីវិតមេវ វរំ។ ឯត្តកញ្ហិ ជីវន្តា អត្តនោ បតិដ្ឋាភូតំ បុញ្ញំ ករិស្សន្តី”តិ។ **អភិនន្ទិត្វា**តិ ចិត្តេន នន្ទិត្វា។ **អនុមោទិត្វា**តិ “យាវ សុភាសិតមិទំ ភោតា គោតមេនា”តិ វាចាយ អនុមោទិត្វា។ **បក្កាមី**តិ រញ្ញោ សន្តិកំ គតោ។ រាជាបិ តមេវ បេសេត្វា សព្ពេ ភិន្ទិត្វា គន្ត្វា អនយព្យសនំ បាបេសិ។

៣. បឋមសត្តកសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ **អភិណ្ហំ សន្និបាតា**តិ ឥទំ វជ្ជិសត្តកេ វុត្តសទិសមេវ។ ឥធាបិ ច អភិណ្ហំ អសន្និបតន្តា ទិសាសុ អាគតសាសនំ ន សុណន្តិ, តតោ “អសុកវិហារសីមា អាកុលា, ឧបោសថប្បវារណា ឋិតា, អសុកស្មឹ ឋានេ ភិក្ខូ វេជ្ជកម្មទូតកម្មាទីនិ ករោន្តិ, វិញ្ញត្តិពហុលា ផលបុប្ផទានាទីហិ ជីវិកំ កប្បេន្តី”តិអាទីនិ ន ជានន្តិ។ បាបភិក្ខូបិ “បមត្តោ សង្ឃោ”តិ ញត្វា រាសិភូតា សាសនំ ឱសក្កាបេន្តិ។ អភិណ្ហំ សន្និបតន្តា បន តំ បវត្តឹ សុណន្តិ, តតោ ភិក្ខុសង្ឃំ បេសេត្វា សីមំ ឧជុំ ការេន្តិ, ឧបោសថប្បវារណាយោ បវត្តាបេន្តិ, មិច្ឆាជីវានំ ឧស្សន្នដ្ឋានេ អរិយវំសិកេ បេសេត្វា អរិយវំសំ កថាបេន្តិ, បាបភិក្ខូនំ វិនយធរេហិ និគ្គហំ ការាបេន្តិ។ បាបភិក្ខូបិ “អប្បមត្តោ សង្ឃោ, ន សក្កា អម្ហេហិ វគ្គពន្ធនេន វិចរិតុ”ន្តិ ភិជ្ជិត្វា បលាយន្តិ។ ឯវមេត្ថ វុទ្ធិហានិយោ វេទិតព្ពា។

សមគ្គាតិអាទីសុ ចេតិយបដិជគ្គនត្ថំ វា ពោធិឃរឧបោសថាគារច្ឆាទនត្ថំ វា កតិកវត្តំ វា ឋបេតុកាមតាយ “សង្ឃោ សន្និបតតូ”តិ ភេរិយា វា ឃណ្ឌិយា វា អាកោដិតមត្តាយ “មយ្ហំ ចីវរកម្មំ អត្ថិ, មយ្ហំ បត្តោ បចិតព្ពោ, មយ្ហំ នវកម្មំ អត្ថី”តិ វិក្ខេបំ ករោន្តា ន សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ សព្ពំ បន តំ កម្មំ ឋបេត្វា “អហំ បុរិមតរំ, អហំ បុរិមតរ”ន្តិ ឯកប្បហារេនេវ សន្និបតន្តា សមគ្គា សន្និបតន្តិ នាម។ សន្និបតិតា បន ចិន្តេត្វា មន្តេត្វា កត្តព្ពំ កត្វា ឯកតោវ អវុដ្ឋហន្តា ន សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ ឯវំ វុដ្ឋិតេសុ ហិ យេ បឋមំ គច្ឆន្តិ, តេសំ ឯវំ ហោតិ “អម្ហេហិ ពាហិរកថាវ សុតា, ឥទានិ វិនិច្ឆយកថា ភវិស្សតី”តិ។ ឯកប្បហារេនេវ វុដ្ឋហន្តា សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។ អបិច “អសុកដ្ឋានេ វិហារសីមា អាកុលា, ឧបោសថប្បវារណា ឋិតា, អសុកដ្ឋានេ វេជ្ជកម្មាទិការកា បាបភិក្ខូ ឧស្សន្នា”តិ សុត្វា “កោ គន្ត្វា តេសំ និគ្គហំ ករិស្សតី”តិ វុត្តេ “អហំ បឋមំ, អហំ បឋម”ន្តិ វត្វា គច្ឆន្តាបិ សមគ្គា វុដ្ឋហន្តិ នាម។

អាគន្តុកំ បន ទិស្វា “ឥមំ បរិវេណំ យាហិ, ឯតំ បរិវេណំ យាហិ, អយំ កោ”តិ អវត្វា សព្ពេ វត្តំ ករោន្តាបិ, ជិណ្ណបត្តចីវរកំ ទិស្វា តស្ស ភិក្ខាចារវត្តេន បត្តចីវរំ បរិយេសន្តាបិ, គិលានស្ស គិលានភេសជ្ជំ បរិយេសមានាបិ, គិលានមេវ អនាថំ “អសុកបរិវេណំ យាហី”តិ អវត្វា អត្តនោ អត្តនោ បរិវេណេ បដិជគ្គន្តាបិ, ឯកោ ឱលីយមានកោ គន្ថោ ហោតិ, បញ្ញវន្តំ ភិក្ខុំ សង្គណ្ហិត្វា តេន តំ គន្ថំ ឧគ្គិបាបេន្តាបិ សមគ្គា សង្ឃករណីយានិ ករោន្តិ នាម។

អប្បញ្ញត្តន្តិអាទីសុ នវំ អធម្មិកំ កតិកវត្តំ វា សិក្ខាបទំ វា គណ្ហន្តា អប្បញ្ញត្តំ បញ្ញាបេន្តិ នាម បុរាណសន្ថតវត្ថុស្មឹ សាវត្ថិយំ ភិក្ខូ វិយ។ ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សាសនំ ទីបេន្តា បញ្ញត្តំ សមុច្ឆិន្ទន្តិ នាម, វស្សសតបរិនិព្ពុតេ ភគវតិ វេសាលិកា វជ្ជិបុត្តកា វិយ។ ខុទ្ទានុខុទ្ទកា បន អាបត្តិយោ សញ្ចិច្ច វីតិក្កមន្តា យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ ន វត្តន្តិ នាម អស្សជិបុនព្ពសុកា វិយ។ តថា អករោន្តា បន អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញាបេន្តិ, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិន្ទន្តិ , យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ វត្តន្តិ នាម អាយស្មា ឧបសេនោ វិយ, អាយស្មា យសោ កាកណ្ឌកបុត្តោ វិយ, អាយស្មា មហាកស្សបោ វិយ ច។ **វុទ្ធិយេវា**តិ សីលាទិគុណេហិ វុទ្ធិយេវ, នោ បរិហានិ។

ថេរាតិ ថិរភាវប្បត្តា ថេរការកេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា។ ពហូ រត្តិយោ ជានន្តីតិ **រត្តញ្ញូ**។ ចិរំ បព្ពជិតានំ ឯតេសន្តិ **ចិរបព្ពជិតា**។ សង្ឃស្ស បិតិដ្ឋានេ ឋិតាតិ **សង្ឃបិតរោ**។ បិតិដ្ឋានេ ឋិតត្តា សង្ឃំ បរិណេន្តិ, បុព្ពង្គមា ហុត្វា តីសុ សិក្ខាសុ បវត្តេន្តីតិ **សង្ឃបរិណាយកា**។

យេ តេសំ សក្ការាទីនិ ន ករោន្តិ, ឱវាទត្ថាយ ទ្វេ តយោ វារេ ឧបដ្ឋានំ ន គច្ឆន្តិ, តេបិ តេសំ ឱវាទំ ន ទេន្តិ, បវេណិកថំ ន កថេន្តិ, សារភូតំ ធម្មបរិយាយំ ន សិក្ខាបេន្តិ។ តេ តេហិ វិស្សដ្ឋា សីលាទីហិ ធម្មក្ខន្ធេហិ សត្តហិ ច អរិយធនេហីតិ ឯវមាទីហិ គុណេហិ បរិហាយន្តិ។ យេ បន តេសំ សក្ការាទីនិ ករោន្តិ, ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ, តេសំ តេ “ឯវំ តេ អភិក្កមិតព្ព”ន្តិអាទិកំ ឱវាទំ ទេន្តិ, បវេណិកថំ កថេន្តិ, សារភូតំ ធម្មបរិយាយំ សិក្ខាបេន្តិ, តេរសហិ ធុតង្គេហិ ទសហិ កថាវត្ថូហិ អនុសាសន្តិ។ តេ តេសំ ឱវាទេ ឋត្វា សីលាទីហិ គុណេហិ វឌ្ឍមានា សាមញ្ញត្ថំ អនុបាបុណន្តិ។ ឯវមេត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ ទដ្ឋព្ពា។

បុនព្ភវោ សីលមស្សាតិ បោនោព្ភវិកា, បុនព្ភវទាយិកាតិ អត្ថោ, តស្សា **បោនោព្ភវិកាយ។ ន វសំ គច្ឆិស្សន្តី**តិ ឯត្ថ យេ ចតុន្នំ បច្ចយានំ ការណា ឧបដ្ឋាកានំ បទានុបទិកា ហុត្វា គាមតោ គាមំ វិចរន្តិ , តេ តស្សា វសំ គច្ឆន្តិ នាម។ ឥតរេ ន គច្ឆន្តិ។ តត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ បាកដាយេវ។

អារញ្ញកេសូតិ បញ្ចធនុសតិកបច្ឆិមេសុ។ **សាបេក្ខា**តិ សាលយា។ គាមន្តសេនាសនេសុ ហិ ឈានំ អប្បេត្វាបិ តតោ វុដ្ឋិតមត្តោវ ឥត្ថិបុរិសទារកទារិកាទិសទ្ទំ សុណាតិ, យេនស្ស អធិគតវិសេសោបិ ហាយតិយេវ។ អរញ្ញសេនាសនេ និទ្ទាយិត្វាបិ បពុទ្ធមត្តោ សីហព្យគ្ឃមោរាទីនំ សទ្ទំ សុណាតិ, យេន អរញ្ញេ បីតឹ បដិលភិត្វា តមេវ សម្មសន្តោ អគ្គផលេ បតិដ្ឋាតិ។ ឥតិ ភគវា គាមន្តសេនាសនេ ឈានំ អប្បេត្វា និសិន្នភិក្ខុតោ អរញ្ញេ និទ្ទាយមានមេវ បសំសតិ។ តស្មា តមេវ អត្ថវសំ បដិច្ច “អារញ្ញកេសុ សេនាសនេសុ សាបេក្ខា ភវិស្សន្តី”តិ អាហ។

បច្ចត្តញ្ញេវ សតឹ ឧបដ្ឋាបេស្សន្តីតិ អត្តនាវ អត្តនោ អព្ភន្តរេ សតឹ ឧបដ្ឋបេស្សន្តិ។ **បេសលា**តិ បិយសីលា។ ឥធាបិ សព្រហ្មចារីនំ អាគមនំ អនិច្ឆន្តា នេវាសិកា អស្សទ្ធា ហោន្តិ អប្បសន្នា, វិហារំ សម្បត្តភិក្ខូនំ បច្ចុគ្គមន-បត្តចីវរបដិគ្គហណ-អាសនបញ្ញាបនតាលវណ្ដគ្គហណាទីនិ ន ករោន្តិ។ អថ នេសំ អវណ្ណោ ឧគ្គច្ឆតិ “អសុកវិហារវាសិនោ ភិក្ខូ អស្សទ្ធា អប្បសន្នា វិហារំ បវិដ្ឋានំ វត្តប្បដិវត្តម្បិ ន ករោន្តី”តិ។ តំ សុត្វា បព្ពជិតា វិហារទ្វារេន គច្ឆន្តាបិ វិហារំ ន បវិសន្តិ។ ឯវំ អនាគតានំ អនាគមនមេវ ហោតិ។ អាគតានំ បន ផាសុវិហារេ អសតិ យេបិ អជានិត្វា អាគតា, តេ “វសិស្សាមាតិ តាវ ចិន្តេត្វា អាគតម្ហា, ឥមេសំ បន នេវាសិកានំ ឥមិនា នីហារេន កោ វសិស្សតី”តិ និក្ខមិត្វា គច្ឆន្តិ។ ឯវំ សោ វិហារោ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ អនាវាសោវ ហោតិ។ តតោ នេវាសិកា សីលវន្តានំ ទស្សនំ អលភន្តា កង្ខាវិនោទកំ វា អាចារសិក្ខាបកំ វា មធុរធម្មសវនំ វា ន លភន្តិ។ តេសំ នេវ អគ្គហិតធម្មគ្គហណំ ន គហិតសជ្ឈាយករណំ ហោតិ។ ឥតិ នេសំ ហានិយេវ ហោតិ, ន វុទ្ធិ។

យេ បន សព្រហ្មចារីនំ អាគមនំ ឥច្ឆន្តិ, តេ សទ្ធា ហោន្តិ បសន្នា, អាគតានំ សព្រហ្មចារីនំ បច្ចុគ្គមនាទីនិ កត្វា សេនាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទេន្តិ , តេ គហេត្វា ភិក្ខាចារំ បវិសន្តិ, កង្ខំ វិនោទេន្តិ, មធុរធម្មស្សវនំ លភន្តិ។ អថ នេសំ កិត្តិសទ្ទោ ឧគ្គច្ឆតិ “អសុកវិហារេ ភិក្ខូ ឯវំ សទ្ធា បសន្នា វត្តសម្បន្នា សង្គាហកា”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ ទូរតោបិ អាគច្ឆន្តិ។ តេសំ នេវាសិកា វត្តំ ករោន្តិ, សមីបំ គន្ត្វា វុឌ្ឍតរំ អាគន្តុកំ វន្ទិត្វា និសីទន្តិ, នវកតរស្ស សន្តិកេ អាសនំ គហេត្វា និសីទិត្វា “ឥមស្មឹ វិហារេ វសិស្សថ, គមិស្សថា”តិ បុច្ឆន្តិ។ “គមិស្សាមា”តិ វុត្តេ “សប្បាយំ សេនាសនំ, សុលភា ភិក្ខា”តិអាទីនិ វត្វា គន្តុំ ន ទេន្តិ។ វិនយធរោ ចេ ហោតិ, តស្ស សន្តិកេ វិនយំ សជ្ឈាយន្តិ។ សុត្តន្តាទិធរោ ចេ, តស្ស សន្តិកេ តំ តំ ធម្មំ សជ្ឈាយន្តិ។ តេ អាគន្តុកថេរានំ ឱវាទេ ឋត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណន្តិ។ អាគន្តុកា “ឯកំ ទ្វេ ទិវសានិ វសិស្សាមាតិ អាគតម្ហា, ឥមេសំ បន សុខសំវាសតាយ ទស ទ្វាទស វស្សានិ វសិម្ហា”តិ វត្តារោ ហោន្តិ។ ឯវមេត្ថ ហានិវុទ្ធិយោ វេទិតព្ពា។

៤. ទុតិយសត្តកសុត្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថេ **ន កម្មារាមា**តិ យេ ទិវសំ ចីវរកម្ម-កាយពន្ធនបរិស្សាវន-ធម្មករណ-សម្មជ្ជនិ-បាទកឋលិកាទីនេវ ករោន្តិ, តេ សន្ធាយេស បដិក្ខេបោ។ យោ បន តេសំ ករណវេលាយ ឯវំ ឯតានិ ករោតិ, ឧទ្ទេសវេលាយ ឧទ្ទេសំ គណ្ហាតិ, សជ្ឈាយវេលាយ សជ្ឈាយតិ, ចេតិយង្គណវត្តវេលាយ ចេតិយង្គណវត្តំ ករោតិ, មនសិការវេលាយ មនសិការំ ករោតិ, ន សោ កម្មារាមោ នាម។

យោ ឥត្ថិវណ្ណបុរិសវណ្ណាទិវសេន អាលាបសល្លាបំ ករោន្តោយេវ រត្តិន្ទិវំ វីតិនាមេតិ, ឯវរូបោ ភស្សេ បរិយន្តការី ន ហោតិ, អយំ **ភស្សារាមោ** នាម។ យោ បន រត្តិន្ទិវំ ធម្មំ កថេតិ, បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតិ, អយំ អប្បភស្សោវ ភស្សេ បរិយន្តការីយេវ។ កស្មា? “សន្និបតិតានំ វោ, ភិក្ខវេ, ទ្វយំ ករណីយំ ធម្មី វា កថា អរិយោ វា តុណ្ហីភាវោ”តិ (ម. និ. ១.២៧៣) វុត្តត្តា។

យោ បិតោបិ គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ ថិនមិទ្ធាភិភូតោ និទ្ទាយតិយេវ, អយំ **និទ្ទារាមោ** នាម។ យស្ស បន ករជកាយគេលញ្ញេន ចិត្តំ ភវង្គំ ឱតរតិ, នាយំ និទ្ទារាមោ។ តេនេវាហ – “អភិជានាមហំ, អគ្គិវេស្សន , គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតប្បដិក្កន្តោ ចតុគ្គុណំ សង្ឃាដិំ បញ្ញបេត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ និទ្ទំ ឱក្កមិតា”តិ (ម. និ. ១.៣៨៧)។

យោ “ឯកស្ស ទុតិយោ, ទ្វិន្នំ តតិយោ, តិណ្ណំ ចតុត្ថោ”តិ ឯវំ សំសដ្ឋោវ វិហរតិ, ឯកកោ អស្សាទំ ន លភតិ, អយំ **សង្គណិការាមោ**។ យោ បន ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកកោវ អស្សាទំ លភតិ, នាយំ សង្គណិការាមោ។

អសន្តសម្ភាវនិច្ឆាយ សមន្នាគតា ទុស្សីលា **បាបិច្ឆា** នាម។ យេសំ បាបកា មិត្តា ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ សហ អយនតោ បាបសហាយា, យេ ច តន្និន្នតប្បោណតប្បព្ភារតាយ បាបេសុ សម្បវង្កា, តេ **បាបមិត្តា បាបសហាយា បាបសម្បវង្កា** នាម។

ឱរមត្តកេនាតិ អវរមត្តកេន អប្បមត្តកេន។ **អន្តរា**តិ អរហត្តំ អប្បត្វាវ ឯត្ថន្តរេ។ **វោសាន**ន្តិ បរិនិដ្ឋិតភាវំ “អលមេត្តាវតា”តិ ឱសក្កនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យាវ សីលបារិសុទ្ធិជ្ឈានវិបស្សនា សោតាបន្នភាវាទីនំ អញ្ញតរមត្តកេន វោសានំ នាបជ្ជិស្សន្តិ, តាវ វុទ្ធិយេវ ភិក្ខូនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានីតិ។

៧. សញ្ញាសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ **អនិច្ចសញ្ញា**ទយោ អនិច្ចានុបស្សនាទីហិ សហគតសញ្ញា។

៨. បឋមបរិហានិសុត្តវណ្ណនា

២៨. អដ្ឋមេ ឧប្បន្នានំ សង្ឃកិច្ចានំ និត្ថរណេន ភារំ វហន្តីតិ **ភារវាហិនោ។ តេ តេន បញ្ញាយិស្សន្តី**តិ តេ ថេរា តេន អត្តនោ ថេរភាវានុរូបេន កិច្ចេន បញ្ញាយិស្សន្តិ។ **តេសុ យោគំ អាបជ្ជតី**តិ បយោគំ អាបជ្ជតិ, សយំ តានិ កិច្ចានិ កាតុំ អារភតីតិ។

៩. ទុតិយបរិហានិសុត្តវណ្ណនា

២៩. នវមេ **ភិក្ខុទស្សនំ ហាបេតី**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទស្សនត្ថាយ គមនំ ហាបេតិ។ **អធិសីលេ**តិ បញ្ចសីលទសសីលសង្ខាតេ ឧត្តមសីលេ។ **ឥតោ ពហិទ្ធា**តិ ឥមម្ហា សាសនា ពហិទ្ធា។ **ទក្ខិណេយ្យំ គវេសតី**តិ ទេយ្យធម្មបដិគ្គាហកេ បរិយេសតិ។ **តត្ថ ច បុព្ពការំ ករោតី**តិ តេសំ ពាហិរានំ តិត្ថិយានំ ទត្វា បច្ឆា ភិក្ខូនំ ទេតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

វជ្ជីសត្តកវគ្គោ តតិយោ។

៤. ទេវតាវគ្គោ

៥. បឋមមិត្តសុត្តវណ្ណនា

៣៦. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **ទុទ្ទទន្តិ** ទុប្បរិច្ចជំ មហារហំ ភណ្ឌកំ។ **ទុក្ករំ ករោតីតិ** កាតុំ អសុករំ កម្មំ ករោតិ។ **ទុក្ខមំ ខមតីតិ** សហាយស្ស អត្ថាយ ទុរធិវាសំ អធិវាសេតិ។ **គុយ្ហមស្ស អាវិករោតីតិ** អត្តនោ គុយ្ហំ តស្ស អាវិករោតិ។ **គុយ្ហមស្ស បរិគុហតីតិ** តស្ស គុយ្ហំ អញ្ញេសំ នាចិក្ខតិ។ **ខីណេន នាតិមញ្ញតីតិ** តស្ស ភោគេ ខីណេ តេន ខយេន តំ នាតិមញ្ញតិ, តស្មិំ ឱមានំ អត្តនិ ច អតិមានំ ន ករោតិ។

៦. ទុតិយមិត្តសុត្តវណ្ណនា

៣៧. ឆដ្ឋេ **វត្តាតិ** វចនកុសលោ។ **វចនក្ខមោតិ** វចនំ ខមតិ, ទិន្នំ ឱវាទំ ករោតិ។ **គម្ភីរន្តិ** គុយ្ហំ រហស្សំ ឈាននិស្សិតំ វិបស្សនាមគ្គផលនិព្ពាននិស្សិតំ។

៧. បឋមបដិសម្ភិទាសុត្តវណ្ណនា

៣៨. សត្តមេ **ឥទំ មេ ចេតសោ លីនត្តន្តិ** ឧប្បន្នេ ចេតសោ លីនត្តេ “ឥទំ មេ ចេតសោ លីនត្ត”ន្តិ យថាសភាវតោ ជានាតិ។ **អជ្ឈត្តំ សំខិត្តំ** នាម ថិនមិទ្ធានុគតំ។ **ពហិទ្ធា វិក្ខិត្តំ** នាម បញ្ចសុ កាមគុណេសុ វិក្ខិត្តំ។ **វេទនាតិ**អាទីនិ បបញ្ចមូលវសេន គហិតានិ។ វេទនា ហិ តណ្ហាយ មូលំ សុខវសេន តណ្ហុប្បត្តិតោ, សញ្ញា ទិដ្ឋិយា មូលំ អវិភូតារម្មណេ ទិដ្ឋិឧប្បត្តិតោ, វិតក្កោ មានស្ស មូលំ វិតក្កវសេន អស្មីតិ មានុប្បត្តិតោ។ **សប្បាយាសប្បាយេសូតិ** ឧបការានុបការេសុ។ **និមិត្តន្តិ** ការណំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទេវតាវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. មហាយញ្ញវគ្គោ

១-២. សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិសុត្តាទិវណ្ណនា

៤៤-៤៥. បឋមស្ស បឋមេ **វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ**តិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស ឋានានិ។ **សេយ្យថាបី**តិ និទស្សនត្ថេ និបាតោ, យថា មនុស្សាតិ អត្ថោ។ អបរិមាណេសុ ហិ ចក្កវាឡេសុ អបរិមាណានំ មនុស្សានំ វណ្ណសណ្ឋានាទិវសេន ទ្វេបិ ឯកសទិសា នត្ថិ។ យេបិ ហិ កត្ថចិ យមកភាតរោ វណ្ណេន វា សណ្ឋានេន វា សទិសា ហោន្តិ, តេសម្បិ អាលោកិតវិលោកិតកថិតហសិតគមនដ្ឋានាទីហិ វិសេសោ ហោតិយេវ។ តស្មា **នានត្តកាយា**តិ វុត្តា។ បដិសន្ធិសញ្ញា បន នេសំ តិហេតុកាបិ ទ្វិហេតុកាបិ អហេតុកាបិ ហោតិ។ តស្មា **នានត្តសញ្ញិនោ**តិ វុត្តា។ **ឯកច្ចេ ច ទេវា**តិ ឆ កាមាវចរទេវា។ តេសុ ហិ កេសញ្ចិ កាយោ នីលោ ហោតិ, កេសញ្ចិ បីតកាទិវណ្ណោ។ សញ្ញា បន តេសំ ទ្វិហេតុកាបិ តិហេតុកាបិ ហោតិ, អហេតុកា នត្ថិ។ **ឯកច្ចេ ច វិនិបាតិកា**តិ ចតុអបាយវិនិមុត្តា ឧត្តរមាតា យក្ខិនី, បិយង្ករមាតា, ផុស្សមិត្តា, ធម្មគុត្តាតិ ឯវមាទិកា អញ្ញេ ច វេមានិកា បេតា។ ឯតេសញ្ហិ បីតឱទាតកាឡមង្គុរច្ឆវិសាមវណ្ណាទិវសេន ចេវ កិស ថូលរស្សទីឃវសេន ច កាយោ នានា ហោតិ, មនុស្សានំ វិយ ទ្វិហេតុកតិហេតុកអហេតុកវសេន សញ្ញាបិ។ តេ បន ទេវា វិយ ន មហេសក្ខា, កបណមនុស្សា វិយ អប្បេសក្ខា ទុល្លភឃាសច្ឆាទនា ទុក្ខបីឡិតា វិហរន្តិ។ ឯកច្ចេ កាឡបក្ខេ ទុក្ខិតា ជុណ្ហបក្ខេ សុខិតា ហោន្តិ។ តស្មា សុខសមុស្សយតោ វិនិបតិតត្តា **វិនិបាតិកា**តិ វុត្តា។ យេ បនេត្ថ តិហេតុកា, តេសំ ធម្មាភិសមយោបិ ហោតិ បិយង្ករមាតាទីនំ វិយ។

ព្រហ្មកាយិកាតិ ព្រហ្មបារិសជ្ជព្រហ្មបុរោហិតមហាព្រហ្មានោ។ **បឋមាភិនិព្ពត្តា**តិ តេ សព្ពេបិ បឋមជ្ឈានេន អភិនិព្ពត្តា។ ព្រហ្មបារិសជ្ជា បន បរិត្តេន អភិនិព្ពត្តា, តេសំ កប្បស្ស តតិយោ ភាគោ អាយុប្បមាណំ។ ព្រហ្មបុរោហិតា មជ្ឈិមេន, តេសំ ឧបឌ្ឍកប្បោ អាយុប្បមាណំ, កាយោ ច តេសំ វិប្ផារិកតរោ ហោតិ។ មហាព្រហ្មានោ បណីតេន, តេសំ កប្បោ អាយុប្បមាណំ, កាយោ ច បន តេសំ អតិវិប្ផារិកោវ ហោតិ។ ឥតិ តេ កាយស្ស នានត្តា បឋមជ្ឈានវសេន សញ្ញាយ ឯកត្តា **នានត្តកាយា ឯកត្តសញ្ញិនោ**តិ វេទិតព្ពា។

យថា ច តេ, ឯវំ ចតូសុ អបាយេសុ សត្តា។ និរយេសុ ហិ កេសញ្ចិ គាវុតំ, កេសញ្ចិ អឌ្ឍយោជនំ, កេសញ្ចិ យោជនំ អត្តភាវោ ហោតិ, ទេវទត្តស្ស បន យោជនសតិកោ ជាតោ។ តិរច្ឆានេសុបិ កេចិ ខុទ្ទកា, កេចិ មហន្តា។ បេត្តិវិសយេសុបិ កេចិ សដ្ឋិហត្ថា, កេចិ អសីតិហត្ថា ហោន្តិ, កេចិ សុវណ្ណា, កេចិ ទុព្ពណ្ណា។ តថា កាលកញ្ចិកា អសុរា។ អបិចេត្ថ ទីឃបិដ្ឋិកបេតា នាម សដ្ឋិយោជនិកាបិ ហោន្តិ។ សញ្ញា បន សព្ពេសម្បិ អកុសលវិបាកាហេតុកាវ ហោតិ។ ឥតិ អាបាយិកាបិ **នានត្តកាយា ឯកត្តសញ្ញិនោ**ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។

អាភស្សរាតិ ទណ្ឌឧក្កាយ អច្ចិ វិយ ឯតេសំ សរីរតោ អាភា ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បតន្តី វិយ សរតិ វិស្សរតីតិ អាភស្សរា។ តេសុ បញ្ចកនយេ ទុតិយតតិយជ្ឈានទ្វយំ បរិត្តំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា បរិត្តាភា នាម ហោន្តិ, តេសំ ទ្វេ កប្បា អាយុប្បមាណំ។ មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា អប្បមាណាភា នាម ហោន្តិ, តេសំ ចត្តារោ កប្បា អាយុប្បមាណំ។ បណីតំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា អាភស្សរា នាម ហោន្តិ, តេសំ អដ្ឋ កប្បា អាយុប្បមាណំ។ ឥធ បន ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេន សព្ពេវ តេ គហិតា។ សព្ពេសញ្ហិ តេសំ កាយោ ឯកវិប្ផារោវ ហោតិ, សញ្ញា បន អវិតក្កវិចារមត្តា វា អវិតក្កអវិចារា វាតិ នានា។

សុភកិណ្ហាតិ សុភេន វោកិណ្ណា វិកិណ្ណា, សុភេន សរីរប្បភាវណ្ណេន ឯកគ្ឃនាតិ អត្ថោ។ ឯតេសញ្ហិ ន អាភស្សរានំ វិយ ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បភា គច្ឆតិ។ បញ្ចកនយេ បន បរិត្តមជ្ឈិមបណីតស្ស ចតុត្ថជ្ឈានស្ស វសេន សោឡសពាត្តឹសចតុសដ្ឋិកប្បាយុកា បរិត្តអប្បមាណសុភកិណ្ហា នាម ហុត្វា និព្ពត្តន្តិ។ ឥតិ សព្ពេបិ តេ **ឯកត្តកាយា** ចេវ ចតុត្ថជ្ឈានសញ្ញាយ **ឯកត្តសញ្ញិនោ** ចាតិ វេទិតព្ពា។ **វេហប្ផលា**បិ ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតិមេវ ភជន្តិ។ **អសញ្ញសត្តា** វិញ្ញាណាភាវា ឯត្ថ សង្គហំ ន គច្ឆន្តិ, សត្តាវាសេសុ គច្ឆន្តិ។

សុទ្ធាវាសា វិវដ្ដបក្ខេ ឋិតា ន សព្ពកាលិកា, កប្បសតសហស្សម្បិ អសង្ខ្យេយ្យម្បិ ពុទ្ធសុញ្ញេ លោកេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ សោឡសកប្បសហស្សអព្ភន្តរេ ពុទ្ធេសុ ឧប្បន្នេសុយេវ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ធម្មចក្កប្បវត្តិស្ស ភគវតោ ខន្ធាវារដ្ឋានសទិសា ហោន្តិ។ តស្មា នេវ វិញ្ញាណដ្ឋិតឹ ន សត្តាវាសំ ភជន្តិ។ មហាសីវត្ថេរោ បន “ន ខោ បន សោ, សារិបុត្ត, អាវាសោ សុលភរូបោ, យោ មយា អនាវុត្ថបុព្ពោ ឥមិនា ទីឃេន អទ្ធុនា អញ្ញត្រ សុទ្ធាវាសេហិ ទេវេហី”តិ (ម. និ. ១.១៦០) ឥមិនា សុត្តេន សុទ្ធាវាសាបិ ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតឹ ចតុត្ថសត្តាវាសញ្ច ភជន្តីតិ វទតិ, តំ អប្បតិពាហិយត្តា សុត្តស្ស អនុញ្ញាតំ។

នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ យថេវ សញ្ញាយ, ឯវំ វិញ្ញាណស្សាបិ សុខុមត្តា នេវ វិញ្ញាណំ នាវិញ្ញាណំ។ តស្មា វិញ្ញាណដ្ឋិតីសុ ន វុត្តំ។ ទុតិយេ **សមាធិបរិក្ខារា**តិ មគ្គសមាធិស្ស សម្ភារា។

៣. បឋមអគ្គិសុត្តវណ្ណនា

៤៦. តតិយេ សព្ពេបិ រាគាទយោ អនុឌហនដ្ឋេន **អគ្គី**។ **អាហុនេយ្យគ្គី**តិអាទីសុ បនេត្ថ អាហុនំ វុច្ចតិ សក្ការោ, អាហុនំ អរហន្តីតិ អាហុនេយ្យា។ មាតាបិតរោ ហិ បុត្តានំ ពហុបការត្តា អាហុនំ អរហន្តិ, តេសុ វិប្បដិបជ្ជមានា បុត្តា និរយាទីសុ និព្ពត្តន្តិ។ តស្មា កិញ្ចាបិ មាតាបិតរោ ន អនុឌហន្តិ, អនុឌហនស្ស បន បច្ចយា ហោន្តិ។ ឥតិ អនុឌហនដ្ឋេនេវ អាហុនេយ្យគ្គីតិ វុច្ចន្តិ។ **គហបតី**តិ បន គេហសាមិកោ វុច្ចតិ, សោ មាតុគាមស្ស សយនវត្ថាលង្ការាទិអនុប្បទានេន ពហុបការោ។ តំ អតិចរន្តោ មាតុគាមោ និរយាទីសុ និព្ពត្តតិ។ តស្មា សោបិ បុរិមនយេនេវ អនុឌហនដ្ឋេន **គហបតគ្គី**តិ វុត្តោ។ **ទក្ខិណេយ្យគ្គី**តិ ឯត្ថ បន ទក្ខិណាតិ ចត្តារោ បច្ចយា, ភិក្ខុសង្ឃោ ទក្ខិណេយ្យោ។ សោ ហិ គិហីនំ តីសុ សរណេសុ បញ្ចសុ សីលេសុ ទសសុ សីលេសុ មាតាបិតុបដ្ឋានេ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណុបដ្ឋានេតិ ឯវមាទីសុ កល្យាណធម្មេសុ និយោជនេន ពហុបការោ។ តស្មិំ មិច្ឆាបដិបន្នា គិហី ភិក្ខុសង្ឃំ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា និរយាទីសុ និព្ពត្តន្តិ។ តស្មា សោបិ បុរិមនយេនេវ អនុឌហនដ្ឋេន ទក្ខិណេយ្យគ្គីតិ វុត្តោ។ កដ្ឋតោ និព្ពត្តោ បាកតិកោវ អគ្គិ **កដ្ឋគ្គិ** នាម។

៤. ទុតិយអគ្គិសុត្តវណ្ណនា

៤៧. ចតុត្ថេ **ឧគ្គតសរីរស្សា**តិ សោ កិរ ព្រាហ្មណមហាសាលោ អត្តភាវេនបិ ភោគេហិបិ ឧគ្គតោ សារប្បត្តោ អហោសិ, តស្មា ឧគ្គតសរីរោត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ **ឧបក្ខដោ**តិ បច្ចុបដ្ឋិតោ។ **ថូណូបនីតានី**តិ យូបសង្ខាតំ ថូណំ ឧបនីតានិ។ **យញ្ញត្ថាយា**តិ វធិត្វា យជនត្ថាយ។ **ឧបសង្កមី**តិ សោ កិរ សព្ពំ តំ យញ្ញសម្ភារំ សជ្ជេត្វា ចិន្តេសិ – “សមណោ កិរ គោតមោ មហាបញ្ញោ, កឹ នុ ខោ មេ យញ្ញស្ស វណ្ណំ កថេស្សតិ ឧទាហុ អវណ្ណំ, បុច្ឆិត្វា ជានិស្សាមី”តិ ឥមិនា ការណេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។ **អគ្គិស្ស អាទាន**ន្តិ យញ្ញយជនត្ថាយ នវស្ស មង្គលគ្គិនោ អាទិយនំ។ **សព្ពេន សព្ព**ន្តិ សព្ពេន សុតេន សព្ពំ សុតំ សមេតិ សំសន្ទតិ, ឯកសទិសំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **សត្ថានី**តិ វិហឹសនដ្ឋេន សត្ថានិ វិយាតិ សត្ថានិ។ **សយំ បឋមំ សមារម្ភតី**តិ អត្តនាវ បឋមតរំ អារភតិ។ **ហន្ត**ន្តិ ហនិតុំ។

បហាតព្ពាតិ បរិហរិតព្ពា។ **អតោហយ**ន្តិ អតោ ហិ មាតាបិតិតោ អយំ។ **អាហុតោ**តិ អាគតោ។ **សម្ភូតោ**តិ ឧប្បន្នោ។ **អយំ វុច្ចតិ, ព្រាហ្មណ, គហបតគ្គី**តិ អយំ បុត្តទារាទិគណោ យស្មា, គហបតិ, វិយ គេហសាមិកោ វិយ ហុត្វា អគ្គតិ វិចរតិ, តស្មា គហបតគ្គីតិ វុច្ចតិ។ **អត្តាន**ន្តិ ចិត្តំ។ **ទមេន្តី**តិ ឥន្ទ្រិយទមនេន ទមេន្តិ។ **សមេន្តី**តិ រាគាទិសមនេន សមេន្តិ។ តេសញ្ញេវ បរិនិព្ពាបនេន **បរិនិព្ពាបេន្តិ**។ **និក្ខិបិតព្ពោ**តិ យថា ន វិនស្សតិ, ឯវំ បបេតព្ពោ។ **ឧបវាយត**ន្តិ ឧបវាយតុ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ព្រាហ្មណោ សព្ពេសម្បិ តេសំ បាណានំ ជីវិតំ ទត្វា យញ្ញសាលំ វិទ្ធំសេត្វា សត្ថុ សាសនេ ឱបានភូតោ អហោសីតិ។

៥-៦. សញ្ញាសុត្តទ្វយវណ្ណនា

៤៨-៤៩. បញ្ចមេ **អមតោគធា**តិ និព្ពានបតិដ្ឋា។ **អមតបរិយោសានា**តិ និព្ពានាវសានា។ ឆដ្ឋេ **មេថុនធម្មសមាបត្តិយា**តិ មេថុនធម្មេន សមង្គិភាវតោ។ **ន្ហារុទទ្ទុល**ន្តិ ន្ហារុខណ្ឌំ ន្ហារុវិលេខនំ វា។ **អនុសន្ទតី**តិ បវត្តតិ។ **នត្ថិ មេ បុព្ពេនាបរំ វិសេសោ**តិ នត្ថិ មយ្ហំ បុព្ពេន អភាវិតកាលេន សទ្ធឹ អបរំ ភាវិតកាលេ វិសេសោ។ **លោកចិត្រេសូ**តិ តិធាតុកលោកសន្និវាសសង្ខាតេសុ លោកចិត្រេសុ។ **អាលស្សេ**តិ អាលសិយភាវេ។ **វិស្សដ្ឋិយេ**តិ វិស្សដ្ឋភាវេ។ **អននុយោគេ**តិ យោគស្ស អននុយុញ្ជនេ។ **អហង្ការមមង្ការមានាបគត**ន្តិ អហង្ការទិដ្ឋិតោ ច មមង្ការតណ្ហាតោ ច នវវិធមានតោ ច អបគតំ។ **វិធាសមតិក្កន្ត**ន្តិ តិស្សោ វិធា អតិក្កន្តំ។ **សន្ត**ន្តិ តប្បច្ចនីកកិលេសេហិ សន្តំ។ **សុវិមុត្ត**ន្តិ បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ សុដ្ឋុ វិមុត្តំ។

៧. មេថុនសុត្តវណ្ណនា

៥០. សត្តមេ **ឧបសង្កមី**តិ ភុត្តបាតរាសោ ទាសកម្មករបរិវុតោ ឧបសង្កមិ។ **ភវម្បិ នោ**តិ ភវម្បិ នុ។ **ព្រហ្មចារី បដិជានាតី**តិ “អហំ ព្រហ្មចារី”តិ ឯវំ ព្រហ្មចរិយវាសំ បដិជានាតីតិ បុច្ឆតិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ព្រាហ្មណសមយេ វេទំ ឧគ្គណ្ហន្តា អដ្ឋចត្តាលីស វស្សានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ។ សមណោ បន គោតមោ អគារំ អជ្ឈាវសន្តោ តីសុ បាសាទេសុ តិវិធនាដកបរិវុតោ អភិរមិ, ឥទានិ កឹ នុ ខោ វទតី”តិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយេវ

បុច្ឆតិ។ តតោ ភគវា មន្តេន គណ្ឌសប្បំ គណ្ហន្តោ វិយ អមិត្តំ គីវាយ បាទេន អក្កមន្តោ វិយ អត្តនោ សំកិលេសកាលេ ឆព្ពស្សានិ បធានចរិយាយ រជ្ជសុខំ វា បាសាទេសុ នាដកសម្បត្តិំ វា អារព្ភ វិតក្កមត្តស្សាបិ អនុប្បន្នភាវំ សន្ធាយ សីហនាទំ នទន្តោ **យញ្ហិ តំ ព្រាហ្មណា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ**ន្តិ ទ្វីហិ ទ្វីហិ សមាបជ្ជិតព្ពភាវំ។ **ទុក្ខស្សា**តិ សកលវដ្ដទុក្ខតោ។ **សញ្ជគ្ឃតី**តិ ហសិតកថំ កថេតិ។ **សំកីឡតី**តិ កេឡិំ ករោតិ។ **សំកេឡាយតី**តិ មហាហសិតំ ហសតិ។ **ចក្ខុនា ចក្ខុ**ន្តិ អត្តនោ ចក្ខុនា តស្សា ចក្ខុំ បដិវិជ្ឈិត្វា ឧបនិជ្ឈាយតិ។ **តិរោកុដ្ដំ វា តិរោបាការំ វា**តិ បរកុដ្ដេ វា បរបាការេ វា។ **ទេវោ**តិ ឯកោ ទេវរាជា។ **ទេវញ្ញតរោ**តិ អញ្ញតរោ ទេវបុត្តោ។ **អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ**ន្តិ អរហត្តញ្ចេវ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ច។

៨. សំយោគសុត្តវណ្ណនា

៥១. អដ្ឋមេ **សំយោគវិសំយោគ**ន្តិ សំយោគវិសំយោគសាធកំ។ **ធម្មបរិយាយ**ន្តិ ធម្មការណំ។ **អជ្ឈត្តំ ឥត្ថិន្ទ្រិយ**ន្តិ និយកជ្ឈត្តេ ឥត្ថិភាវំ។ **ឥត្ថិកុត្ត**ន្តិ ឥត្ថិកិរិយំ។ **ឥត្ថាកប្ប**ន្តិ និវាសនបារុបនាទិឥត្ថិអាកប្បំ។ **ឥត្ថិវិធ**ន្តិ ឥត្ថិយា មានវិធំ។ **ឥត្ថិឆន្ទ**ន្តិ ឥត្ថិយា អជ្ឈាសយច្ឆន្ទំ។ **ឥត្ថិស្សរ**ន្តិ ឥត្ថិសទ្ទំ។ **ឥត្ថាលង្ការ**ន្តិ ឥត្ថិយា បសាធនភណ្ឌំ។ **បុរិសិន្ទ្រិយា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ពហិទ្ធា សំយោគ**ន្តិ បុរិសេន សទ្ធិំ សមាគមំ។ **អតិវត្តតី**តិ អនភិរតាតិ ឯវំ វុត្តាយ ពលវវិបស្សនាយ អរិយមគ្គំ បត្វា អតិវត្តតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៩. ទានមហប្ផលសុត្តវណ្ណនា

៥២. នវមេ **សាបេខោ**តិ សតណ្ហោ។ **បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ វិបាកេ ពទ្ធចិត្តោ។ **សន្និធិបេខោ**តិ និធានបេខោ ហុត្វា។ **បេច្ចា**តិ បរលោកំ គន្ត្វា។ **តំ កម្មំ ខេបេត្វា**តិ តំ កម្មវិបាកំ ខេបេត្វា។ **ឥទ្ធិ**ន្តិ វិបាកិទ្ធិំ។ **យស**ន្តិ បរិវារសម្បទំ។ **អាធិបច្ច**ន្តិ ជេដ្ឋភាវការណំ។ **អាគន្តា ឥត្ថត្ត**ន្តិ ឥត្ថភាវំ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធេ បុន អាគន្តា, ន តត្រូបបត្តិកោ ន ឧបរូបបត្តិកោ, ហេដ្ឋាគាមីយេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សាហុ ទាន**ន្តិ ទានំ នាមេតំ សាធុ ភទ្ទកំ សុន្ទរំ។ **តានិ មហាយញ្ញានី**តិ តានិ សប្បិនវនីតទធិមធុផាណិតាទីហិ និដ្ឋានំ គតានិ មហាទានានិ។ **ចិត្តាលង្ការចិត្តបរិក្ខារ**ន្តិ សមថវិបស្សនាចិត្តស្ស អលង្ការភូតញ្ចេវ បរិវារភូតញ្ច។ **ព្រហ្មកាយិកានំ ទេវានំ សហព្យត**ន្តិ ន សក្កា តត្ថ ទានេន ឧបបជ្ជិតុំ។ យស្មា បន តំ សមថវិបស្សនាចិត្តស្ស អលង្ការភូតំ, តស្មា តេន ទានាលង្កតេន ចិត្តេន ឈានញ្ចេវ អរិយមគ្គញ្ច និព្ពត្តេត្វា ឈានេន តត្ថ ឧបបជ្ជតិ។ **អនាគាមី ហោតី**តិ ឈានានាគាមី នាម ហោតិ។ **អនាគន្តា ឥត្ថត្ត**ន្តិ បុន ឥត្ថភាវំ ន អាគន្តា, ឧបរូបបត្តិកោ វា តត្រូបបត្តិកោ វា ហុត្វា តត្ថេវ បរិនិព្ពាយតិ។ ឥតិ ឥមេសុ ទានេសុ បឋមំ តណ្ហុត្តរិយទានំ, ទុតិយំ ចិត្តីការទានំ, តតិយំ ហិរោត្តប្បទានំ, ចតុត្ថំ និរវសេសទានំ , បញ្ចមំ ទក្ខិណេយ្យទានំ, ឆដ្ឋំ សោមនស្សុបវិចារទានំ, សត្តមំ អលង្ការបរិវារទានំ នាមាតិ។

១០. នន្ទមាតាសុត្តវណ្ណនា

៥៣. ទសមំ អត្ថុប្បត្តិវសេន ទេសិតំ។ សត្ថា កិរ វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកេ ឱហាយ “ទក្ខិណាគិរិចារិកំ គមិស្សាមី”តិ និក្ខមិ, រាជា បសេនទិ កោសលោ, អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ, វិសាខា មហាឧបាសិកា, អញ្ញេ ច ពហុជនា ទសពលំ និវត្តេតុំ នាសក្ខឹសុ។ អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ “សត្ថារំ និវត្តេតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ រហោ ចិន្តយមានោ និសីទិ។ អថ នំ បុណ្ណា នាម ទាសី ទិស្វា “កឹ នុ ខោ តេ, សាមិ, ន បុព្ពេ វិយ ឥន្ទ្រិយានិ វិប្បសន្នានី”តិ បុច្ឆិ។ អាម, បុណ្ណេ, សត្ថា ចារិកំ បក្កន្តោ, តមហំ និវត្តេតុំ នាសក្ខឹ។ ន ខោ បន សក្កា ជានិតុំ បុន សីឃំ អាគច្ឆេយ្យ វា ន វា, តេនាហំ ចិន្តយមានោ និសិន្នោតិ។ សចាហំ ទសពលំ និវត្តេយ្យំ, កឹ មេ ករេយ្យាសីតិ? ភុជិស្សំ តំ ករិស្សាមីតិ។ សា គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា “និវត្តថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ មម និវត្តនបច្ចយា ត្វំ កឹ ករិស្សសីតិ? តុម្ហេ, ភន្តេ, មម បរាធីនភាវំ ជានាថ, អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតុំ ន សក្កោមិ, សរណេសុ បន បតិដ្ឋាយ បញ្ច សីលានិ រក្ខិស្សាមីតិ។ សាធុ សាធុ បុណ្ណេតិ, សត្ថា ធម្មគារវេន ឯកបទស្មិញ្ញេវ និវត្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ – “ធម្មគរុ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ធម្មគារវោ”តិ (អ. និ. ៥.៩៩)។

សត្ថា និវត្តិត្វា ជេតវនមហាវិហារំ បាវិសិ។ មហាជនោ បុណ្ណាយ សាធុការសហស្សានិ អទាសិ។ សត្ថា តស្មឹ សមាគមេ ធម្មំ ទេសេសិ, ចតុរាសីតិបាណសហស្សានិ អមតបានំ បិវឹសុ។ បុណ្ណាបិ សេដ្ឋិនា អនុញ្ញាតា ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ អាមន្តេត្វា “អហំ យំ ទិសំ ចារិកាយ និក្ខន្តោ, តត្ថ ន គច្ឆាមិ។ តុម្ហេ តុម្ហាកំ បរិសាយ សទ្ធឹ តំ ទិសំ ចារិកំ គច្ឆថា”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ ឥមិស្សំ អត្ថុប្បត្តិយំ **ឯកំ សមយំ អាយស្មា សារិបុត្តោ**តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **វេឡុកណ្ឌកី**តិ វេឡុកណ្ឌកនគរវាសិនី។ តស្ស កិរ នគរស្ស បាការគុត្តត្ថាយ បាការបរិយន្តេន វេឡុ រោបិតា, តេនស្ស វេឡុកណ្ឌកន្តេវ នាមំ ជាតំ។ **បារាយន**ន្តិ និព្ពានសង្ខាតបារំ អយនតោ បារាយនន្តិ លទ្ធវោហារំ ធម្មំ។ **សរេន ភាសតី**តិ សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលេ សុសំវិហិតារក្ខដ្ឋានេ និសិន្នា សមាបត្តិពលេន រត្តិភាគំ វីតិនាមេត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “ឥមំ រត្តាវសេសំ កតរាយ រតិយា វីតិនាមេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “ធម្មរតិយា”តិ កតសន្និដ្ឋានា តីណិ ផលានិ បត្តា អរិយសាវិកា អឌ្ឍតេយ្យគាថាសតបរិមាណំ បារាយនសុត្តំ មធុរេន សរភញ្ញេន ភាសតិ។ **អស្សោសិ ខោ**តិ អាកាសដ្ឋកវិមានានិ បរិហរិត្វា តស្ស បាសាទស្ស ឧបរិភាគំ គតេន មគ្គេន នរវាហនយានំ អារុយ្ហ គច្ឆមានោ អស្សោសិ។ **កថាបរិយោសានំ អាគមយមានោ អដ្ឋាសី**តិ “កឹ សទ្ទោ ឯស ភណេ”តិ បុច្ឆិត្វា “នន្ទមាតាយ ឧបាសិកាយ សរភញ្ញសទ្ទោ”តិ វុត្តេ ឱតរិត្វា “ឥទមវោចា”តិ ឥទំ ទេសនាបរិយោសានំ ឱលោកេន្តោ អវិទូរដ្ឋានេ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។

សាធុ ភគិនិ, សាធុ ភគិនីតិ “សុគ្គហិតា តេ ភគិនិ ធម្មទេសនា សុកថិតា, បាសាណកចេតិយេ និសីទិត្វា សោឡសន្នំ បារាយនិកព្រាហ្មណានំ សម្មាសម្ពុទ្ធេន កថិតទិវសេ ច អជ្ជ ច ន កិញ្ចិ អន្តរំ បស្សាមិ, មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណំ វិយ តេ សត្ថុ កថិតេន សទ្ធឹ សទិសមេវ កថិត”ន្តិ វត្វា សាធុការំ ទទន្តោ ឯវមាហ។ **កោ បនេសោ ភទ្ទមុខា**តិ ឥមស្មឹ សុសំវិហិតារក្ខដ្ឋានេ ឯវំ មហន្តេន សទ្ទេន កោ នាមេស, ភទ្ទមុខ, លទ្ធមុខ, កឹ នាគោ សុបណ្ណោ ទេវោ មារោ ព្រហ្មាតិ សុវណ្ណបដ្ដវណ្ណំ វាតបានំ វិវរិត្វា វិគតសារជ្ជា តីណិ ផលានិ បត្តា អរិយសាវិកា វេស្សវណេន សទ្ធឹ កថយមានា ឯវមាហ។ **អហំ តេ ភគិនិ ភាតា**តិ សយំ សោតាបន្នត្តា អនាគាមិអរិយសាវិកំ ជេដ្ឋិកំ មញ្ញមានោ “ភគិនី”តិ វត្វា បុន តំ បឋមវយេ ឋិតត្តា អត្តនោ កនិដ្ឋំ, អត្តានំ បន នវុតិវស្សសតសហស្សាយុកត្តា មហល្លកតរំ មញ្ញមានោ “ភាតា”តិ អាហ។ **សាធុ ភទ្ទមុខា**តិ, ភទ្ទមុខ, សាធុ សុន្ទរំ, ស្វាគមនំ តេ អាគមនំ, អាគន្តុំ យុត្តដ្ឋានមេវសិ អាគតោតិ អត្ថោ។ **ឥទំ តេ ហោតុ អាតិថេយ្យ**ន្តិ ឥទមេវ ធម្មភណនំ តវ អតិថិបណ្ណាការោ ហោតុ, ន ហិ តេ អញ្ញំ ឥតោ ឧត្តរិតរំ ទាតព្ពំ បស្សាមីតិ អធិប្បាយោ ។ **ឯវញ្ចេវ មេ ភវិស្សតិ អាតិថេយ្យ**ន្តិ ឯវំ អត្តនោ បត្តិទានំ យាចិត្វា “អយំ តេ ធម្មកថិកសក្ការោ”តិ អឌ្ឍតេឡសានិ កោដ្ឋសតានិ រត្តសាលីនំ បូរេត្វា “យាវាយំ ឧបាសិកា ចរតិ, តាវ មា ខយំ គមីសូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា បក្កាមិ។ យាវ ឧបាសិកា អដ្ឋាសិ, តាវ កោដ្ឋានំ ហេដ្ឋិមតលំ នាម ទដ្ឋុំ នាសក្ខឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ “នន្ទមាតាយ កោដ្ឋាគារំ វិយា”តិ វោហារោ ឧទបាទិ។

អកតបាតរាសោតិ អភុត្តបាតរាសោ។ **បុញ្ញ**ន្តិ បុព្ពចេតនា ច មុញ្ចនចេតនា ច។ **បុញ្ញមហី**តិ អបរចេតនា។ **សុខាយ ហោតូ**តិ សុខត្ថាយ ហិតត្ថាយ ហោតុ។ ឯវំ អត្តនោ ទានេ វេស្សវណស្ស បត្តឹ អទាសិ។

បករណេតិ ការណេ។ **ឱក្កស្ស បសយ្ហា**តិ អាកឌ្ឍិត្វា អភិភវិត្វា។ **យក្ខយោនិ**ន្តិ ភុម្មទេវតាភាវំ។ **តេនេវ បុរិមេន អត្តភាវេន ឧទ្ទស្សេតី**តិ បុរិមសរីរសទិសមេវ សរីរំ មាបេត្វា អលង្កតបដិយត្តោ សិរិគព្ភសយនតលេ អត្តានំ ទស្សេតិ។ **ឧបាសិកា បដិទេសិតា**តិ ឧបាសិកា អហន្តិ ឯវំ ឧបាសិកាភាវំ ទេសេសឹ។ **យាវទេ**តិ យាវទេវ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

មហាយញ្ញវគ្គោ បញ្ចមោ។

បណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៦. អព្យាកតវគ្គោ

១. អព្យាកតសុត្តវណ្ណនា

៥៤. ឆដ្ឋវគ្គស្ស បឋមេ **អព្យាកតវត្ថុសូ**តិ ឯកំសាទិវសេន អកថិតវត្ថូសុ។ **តថាគតោ**តិ សត្តោ។ **ទិដ្ឋិគតមេត**ន្តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិមត្តកមេតំ, ន តាយ ទិដ្ឋិយា គហិតសត្តោ នាម អត្ថិ។ **បដិបទ**ន្តិ អរិយមគ្គំ។ **ន ឆម្ភតី**តិ ទិដ្ឋិវសេន ន កម្បតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **តណ្ហាគត**ន្តិ ទិដ្ឋិតណ្ហា។ **សញ្ញាគតា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទិដ្ឋិសញ្ញា ឯវ ហេត្ថ សញ្ញាគតំ, ទិដ្ឋិនិស្សិតមានោយេវ ទិដ្ឋិមញ្ញិតមេវ វា មញ្ញិតំ, ទិដ្ឋិបបញ្ចោវ បបញ្ចិតំ, ទិដ្ឋុបាទានមេវ ឧបាទានំ, ទិដ្ឋិយា វិប្បំ បដិសរណភាវោយេវ វិប្បដិសារោ នាមាតិ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ច ទិដ្ឋិគ្គហណេន ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ, ទិដ្ឋិនិរោធគាមិនិបដិបទាគហណេន សោតាបត្តិមគ្គោ គហិតោតិ។

២. បុរិសគតិសុត្តវណ្ណនា

៥៥. ទុតិយេ **បុរិសគតិយោ**តិ បុរិសស្ស ញាណគតិយោ។ **អនុបាទាបរិនិព្ពាន**ន្តិ អបច្ចយនិព្ពានំ។ **នោ ចស្សា**តិ អតីតេ អត្តភាវនិព្ពត្តកំ កម្មំ នោ ចេ អភវិស្ស។ **នោ ច មេ សិយា**តិ ឯតរហិ មេ អយំ អត្តភាវោ ន សិយា។ **ន ភវិស្សតី**តិ ឯតរហិ មេ អនាគតត្តភាវនិព្ពត្តកំ កម្មំ ន ភវិស្សតិ។ **ន ច មេ ភវិស្សតី**តិ អនាគតេ មេ អត្តភាវោ ន ភវិស្សតិ។ **យទត្ថិ យំ ភូត**ន្តិ យំ អត្ថិ យំ ភូតំ បច្ចុប្បន្នក្ខន្ធបញ្ចកំ។ **តំ បជហាមីតិ ឧបេក្ខំ បដិលភតី**តិ តំ តត្ថ ឆន្ទរាគប្បហានេន បជហាមីតិ វិបស្សនុបេក្ខំ បដិលភតិ។ **ភវេ ន រជ្ជតី**តិ អតីតេ ខន្ធបញ្ចកេ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ ន រជ្ជតិ។ **សម្ភវេ ន រជ្ជតី**តិ អនាគតេបិ តថេវ ន រជ្ជតិ។ **អត្ថុត្តរិ បទំ សន្ត**ន្តិ ឧត្តរិ សន្តំ និព្ពានបទំ នាម អត្ថិ។ **សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតី**តិ តំ សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ សម្មា បស្សតិ។ **ន សព្ពេន សព្ព**ន្តិ ឯកច្ចានំ កិលេសានំ អប្បហីនត្តា សច្ចបដិច្ឆាទកស្ស តមស្ស សព្ពសោ អវិទ្ធំសិតត្តា ន សព្ពាការេន សព្ពំ។ **ហញ្ញមានេ**តិ សណ្ឌាសេន គហេត្វា មុដ្ឋិកាយ កោដ្ដិយមានេ។ **អន្តរាបរិនិព្ពាយី**តិ ឧបបត្តិសមនន្តរតោ បដ្ឋាយ អាយុនោ វេមជ្ឈំ អនតិក្កមិត្វា ឯត្ថន្តរេ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ ហោតិ។ **អនុបហច្ច តល**ន្តិ អាកាសតលំ អនុបហច្ច អនតិក្កមិត្វា , ភូមឹ អប្បត្វា អាកាសេយេវ និព្ពាយេយ្យាតិ ឥមាហិ តីហិ ឧបមាហិ តយោ អន្តរាបរិនិព្ពាយី ទស្សិតា។

ឧបហច្ចបរិនិព្ពាយីតិ អាយុវេមជ្ឈំ អតិក្កមិត្វា បច្ឆិមកោដិំ អប្បត្វា បរិនិព្ពុតោ ហោតិ។ **ឧបហច្ច តល**ន្តិ ជលមានា គន្ត្វា អាកាសតលំ អតិក្កមិត្វា បថវីតលំ វា ឧបហនិត្វា បថវិយំ បតិតមត្តាវ និព្ពាយេយ្យ។ អសង្ខារេន អប្បយោគេន កិលេសេ ខេបេត្វា បរិនិព្ពាយីតិ **អសង្ខារបរិនិព្ពាយី**។ សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលេសេ ខេបេត្វា បរិនិព្ពាយីតិ **សសង្ខារបរិនិព្ពាយី។ គច្ឆ**ន្តិ និរារក្ខំ អរញ្ញំ។ **ទាយ**ន្តិ សារក្ខំ អភយត្ថាយ ទិន្នំ អរញ្ញំ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ អរិយបុគ្គលាវ កថិតាតិ។

៣. តិស្សព្រហ្មសុត្តវណ្ណនា

៥៦. តតិយេ **ភិក្ខុនិយោ**តិ មហាបជាបតិយា បរិវារា បញ្ចសតា ភិក្ខុនិយោ។ **វិមុត្តា**តិ បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ វិមុត្តា។ **អនុបាទិសេសា**តិ ឧបាទានសេសំ អដ្ឋបេត្វា បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ អនវសេសាហិបិ វិមុត្តា។ **សឧបាទិសេសេ វា សឧបាទិសេសោ**តិ សឧបាទានសេសេ បុគ្គលេ “សឧបាទានសេសោ អយ”ន្តិ។ ឥតរស្មិម្បិ ឯសេវ នយោ។ **តិស្សោ**តិ ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកព្រហ្មា។ **អនុលោមិកានី**តិ បដិបត្តិយា អនុលោមានិ វិវិត្តានិ អន្តិមបរិយន្តិមានិ។ **ឥន្ទ្រិយានី**តិ សទ្ធាទីនិ វិបស្សនិន្ទ្រិយានិ។ **សមន្នានយមានោ**តិ សមន្នាហារេ បបយមានោ។ **ន ហិ បន តេ**តិ ឥទំ កស្មា អារភិ? សត្តមស្ស បុគ្គលស្ស ទស្សនត្ថំ។ សត្តមោ ហិ សទ្ធានុសារិបុគ្គលោ ន ទស្សិតោ។ អថ ភគវា ពលវវិបស្សកវសេន តំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ តត្ថ **សព្ពនិមិត្តាន**ន្តិ សព្ពេសំ និច្ចនិមិត្តាទីនំ។ **អនិមិត្ត**ន្តិ ពលវវិបស្សនាសមាធឹ។

៤. សីហសេនាបតិសុត្តវណ្ណនា

៥៧. ចតុត្ថេ **មច្ឆរី**តិ បញ្ចមច្ឆេរយុត្តោ។ **កទរិយោ**តិ ថទ្ធមច្ឆរិយោ, បរេសំ ទិយ្យមានម្បិ វារេតិ។ **អនុប្បទានរតោ**តិ បុនប្បុនំ ទានំ ទទមានោវ រមតិ។ **អនុកម្បន្តា**តិ “កោ អជ្ជ អម្ហេហិ អនុគ្គហេតព្ពោ, កស្ស ទេយ្យធម្មំ វា បដិគ្គណ្ហេយ្យាម, ធម្មំ វា ទេសេយ្យាមា”តិ ឯវំ ចិត្តេន អនុកម្បមានា។

៥. អរក្ខេយ្យសុត្តវណ្ណនា

៥៨. បញ្ចមេ **និមិត្ត**ន្តិ ធម្មនិមិត្តម្បិ បុគ្គលនិមិត្តម្បិ។ អយញ្ហិ អត្តនា ទេសិតធម្មេ ឯកបទម្បិ ទុរក្ខាតំ អនិយ្យានិកំ អបស្សន្តោ ធម្មនិមិត្តំ ន សមនុបស្សតិ, “ទុរក្ខាតោ តយា ធម្មោ ន ស្វាក្ខាតោ”តិ ឧដ្ឋហិត្វា បដិប្ផរន្តំ ឯកំ បុគ្គលម្បិ អបស្សន្តោ បុគ្គលនិមិត្តំ ន សមនុបស្សតិ នាម។ សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឆដ្ឋសត្តមានិ ឧត្តានានេវ។

៨. បចលាយមានសុត្តវណ្ណនា

៦១. អដ្ឋមេ **បចលាយមានោ**តិ តំ គាមំ ឧបនិស្សាយ ឯកស្មិំ វនសណ្ឌេ សមណធម្មំ ករោន្តោ សត្តាហំ ចង្កមនវីរិយេន និម្មថិតគត្តោ កិលន្តកាយោ ចង្កមនកោដិយំ បចលាយមានោ និសិន្នោ ហោតិ។ **បចលាយសិ នោ**តិ និទ្ទាយសិ នុ។ **អនុមជ្ជិត្វា**តិ បរិមជ្ជិត្វា។ **អាលោកសញ្ញ**ន្តិ មិទ្ធវិនោទនអាលោកសញ្ញំ។ **ទិវាសញ្ញ**ន្តិ ទិវាតិសញ្ញំ។ **យថា ទិវា តថា រត្តិ**ន្តិ យថា ទិវា អាលោកសញ្ញា អធិដ្ឋិតា, តថា នំ រត្តិម្បិ អធិដ្ឋហេយ្យាសិ។ **យថា រត្តិំ តថា ទិវា**តិ យថា ច តេ រត្តិំ អាលោកសញ្ញា អធិដ្ឋិតា, តថា នំ ទិវាបិ អធិដ្ឋហេយ្យាសិ។ **សប្បភាស**ន្តិ ទិព្ពចក្ខុញាណត្ថាយ សហោភាសំ។ **បច្ឆាបុរេសញ្ញី**តិ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច អភិហរណសញ្ញាយ សញ្ញាវា។ **អន្តោគតេហិ ឥន្ទ្រិយេហី**តិ ពហិ អវិក្ខិត្តេហិ អន្តោ អនុបវិដ្ឋេហេវ បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ។ **មិទ្ធសុខ**ន្តិ និទ្ទាសុខំ។ ឯត្តកេន ឋានេន ភគវា ថេរស្ស មិទ្ធវិនោទនកម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ **សោណ្ឌ**ន្តិ មានសោណ្ឌំ។ **កិច្ចករណីយានី**តិ ឯត្ថ អវស្សំ កត្តព្ពានិ កិច្ចានិ, ឥតរានិ ករណីយានិ។ **មង្កុភាវោ**តិ និត្តេជតា ទោមនស្សតា។ ឯត្តកេន ឋានេន សត្ថារា ថេរស្ស ភិក្ខាចារវត្តំ កថិតំ។

ឥទានិ ភស្សេ បរិយន្តការិតាយ សមាទបេតុំ **តស្មាតិហា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិគ្គាហិកកថ**ន្តិ “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសី”តិអាទិនយប្បវត្តា វិគ្គាហិកកថា។ **នាហំ មោគ្គល្លានា**តិអាទិ បាបមិត្តសំសគ្គវិវជ្ជនត្ថំ វុត្តំ។ **កិត្តាវតា នុ ខោ**តិ កិត្តកេន នុ ខោ។ **តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តោ ហោតី**តិ តណ្ហាសង្ខយេ និព្ពានេ តំ អារម្មណំ កត្វា វិមុត្តចិត្តតាយ តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តោ នាម សំខិត្តេន កិត្តាវតា ហោតិ។ យាយ បដិបត្តិយា តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តោ ហោតិ, តមេវ ខីណាសវស្ស ភិក្ខុនោ បុព្ពភាគបដិបទំ សំខិត្តេន ទេសេថាតិ បុច្ឆតិ។ **អច្ចន្តនិដ្ឋោ**តិ ខយវយសង្ខាតំ អន្តំ អតីតាតិ អច្ចន្តា, អច្ចន្តា និដ្ឋា អស្សាតិ អច្ចន្តនិដ្ឋោ, ឯកន្តនិដ្ឋោ សតតនិដ្ឋោតិ អត្ថោ។ **អច្ចន្តយោគក្ខេមី**តិ អច្ចន្តំ យោគក្ខេមី, និច្ចយោគក្ខេមីតិ អត្ថោ។ **អច្ចន្តព្រហ្មចារី**តិ អច្ចន្តំ ព្រហ្មចារី, និច្ចព្រហ្មចារីតិ អត្ថោ។ អច្ចន្តំ បរិយោសានមស្សាតិ បុរិមនយេនេវ **អច្ចន្តបរិយោសានោ**។ **សេដ្ឋោ ទេវមនុស្សាន**ន្តិ ទេវានញ្ច មនុស្សានញ្ច សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។ ឯវរូបោ ភិក្ខុ កិត្តាវតា ហោតិ, សង្ខេបេនេវ តស្ស បដិបត្តិំ កថេថាតិ យាចតិ។

សព្ពេ ធម្មា នាលំ អភិនិវេសាយាតិ ឯត្ថ សព្ពេ ធម្មា នាម បញ្ចក្ខន្ធា ទ្វាទសាយតនានិ អដ្ឋារស ធាតុយោ, តេ សព្ពេបិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន អភិនិវេសាយ នាលំ ន បរិយត្តា ន សមត្ថា ន យុត្តា។ កស្មា? គហិតាការេន អតិដ្ឋនតោ។ តេ ហិ និច្ចា សុខា អត្តាតិ គហិតាបិ អនិច្ចា ទុក្ខា អនត្តាវ សម្បជ្ជន្តិ។ តស្មា នាលំ អភិនិវេសាយ។ **អភិជានាតី**តិ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ ញាតបរិញ្ញាយ អភិជានាតិ។ **បរិជានាតី**តិ តថេវ តីរណបរិញ្ញាយ បរិជានាតិ។ **យំកិញ្ចិ វេទន**ន្តិ អន្តមសោ បញ្ចវិញ្ញាណសម្បយុត្តំ យំកិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ វេទនំ អនុភវតិ។ ឥមិនា ភគវា ថេរស្ស វេទនាវសេន ច វិនិវដ្ដេត្វា អរូបបរិគ្គហំ ទស្សេសិ។

អនិច្ចានុបស្សីតិ អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ។ **វិរាគានុបស្សី**តិ ឯត្ថ ទ្វេ វិរាគា ខយវិរាគោ ច អច្ចន្តវិរាគោ ច។ តត្ថ សង្ខារានំ ខយំ ខយតោ បស្សនា វិបស្សនាបិ, អច្ចន្តវិរាគំ និព្ពានំ វិរាគតោ ទស្សនមគ្គញាណម្បិ វិរាគានុបស្សនា។ តទុភយសមង្គិបុគ្គលោ វិរាគានុបស្សី នាម។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “វិរាគានុបស្សី”តិ, វិរាគតោ អនុបស្សន្តោតិ អត្ថោ។ **និរោធានុបស្សិម្ហិ**បិ ឯសេវ នយោ។ និរោធោបិ ហិ ខយនិរោធោ អច្ចន្តនិរោធោតិ ទុវិធោយេវ។ **បដិនិស្សគ្គានុបស្សី**តិ ឯត្ថ បដិនិស្សគ្គោ វុច្ចតិ វោស្សគ្គោ។ សោ ច បរិច្ចាគវោស្សគ្គោ បក្ខន្ទនវោស្សគ្គោតិ ទុវិធោ ហោតិ។ តត្ថ **បរិច្ចាគវោស្សគ្គោ**តិ វិបស្សនា។ សា ហិ តទង្គវសេន កិលេសេ ច ខន្ធេ ច វោស្សជតិ។ **បក្ខន្ទនវោស្សគ្គោ**តិ មគ្គោ។ សោ ហិ និព្ពានំ អារម្មណតោ បក្ខន្ទតិ។ ទ្វីហិបិ វា ការណេហិ សោ វោស្សគ្គោយេវ, សមុច្ឆេទវសេន ខន្ធានំ កិលេសានញ្ច វោស្សជនតោ និព្ពានេ ច បក្ខន្ទនតោ។ តស្មា កិលេសេ ច ខន្ធេ ច បរិច្ចជតីតិ បរិច្ចាគវោស្សគ្គោ។ និរោធាយ និព្ពានធាតុយា ចិត្តំ បក្ខន្ទតីតិ បក្ខន្ទនវោស្សគ្គោតិ ឧភយម្បេតំ មគ្គេ សមេតិ។ តទុភយសមង្គី បុគ្គលោ ឥមាយ បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ សមន្នាគតត្តា បដិនិស្សគ្គានុបស្សី នាម ហោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ន កិញ្ចិ លោកេ ឧបាទិយតី**តិ កិញ្ចិ ឯកម្បិ សង្ខារគតំ តណ្ហាវសេន ន ឧបាទិយតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ។ **អនុបាទិយំ ន បរិតស្សតី**តិ អគ្គណ្ហន្តោ តណ្ហាបរិតស្ស

នាយ ន បរិតស្សតិ។ **បច្ចត្តំយេវ បរិនិព្ពាយតី**តិ សយមេវ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពាយតិ។ **ខីណា ជាតី**តិអាទិនា បនស្ស បច្ចវេក្ខណា ទស្សិតា។ ឥតិ ភគវា សំខិត្តេន ខីណាសវស្ស បុព្ពភាគប្បដិបទំ បុច្ឆិតោ សំខិត្តេនេវ កថេសិ។ ឥទំ បន សុត្តំ ថេរស្ស ឱវាទោបិ អហោសិ វិបស្សនាបិ។ សោ ឥមស្មិំយេវ សុត្តេ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្តោតិ។

៩. មេត្តសុត្តវណ្ណនា

៦២. នវមេ **មា, ភិក្ខវេ, បុញ្ញានំ ភាយិត្ថា**តិ បុញ្ញានិ ករោន្តា តេសំ មា ភាយិត្ថ។ **មេត្តចិត្តំ ភាវេសិន្តិ** តិកចតុក្កជ្ឈានិកាយ មេត្តាយ សម្បយុត្តំ បណីតំ កត្វា ចិត្តំ ភាវេសិន្តិ ទស្សេតិ។ **សំវដ្ដមានេ សុទាហន្តិ** សំវដ្ដមានេ សុទំ អហំ។ **សំវដ្ដមានេ**តិ ឈាយមានេ វិបជ្ជមានេ។ **ធម្មិកោ**តិ ទសកុសលធម្មសមន្នាគតោ។ **ធម្មរាជា**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ ធម្មេន វា លទ្ធរជ្ជត្តា ធម្មរាជា។ **ចាតុរន្តោ**តិ បុរត្ថិមសមុទ្ទាទីនំ ចតុន្នំ សមុទ្ទានំ វសេន ចាតុរន្តាយ បថវិយា ឥស្សរោ។ **វិជិតាវី**តិ វិជិតសង្គាមោ។ ជនបទោ តស្មិំ ថាវរិយំ ថិរភាវំ បត្តោតិ **ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តោ។ បរោសហស្សន្តិ** អតិរេកសហស្សំ។ **សូរា**តិ អភីរុនោ។ **វីរង្គរូបា**តិ វីរានំ អង្គំ វីរង្គំ, វីរិយស្សេតំ នាមំ។ វីរង្គរូបមេតេសន្តិ វីរង្គរូបា។ វីរិយជាតិកា វីរិយសភាវា វីរិយមយា វិយ អកិលាសុនោ ទិវសម្បិ យុជ្ឈន្តា ន កិលមន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សាគរបរិយន្តន្តិ** ចក្កវាឡបព្ពតំ សីមំ កត្វា ឋិតសមុទ្ទបរិយន្តំ។ **អទណ្ឌេនា**តិ ធនទណ្ឌេនបិ ឆេជ្ជភេជ្ជានុសាសនេន សត្ថទណ្ឌេនបិ វិនាយេវ។ **អសត្ថេនា**តិ ឯកតោធារាទិនា បរវិហេឋនសត្ថេនបិ វិនាយេវ។ **ធម្មេន អភិវិជិយា**តិ ឯហិ ខោ, មហារាជាតិ ឯវំ បដិរាជូហិ សម្បដិច្ឆិតាគមនោ “បាណោ ន ហន្តព្វោ”តិអាទិនា ធម្មេនេវ វុត្តប្បការំ បថវិំ អភិវិជិនិត្វា។

សុខេសិនោតិ សុខបរិយេសកេ សត្តេ អាមន្តេតិ។ **សុញ្ញព្រហ្មូបគោ**តិ សុញ្ញព្រហ្មវិមានូបគោ។ **បថវិំ ឥមន្តិ** ឥមំ សាគរបរិយន្តំ មហាបថវិំ។ **អសាហសេនា**តិ ន សាហសិកកម្មេន។ **សមេន មនុសាសិតន្តិ** សមេន កម្មេន អនុសាសិំ។ **តេហិ ឯតំ សុទេសិតន្តិ** តេហិ សង្គហកេហិ មហាការុណិកេហិ ពុទ្ធេហិ ឯតំ ឯត្តកំ ឋានំ សុទេសិតំ សុកថិតំ។ **បថព្យោ**តិ បុថវិសាមិកោ។

១០. ភរិយាសុត្តវណ្ណនា

៦៣. ទសមេ **កេវដ្ដា មញ្ញេ មច្ឆវិលោបេ**តិ កេវដ្ដានំ មច្ឆបច្ឆិំ ឱតារេត្វា ឋិតដ្ឋានេ ជាលេ វា ឧទកតោ ឧក្ខិត្តមត្តេ មច្ឆគ្គាហកានំ មហាសទ្ទោ ហោតិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **សុជាតា**តិ វិសាខាយ កនិដ្ឋា។ **សា នេវ សស្សុំ អាទិយតី**តិ សស្សុយា កត្តព្ពវត្តំ នាម អត្ថិ, តំ ន ករោតិ, សស្សុតិបិ នំ ន គណេតិ។ **ន សសុរំ អាទិយតី**តិ វចនំ ន គណ្ហាតិ។ ឯវំ អនាទរតាយបិ អគ្គហណេនបិ ន អាទិយតិ នាម។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ អនាថបិណ្ឌិកោ សុណិសាយ អាចារំ គហេត្វា សត្ថុ បុរតោ និសីទិ។ សាបិ សុជាតា “កឹ នុ ខោ អយំ សេដ្ឋិ ទសពលស្ស សន្តិកេ មយ្ហំ គុណំ កថេស្សតិ ឧទាហុ អគុណ”ន្តិ គន្ត្វា អវិទូរេ សទ្ទំ សុណន្តី អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា **ឯហិ សុជាតេ**តិ អាមន្តេសិ។

អហិតានុកម្បិនីតិ ន ហិតានុកម្បិនី។ **អញ្ញេសូ**តិ បរបុរិសេសុ។ **អតិមញ្ញតេ**តិ ឱមានាតិ មានវសេន អតិមញ្ញតិ។ **ធនេន កីតស្សា**តិ ធនេន កីតា អស្ស។ **វធាយ ឧស្សុកា** វធិតុំ ឧស្សុក្កមាបន្នា។ **យំ ឥត្ថិយា វិន្ទតិ សាមិកោ ធនន្តិ** ឥត្ថិយា សាមិកោ យំ ធនំ លភតិ។ **អប្បម្បិ តស្ស អបហាតុមិច្ឆតី**តិ ថោកតោបិ អស្ស ហរិតុំ ឥច្ឆតិ, ឧទ្ធនេ អារោបិតឧក្ខលិយំ បក្ខិបិតព្ពតណ្ឌុលតោបិ ថោកំ ហរិតុមេវ វាយមតិ។ **អលសា**តិ និសិន្នដ្ឋានេ និសិន្នាវ ឋិតដ្ឋានេ ឋិតាវ ហោតិ។ **ផរុសា**តិ ខរា។ **ទុរុត្តវាទិនី**តិ ទុព្ភាសិតភាសិនី, កក្ខឡំ វាឡកថមេវ កថេតិ។ **ឧដ្ឋាយកានំ អភិភុយ្យ វត្តតី**តិ ឯត្ថ ឧដ្ឋាយកានន្តិ ពហុវចនវសេន វីរិយុដ្ឋានសម្បន្នោ សាមិកោ វុត្តោ, តស្ស តំ ឧដ្ឋានសម្បត្តឹ អភិភវិត្វា ហេដ្ឋា កត្វា វត្តតិ។ **បមោទតី**តិ អាមោទិតបមោទិតា ហោតិ ។ **កោលេយ្យកា**តិ កុលសម្បន្នា។ **បតិព្ពតា**តិ បតិទេវតា។ **វធទណ្ឌតជ្ជិតា**តិ ទណ្ឌកំ គហេត្វា វធេន តជ្ជិតា, “ឃាតេស្សាមិ ន”ន្តិ វុត្តា។ **ទាសីសមន្តិ** សាមិកស្ស វត្តបូរិកា ទាសីតិ មំ ភគវា ធារេតូតិ វត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាសិ។

១១. កោធនសុត្តវណ្ណនា

៦៤. ឯកាទសមេ **សបត្តកន្តា**តិ សបត្តានំ វេរីនំ កន្តា បិយា តេហិ ឥច្ឆិតបត្ថិតា។ **សបត្តករណា**តិ សបត្តានំ វេរីនំ អត្ថករណា។ **កោធបរេតោ**តិ កោធានុគតោ។ **បចុរត្ថតាយា**តិ ពហុអត្ថតាយ ពហុហិតតាយ។ **អនត្ថម្បី**តិ អវុឌ្ឍិម្បិ។ **អត្ថោ មេ គហិតោ**តិ វុឌ្ឍិ មេ គហិតា។

អថោ អត្ថំ គហេត្វានាតិ អថោ វុទ្ធឹ គហេត្វា។ **អនត្ថំ អធិបជ្ជតី**តិ អនត្ថោ មេ គហិតោតិ សល្លក្ខេតិ។ **វធំ កត្វានា**តិ បាណាតិបាតកម្មំ កត្វា។ **កោធសម្មទសម្មត្តោ**តិ កោធមទេន មត្តោ, អាទិន្នគហិតបរាមដ្ឋោតិ អត្ថោ។ **អាយសក្យ**ន្តិ អយសភាវំ, អយសោ និយសោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **អន្តរតោ ជាត**ន្តិ អព្ភន្តរេ ឧប្បន្នំ។ **អត្ថំ ន ជានាតី**តិ វុទ្ធិអត្ថំ ន ជានាតិ។ **ធម្មំ ន បស្សតី**តិ សមថវិបស្សនាធម្មំ ន បស្សតិ។ **អន្ធតម**ន្តិ អន្ធភាវករំ តមំ ពហលតមំ។ **សហតេ**តិ អភិភវតិ។

ទុម្មង្កុយន្តិ ទុម្មង្កុភាវំ និត្តេជតំ ទុព្ពណ្ណមុខតំ។ **យតោ បតាយតី**តិ យទា និព្ពត្តតិ។ **ន វាចោ ហោតិ គារវោ**តិ វចនស្សបិ គរុភាវោ ន ហោតិ។ **ន ទីបំ ហោតិ កិញ្ចន**ន្តិ កាចិ បតិដ្ឋា នាម ន ហោតិ។ **តបនីយានី**តិ តាបជនកានិ។ **ធម្មេហី**តិ សមថវិបស្សនាធម្មេហិ។ **អារកា**តិ ទូរេ។ **ព្រាហ្មណ**ន្តិ ខីណាសវព្រាហ្មណំ។ **យាយ មាតុ ភតោ**តិ យាយ មាតរា ភតោ បោសិតោ។ **បាណទទី សន្តិ**ន្តិ ជីវិតទាយិកំ សមានំ។ **ហន្តិ កុទ្ធោ បុថុត្តាន**ន្តិ កុទ្ធោ បុគ្គលោ បុថុ នានាការណេហិ អត្តានំ ហន្តិ។ **នានារូបេសុ មុច្ឆិតោ**តិ នានារម្មណេសុ អធិមុច្ឆិតោ ហុត្វា។ **រជ្ជុយា ពជ្ឈ មីយន្តី**តិ រជ្ជុយា ពន្ធិត្វា មរន្តិ។ **បព្ពតាមបិ កន្ទរេ**តិ បព្ពតកន្ទរេបិ បតិត្វា មរន្តិ។

ភូនហច្ចានីតិ ហតវុទ្ធីនិ។ **ឥតាយ**ន្តិ ឥតិ អយំ។ **តំ ទមេន សមុច្ឆិន្ទេ**តិ តំ កោធំ ទមេន ឆិន្ទេយ្យ។ កតរេន ទមេនាតិ? **បញ្ញាវីរិយេន ទិដ្ឋិយា**តិ វិបស្សនាបញ្ញាយ ចេវ វិបស្សនាសម្បយុត្តេន កាយិកចេតសិកវីរិយេន ច មគ្គសម្មាទិដ្ឋិយា ច។ **តថេវ ធម្មេ សិក្ខេថា**តិ យថា អកុសលំ សមុច្ឆិន្ទេយ្យ, សមថវិបស្សនាធម្មេបិ តថេវ សិក្ខេយ្យ។ **មា នោ ទុម្មង្កុយំ អហូ**តិ មា អម្ហាកំ ទុម្មង្កុភាវោ អហោសីតិ ឥមមត្ថំ បត្ថយមានា។ **អនាយាសា**តិ អនុបាយាសា។ **អនុស្សុកា**តិ កត្ថចិ ឧស្សុក្កំ អនាបន្នា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អព្យាកតវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. មហាវគ្គោ

១. ហិរិឱត្តប្បសុត្តវណ្ណនា

៦៥. សត្តមស្ស បឋមេ **ហតូបនិសោ**តិ ហតឧបនិសោ ឆិន្នបច្ចយោ។ **យថាភូតញាណទស្សន**ន្តិ តរុណវិបស្សនា។ **និព្ពិទាវិរាគោ**តិ ពលវវិបស្សនា ចេវ មគ្គោ ច។ **វិមុត្តិញាណទស្សន**ន្តិ អរហត្តវិមុត្តិ ច បច្ចវេក្ខណា ច។

២. សត្តសូរិយសុត្តវណ្ណនា

៦៦. ទុតិយេ យស្មា អយំ សត្តសូរិយទេសនា តេជោសំវដ្ដទស្សនវសេន បវត្តា, តស្មា តយោ សំវដ្ដា, តិស្សោ សំវដ្ដសីមា, តីណិ សំវដ្ដមូលានី, តីណិ កោលាហលានីតិ អយំ តាវ អាទិតោវ ឥមស្ស សុត្តស្ស បុរេចារិកកថា វេទិតព្ពា។ សា វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៤០៣) បុព្ពេនិវាសានុស្សតិនិទ្ទេសេ វិត្ថារិតាវ។ **ឯតទវោចា**តិ អនិច្ចកម្មដ្ឋានិកានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អជ្ឈាសយេន ឧបាទិន្នកានំ អនុបាទិន្នកានំ សង្ខារានំ វិបត្តិទស្សនត្ថំ ឯតំ “អនិច្ចា, ភិក្ខវេ, សង្ខារា”តិអាទិសត្តសូរិយោបមសុត្តន្តំ អវោច។ តត្ថ **អនិច្ចា**តិ ហុត្វា អភាវដ្ឋេន អនិច្ចា។ **សង្ខារា**តិ ឧបាទិន្នកអនុបាទិន្នកា សង្ខារធម្មា។ **អទ្ធុវា**តិ ឯវំ អចិរដ្ឋេន ន ធុវា។ **អនស្សាសិកា**តិ អសស្សតភាវេន អស្សាសរហិតា។ **អលមេវា**តិ យុត្តមេវ។

អគ្គោគាឡ្ហោតិ ឧទកេ អនុបវិដ្ឋោ។ **អច្ចុគ្គតោ**តិ ឧទកបិដ្ឋិតោ ឧគ្គតោ។ **ទេវោ ន វស្សតី**តិ បឋមំ តាវ ឧបកប្បនមេឃោ នាម កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេ ឯកមេឃោ ហុត្វា វស្សតិ, តទា និក្ខន្តពីជំ ន បុន គេហំ បវិសតិ។ តតោ បដ្ឋាយ ធមករណេ និរុទ្ធំ វិយ ឧទកំ ហោតិ, បុន ឯកពិន្ទុម្បិ ទេវោ ន វស្សតីតិ ឧបមានធម្មកថាវ បមាណំ។ វិនស្សន្តេ បន លោកេ បឋមំ អវីចិតោ បដ្ឋាយ តុច្ឆោ ហោតិ, តតោ ឧដ្ឋហិត្វា សត្តា មនុស្សលោកេ ច តិរច្ឆានេសុ ច និព្ពត្តន្តិ។ តិរច្ឆានេសុ និព្ពត្តាបិ បុត្តភាតិកេសុ មេត្តំ បដិលភិត្វា កាលកតា ទេវមនុស្សេសុ និព្ពត្តន្តិ។ ទេវតា អាកាសេន ចរន្តិយោ អារោចេន្តិ – “ន ឥទំ ឋានំ សស្សតំ ន និពទ្ធំ, មេត្តំ ភាវេថ, ករុណំ, មុទិតំ, ឧបេក្ខំ ភាវេថា”តិ។ តេ មេត្តាទយោ ភាវេត្វា តតោ ចុតា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តន្តិ។

ពីជគាមាតិ ឯត្ថ ពីជគាមោ នាម បញ្ច ពីជជាតានិ។ **ភូតគាមោ** នាម យំកិញ្ចិ និក្ខន្តមូលបណ្ណំ ហរិតកំ។ **ឱសធិតិណវនប្បតយោ**តិ ឯត្ថ **ឱសធី**តិ ឱសធរុក្ខា។ **តិណា**តិ ពហិសារា តាលនាឡិកេរាទយោ។ **វនប្បតយោ**តិ វនជេដ្ឋករុក្ខា។ **កុន្នទិយោ**តិ ឋបេត្វា បញ្ច មហានទិយោ អវសេសា និន្នគា។ **កុសោព្ភា**តិ ឋបេត្វា សត្តមហាសរេ អវសេសា រហទាទយោ។ **ទុតិយោ សូរិយោ**តិអាទីសុ ទុតិយសូរិយកាលេ ឯកោ ឧទេតិ, ឯកោ អត្ថង្គមេតិ។ តតិយកាលេ ឯកោ ឧទេតិ, ឯកោ អត្ថង្គមេតិ, ឯកោ មជ្ឈេ ហោតិ។ ចតុត្ថកាលេ ចតុកុលិកេ គាមេ ចត្តារោ បិណ្ឌចារិកា ទ្វារបដិបាដិយា ឋិតា វិយ ហោន្តិ។ បញ្ចមាទិកាលេបិ ឯសេវ នយោ។ **បលុជ្ជន្តី**តិ ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បតន្តិ។ **នេវ ឆារិកា បញ្ញាយតិ ន មសី**តិ ចក្កវាឡមហាបថវី សិនេរុបព្ពតរាជា ហិមវា ចក្កវាឡបព្ពតោ ឆ កាមសគ្គា បឋមជ្ឈានិកព្រហ្មលោកាតិ ឯត្តកេ ឋានេ ទឌ្ឍេ អច្ឆរាយ គហេតព្ពមត្តាបិ ឆារិកា វា អង្គារោ វា ន បញ្ញាយតិ។ **កោ មន្តា កោ សទ្ធាតា**តិ កោ តស្ស សទ្ធាបនត្ថាយ សមត្ថោ, កោ វា តស្ស សទ្ធាតា។ **អញ្ញត្រ ទិដ្ឋបទេហី**តិ ទិដ្ឋបទេ សោតាបន្នេ អរិយសាវកេ ឋបេត្វា កោ អញ្ញោ សទ្ទហិស្សតីតិ អត្ថោ។

វីតរាគោតិ វិក្ខម្ភនវសេន វីតរាគោ។ **សាសនំ អាជានីសូ**តិ អនុសិដ្ឋឹ ជានីសុ, ព្រហ្មលោកសហព្យតាយ មគ្គំ បដិបជ្ជីសុ។ **សមសមគតិយោ**តិ ទុតិយត្តភាវេ សព្ពាការេន សមគតិកោ ឯកគតិកោ។ **ឧត្តរិ មេត្តំ ភាវេយ្យ**ន្តិ បឋមជ្ឈានតោ ឧត្តរិ យាវ តិកចតុក្កជ្ឈានា បណីតំ កត្វា មេត្តំ ភាវេយ្យំ។ **ចក្ខុមា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា។ **បរិនិព្ពុតោ**តិ ពោធិបល្លង្កេយេវ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ។ ឯវំ អនិច្ចលក្ខណំ ទីបេត្វា សត្ថរិ ទេសនំ វិនិវដ្ដេន្តេ បញ្ចសតាបិ តេ អនិច្ចកម្មដ្ឋានិកា ភិក្ខូ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា និសិន្នាសនេសុយេវ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ។

៣. នគរោបមសុត្តវណ្ណនា

៦៧. តតិយេ **យតោ**តិ យទា។ **បច្ចន្តិម**ន្តិ រដ្ឋបរិយន្តេ រដ្ឋាវសានេ និវិដ្ឋំ។ មជ្ឈិមទេសនគរស្ស បន រក្ខាកិច្ចំ នត្ថិ, តេន តំ ន គហិតំ។ **នគរបរិក្ខារេហិ សុបរិក្ខត**ន្តិ នគរាលង្ការេហិ អលង្កតំ។ **អករណីយ**ន្តិ អកត្តព្ពំ អជិនិយំ។ **គម្ភីរនេមា**តិ គម្ភីរអាវាដា។ **សុនិខាតា**តិ សុដ្ឋុ សន្និសីទាបិតា។ តំ បនេតំ ឯសិកាថម្ភំ ឥដ្ឋកាហិ វា

ករោន្តិ សិលាហិ វា ខទិរាទីហិ វា សាររុក្ខេហិ។ តំ នគរគុត្តត្ថាយ ករោន្តា ពហិនគរេ ករោន្តិ, អលង្ការត្ថាយ ករោន្តា អន្តោនគរេ។ តំ ឥដ្ឋកាមយំ ករោន្តា មហន្តំ អាវាដំ កត្វា ចយំ ចិនិត្វា ឧបរិ អដ្ឋំសំ កត្វា សុធាយ លិម្បន្តិ។ យទា ហត្ថិនា ទន្តេហិ អភិហតោ ន ចលតិ, តទា សុលិត្តោ នាម ហោតិ។ សិលាថម្ភាទយោបិ អដ្ឋំសា ឯវ ហោន្តិ។ តេ សចេ អដ្ឋ រតនា ហោន្តិ, ចតុរតនមត្តំ អាវាដេ បវិសតិ, ចតុរតនមត្តំ ឧបរិ ហោតិ។ សោឡសរតនវីសតិរតនេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សព្ពេសញ្ហិ ឧបឌ្ឍំ ហេដ្ឋា ហោតិ, ឧបឌ្ឍំ ឧបរិ។ តេ គោមុត្តវង្កា ហោន្តិ, តេន តេសំ អន្តរេ បទរមយំ កត្វា កម្មំ កាតុំ សក្កា ហោតិ, តេ បន កតចិត្តកម្មា បគ្គហិតទ្ធជាវ ហោន្តិ។

បរិខាតិ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតមាតិកា។ **អនុបរិយាយបថោ**តិ អន្តោ បាការស្ស បាការេន សទ្ធឹ គតោ មហាបថោ, យត្ថ ឋិតា ពហិបាការេ ឋិតេហិ សទ្ធឹ យុជ្ឈន្តិ។ **សលាក**ន្តិ សរតោមរាទិនិស្សគ្គិយាវុធំ។ **ជេវនិក**ន្តិ ឯកតោធារាទិសេសាវុធំ។

ហត្ថារោហាតិ សព្ពេបិ ហត្ថិអាចរិយហត្ថិវេជ្ជហត្ថិពន្ធាទយោ។ **អស្សារោហា**តិ សព្ពេបិ អស្សាចរិយអស្សវេជ្ជអស្សពន្ធាទយោ។ **រថិកា**តិ សព្ពេបិ រថាចរិយរថយោធរថរក្ខាទយោ។ **ធនុគ្គហា**តិ ឥស្សាសា។ **ចេលកា**តិ យេ យុទ្ធេ ជយទ្ធជំ គហេត្វា បុរតោ គច្ឆន្តិ។ **ចលកា**តិ “ឥធ រញ្ញោ ឋានំ ហោតុ, ឥធ អសុកមហាមត្តស្សា”តិ ឯវំ សេនាព្យូហការកា។ **បិណ្ឌទាយិកា**តិ សាហសិកមហាយោធា។ តេ កិរ បរសេនំ បវិសិត្វា បិណ្ឌបិណ្ឌមិវ ឆេត្វា ឆេត្វា ទយន្តិ, ឧប្បតិត្វា និគ្គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ យេ វា សង្គាមមជ្ឈេ យោធានំ ភត្តបានីយំ គហេត្វា បវិសន្តិ, តេសម្បេតំ នាមំ។ **ឧគ្គា រាជបុត្តា**តិ ឧគ្គតុគ្គតា សង្គាមាវចរា រាជបុត្តា។ **បក្ខន្ទិនោ**តិ យេ “កស្ស សីសំ វា អាវុធំ វា អាហរាមា”តិ វត្វា “អសុកស្សា”តិ វុត្តា សង្គាមំ បក្ខន្ទិត្វា តទេវ អាហរន្តិ, ឥមេ បក្ខន្ទន្តីតិ បក្ខន្ទិនោ។ មហានាគា វិយ **មហានាគា**, ហត្ថិអាទីសុបិ អភិមុខំ អាគច្ឆន្តេសុ អនិវត្តិយយោធានំ ឯតំ អធិវចនំ។ **សូរា**តិ ឯកសូរា, យេ សជាលិកាបិ សវម្មិកាបិ សមុទ្ទំ តរិតុំ សក្កោន្តិ។ **ចម្មយោធិនោ**តិ យេ ចម្មកញ្ចុកំ វា បវិសិត្វា សរបរិត្តាណចម្មំ វា គហេត្វា យុជ្ឈន្តិ។ **ទាសកបុត្តា**តិ ពលវសិនេហា ឃរទាសយោធា ។ **ទោវារិកោ**តិ ទ្វារបាលកោ។ **វាសនលេបនសម្បន្នោ**តិ វាសនេន សព្ពវិវរបដិច្ឆាទនេន សុធាលេបេន សម្បន្នោ។ ពហិ វា ខាណុបាការសង្ខាតេន វាសនេន ឃនមដ្ឋេន ច សុធាលេបេន សម្បន្នោ បុណ្ណឃដបន្តី ទស្សេត្វា កតចិត្តកម្មបគ្គហិតទ្ធជោ។ **តិណកដ្ឋោទក**ន្តិ ហត្ថិអស្សាទីនំ ឃាសត្ថាយ គេហានញ្ច ឆាទនត្ថាយ អាហរិត្វា ពហូសុ ឋានេសុ ឋបិតតិណញ្ច, គេហករណបចនាទីនំ អត្ថាយ អាហរិត្វា ឋបិតកដ្ឋញ្ច, យន្តេហិ បវេសេត្វា បោក្ខរណីសុ ឋបិតឧទកញ្ច។ **សន្និចិតំ ហោតី**តិ បដិកច្ចេវ អនេកេសុ ឋានេសុ សុដ្ឋុ និចិតំ ហោតិ។ **អព្ភន្តរានំ រតិយា**តិ អន្តោនគរវាសីនំ រតិអត្ថាយ។ **អបរិតស្សាយា**តិ តាសំ អនាបជ្ជនត្ថាយ។ **សាលិយវក**ន្តិ នានប្បការា សាលិយោ ចេវ យវា ច។ **តិលមុគ្គមាសាបរណ្ណ**ន្តិ តិលមុគ្គមាសា ច សេសាបរណ្ណញ្ច។

ឥទានិ យស្មា តថាគតស្ស នគរេ កម្មំ នាម នត្ថិ , នគរសទិសំ បន អរិយសាវកំ, នគរបរិក្ខារសទិសេ ច សត្ត ធម្មេ, ចតុអាហារសទិសានិ ច ចត្តារិ ឈានានិ ទស្សេត្វា ឯកាទសសុ ឋានេសុ អរហត្តំ បក្ខិបិត្វា ទេសនំ វិនិវដ្ដេស្សាមីតិ អយំ ឧបមា អាភតា។ តស្មា តំ ទេសនំ បកាសេតុំ ឥទំ **ឯវមេវ ខោ**តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **សទ្ធម្មេហី**តិ សុធម្មេហិ។ **សទ្ធោ**តិ ឱកប្បនសទ្ធាយ ចេវ បច្ចក្ខសទ្ធាយ ច សមន្នាគតោ។ តត្ថ ទានសីលាទីនំ ផលំ សទ្ទហិត្វា ទានាទិបុញ្ញករណេ សទ្ធា ឱកប្បនសទ្ធា នាម។ មគ្គេន អាគតសទ្ធា បច្ចក្ខសទ្ធា នាម។ បសាទសទ្ធាតិបិ ឯសា ឯវ។ តស្សា លក្ខណាទីហិ វិភាគោ វេទិតព្ពោ។

“សម្បក្ខន្ទនលក្ខណា ច, មហារាជ, សទ្ធា សម្បសាទនលក្ខណា ចា”តិ (មិ. ប. ២.១.១០) ហិ វចនតោ ឥទំ សទ្ធាយ **លក្ខណំ** នាម។ “តីហិ, ភិក្ខវេ, ឋានេហិ សទ្ធោ បសន្នោ វេទិតព្ពោ។ កតមេហិ តីហិ? សីលវន្តានំ ទស្សនកាមោ ហោតី”តិអាទិនា (អ. និ. ៣.៤២) នយេន វុត្តំ បន សទ្ធាយ **និមិត្តំ** នាម។ “កោ ចាហារោ សទ្ធាយ, សទ្ធម្មស្សវនន្តិស្ស វចនីយ”ន្តិ (អ. និ. ១០.៦១) អយំ បនស្សា **អាហារោ** នាម។ “សទ្ធាបព្ពជិតស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អយំ អនុធម្មោ ហោតិ, យំ រូបេ និព្ពិទាពហុលោ វិហរិស្សតី”តិ អយមស្ស **អនុធម្មោ** នាម។ “សទ្ធា ពន្ធតិ បាថេយ្យំ, សិរី ភោគានមាសយោ” (សំ. និ. ១.៧៩)។ “សទ្ធា ទុតិយា បុរិសស្ស ហោតិ” (សំ. និ. ១.៣៦)។ “សទ្ធាយ តរតិ ឱឃំ” (សំ. និ. ១.២៤៦)។ “សទ្ធា ពីជំ តបោ វុដ្ឋិ” (សុ. និ. ៧៧; សំ. និ. ១.១៩៧)។ “សទ្ធាហត្ថោ មហានាគោ។ ឧបេខាសេតទន្តវា”តិអាទីសុ បន សុត្តេសុ ឯតិស្សា ពទ្ធភត្តបុដាទិសរិក្ខតាយ អនេកសរសតា ភគវតា បកាសិតា។ ឥមស្មឹ បន នគរោបមសុត្តន្តេ ឯសា អចលសុប្បតិដ្ឋិតតាយ ឯសិកាថម្ភសទិសា កត្វា ទស្សិតា។

សទ្ធេសិកោតិ សទ្ធំ ឯសិកាថម្ភំ កត្វា អរិយសាវកោ អកុសលំ បជហតីតិ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ យោជនា កាតព្ពា។ អបិចេត្ថ ហិរោត្តប្បេហិ តីសុ ទ្វារេសុ សំវរោ សម្បជ្ជតិ, សោ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ ហោតិ ។ ឥតិ

ឥមស្មឹ សុត្តេ ឯកាទសសុ ឋានេសុ អរហត្តំ បក្ខិបិត្វា ទេសនាយ កូដំ គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

៤. ធម្មញ្ញូសុត្តវណ្ណនា

៦៨. ចតុត្ថេ **កាលំ ជានាតីតិ** យុត្តប្បត្តកាលំ ជានាតិ។ **អយំ កាលោ ឧទ្ទេសស្សាតិ** អយំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហនកាលោ។ **បរិបុច្ឆាយាតិ** អត្ថានត្ថំ ការណាការណំ បរិបុច្ឆាយ។ **យោគស្សាតិ** យោគេ កម្មំ បក្ខិបនស្ស។ **បដិសល្លានស្សាតិ** និលីយនស្ស ឯកីភាវស្ស។ **ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោតិ** នវន្នំ លោកុត្តរធម្មានំ អនុរូបធម្មំ បុព្ពភាគបដិបទំ បដិបន្នោ។ **ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បុគ្គលបរោបរញ្ញូ ហោតីតិ** ឯវំ ភិក្ខុ បុគ្គលានំ បរោបរំ តិក្ខមុទុភាវំ ជានននសមត្ថោ នាម ហោតិ។

៥. បារិច្ឆត្តកសុត្តវណ្ណនា

៦៩. បញ្ចមេ **បន្នបលាសោតិ** បតិតបលាសោ។ **ជាលកជាតោតិ** សញ្ជាតបត្តបុប្ផជាលោ។ តស្ស ហិ បត្តជាលញ្ច បុប្ផជាលញ្ច សហេវ និក្ខមតិ។ **ខារកជាតោតិ** បាដិយេក្កំ សញ្ជាតេន សុវិភត្តេន បត្តជាលកេន ច បុប្ផជាលកេន ច សមន្នាគតោ។ **កុដុមលកជាតោតិ** សញ្ជាតមកុឡោ។ **កោរកជាតោតិ** អវិកសិតេហិ មហាកុច្ឆីហិ សម្ភិន្នមុខេហិ បុប្ផេហិ សមន្នាគតោ។ **សព្ពបាលិផុល្លោតិ** សព្ពាការេន សុបុប្ផិតោ។ **ទិព្ពេ ចត្តារោ មាសេតិ** ទិព្ពេន អាយុនា ចត្តារោ មាសេ។ មនុស្សគណនាយ បន តានិ ទ្វាទស វស្សសហស្សានិ ហោន្តិ។ **បរិចារេន្តីតិ** ឥតោ ចិតោ ច ឥន្ទ្រិយានិ ចារេន្តិ, កីឡន្តិ រមន្តីតិ អត្ថោ។

អាភាយ ផុដំ ហោតីតិ តត្តកំ ឋានំ ឱភាសេន ផុដំ ហោតិ។ តេសញ្ហិ បុប្ផានំ ពាលសូរិយស្ស វិយ អាភា ហោតិ, បត្តានិ បណ្ណច្ឆត្តប្បមាណានិ, អន្តោ មហាតុម្ពមត្តា រេណុ ហោតិ។ បុប្ផិតេ បន បារិច្ឆត្តកេ អារោហនកិច្ចំ វា អង្កុសកំ គហេត្វា នមនកិច្ចំ វា បុប្ផាហរណត្ថំ ចង្កោដកកិច្ចំ វា នត្ថិ, កន្តនកវាតោ ឧដ្ឋហិត្វា បុប្ផានិ វណ្តតោ កន្តតិ, សម្បដិច្ឆនកវាតោ សម្បដិច្ឆតិ, បវេសនកវាតោ សុធម្មំ ទេវសភំ បវេសេតិ, សម្មជ្ជនកវាតោ បុរាណបុប្ផានិ នីហរតិ, សន្ថរណកវាតោ បត្តកណ្ណិកកេសរានិ រញ្ជេន្តោ សន្ថរតិ។ មជ្ឈដ្ឋានេ ធម្មាសនំ ហោតិ យោជនប្បមាណោ រតនបល្លង្កោ ឧបរិ តិយោជនេន សេតច្ឆត្តេន ធារិយមានេន, តទនន្តរំ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ អាសនំ អត្ថរិយតិ, តតោ តេត្តឹសាយ ទេវបុត្តានំ, តតោ អញ្ញេសំ មហេសក្ខានំ ទេវានំ, អញ្ញតរទេវតានំ បុប្ផកណ្ណិកាវ អាសនំ ហោតិ។ ទេវា ទេវសភំ បវិសិត្វា និសីទន្តិ។ តតោ បុប្ផេហិ រេណុវដ្ដិ ឧគ្គន្ត្វា ឧបរិកណ្ណិកំ អាហច្ច និបតមានា ទេវតានំ តិគាវុតប្បមាណំ អត្តភាវំ លាខារសបរិកម្មសជ្ជិតំ វិយ សុវណ្ណចុណ្ណបិញ្ជរំ វិយ ករោតិ។ ឯកច្ចេ ទេវា ឯកេកំ បុប្ផំ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ បហរន្តាបិ កីឡន្តិយេវ។ បហរណកាលេបិ មហាតុម្ពប្បមាណា រេណុ និក្ខមិត្វា សរីរំ បភាសម្បន្នេហិ គន្ធចុណ្ណេហិ សញ្ចុតមនោសិលារាគំ វិយ ករោតិ។ ឯវំ សា កីឡា ចតូហិ មាសេហិ បរិយោសានំ គច្ឆតិ។ **អយមានុភាវោតិ** អយំ អនុផរិតុំ អានុភាវោ។

ឥទានិ យស្មា ន សត្ថា បារិច្ឆត្តកេន អត្ថិកោ, តេន បន សទ្ធឹ ឧបមេត្វា សត្ត អរិយសាវកេ ទស្សេតុកាមោ, តស្មា តេ ទស្សេតុំ **ឯវមេវ ខោតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **បព្ពជ្ជាយ ចេតេតីតិ** បព្ពជិស្សាមីតិ ចិន្តេតិ។ **ទេវានំវាតិ** ទេវានំ វិយ។ **យាវ ព្រហ្មលោកា សទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតីតិ** បឋវិតលតោ យាវ ព្រហ្មលោកា សាធុការសទ្ទេន សព្ពំ ឯកសទ្ទមេវ ហោតិ។ **អយមានុភាវោតិ** អយំ ខីណាសវស្ស ភិក្ខុនោ អនុផរណានុភាវោ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ បព្ពជ្ជានិស្សិតំ ហោតិ, កសិណបរិកម្មំ បឋមជ្ឈានសន្និស្សិតំ, វិបស្សនាយ សទ្ធឹ តយោ មគ្គា តីណិ ច ផលានិ អរហត្តមគ្គសន្និស្សិតានិ ហោន្តិ។ ទេសនាយ ហេដ្ឋតោ វា ឧបរិតោ វា ឧភយតោ វា បរិច្ឆេទោ ហោតិ, ឥធ បន ឧភយតោ បរិច្ឆេទោ។ តេនេតំ វុត្តំ។ សង្ខេបតោ បនេត្ថ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

៦. សក្កច្ចសុត្តវណ្ណនា

៧០. ឆដ្ឋេ **បរិសុទ្ធា ច ភវិស្សន្តីតិ** ភិយ្យោសោមត្តាយ បរិសុទ្ធា ភវិស្សន្តិ និម្មលា។ **សកម្មារគតោតិ** ឯត្ថ ស-ការោ និបាតមត្តំ, កម្មារគតោ កម្មារុទ្ធនគតោតិ អត្ថោ។

៧. ភាវនាសុត្តវណ្ណនា

៧១. សត្តមេ **អននុយុត្តស្សាតិ** ន យុត្តប្បយុត្តស្ស ហុត្វា វិហរតោ។ **សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, កុក្កុដិយា អណ្ឌានីតិ** ឥមា កណ្ហបក្ខសុក្កបក្ខវសេន ទ្វេ ឧបមា វុត្តា។ តាសុ កណ្ហបក្ខូបមា អត្ថស្ស អសាធិកា, ឥតរា សាធិកាតិ សុក្កបក្ខូបមាយ ឯវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **សេយ្យថាតិ** ឱបម្មត្ថេ និបាតោ។ **អបីតិ** សម្ភាវនត្ថេ។

ឧភយេនាបិ សេយ្យថាបិ នាម, ភិក្ខវេតិ ទស្សេតិ។ **កុក្កុដិយា អណ្ឌានិ អដ្ឋ វា ទស វា ទ្វាទស វា**តិ ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ កុក្កុដិយា វុត្តប្បការតោ ឩនាធិកានិបិ អណ្ឌានិ ហោន្តិ, វចនសិលិដ្ឋតាយ បនេតំ វុត្តំ។ ឯវញ្ហិ លោកេ សិលិដ្ឋំ វចនំ ហោតិ។ **តានស្សុ**តិ តានិ អស្សុ, ភវេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ **កុក្កុដិយា សម្មា អធិសយិតានី**តិ តាយ ជនេត្តិយា កុក្កុដិយា បក្ខេ បសារេត្វា តេសំ ឧបរិ សយន្តិយា សម្មា អធិសយិតានិ។ **សម្មា បរិសេទិតានី**តិ កាលេន កាលំ ឧតុំ គណ្ហាបេន្តិយា សុដ្ឋុ សមន្តតោ សេទិតានិ, ឧស្មីកតានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សម្មា បរិភាវិតានី**តិ កាលេន កាលំ សុដ្ឋុ សមន្តតោ ភាវិតានិ, កុក្កុដគន្ធំ គាហាបិតានីតិ អត្ថោ។

កិញ្ចាបិ តស្សា កុក្កុដិយាតិ តស្សា កុក្កុដិយា ឥមំ តិវិធកិរិយាករណេន អប្បមាទំ កត្វា កិញ្ចាបិ ន ឯវំ ឥច្ឆា ឧប្បជ្ជេយ្យ។ **អថ ខោ ភព្ពាវ តេ**តិ អថ ខោ តេ កុក្កុដបោតកា វុត្តនយេន សោត្ថិនា អភិនិព្ភិជ្ជិតុំ ភព្ពាវ។ តេ ហិ យស្មា តាយ កុក្កុដិយា ឯវំ តីហាការេហិ តានិ អណ្ឌានិ បរិបាលិយមានានិ ន បូតីនិ ហោន្តិ។ យោបិ នេសំ អល្លសិនេហោ, សោ បរិយាទានំ គច្ឆតិ, កបាលំ តនុកំ ហោតិ, បាទនខសិខា ច មុខតុណ្ឌកញ្ច ខរំ ហោតិ, សយម្បិ បរិណាមំ គច្ឆតិ។ កបាលស្ស តនុត្តា ពហិទ្ធា អាលោកោ អន្តោ បញ្ញាយតិ, តស្មា "ចិរំ វត មយំ សំកុដិតហត្ថបាទា សម្ពាធេ សយិម្ហ, អយញ្ច ពហិ អាលោកោ ទិស្សតិ, ឯត្ថ ទានិ នោ សុខវិហារោ ភវិស្សតី"តិ និក្ខមិតុកាមា ហុត្វា កបាលំ បាទេន បហរន្តិ, គីវំ បសារេន្តិ, តតោ តំ កបាលំ ទ្វេធា ភិជ្ជតិ។ អថ តេ បក្ខេ វិធុនន្តា តំខណានុរូបំ វិរវន្តា និក្ខមន្តិយេវ។ និក្ខមន្តា ច គាមក្ខេត្តំ ឧបសោភយមានា វិចរន្តិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឥទំ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ តំ ឯវំ អត្ថេន សំសន្ទេត្វា វេទិតព្ពំ – តស្សា កុក្កុដិយា អណ្ឌេសុ អធិសយនាទិតិវិធកិរិយាករណំ វិយ ហិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ភាវនំ អនុយុត្តកាលោ , កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាសម្បាទនេន អណ្ឌានំ អបូតិភាវោ វិយ ភាវនំ អនុយុត្តស្ស ភិក្ខុនោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន វិបស្សនាញាណស្ស អបរិហានិ។ តស្សា តិវិធកិរិយាករណេន អណ្ឌានំ អល្លសិនេហបរិយាទានំ វិយ តស្ស ភិក្ខុនោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន ភវត្តយានុគតនិកន្តិសិនេហបរិយាទានំ, អណ្ឌកបាលានំ តនុភាវោ វិយ ភិក្ខុនោ អវិជ្ជណ្ឌកោសស្ស តនុភាវោ, កុក្កុដបោតកានំ នខតុណ្ឌកានំ ថទ្ធភាវោ វិយ ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណស្ស តិក្ខខរវិប្បសន្នសូរភាវោ, កុក្កុដបោតកានំ បរិណាមកាលោ វិយ ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណស្ស បរិណាមកាលោ វឌ្ឍិកាលោ គព្ភគ្គហណកាលោ, កុក្កុដបោតកានំ បាទនខសិខាយ វា មុខតុណ្ឌកេន វា អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា បក្ខេ បប្ផោដេត្វា សោត្ថិនា អភិនិព្ភិទាកាលោ វិយ តស្ស ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណគព្ភំ គណ្ហាបេត្វា វិចរន្តស្ស តជ្ជាតិកំ ឧតុសប្បាយំ វា ភោជនសប្បាយំ វា បុគ្គលសប្បាយំ វា ធម្មស្សវនសប្បាយំ វា លភិត្វា ឯកាសនេ និសិន្នស្សេវ វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តស្ស អនុបុព្ពាធិគតេន អរហត្តមគ្គេន អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា អភិញ្ញាបក្ខេ បប្ផោដេត្វា សោត្ថិនា អរហត្តប្បត្តកាលោ វេទិតព្ពោ។

យថា បន កុក្កុដបោតកានំ បរិណតភាវំ ញត្វា មាតាបិ អណ្ឌកោសំ ភិន្ទតិ, ឯវំ តថារូបស្ស ភិក្ខុនោ ញាណបរិបាកំ ញត្វា សត្ថាបិ –

> "ឧច្ឆិន្ទ សិនេហមត្តនោ, កុមុទំ សារទិកំវ បាណិនា;
> សន្តិមគ្គមេវ ព្រូហយ, និព្ពានំ សុគតេន ទេសិត"ន្តិ។ (ធ. ប. ២៨៥) –

អាទិនា នយេន ឱភាសំ ផរិត្វា គាថាយ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បហរតិ។ សោ គាថាបរិយោសានេ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ ភិន្ទិត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ។ តតោ បដ្ឋាយ យថា តេ កុក្កុដបោតកា គាមក្ខេត្តំ ឧបសោភយមានា តត្ថ វិចរន្តិ, ឯវំ អយម្បិ មហាខីណាសវោ និព្ពានារម្មណំ ផលសមាបត្តិំ អប្បេត្វា សង្ឃារាមំ ឧបសោភយមានោ វិចរតិ។

ផលគណ្ឌស្សាតិ វឌ្ឍកិស្ស។ សោ ហិ ឱលម្ពកសង្ខាតំ ផលំ ចារេត្វា ទារូនំ គណ្ឌំ ហរតីតិ ផលគណ្ឌោតិ វុច្ចតិ។ **វាសិជដេ**តិ វាសិទណ្ឌកស្ស គហណដ្ឋានេ។ **ឯត្តកំ មេ អជ្ជ អាសវានំ ខីណ**ន្តិ បព្ពជិតស្ស ហិ បព្ពជ្ជាសង្ខេបេន ឧទ្ទេសេន បរិបុច្ឆាយ យោនិសោមនសិការេន វត្តបដិបត្តិយា ច និច្ចកាលំ អាសវា ខីយន្តិ។ ឯវំ ខីយមានានំ បន នេសំ "ឯត្តកំ អជ្ជ ខីណំ ឯត្តកំ ហិយ្យោ"តិ ឯវមស្ស ញាណំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥមាយ ឧបមាយ វិបស្សនានិសំសោ ទីបិតោ។

ហេមន្តិកេនាតិ ហេមន្តសមយេន។ **បដិប្បស្សម្ភន្តី**តិ ថិរភាវេន បរិហាយន្តិ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ មហាសមុទ្ទោ វិយ សាសនំ ទដ្ឋព្ពំ, នាវា វិយ យោគាវចរោ, នាវាយ មហាសមុទ្ទេ បរិយាយនំ វិយ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ឩនបញ្ចវស្សកាលេ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ វិចរណំ, នាវាយ មហាសមុទ្ទឧទកេន ខជ្ជមានានំ ពន្ធនានំ តនុភាវោ វិយ ភិក្ខុនោ បព្ពជ្ជាសង្ខេបេន ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីហិយេវ សំយោជនានំ តនុភាវោ, នាវាយ ថលេ ឧក្ខិត្តកាលោ វិយ ភិក្ខុនោ និស្សយមុត្តកស្ស កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញេ វសនកាលោ, ទិវា វាតាតបេន

សំសុស្សនំ វិយ វិបស្សនាញាណេន តណ្ហាសិនេហស្ស សំសុស្សនំ, វត្តិ ហិមោទកេន តេមនំ វិយ កម្មដ្ឋានំ និស្សាយ ឧប្បន្នេន បីតិបាមោជ្ជេន ចិត្តតេមនំ, វត្តិទ្វីវ វាតាតបេហិ ចេវ ហិមោទកេន ច បរិសុក្ខបរិតិន្តានំ ពន្ធនានំ ទុព្ពលភាវោ វិយ វិបស្សនាញាណបីតិបាមោជ្ជេហិ សំយោជនានំ ភិយ្យោសោមត្តាយ ទុព្ពលភាវោ, បាវុស្សកមេឃោ វិយ អរហត្តមគ្គញាណំ, មេឃវុដ្ឋិឧទកេន នាវាយ អន្តោបូតិភាវោ វិយ អារទ្ធវិបស្សកស្ស រូបសត្តកាទិវសេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តស្ស ឱក្ខាយមានេ បក្ខាយមានេ កម្មដ្ឋានេ ឯកទិវសំ ឧតុសប្បាយាទីនិ លទ្ធា ឯកបល្លង្កេន និសិន្នស្ស អរហត្តផលាធិគមោ។ បូតិពន្ធនាយ នាវាយ កិញ្ចិ កាលំ ឋានំ វិយ ខីណសំយោជនស្ស អរហតោ មហាជនំ អនុគ្គណ្ហន្តស្ស យាវតាយុកំ ឋានំ, បូតិពន្ធនាយ នាវាយ អនុបុព្ពេន ភិជ្ជិត្វា អបណ្ណត្តិកភាវូបគមោ វិយ ខីណាសវស្ស ឧបាទិន្នក្ខន្ធភេទេន អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតស្ស អបណ្ណត្តិកភាវូបគមោតិ ឥមាយ ឧបមាយ សំយោជនានំ ទុព្ពលតា ទីបិតា។

៨. អគ្គិក្ខន្ធោបមសុត្តវណ្ណនា

៧២. អដ្ឋមំ អត្ថុប្បត្តិយំ កថិតំ។ អត្ថុប្បត្តិ បនស្ស ហេដ្ឋា ចូឡច្ឆរាសង្ឃាតសុត្តវណ្ណនាយ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.៥១ អាទយោ) វិត្ថារិតា ឯវ។ **បស្សថ នោ**តិ បស្សថ នុ។ **អាលិង្គិត្វា**តិ ឧបគូហិត្វា។ **ឧបនិសីទេយ្យា**តិ សមីបេ និស្សាយ និសីទេយ្យ។ **ឧបនិបជ្ជេយ្យា**តិ ឧបគន្ត្វា និបជ្ជេយ្យ។ **អារោចយាមី**តិ អាចិក្ខាមិ។ **បដិវេទយាមី**តិ បដិវេទេត្វា ជានាបេត្វា កថេមិ។ **វាលរជ្ជុយា**តិ អស្សវាលគោវាលេហិ វដ្ដិតរជ្ជុយា។ **បច្ចោរស្មិ**ន្តិ ឧរមជ្ឈេ។ **ផេណុទ្ទេហក**ន្តិ ផេណំ ឧទ្ទេហិត្វា, ឧស្សាទេត្វាតិ អត្ថោ។ **អត្តត្ថ**ន្តិ អត្តនោ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកលោកិយលោកុត្តរំ អត្ថំ។ **បរត្ថោភយត្ថេសុ**បិ ឯសេវ នយោ។ សេសមេត្ថ យំ វត្តព្ពំ សិយា, តំ សព្ពំ ចូឡច្ឆរាសង្ឃាតសុត្តស្ស (អ. និ. ១.៥១ អាទយោ) អត្ថុប្បត្តិយំ កថិតមេវ។ ឥទញ្ហ បន សុត្តំ កថេត្វា សត្ថា ចូឡច្ឆរាសង្ឃាតសុត្តំ កថេសិ។ នវមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

១០. អរកសុត្តវណ្ណនា

៧៤. ទសមេ **បរិត្ត**ន្តិ អប្បំ ថោកំ។ តញ្ហិ សរសបរិត្តតាយបិ ខណបរិត្តតាយបិ ឋិតិបរិត្តតាយបិ បរិត្តមេវ។ លហុំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈនតោ **លហុកំ។ មន្តាយំ ពោទ្ធព្ព**ន្តិ មន្តាយ ពោទ្ធព្ពំ, បញ្ញាយ ជានិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **បព្ពតេយ្យា**តិ បព្ពតសម្ភវា។ **ហារហារិនី**តិ រុក្ខនឡវេឡុអាទីនិ ហរិតព្ពានិ ហរិតុំ សមត្ថា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មហាវគ្គោ សត្តមោ។

៨. វិនយវគ្គោ

១. បឋមវិនយធរសុត្តវណ្ណនា

៧៥. អដ្ឋមស្ស បឋមេ **អាបត្តិំ ជានាតី**តិ អាបត្តិំយេវ អាបត្តីតិ ជានាតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

២. ទុតិយវិនយធរសុត្តវណ្ណនា

៧៦. ទុតិយេ **ស្វាគតានី**តិ សុអាគតានិ សុប្បគុណានិ។ **សុវិភត្តានី**តិ កោដ្ឋាសតោ សុដ្ឋុ វិភត្តានិ ។ **សុប្បវត្តីនី**តិ អាវជ្ជិតាវជ្ជិតដ្ឋានេ សុដ្ឋុ បវត្តានិ ទឡ្ហប្បគុណានិ។ **សុវិនិច្ឆិតានី**តិ សុដ្ឋុ វិនិច្ឆិតានិ។ **សុត្តសោ**តិ វិភង្គតោ។ **អនុព្យញ្ជនសោ**តិ ខន្ធកបរិវារតោ។

៣. តតិយវិនយធរសុត្តវណ្ណនា

៧៧. តតិយេ **វិនយេ ខោ បន ឋិតោ ហោតី**តិ វិនយលក្ខណេ បតិដ្ឋិតោ ហោតិ។ **អសំហីរោ**តិ ន សក្កា ហោតិ គហិតគ្គហណំ វិស្សជ្ជាបេតុំ។

៩. សត្ថុសាសនសុត្តវណ្ណនា

៨៣. នវមេ **ឯកោ**តិ អទុតិយោ។ **វូបកដ្ឋោ**តិ កាយេន គណតោ, ចិត្តេន កិលេសេហិ វូបកដ្ឋោ វិវេកដ្ឋោ ទូរីភូតោ។ **អប្បមត្តោ**តិ សតិអវិប្បវាសេ ឋិតោ។ **បហិតត្តោ**តិ បេសិតត្តោ។ **និព្ពិទាយា**តិ វដ្ដេ ឧក្កណ្ឋនត្ថាយ។ **វិរាគាយា**តិ រាគាទីនំ វិរជ្ជនត្ថាយ។ **និរោធាយា**តិ អប្បវត្តិករណត្ថាយ។ **វូបសមាយា**តិ កិលេសវូបសមាយ អប្បវត្តិយា។ **អភិញ្ញាយា**តិ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា អភិជាននត្ថាយ។ **សម្ពោធាយា**តិ មគ្គសង្ខាតស្ស សម្ពោធស្ស អត្ថាយ។ **និព្ពានាយា**តិ និព្ពានស្ស សច្ឆិករណត្ថាយ។

១០. អធិករណសមថសុត្តវណ្ណនា

៨៤. ទសមេ អធិករណានិ សមេន្តិ វូបសមេន្តីតិ **អធិករណសមថា។ ឧប្បន្នុប្បន្នាន**ន្តិ ឧប្បន្នានំ ឧប្បន្នានំ។ **អធិករណាន**ន្តិ វិវាទាធិករណំ អនុវាទាធិករណំ អាបត្តាធិករណំ កិច្ចាធិករណន្តិ ឥមេសំ ចតុន្នំ។ **សមថាយ វូបសមាយា**តិ សមថត្ថញ្ចេវ វូបសមនត្ថញ្ច។ **សម្មុខាវិនយោ ទាតព្ពោ…បេ…. តិណវត្ថារកោ**តិ ឥមេ សត្ត សមថា ទាតព្ពា។ តេសំ វិនិច្ឆយោ វិនយសំវណ្ណនតោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១៨៦-១៨៧ អាទយោ) គហេតព្ពោ។ អបិច ទីឃនិកាយេ សង្គីតិសុត្តវណ្ណនាយម្បិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ៣.៣៣១ អធិករណសមថសត្តកវណ្ណនា) វិត្ថារិតោយេវ, តថា មជ្ឈិមនិកាយេ សាមគាមសុត្តវណ្ណនាយាតិ (ម. និ. អដ្ឋ. ៣.៤៦)។

វិនយវគ្គោ អដ្ឋមោ។

ឥតោ បរានិ សត្ត សុត្តានិ ឧត្តានត្ថានេវ។ ន ហេត្ថ កិញ្ចិ ហេដ្ឋា អវុត្តនយំ នាម អត្ថីតិ។

មនោរថបូរណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

សត្តកនិបាតស្ស សំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។